Codex Aboensis

Handskrift HS B 172

Tillkomstår ca 1450
Digitaliserad år 2016

National Library of Sweden

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

[illegible] tha [illegible] Knutson lag
mandz [illegible] y Norke [illegible] fader Knut eirs[illegible]
[illegible] 1515 thå var Jören Hanson foigte på Kors
holm [illegible] Knut Eirson Lagman ibm

Anno dm 1573 thå war Karl Lars häredzhöffdinge y
y Österbotn och Hannik Ipson Lagman ibm

Anno dm 1578 thå war Cröstiff Clare häredz höffdinge
y Österbotn

finis

HS B 172

nuttson Las
Knut eirj

gio på Ros

dz höffdinge ij

ledz höffdinge

HS B 172

K.B. 151.

Cal ar Gymnasii Bibl. skänkt 1827 af Hofpredik. Lindbeck

rlle Rofft hiltzstiino ro 1454
ng Krijstiern till Frijgstwijk, och Doctorr
ns Rijtina :~
iuram Kress giordes ... 1474,
le h:r Sten Stures tijdh ~

B. 172

Iohannes Magni in vita
Iohannis Gerechini Archi
episcopi Upsalensis libro
4.o Metropolis :~

Causa & origo omnium malorum in Suecia semper fuit,
Commodium privatum,
Egin Nytte
Latens odium,
Lönligit hat
Contemptus Legum,
Lagsens förakt.
Negligentia communis boni,
Meniga bästes försummelse.
Favor improvidus erga extraneos
Oförtenkt gunst imoth främmande.
Pertinax Invidia erga proprios
Obundet hast imot wåre egne.

Divina & humana Leges non latius ligant,
quam charitas se extendit.
Charitas interpres omnium legum esse debet
Necessitas & dilectio omnes Leges abrogant
Omnes Leges interpretandae sunt ad Charitatis
& necessitatis normam :~

Denna handskrift är begagnad för den år 1834 utgifna edition af Uplandslagen. Se företalet sid. XV.

C. J. Schlyter

Jfr. Södermanna-lagen, utg. af Schlyter, Lund, 1838, föret. sid. XLI. Magnus Er:s Landslag, utg. af den samme, föret. s. XXVIII.

Aflemnad till Kongl. Biblioteket genom byte mot böcker 30/8 1884.

Allom them thet breff höre ella se [illegible] Jngis [illegible]
Riddare oc laghman j östhlandh [illegible]
werdighe herre oc [illegible]dughu fadhe biscop Magnus [illegible]
lande Riddare her [illegible] oleff Riddare Claus [illegible]
[illegible] var dem alle häradzhöffdinge oc fleer the [illegible] ther
[illegible] konungsens rätthe besittlin är j Abo [illegible] fö öffuer
en vordne att alle the wijdh Saltha sjöa strandenna boe
huar thz helst wara kan j östhlandom the the inbundne vatn
haffwa oc ey openbara haff strandh är thet skal huar för
sine lande haffua wassa oc vatkir oc frij att [illegible]
fättia oc j do Enkannerlighe huar för sinom akrom oc
Engiom effthe ty som laghen wisar oc stunnidh dr i
hör j landitt j koning Magnus oc her [illegible] stath
effthnom Så dömer jag En ma huar thz gudz liggia [illegible]

Hwilken som lokhar oc liggiar mandz dott är hon med
häff laggiffto fengz bätze thu thz gjordhe vel nek till [illegible]
skriffta stadrenum koningen oc häradit vtan hon taghe henne
till ächta wari sak hans half mindre till xx af de hon
stillo barn oc möö tha böte xx af til [illegible]
han tagher henne til ächta wari saklöös

Nw gonger man effther älgh ella diur skiesa the diur oc
fåå spårr, oc fara efft the spårh, Jngen man ma
thera spårr gonga för en tri dagha oc nätther ära [illegible]
gonger man oc spårr oc feller diur oc koma the til sin haft
wesh diur thå ägha the diur som wesshe ey än haffua the
sleptt diur sporth som diur wesshe oc gongx vt [illegible]
skär oc tij nätther koma andra oc fella diur the [illegible]
the diur som feller haffua oc te gonge fran sin [illegible]
sporr gessa [illegible] Aro warder man stor skal oc skipter

[illegible] äghe konunghen skoghen och halffwan

[illegible] ¶ Nu fara man eller bwr och stiäla ett annars mandz hundar, thå äghe hundhen halft, man ma thet botha

Nu haffner man then hund som ffåå bither eller argadt quik foor annars boskap bither han nogodt till dödz taghe then som hundhen äghe then adda och gildhe la othe quick lempitgott och bither ey nagher ther til dödz thå bothe ffierdungh aff thet foor thet warit och. Bither hun then annan tijdh thå gelle othe skadhan och bothe vj öre eller forgöre hundhen then han äghe och gör han skadha treydie gongo thå gilde othe skadhan och bothe iij marc till treskipte och så opta han sijdhan skadhan gör bothe bathe skadhan och iij mark medt

Jngen måå eligh spijutt leggia så widt som Swärige är vtan han bothe iij marc til treskipte, ffor man eller prinsbana äff thim, thå böthe then then laghdhe xl marc til treskippte, vtan thesse landh vndantaghe Daall j westhergiötlandt, wermelandt, daall j westhmanne landh, gesthrigillandh helsingolandh, och ffijnlandh, och tho ey j thessom tima som här fförbindes, thet är j ffran fastho gongo och til aliffs mesho j thessom tima måå Jngen äff eldh fara. Engen måå och [illegible]

margha nätther tagha ~~watn~~ thet j [illegible]
skall

Thetta tingh bonden j sijn boo haffwer thet är hans laghl
giffto hustru, hwilken som hemma fran bondenom stiel
tha är werste och störste tiuffnad och hwar som henne lokar
fran bondenom och löper medh henne offwer land warder
han ther fångin widh ferske gerningh, thå skall han bindas
och til tinga föras och dömas och vphengias öffwer alla
andra tiuffwar. Will ey bonden hustru sine lijff vnna
thå skall hon til tinga föras och dömas quick j jordhe
Nu kan tolken sak vitas nogrom, och är ey gripin
widh och är ey skälle vitne til ligger thet tho til häradz nemd
wärie thet hans wäri R böst skelle thet hans tho bötha [illegible]
halfft malsäganden halfft konungenom och bötha quarten
biscopenom vj [illegible] och gonge vnder skrifft och haffwer malff
landenus skulle bewisningh medh sigh aff häradz thet the
bort löpo thå ägh konunga fogat hwar tha then
bijmer hans hielpa att gripa then bothe som bort
löpo och rätta then som fför är sacht och tagh noghon
löffte ffore then giffte thå malsäganda löffte och xl [illegible]
konungens eghen sak wari samuledh om bort löper
om hon bort löper medh giffto mante [illegible]

Byggninge balker
21 Capitel
Nu far man j skogh annars madz medh gildrom eller snarom
och diurom thå giffter eller iordeagandenus thet han ther fik
medh sannis och bruks edh eller ey thet vardt är, och bätha j [illegible]
til vtsleppa eller weri sigh medh sex manna edhe att han ther ey
gild stoor eller noghon skadha gijorde

Tings mala balker xx Capitel

Nu vill the som kærer, them medh vitnom vidh binda som
han kærer til, thå nempne vitni sijn åå the samma tingi
the skulu badhe svara och vitna åå næsthe tingi ther epter
Kan ey varandz medh fullom vitnom eller andra bevis=
nings hættra, han til sakena laghlika bijnda thå skall the
opswær dömas och fælias ut medh laghum, hwar sak
ans sik epter thy som är til. Nu orkar ey the som
kærer eller vill ey han som kærde till nå vitno som
forth är than vidh sakena bijnda epter tridhia dagh siette tingx
dome, vaar thet sak oboth eller dro båtha thå oskadhanth
ok ey är thet annor sak bote thet iij ær och thz som
til kærde, thet sak bööss thå j ena sak som j andra
Thet kallas vitnesmoolt

HS B 172 - 3r

HS B 172 - 3v

D [illegible] Andrie [illegible]

HS B 172 - 4v

Konung Birges Stadfestelse öffuer Lagen, Daterat i Stockholm Ao 1296.

Birgher medh Gudz Nådom, Konunger Swea och Göta, sender alle them thetta breff see medh Gudz qwedio och sinne. Thå att forn Lagha Rettir är Wirdninga Wärtir, tå komber stundom så till, att Vmskiptis them helga stadhe som skapader är till att rätte kranka manna sidy, och medh Jemnade afflägge manne missemio, före ty so som timen lider och Män frånfalle, och andre tillfödes, så ymsedgt Manne samdware, före ty at i Lagom timer kunno mongh Ny fall henda, och åther före ty Att i gamblom Lagom hittes somt medh fåom ordom sat, ei så tydlika som Widertorfft. Och för thessom fall görs vmskipte både i kirkiorätt och Werlde Laghom, så att somt är affragat, somt medh fåom ordom fullet, och sompt allungis Nyskipatt. Nu hwar Wår troen Tienestaman herre Birger Tiunde Lagman Oss tryggeliga kunnogat aff alla thera aldrom som boo och byggia i trem Vplande folklandom, Att i thera Lagan som Ströningom haffdes i flerom Bokom hittes sompt ey allungis skielikt, sombt mörklika saghat, och somt tungt till att åtyfthe, Och före ty badh han Oss medh möglikom bönom aff alla thera aldrom fyre nempde ähro, Att Vij af konunglikom nådom skipadin Boot Oss werdeliga, och tem torffliga amote tessom tera tunga och åtarflosom, Än Vi Dråttadoms nåkre Swa sennd thessa bon att höra, före ty att Vij Willdom ey gammul Lagh osklaliga vmskipte, och ey onyttlika nytt tillhitta, Thå Vmsider sidan Vij tillkaren ter dom bidne Worom och åt mongfullelike Vlisti kungi och Missfall, ter man hafdo af them gamblo Laghen, Thå gaffuom Vij Jaqwerde till bön thessa, än ter till att görlika giordes, teth som ewerdheliga wara skall. Thå badom Vij herre Birgher Lagmanne, som i thesso breffue för haffuer nempder warit, att han lagde Vin a medh them Vitereste af hwario Folklande, bådi att skåda hwat gammul Lagh warit haffna, och så hwad i Nyom skulle skiptes och samansettias. Ham fulborde warth budh, medh warddskyldigom skunde, och Walldi medh segh Tolff Männ the här nempnes a Tijunde lande, Mest Anders Prowast af Vpsalom, Wåre Riddare herre Nils Kolderson, herre Benedict Boosson, Ulff Lagmansson, Hagbart af Etterby, Anders af Sorikarlaby, och Torsten af Hambro, Aff Attundalande Wore Riddare, herre Philippus af Runby, Hoken Lagman, Eskill Skielga, Sigrud Domare och Johan Wasaboge.

Af Fierdrundelande, Vlf af Stunstom, Gotrik och Vlwitin domare, Sedan thessir alle hafdo vndersokt gamol Lagh, skildut wij dichtat sammansatt och ÿtweiset, Så Lÿsto ther them a Tinge them awenden ther vmbwardade, framleeds sidan alle medh samsett och vtan genmäli widher then lagom tagit hafde, Så komr Man åter till wår och kunnugato oss huadh i thesso mali lÿst war, Nu efter så giort, och förebön alder j trem folklandom byggia, Så aff konungliko waldi giffuum wij fullan Lagharett och kraft them samma Nÿe Lagom, är j thesso breffui tikle nempd æro, Och Stadhfestom och Stadfestom, warnom och tröstom them till ewerdhliga alitt, medh thessa breffs skilom, Eller thu williom wijr och aff samo konungliko walldi, bindom starklike allom them ther byggia j trem folklandom j thesso breffui tÿkle nempdom att så leufft är ths willi vnder wårum nådum wara, och wij konungliga hemnd tåla, Så litin till änga andra Laga j domom, sakom och aldrahande lomalom, vtan till thessa är medh så mangfaldre bön æro aff åss fongin, medh så mÿkilan athuga saman skriffuit, medh så almennelikit jakuethe tilkomin, Och af åss så rätteliga stadd stadgat och till fullan Laga-Ratt fliyat, Wij williom framledes och starklika bindom att alla almennlika och huar äm sigh, the ther byggia j Norra-Rothim, lithin att then samo laghom vtan all genmäli, Nu ther till att thetta skå alt witlikt, tå latom wij thetta breff skriffua och sterkir, och fäste göre medh wåro insigle. Giffuit war breff thetta j Stockholme, efter wårs herres byrdh, Tusend årom, twænhundrade årom, och nijotighi årom, ther efter a siette årono, ottunda dagh efter Sankte Staffans dagh äm Jule tima &c

Koning Magnus Erichssons d: festelse öffuer Lagen, Daterat J Suderköping A°. 1327.

Magnus Son Hertig Erichs, medh Gudz nådom Koningr Sweriges Norges och Skones, Helsar alle them thetta brefff see medh Gudz gledio och Sinne, Så att förre Lager vettir see Wyrdninga Wertir, tå Kommer stundom så till att Umskiptis then lagha Stadur som skapader är till att vette Kranka Manna Fridij, och medh Jemnad afflegga Manna misfernio, företij såsom tiinen lider, och Men framfalla, och andra tilfödes, Så ymsstes Manna sambwere, förr tij att J Lagom tiine kunno mongh Ny fall fende, och åter förtij Att J gamblom Lagom sittis somt medh fåom ordom sett, ey så linslika som Wi-Wertorf Och förr thesom fall göres vmskipte både J Kirkiorett och J Kristne Lagom, Så att somt är aflagat, somyt medh fåom ordom fullech, och Sambt allunges Nyskipat etc. Nu haffuer Wår troTienestoman herra Laurentz Ulfsson, Sudermanna Lagman Oss trygghelige Kunnogat, aff aldra thera aldrom som boo och byggia J Södermannalandi att J thera laghan som stroningom haffuers i therom bokom sittes, Somyt ey allunges Skirligt, Sambt nör Klicka sagat, och somyt tungt till att Styre, Och förtij badh han os medh möglig bön aff aldra thera aldrom Sam J Södermannalandi Uissaste ärw, Att Wij af Seralkom nådom skipadin boot Oss Wyrdeliga och tom tarffliga amote thesom thera tunga och otarlwom, Än Wi Walwdonis någre stra stund thessa bön att höre, förr tij att Wij Wildo ey gamul Lagh osköliga Umskipte, och ey nyt oniytliga tillsitte, Så än suer sidan Wij tyklaren tar om Sidne Worom, och os mongfallelika Wistis tungi och Missfall ther man hafde af them gamble Laghen, Så gofuom Wij Jaghwerde till bön thessa, än ther till att giörilka giördes tech Sam Skeiuslika Wara skall. Så Sudom Wij herre Laurentz Lagmanne sam J thesso breffuir förr hafwer nempder Warit, Att han lagde Win a medh them Weittersti Sam J Sudermanlande äru badi att skunda huat gammul lagh Warit haffua, och huadh J nijom skulle skriftes och samansättias. Han fullbordi Wort budh medh Werdskyldigom Skijnde, Och Werldij medh sigh Wåre erlige Riddare sam Wårt Rådh äru, och her nembnes, och Sudermannia lande hördegande äru, herra Knuter Magnusson, Lagman af West-

Wæstergotlande, h. Vlffuer Biornsson, h. Erngisl Nisskonungsson, h. Lars Nisskonungsson, h. Erich Thursson, h. Staffan Röriksson h. Torkil Andersson, h. Hord Bonde, h. Amund Röriksson, h. Magnus Niclasson, h. Ingeuald Estridasson, vdan thessir alle hafde vmbyott gamol lagh, skiudat vij dictet samansatt och vtskrift, tå lyste ther them Laghum och Lagbok a mongom landzthingh, them waranden ther vndergåde, framleties sidan alle medh samsätt och vtan genmæli vnder them laghom gladelige tagit hafde, vndantagnom åt enesto tvem pünctom, En ær åm Kirkiograft, Annar ær åm Testamente, förtij att åm themme tu haffuer sigh landzmennen och Biscoper och Clercki vij ænn sampt sætter öffuer ens komit, Tå komo mænn åter till vor och kunnigato Os huadh j thesso mali lijst var, Nu efter så giort, och förebön allder thera j Sudermanlande byggir, Tå af Koningxliko valdi gifuum vij fullan Lagharatt och Kraft them sama Nijo-laghom ær j thesso book tikle vmryd, och stadgom och stadfestom, varnom och tröstom them till æwerdzliga alijt, medh thesra books skirkom. Eller tå villom vijr och aff sama Koningsliko valdi biudom starklika allom them ther byggia j Sudermanlandi, j thesso book tykle nemfdom Att så luft ær the vilie vnder worum nådum vara, Och vij Koningslika hemd tåla, Tå lithin till ångra andra Lagha j Domom, Sakom och aldersande Samalom, vtan till thesra ær medh så mångfalder bön æro af Os fångin, medh så mijklan athugha samanskriffuit, medh så almænelikit Sakkursle tillkomin, och af Os så rætteliga stadd, stadgat och till fullan Lagaratt skipat. Wij villiom framledis och starkligr biudom, Att alla almænlika och huar åm sigh the ther byggia j Sudermanlandi, lithin att them sama laghom vtan alt genmoele. Nu ther till att thetta så alt witlicht, tå lathom vij thetta bref skriffuu och sterkia, och fast göre medh vorø Insigle, Gifuit vvar bref thetta j Suderkoping efter vår herres bijrd 1327. a S. Laurentzi afton.

6 b.

Kong Christoffer
öffuer

Cristoferus Dei gratia S
Gothorum Rex, Comes
Vniuersis & singulis no
Reuerendiss. Viris Dnis
latis, Nobilibus, Militib
munitati Regni nostri S
quinem, Regni Regnico
lam & fomentum.
fecit suos subditos fore p
Iusticiæ. Sed effrenat
materia iurgi
urgia Vt Iusticia cona
tur, & questiones eius
i fœderis litigatorum
lle remedij, concordia
lex proditur, Vt
limitetur, per quam
cularum quis Regni
lterum non lædat, Iu
diuisas constitutio
cipalia prædecessorum
Volumina quorum
niam, quædam pp
confusionem & obscuritat
bantur, Alij Vero
dictum legisterium Suec
nem inductæ sunt,
tanquam certa freq
ad communem & maxime
tum quam secularium
dictum legisterium
stros subiectos, siue actor

7

Köng Christoffer af Beierens Stadfestelse öfuer Lagen och Priuilegiernes

Cristoferus Dei gratia Sueciæ, Daciæ, Noruegiæ, Sclauorum,
Gothorumq Rex, Comes Palatinus Reni etc. Dux Bauariæ etc.
Uniuersis & singulis nobis in Christo dilectis, Reuerendissimo
Reuerendiss. Viris Dnis Archiepiscopo, Episcopis, Abbatibus, Prælatis,
Nobilibus, Militibus, Militaribus, Clero ac toti Communitati
Regni nostri Sueciæ, Gratiam, Iustitiæ promulgationem,
Regni Regnicolarumq Sueciæ, directionem, Regulam
& fomentum.   Rex pacificus pia nunciatione, disposuit
suos subditos fore pacificos, modestos, obseruatores & legum
& Iusticiæ. Sed effrenata cupiditas sui prodiga, pacis æmula
          materia iurgiorum, tot cotidie noua genera
iurgia Ut Iusticia conatus eius sua Virtute reprimeretur,
& questiones eius simplicitas explicaret, Ius humani
fœderis litigatorum abusus extingueret, & dato libello
repudij, concordia extra mundi terminos exularet;
Ideoq lex proditur, Ut appetitus noxius sub Juris regula
limitetur, per quam genus humanum, præcipueq Regnicolarum
q̃uis Regni nostri Sueciæ Ut honeste Viuat,
Alterum non lædat, Ius suum Unicuiq tribuat ĩfert.
Sane diuersas constitutiones, leges spirituales, iuraq municipalia
prædecessorum nostrorum Regum indiuisa dispersas
Volumina quorum aliqua propter similitudinem
nimiam, quædam pp contrarietatem, nonnulla etiam
confusionem & obscuritatem pp prolixitatem inducere Videantur.
Alijq Vero Vagabantur extra librum legis
dictum legisterium Sueciæ quæ per consuetudinem & rectam
rationem inductæ sunt, Ut pro lege seruentur, quæq ab
          tanq certa frequenter in iudicijs Vacillabant
ad cõmunem & maxime incolarum Sueciæ tam spiritualium
quam secularium Utilitatem In unum Volumen
Volent dictum legisterium tam legislatores ac iudices quam
cæteros subiectos, siue actores aut reos, Vel testes apphendiũs, ac

Reuerendiſsmo in Christo patri ac dño dono Nicolao Dei gra Archipo Upſalienſi, Reuerendis ſuis ſuffraganeis per prouintiam Sueciæ conſtitutis, Saluo iure communi in corpore iuris clauſo, Saluisq priuilegijs Eccum & penarum Nobilium militum ac militarium, quibus nullum praeiudicium per præſens ſirro ~~de~~rogari Volumus nec generari. Necnon dilectis conſiliarijs Nobilibus, militibus, ac militaribus ſepe ſepiusq instanter

N. Nos igitur Requiſitionem nobis factam tanquam rationabilem, Juri tam diuino quam humano conſonam iudicantes Conpilacionem pntem, ſeu Veteris Legiſterij propter temporis Variationem & correctionem oportunam auctoritate Regia cum omnibus ſuis articulis & clauſulis maturata mata, Conſiliariorum noſtrorum, deliberatione ſpar ſpecialiter & gnar generaliter præhibita confirmamus. Volens ut tm gpilatione Vniuſqe in regno noſtro Sueciæ Vtar, in iudicijs ſecularibus ſecundumq eam iudicent. Prohibemus inſr aucte regali ne quis præſumat aliam facie & alia Vti, ſeu ſecundum aliam iudicare abſq aucte & commiſſione nra ſpali, Prout regalem Voluerit deſtinatam Vindictam irremiſſibilem euitare, eamq maieſtate dilexit inoffenſam. Quicquid aut contra hanc gpilationem ſeu ſuos articulos & Capitula ſecundum priora legiſteria iudicatum fuerit, caſſum ſit poenitus

& inane Cassamusq ea non minus auctoritate Regia nulliusq esse volumus, q̄q̄ inde secutum fuerit robore vel momenta. In quorum euidentiam Sigillum nrae Maiestatis quo utimur per praesens, Una cum Sigillo Regni nostri Sueciae pn̄bz appensum. Vt g.^{o} Compilationis huius materia quae quo facilius inueniatur Capitulorum ordo sequitur q̄ est talis, Sweriges Rijkes ær af hedna werld sammankommet, af Swea land och Götha &c. Datum Stocholmis in Crastino Storum Philippi & Jacobi apstorum Anno Dni Millesimo quadringen.^{mo} quadrage.^{mo} scdo.

Juramentum Militum & eorum consimilium

Jak bider mik swå Gudh hullan Jungf.^{ru} Stam Mariam, och Ste Erik att Jak will efter mijna ytersta makt, medh lijf och Godz beskijrma the helga Christna Troo och Evangelium, och halda och warna Frijhet och Hälse, standa mot Orætt och Kyrkia fridh och rætt, och beskijrma faderlösa och moderlösa barn, Jungfrur och Enkiar, och wara trijgger och thro minom Konungh, och mino Rijke. Och rættferdeliga halda och öfua mitt Ridderskap, eller mitt Hofwerk, Gudi till hedert, efter mina bæsta förmogansa

Wee them
oss hålla sigh
5 Thee thr gif
wor skull, oss
them.
Wee them
da ondt.
10 Wee them sk
wrångann doo
gia thm fatt
ålmndt wåtts
wara thrrs
Whar finnwan
23. Tu skalt oss i
förblinde the
digers saak.
27. Förbannat
thn oskyldige
J skolun ikk
ikke skona Dr
tiga, uthan sk
9. J skolun intr
alnn, und wi
pund, wåtts skå
edrr. Ty jag
Almenn
för almen
laag som
Then ther går i
Döts är und
Kfrwndzman
förord brytrr
Olaga fång är
Man skall ikk
Jngen kan wa

Wee them som för sigh sielfwe wijse äro,
och hålla sigh sielfwe för kloka.
5 The ther gifwe den ogudachtiga rätt för gåfwor skull, och wända the fattigas rätt ifrån them.

Esaiae

Wee them som kalla dett onda gott och dett goda ondt.
10 Wee them skriftlärdom som orätt lag göra, och wrångann doom skrifwa, på thet the skole wrängia thens fattigas saak, och bruka wåld öfwer the ålendes rätt i mitt folk, så att änkior moste wara theras roof, och the fadarlöse theras byte.

War fierran ifrån falske saaker.
Exodi 23. Tu skalt och icke taga mutor. Förty mutor förblinde the seende, och förwände the rättfärdiges saak.

Förbannat ware then som tager mutor, att han
Deut. 27. then oskyldige blods siäll slå skall.

J skolen icke handla orätt i domare, och skalt icke skona den ringa, och icke ära then mechtiga, uthan skall döma tinom nästa rätt.
Levit. 9. J skolen intet olijka handla i doom medh alen, med wicht, med måått, Rätt wågh rätt pund, rätt skäppa, rätt kanna, skall wara när eder. Ty jag är Herren eder Gudh.

Almenneliga ordseder brukas offta
för almennelig laag, och äro och så
laag som ~~som~~ sådanna thesa äro.

Then ther går i borgen, han går i betallning
Nött är med ingo bött
Öfwerwundzman bör intet witna
Förord bryter lagen.
Olaga fång är ofång.
Man skall icke brättra onda med halfwa wärre.
Jngen kan wara domare i sin egen saak.

Effter ens mans taall ſkall ingen döma
Een ärlöös man bör ingen witna.
Then ther ſlåår han bryter
Wåld är ikke landzrätt
Thet är ikke alt ſant ſom är ſanno likt.
Hwar och en är ſin wärlda wän
Thet man garna ſeer, thet wetnar man garna med.
Then ikke hafwer fää, han böte med kropp.
Kund ſaak är ſå good ~~och~~ ſom widundt!
Wiord gärning hafwer ingen återwändning
Ther en bryter med, thet ſkall bättra med
Obekandom manne gifz ikke wiidzordh.

HS B 172 - 10r

HS B 172 - 1r

				Januarius hʒ dies xxxi· luna xxx
iii	A			Circumcisio dñi
	b	iiii	No	Octaua sc̄i stephi
xi	c	iii		Octaua sc̄i iohannis
	d	ii		Octā scōr innocentū
xix	e	Nonis		
viii	f	viii	Id	Epiphania dñi
	g	vii		Kanuti regis & mr̄
xvi	a	vi		
v	b	v		
	c	iiii		Pauli primi heremite Domini
xiii	d	iii		[illegible] 225
ii	e	ii		
	f	Idus		Octā epiphanie
x	g	xix	Kl	February Felicis presbri
	a	xviii		Mauri abbis
xviii	b	xvii		Marcelli pape
vii	c	xvi		Anthonij abbis
	d	xv		Prisce virginis & mr̄
xv	e	xiiii	Kl	
iiii	f	xiii		Sc̄i henrici epi & mr̄ tot dx Fabiani & seb
	g	xii		Agnetis virg̃ & mr̄
xii	a	xi		Vincencij mr̄
i	b	x		Emerenciane v
	c	ix		
ix	d	viii	Kl	Conũsio sc̄i pauli
	e	vii		
xvij	f	vi		Juliani epi & cof
vi	g	v		Agnetis scd̄o
	a	iiij		
xiiii	b	iii		
iii	c	ii		

Februarius hꝫ xxix luna

	d			Ignacii epi ⁊ mr̃	iij lc̃
xi	e	iiii	No	Purificacio bte marie v	tot dx
xix	f	iii	No	Blasii epi ⁊ mr̃	iij l'
viii	g	ii	No		
	a	Nōs		Agathe vg ⁊ mr̃	simpx
xvi	b	viii	Idꝰ	Vedasti ⁊ amandi: Dorothee virginis	Mē
v	c	vii	Idꝰ		
	d	vi	Idꝰ		
xiii	e	v		Appolonie virginis	
ii	f	iiii	Idꝰ	Scolastice vg	Mē
	g	iii	Idꝰ		
x	a	ii	Idꝰ		
	b	Idus			
xviii	c	xvi	Kl'	Marci Valentini mr̃	iij l'
vii	d	xv		Sigfridi epi ⁊ cf	dupx
	e	xiiii			
xv	f	xiii			
iiii	g	xii	Kl'		
	a	xi			
xii	b	x			
i	c	ix			
	d	viii		Kathedra sancti petri	simpx
ix	e	vii			
	f	vi	Kl'	Mathie apli	dupx
xvii	g	v			
vi	a	iiii			
	b	iii			
xiiii	c	ii			

Hore noctis xiiii diei x

Marciu

iii	d			Albini c
	c	vi	No	
xi	f	v	No	
	g	iiii		
xix	a	iii	No	
viii	b	ii		
	c	Nonas		
xvi	d	viii	Idꝰ	
v	e	vii		
	f	vi		
xiii	g	v	Idꝰ	
ii	a	iiii		Gregor
	b	iii	Idꝰ	
x	c	ii		
	d	Idus		
xviii	e	xvii	Kl'	Apri
vii	f	xvi		Gert
	g	xv		
xv	a	xiiii		
iiii	b	xiii		
	c	xii		Bene
xii	d	xi	Kl'	
i	e	x		
	f	ix		
ix	g	viii		Annu
	a	vii		
xvii	b	vi	Kl'	
vi	c	v		
	d	iiii		
xiiii	e	iii		
iii	f	ii		

Marcius hʒ dies xxxi luna xxx

iii	d			Albini conf'	s.	mē
	e	vi	No			
xi	f	v				
	g	iiii				
xix	a	iii				
viii	b	ii				
	c	Nonas				
xvi	d	viii	Id			
v	e	vii				
	f	vi				
xiii	g	v				
ii	a	iiii		Gregorii pape		dx
	b	iii				
x	c	ii				
	d	Idus				
xviii	e	xvii	Kl	Aprilis		
vii	f	xvi		Gertrudis virg'		
	g	xv				
xv	a	xiiii				
iiii	b	xiii				
	c	xii		Benedicti abbis	xlj	simpx
xii	d	xi	Kl		R	
i	e	x				
	f	ix			xiiij	
ix	g	viii		Annūciacio dñica	ij	tot̄ dx
	a	vii				
xvii	b	vi	Kl		x	
vi	c	v				
	d	iiii			xliij	
xiiii	e	iii				
iii	f	ii				

	g			April'	xx	
xi	a	iiii	No		iiij	
	b	iii				
xix	c	ij		Ambrosij epi̅ ꝛ conf'	xij	dx
viii	d	Nōs			i	
xvi	e	viii	Id			
v	f	vii			ix	
	g	vi				
xiii	a	v			xvij	
ij	b	iiij	Id		vij	
	c	iii				
x	d	ij			xiiij	
	e	Idus		May	iij	
xviii	f	xviii	kl	Tiburtij ꝛ ualeriani		iij l'
vii	g	xvij			xi	
	a	xvi				
xv	b	xv			xix	
iiii	c	xiiii			viij	
	d	xiij	kl			
xii	e	xii				
i	f	xi				
	g	x				
ix	a	ix		Georgij mr̄		simpx
	b	viii	kl			
xvii	c	vii		Marci euangeliste		dupx
vi	d	vi				
	e	v				
xiiii	f	iiij		Vitalis mr̄		iij l'
iij	g	iij		Petri mr̄ de ordine p̄dicator		simpx
	a	ij				

			Maius	
xi	b		Philippi ⁊ iacobi ⁊ Walburgis v.	dx
	c	vi		
xix	d	v	Inuencio scē crucis	dx
viii	e	iiii	Festū corone dnī	
	f	iii		
xvi	g	ij	Johis ante portā latinā	dx
v	a	Nonas		
	b	viii		
xiii	c	vii		
ii	d	vi	Gordiani ⁊ epymachi	iijl
	e	v		
x	f	iiii	Nerei ⁊ achillei	iijl
	g	iii		
xviii	a	ij		
vii	b	Idus	Iuniȝ	
	c	xvii		
xv	d	xvi		
iiii	e	xv	Erici regis ⁊ mř	dx
	f	xiiij	Potenciane uḡ	mē
xii	g	xiii		
i	a	xii		
	b	xi		
ix	c	x		
	d	ix	Translacō scī dnīci	iijl
xvii	e	viii	Vrbani pape	iijl
vi	f	vij		
	g	vi		
xiiij	a	v		
iii	b	iiij		
	c	iij		
xi	d	ij	Petronille uḡ	mē

HS B 172 - 3v

Junius

	e			
xix	f	iiij	Marcelli ⁊ petri mr̄	iii l'
viii	g	iii		
xvi	a	ii		
v	b	Nonas		
	c	viii		
xiii	d	vii		
ii	e	vi	Medardi epī ⁊ cōf	iij l'
	f	v	Primi ⁊ feliciani mr̄	iii l'
x	g	iiij		
	a	iii	Barnabe mr	dx
xviii	b	ii	Basilidis cyrini naboris ⁊ nazarij	iij l'
vii	c	Idus	Anthonij conf' de ordine mīnor	
	d	xviij	Julij	
xv	e	xvij	Viti ⁊ modesti mr̄	Mē
iiij	f	xvi	Cirici ⁊ iulitte mr̄	mē
	g	xv	Dedicacio eccl'e aboeñ	tot dx
xii	a	xiiij	Translacio sci henrici	tot dx
i	b	xiii	Geruasij ⁊ prothasij mr̄	ix lc
	c	xii		
ix	d	xi		
	e	x		
xvij	f	ix	vigilia	
vi	g	viii	Natiuitas sci iohānis bapte	dx
	a	vii		
xiiij	b	vi	Johis ⁊ pauli	ix l'
iij	c	v		
	d	iiij	Leonis pape vigilia	
xi	e	iij	Petri ⁊ pauli apl'or	dx
	f	ii	Commemoracio sci pauli	dx

Julius

xix	g		Octaua sci ioh
viii	a	v	Processi ⁊ ma
	b	iiij	
xvi	c	iii	
v	d	ii	
	e	Nonas	Octaua apl
xiii	f	viii	
ii	g	vii	
	a	vi	
x	b	v	Septem fra
	c	iiij	
xviij	d	iii	
vij	e	ii	Margareth
	f	Idus	
xv	g	xvij	Diuisio apl
iiij	a	xvi	
	b	xv	Alexii co
xii	c	xiiij	
i	d	xiii	
	e	xii	
ix	f	xi	praxedis
	g	x	Marie m
xvii	a	ix	Appollina
vi	b	viii	xpine uirg
	c	vii	Jacobi apl
xiiij	d	vi	
iij	e	v	Marthe
	f		
xi	g		Olaui re
	a		Abdon ⁊
xix	b		Germani

Iulius

xix	g			Octaua sci iohis bapte mr	
viii	a	v	Non	Processi & martiniani mr Visitacio bte mae gl	
	b	iiii			
xvi	c	iii			
v	d	ii			
	e	Nonas		Octaua aplorum petri & pauli	
xiii	f	viii	Id		
ii	g	vii			
	a	vi			
x	b	v		Septem fratrum	
	c	iiii	Id		
xviii	d	iii			
vii	e	ii		Margarethe	simplex
	f	Idus			
xv	g	xvii	Kl	Diuisio aplorum	dx
iiii	a	xvi			
	b	xv		Alexii conf	
xii	c	xiiii			
i	d	xiii			
	e	xii			
ix	f	xi	Kl	Praxedis	
	g	x		Marie magdalene	dx
xvii	a	ix		Appollinaris mr	
vi	b	viii		Xpine vg	
	c	vii		Jacobi apli	dx
xiiii	d	vi	Kl		
iii	e	v		Marthe vg	
	f				
xi	g			Olaui regis & mr	dx
	a			Abdon & Sennen	
xix	b			Germani epi	

Augustus

viii	c		Ad vincla sc̄i petri	
xvi	d	v	Stephi pape ⁊ mr̄	
v	e	iiii	Inuencio sc̄i stephi	
	f	iii		
xiii	g	ii	Dnici conf	
ii	a	Nonas	Syxti felicissimi	
	b	viii	Donati ep̄i ⁊ mr̄	
x	c	vii	Cyriaci ⁊ sociorꝫ eiꝰ	
	d	vi		vigilia
xviii	e	v	Laurencii mr̄	dx
vii	f	iiii	Thyburcii mr̄	
	g	iii		
xv	a	ii	Ypoliti ⁊ sociorꝫ eiꝰ	
iiii	b	Idus	Septembris	vigilia
	c	xix	Assumpcio sc̄e marie virg	tot̄ dx
xii	d	xviii		
i	e	xvii	Octaua sc̄i laurencii	
	f	xvi		
ix	g	xv		
	a	xiiii	Bernardi abbatis	
xvii	b	xiii		
vi	c	xii	Octaua sc̄e marie	
	d	xi		
xiiii	e	x	Bartholomei apli	dx
iii	f	ix	Lodowici rḡ	
	g	viii		
xi	a	vii	Rufi mr̄	
xix	b	vi	Augustini ep̄i	
	c	v	Decollacio sc̄i iohis	
viii	d	iiii	Felicis ⁊ adaucti	
	e	iii		

Septemb

xvi	f		Egidy abb
	g	iiii	
	a	iii	
xiii	b	ii	Octa sc̄i au
ii	c	Nonas	
	d	viii	
x	e	vii	
	f	vi	Natiuitat
xviii	g	v	Gorgonii
vii	a	iiii	
	b	iii	Prothi ⁊
xv	c	ii	
iiii	d	Idus	
	e	xviii	Octobris
xii	f	xvii	Octa sc̄e
i	g	xvi	Eufemie
	a	xv	Lamberti
ix	b	xiiii	
	c	xiii	
xvii	d	xii	
vi	e	xi	Mathei a
	f	x	Mauricii
xiiii	g	ix	
iii	a	viii	
	b	vii	
xi	c	vi	
xix	d	v	Cosme ⁊
	e	iiii	
viii	f	iii	Michael
	g	ii	Ieronimi

September

xvi	f			Egidii abbatis	mē
[illegible]	g	iiii	Nꝰ		
	a	iii			
xiii	b	ii		Octa͂ scī augustini	iiii l'
ii	c	Nonas			
	d	viii	Idꝰ		
x	e	vii			
	f	vi		Natiuitas scē marie	totū dx
xviii	g	v		Gorgonii mr̄	mē
vii	a	iiii	Idꝰ		
	b	iii		Prothi ⁊ iacincti	mē
xv	c	ii			
iiii	d	Idus			
	e	xviii	Kl	Octobris Exaltacio scē crucis	dx
xii	f	xvii		Octa͂ scē marie	ix l'
i	g	xvi		Eufemie uirg̉	iii l'
	a	xv		Lamberti	mē
ix	b	xiiii			
	c	xiii	Kl		
xvii	d	xii		Vigilia	
vi	e	xi		Mathei ap̄li	dx
	f	x		Mauricii mr̄ ⁊ socioꝝ eiꝰ	ix l'
xiiii	g	ix			
iii	a	viii	Kl		
	b	vii			
xi	c	vi			
xix	d	v		Cosme ⁊ damiani	ix l'
[illegible]	e	iiii			
viii	f	iii		Michael' archangeli	totū dx
	g	ii		Jeronimi p̄sbri	ix l'

				October	
xvi	a			Remigij epi & cōf	ix l'
v	b	vi		Leodegarij epi & mar	iii c̄
xiii	c	v	No		
ii	d	iiij		Francisci conf	
	e	iii			
x	f	ii			
	g	Nonas		Marci pape Sce birgitte	dx
xviii	a	viii			
vii	b	vii	Id⁹	Dyonisij & sociorum ei⁹	
	c	vi			
xv	d	v			
iiii	e	iiii			
	f	iii	Id⁹	Eduardi regis & mar	
xii	g	ii		Calixti pape & mar Winter dag forst	
i	a	Idus			
	b	xvij	Kl'	Novembris	
ix	c	xvi			
	d	xv		Luce ewangeliste	dx
xvij	e	xiiii			
vi	f	xiii			
	g	xii		Undecim miliū virginū	
xiiii	a	xi	Kl'		
iij	b	x			
	c	ix			
xi	d	viii		Crispini & crispiani	
xix	e	vii			
	f	vi	Kl'	Vigilia	
viij	g	v		Symonis & iude	dx
	a	iiij			
xvi	b	iij			
	c	ii		Quĩtini m̃r	

Nouemb̄ hꝫ dies xxx luna xxix.

xiij	d		No	Festiuitas oīm scōꝝ	totū dux
	e	iiij		Cōmemoracio aīaꝝ	
ij	f	iij			
	g	ij			
x	a	Nonas			
	b	viij	Id		
xviij	c	vij			
vij	d	vj		Quatuor coronatoꝝ m̄r	iij lc̄
	e	v		Theodori m̄r	iij lc̄
xv	f	iiij	Id		
iiij	g	iij		Martini epi et ꝯf	
	a	ij			
xij	b	Idus		Bricii ꝯf	m̄e
j	c	xviij	Kl		
	d	xvij			
ix	e	xvj			
	f	xv			
xvij	g	xiiij	Kl	Octa sc̄i martini	Simpx
xv	a	xiij		Elizabeth vidue	
	b	xij			
xiiij	c	xj			
iij	d	x	Kl	Cecilie v.	Simpx
	e	ix		Clementis pp̄e et m̄r	Simplex
xj	f	viij		Crisogoni m̄r	m̄e
xix	g	vij		Katerine virginis	
	a	vj			
viij	b	v	Kl	vitalis et agricole	m̄e
	c	iiij			
xv	d	iij		Saturnini m̄r	m̄e
v	e	ij		Andree apli	Dupx

Hore noctis xvi. diei viii

Omskrivet blad af annan hand

Decemb hʒ dies xxxi lūa xxx

xiii	f			
ii	g	iiii		
	a	iii		
x	b	ii	Barbare	
	c	Nou		
xviii	d	viii	Nicolai epi	dupˣ
vii	e	vii	Oct̄ scī andree	mē
	f	vi	Conceptio scē marie	totū dupˣ
xv	g	v		
iiii	a	iiii		
	b	iii	Damasi pape et cf	mē
xii	c	ii		
i	d	Idus	lucie virginis et mr̄	Simpˣ
	e	xix		
ix	f	xviii	An[illegible]	
	g	xvii		
xvii	a	xvi	O sapiencia	
vi	b	xv		
	c	xiiii		
xiiii	d	xiii		vigilia
iii	e	xii	Thome apli	dupˣ
	f	xi		
xi	g	x		
xix	a	ix		vigilia
	b	viii	Natiuitas dūi nr̄i ihū x̄	totū dupˣ
viii	c	vii	Stephi pthomris	
	d	vi	Johannis apli et ewanˣ	totū dupˣ
xvi	e	v	Scor innocencium	Simplex
v	f	iiii	Thome epi et mr̄	Simpˣ
	g	iii		
xiii	A	ii	Siluestri ppᵉ et cf	Simpˣ

Här byrias kirkio balker ok tælias i flokar xvii

Um kirkio bygningh. Um kirkio kiærandhæ. ath the ma
ghe sökia. fore trydzsto lithan doom. Um ath at prest
ma gudzlicama lippe haldhæ. fore at thz kirkio boll
swarar. i

Um kirkio bool och hws. ok um husen fordærffuas. aff
prestins wanrykt ellir drip. ellir tha the ærw wel böen
och huru prest och kirkio landboar skulu thöm byggia. ij

Um kirkio skrudh. och at prest maa ey bök. ok köpa
lithan orlof och um klukkor ok thz som [illegible] lagte
i kirkio skrudh. iij

Um kirkio wighningh. huru böndir skulu biskope gin
gerdh göra. ellir pæningæ. ok um biskop wil ey koma
och hwat biskop aghir göra fore sina tiundh. Um prestins
gingerdh. iiij

Um kirkio prest. och huru biskope ok soknamanno skal
um prest sæmia. och um presta fadhirlikin ræth. so kallas
jus patronatus. v

Um kirkia wardhir stulin. um prest ma kirkio skrud
i sokn föra. um kirkia brindhir. um böndom ok preste
semblir ey um klukkarin ok hwat klukkarin ær skyldogh
göra. um bandh lusna a klukko. och sudhir faldhir. um
korn och pæningha. klukkare aghir aff böndom haffua.
ok pæninges ænanom. vi

Hwru tiundh skal a skird aff sæthias. ok skattas ok thz
som ennine sædh faar. ey ætth hundrat. huru legho
drenge skola tiundha aff legdhe sordh. ok um hans
mala um tiundh wardhir stolin. um gubla tiundh
hamp ok lin. stoffnor quik tiundh. fiskelekio. gräskinom. vii

Kirkio

Vm geringes man. ok byscops man hwat the skulu göra preste um gastha. ok an biscoper giffuer bonder sak ath tiundh ar stolin. iiij

Cho

Vm biscops lifstool och thre messor than ar skyldoghir thre. fore. Vm sina barn tha te döö. eller ar thz til arffs komith. an weghfarande man siuker liggher i sokn. eller döör. eller och staffkarl döör. huru grauna skulu thonom fölghia til graffuar.

Vm thiona löghingh och enledhingh ok bondhans offer dagha. v

Vm bonde ey offrar aa rätthom offerdagh. vi

Vm prester aff sokn borthe ar uttan orloff. ta barn skal kristnas ok huru man ok qwinor magha sukt barn döpa. ok huru thionalagh ey hindras fore gudz swelagh. vij

Vm bonde siuker liggher ok sendher preste budh. ok han kommer ey. ok an prester faar budh barn at kristna. eller lik wighia ok kommer ey. huru bondhen med lik olwigth fara. ok um biscops lagha forfall viij

Vm biscop giör messofall. eller lyser ey helgha dagha eller glömer bondhe lysthom fastodagh. ok um forbudh. ok um then orätzlika sätz aff kirkio. eller och rätlikan. viiij

Vm modor giffuer sina arff til klostre fore sina siæl. ok arffwinghar wilia ey wara. ok trætta at ey war sua sykin giffuit eller deler biscoper ok kirkia um thæt gifftis Vm bonde wil sik lagerstadh. vtan sokn. ok um then aff kirkio ar sattir. ok um kirkiona. x

balken

Wardher prester sordh swadsath. xvj

Um frendzæmia spieldh. gudzifwalagh. eller festes kona ok brytz eller prestar kona at hoon fyrst ær eller thiufe eptir skal lysa fore hionalagh. tha the wilia lagh lika wighias. och hwar som gör eenfalt hoor. ok ath anghin ma giffwa andhro sak. Um hoor. witha bonde husfrunne och husfru bondhans. Um ok karla um bandzmaal. Um prestar haffdar hionalagh i kirkio. Um kirkia eller kirkiogardher ær oskar. Um prestar haffuer tidhalagh en skal. æn man ær kirkiandhis sipt adher ok thiufe bistop skal böta xl marker

Um helgadaghs brut. Um han gaar i kirkio hwe skul the standha. eller haffuer kumgang en bansattom manom Um kirkskifte. xvij

Um man warias aa helgandagh. drap man fadher eller prest. xviij

Um kirkiogardher endhre liggher Um slawma sinugo. Um prestar stiæl aff androm. i kirkio eller kirkiogardhe xviiij

Um the saker bistop aghir aff edom taka. Um olver maghe ganghir eedh. Um prestar ganghir twa edha Um een dagh. Um domar eller laghman. gör doom willo. xx

An klærkar bryther widh leksmad. eller kirkiona thion. æn bistop wil ey bondha ræth giöra. ok Um wordha delor widh kirkionne. xxj

Um gudzlikama fridh. och hwar som skalo til taka Um wastsana gudzlikama xxij

Um the nempd. ther krona. ok kirkia skal nempna.

Tha findhir brydh. sum laffrenzmesso Eriks
messo. skærtorsdagh. ok sum then mødoghe drage
aff kirkio. etc.

Kirkio Balker

Krist skulu alle kristner throa. han
ær een gudh. och ey æru gudhar
flere. æn han een. enghin skal aff
gudhom blota. och enghin a lundha
ellir stena throa. Alle skulu a kirkio
throa ok kirkio dyrkia. tith skulu badhir quikkir ok dø
dher koma. ok farandhe j kwarwlsth ok aff. Kristir bødh
kirkio byggia. och thiund giøra. ¶ Adam ok hans sø
ner. the giordho første tiundh och salamon kirkio ¶
Nu wilia kristne mæn esti tiundh halda. och kirkio aff
nyo byggia. tha skulu bøndhir til biskops fara the so
thir j sokn æru. och sin sokna tøpt ærz sik haffua. ok aff
biskope loff bedhias. at the magho kirkio byggia. biskop
aghir ampne thera skodha. ok loff til giffua. tædhan
skulu the heem fara ok stæmpnodagh foræ. leggia allo
thøm iordha æghandhe æru. innan sokna the skulu dagx
lwyzse til lattha. æptir bonda thali ok æptir iordha
thali ¶ Nw kan iordhæghande j soknene sellær mødhe
kirkio bygningh. tha mago kirkio begiriande taga hal
ffuant foræ ceth daghs werke firir gømingd ok sina fore

Hwat oc thra forder tridhiæ. oc tho dags wærkæn fullt tha magho kirkio wæriændæ gøra at sakløso wætha doom ¶ Tridhiæ skat mykæt oc fællær mykæl dagswærkæn fler. æn thry. ta skullæ athær dagswærkæn och thre marker mynz. the thre mynsko ligge til kirkio bygningh. ¶ Som alt thæt kirkio bygningh oc kirkio bool wardhær tridhiæ skat thær mo kar wærdhær. tha ma præst gudzlikama foræ honom wppe haldha. thær til han haffuer ræth giort. æn swa ær at sok mannæ. thora han æy sokiæ ¶ Thuilikæ æfter som kirkio byggiær aff nyo. wædh biscops orloff oc soknamanna gadwiliæ. bøtæ nyo mark. thre biscope. thre samu kirkio. oc thre marker sino soknamannom ~ M

Tha kirkio ær byriath mæz grundwall oth lyktat offuan mæz thække tha skal kirkia bool haffua. thær æfter skal aa byggiæ. thæt skal wara mark iordh. wndher hwaria hundarts kirkio. och halff mark wndær hwaria tolffta kirkio the bool haffua æ ledugh warith. aff allom wtgiærdom. for te iordh aghæ bøndher wtgerdher gøra ¶ haffuer kirkian meræ iordh æn nw ær sagth. wari i fullom wtgerdhom wtan konunghær giffuer the iordh frelsæ ¶ Nw aghæ bøndher føræ thing a kirkio bool. thæt æru sex laghathings. Stæffna stæfnathings. ladha karn herberghe. wisthings. swinpu herberghe. oc farthings. ¶ Nw kuna the dela præst oc soknaman wm laghathings. præst sigher thøm føræ wara æn thæ wndher torff. tha skulu the aff andrum soknom twa æfter tagha och twa bøndher som thæt skulu skudha. oc hwat te sighiæ. ta skulu badhe bøndher oc præst lata sik at nøghia

Laghathings

kirkio

Tha prestens hws æru wel bygdhen. tha skal prester æth husom göma at the ey forderwas aff wanrykt. ok bæg thz som lækker aa husom. och dör for ghöra ok alt thz thar sma thöm bæthra. thz göri a sin eghin kost. tha en husen worffua smykin bonadz lwdhu. tha skulu böndher bonadh til föra. och kost for halda. ok husen upbyggia. ¶ elu kan kirkio hws sindher falla. aff prestens wanrykt. tha aghir prester thöm upbyggia. aa sin eghin kost. ok böte kirkione three marker. Sighia bönder at the husen æru forderffwath. aff prestins wanrykt. ok prestin nekar. tha skulu thz the prestæ ok twe böndher aff androm soknom witha. ok skoda hwat husen æru forderffwat aff wanrykt ellr ey ¶ Enghin prester sma och kirkione gardh. the prest i boor aff stadh föra ok i annad. wtan bisops orloff ok soknene godhwilia. wtan han förer aa sin eghin kost. och hwarte a soknenne kost ellr kirkio Alle prestæ ok kirkio landboor. the aghir twar byggia gardha gerdha. och böygha ryddhir. ellr ept landz lagom bötha ny amul

Nu skal kirkia skrudh haffua. thz æru messo kladhe. altara kladhe. kalker corpale ok sma böker Enghin prester sma böker köpa. ellr siffua latha wthan bisops orloff och soknamanna godwilia. wtan han wili thöm geldha a sielffins kosth. ¶ elu skal kirkia klukko haffua. forthy at hon skal sokn til tidha kalla. ¶ elu kan enskat i kirkio skrudh brista. tha skal bisop mz soknamannom stadh a leggia. ok bæthra thz til som faatt ær. mz kirkio tiundh. tha standir kirkia hyrstath

balker

Læst och wæl boghen en

Nu torffua bondher kirkio wighiæ latha tha skulu the bistope budh faa. bistop aghær tilith koma ok kirkio wighiæ. thy ær aff ordhom wardhær quit ko eftir. och kirkia helegh ¶ Bistop aghær thöm stæmpnodagh foræ læggia. Naar han koma wil. bondher skulu gingerdh enotthe honom göra. ællær tolff marke pæningha thæt bondher halder wilia. æn bondher æru fler j sokn. æn tixtighe æru the ey flere æn xxx. tha giff wil attha mærke pænningha ¶ Ælla kan ey bistop til sinne gingerdh koma tha aghæ bondher til hans faræ. ok bistope stæmpnodag læggiæ ¶ Ællæ aktaz ey bistoper thera stæmpnodagh. tha misthin bondher sielffue sinæ gingerdh. ok bistop wighe kirkio naar han sielffuer wil. bondher aghæ honom sidhan engæ gingerdh göra. sidhan han lagha forfall haffuir ¶ Wil ey bistoper kirkio wighiæ. tha kæren bondher sik fore sino konge ¶ Bistop aghær fore sinæ tiundh. wighiæ thino ok klæka kalk messo kladhe. kirkio kirkiogardh. altaræ ok altara kladhe. ok enghæ pænnigha ællær gingerdh aff bondhom taka meræ æn nu ær sakth ¶ Prester aghær hans gingerdh kappe haldæ. ok ey bondher komi slikan thing til sokn hanis hyst ¶ Sina aghær bistoper wara fore godhom sielom som fadher fore sinom barnom. n

Tha kirkia wigdh ær. tha kombær prester ok bedhis til hemæ thz ær ærat at tagha then thöm allo a samblir. ¶ Sokn aghæ mz honom til bistops fara. bistop aghær skodha hans konst. ok hans wigolæ

kirkio

Preſt ¶ vili han ey ſokn hanum preſt ſænnia. ta agha bönder til biſkop fara. ok at bedhas. biſkop aghir thöm kirkio giffua. ſom han kænner ok faderlikin ræth haffuer thir til. och klærka kalla iuſpatronatus ¶ vili ær preſter takin vtan ænz biſkops vilia och ſoknamanna. tha aghir bönder ſina kirkio. ok theme ſkrudh ſyſle j hender ſex thia. ok preſtz klokkara doxem

Nu hendhir at kirkia wardhir ſtolin. ænnom dura geldhe then ſkidan æthir ſom klokkaren togh æn ey orſkar klokkarin ſielffuer ætherzeldha ¶ æghe ſughen preſtz waldh. ænnæſſo ſkrudh lyth j ſokn fora. lyta godhir bondhe ællir huſſfru ſin ligia. typpas tha nokot aff thöm ſkrudh. tha aghir halfft gelda ſyſthin. ok halfft bondhen ællir huſffrum. ſom han til foor ¶ brindhir lyk kirkia aff thy lyuſe klokkarin en bar. tha agha ſoknaman til klokkarin tala. ¶ klokkaren aghir for ſik bindha wadha ædh. ædherthan ænaua. ok wadha boot vili ænſke ok haffua ſtrax j taka handom ok fölghe fra thöm wadha ſom allom brandh wadha. briſt ær ædhe. bötthe ædherthan ænſke the ædherthan ænſke agha til kirkio byggning leggies

klokkar ſkal vallie

¶ vili han ænnan til kirkio koma. ok ~~klokk~~ klokkara bedhas. thz ær ræth then at tagha ſom badhe hanum ſember preſte ok ſokn. ſæmbir thöm ey ta taki ſoknamanna ſlikan the vilia ¶ vili han kirkian nokar ænſte for klokkarens wangömſlo ſkuldh. hwilka lundh thz kan helzt wara. thz aghir klokkarn geldha æthir. ¶ och ær thing ſom klokkaren forma ey æthir geldha tha gelde ſoknamannen ſom han til klokkara toko ¶ Ællir ſidhan klokkoi æra j hendhir klokkara ſattir. tha aghir han

balker-

Ringhia lagha ringingh· til ottosangh mes
so· och alla tidha· och geen like och hwil bonde til tre
tingmadh ringhia latha· giffui clukkara fyra pæningha·
¶ Clukkare ær skyldoger bæra book och stool mz preste·
ællr kuno bandh aa clukko lufua· tha aghir clukkare ham
een sunnodagh i kirkio durom standha· sua och ham annan
af tidha· och sokn til sighia· och bidhia kirkio wæria
dhe radh aa clukko læggia· ¶ Ællr faldhir clukka ni
dhr· ta the æru lagh wærandhe· of slaar clukkare i thel·
tha ær gildhir aff sin markom· allan then skada clukkare
faar aff clukko· thz ær alt i wadha gieldhom· of the bøte
ællr saghdhos· thøm bøte kirkio wærriandhe ¶ Ænn brister
clukka sidhan lagh warith ær· wari gildh at threm markom
thz aghia och kirkiu wærriandha bøtha· aff synd sialffs pæ
ningom· ligghe the thre markr til clukko køp ¶ Ællr ær
en førra olagath of slaar clukka clukkaren i thel· ællr
faar· than faar aff thenne· wari ogilt· brister och clukka
bøthe clukkare three markr· Then som ringhir clukko
och clukkare en bidhir bøte thre ørar· brythir tha of cluk
ko· bøthe atir clukka sua godha· som hon førra war·
Slar clukka han och i thel ællr faar· och annad skadha
ligghe ogildher· Hwar som skada faar aff clukko klappe·
wari ogilth· Ællr sighir clukkare ællr æffne hans lagh
warith wara thz clukka løss war· of kirkio wærriande
neka· thz liggir a soknamanna witnom thøm te sighia
wadhe eaa widher ¶ Ællr aghir clukkare haffua half
wan skan korn aff hwariom thøm thr føste gøra korn
of quistandh æpter thøm skame i wpsala gangher ællr

Kirkio

na smaagha pæningha som han geldher lem
gbel. och tho skal han th sielffuer saman hæmptha.
then bondhe ey wil klukkara swth gora. for hond aghir
thet redskapp leppe haldha. Of alle the som geemgh ku
pa. the giffui klukkare twa pæningha. Of alle the thet
giffua een ort. the giffui klukkara twa pæningha ath ga
sthom. Thom ær thet of klukkara fra swyskin redskap
skyldoghe som thom honom gora. badhe korn of quik
tiundh. The swyne giffua thet æn ort. the agha ledinge
wara for klukkara. Torff bondhe thet til sin. ellir kan
ekkia latha ta sighi bondhe klukkara til och klukkar
sighi presthe

Tiundh skal ath akrom aff saethias. hwan tiundha
skyl. of lagha wern lem haldas. ther aghir thet
tridungh aff. och aff thom twem lutum. ath æru
ther aghir kirkian tridungh aff. the agha ther laga wern
lem halda. fiorthan sættir eptir th at alle wernula
gha burgeth haffwa. wil ey sidhan hwar ath sino lut
gömma. tha haffui then skadhan som thet lutir. Of bon
dhir waru saklose. of bondhir gerl engha akt hwarte
biskope ellir preste wan bondhir sielffua wilia. Item
kan swa sia. och swyne æn hundrath aff faa. faar ey me
rar æn een skyul. twa ellir fler. hwilke swangha thet faar
swyne æn hundrith. tha aghir bondhe tiundha hwan
tiundha skyul. ellir hwart tiundha bundhon. of waru
saklos. for swalans. Item lyw leghir leghodrengir jordh.
of saar ellir annar lösker swan. of sathir ey sielffuer
ath the jordh. tha tiundhi aff jordh ther han leghir of

balker

Han gör emellan ther han boor. hwat han æmella sokna eller ey. boor han a the sordh tha gör tiundh. och wari saklös aff emellanom. æn han haffuer ther a diskt och deler ¶ hwar som erwttha korn tiundh wil göra. han skal tiunda hwan tiundha skyl. eller hwart tiunda bundhon. byria widh ween oc lykta widh adhra. tælia up ath akre. och wi ath adhrom. oc ey korn emellan akra bæra. byria först a thom skyle eller bundhon som han först aff akre bar. och tælia swa til thio ¶ och tiundh skal hwar a akre standha. och lagha wern wm haldhas. som för war sakth i. boskerme ¶ wardher tiundh stolin eller atthin. eller spilt emellan lagha wern. thona aghir bonde ath gieldha ¶ Oc ægher kirkia swa sik skrudh medh sinne tiundh. til althara klædhe messo klædhe. wax och rökilse eller köppa. Torff hon bonadh widhur/ ta agha böndher han til föra. oc kirkia ægher sielff emen ther til halda och kost giffua. ¶ Oc æghom wi tiunda aff lim. hampo oc roffwom. ærthom oc aff bönom. Swa oc aff ewgh. oc hwethe och humbla ¶ hwarsom gammel sidwana haffuer wariith ¶ Nw aghir prestir for sinæ wæmesth haffua. alla qwiktiundh wil skulu tiunda kalff myo matha gamblan griis. thz sama widh. gaas och lamb. wm olaffs messo. och waardhe prester sielffuer tiundh sinne ¶ böndher skulu qwiktiundh til kirkia föra. och saklöse for edom wara ¶ Nw kan ey swa fooster til födhas. ath prester ena tiundh aff swa. giffui ta bonde siex pæningga for hwart föl twa pæningga for kalff

kirkio

Pæningh for griis. gaas pæningh for lamb och ſkra. for kiidh. ¶ Och æghom wi tiundha aff allom fiskelekom. och nothadraxtom ſom kom watheren draghas ſua och aff allom graſkinno ¶ Nw ſighir geringſ ſnad i ſokn then engthe ſaar tha aghir han at præſthum ſkſte göra halffnan örs aff han ænſamne ær arfw the thet ſa ſnad. göri örs fullan och ey thy mera at the arfw fleri ſa ſman ¶ Nw ſithir biſpatteſ ſnad i ſokn. then hws leeghth haffner ok engtha ſardh ellir fæx haffner. han göri ſkte ath præſthe ſom legodrenghir. thz ær halffuer örs ok legoſkonu ſtoghi. ¶ Nw kan bonde quar ſinn tiundh ſithiæ ok tho kirkigangſ aa thund. göra. tha maa præſter kræffia for hond halda gudzlicama a paſcha dagh. ¶ Nw ſighir præſter at han engtha tiundh haffuer fangith. aff bondha. eller haffuer ſmme fangith aff han atte aff hond haffua. tha wæri bondhe ſik ſinn eens ſins edhe ok wari ſakleſ ¶ Nw giffuer præſter bondha ſak at han haffuer ſtolith tiundh aff honom. ſidan han hona ræzlika aff ſatthe. tha wari ſik bondha ſua for thom tiuffnadhe ſom bondhe wær ſik for bondha. kom tolka ſak. hwart æpther brutthir ſinom. ellir bötthe æpthir landz laghom ¶ Præſter aghir haffua eeth ſmatſkitth. kom hwart aar ſua got ſom firæ pæningha ellir firæ pæningha ſkwenſka. viii

Nw haffuer præſter tiundh fangith. ok ſkal han tillagör haffua fæm örs for ſith æiffuodhe. tu hæd ſkal kirk ſardha. thöm æghir han ey föra hedhiſ aff kirk ſordat ær for the fæm örx ſkal han ſighia thre ſkala meſſor. ena at kirkſins wærförodh. andra kom

ballker

Silendar dagh thridhia a tretughunda dagh. huilkar
ærffua thes dödha. mæsso haffua ath samlangar.
mothe. tha stadhghe thz medh preste. som thöm kom sa
sen. Dör kan then som dödher ær aghar til thio ør.
thär aghär prester tiundingh aff allo thy. han aghär och
hans ærffua taka thua lythi. aghär han minnar æn thio.
ør. tha aghär prester fullar siala gifft. Döia barn som
mynne ærff. æn tolff ara gamul. the agha sordas luthan
all forfall. och thär aghär prester engha tiundh takar. Ær
barn til ærffs komith. tha aghär prester fullar siela gifft
haffuar. æn thz minnar æghar æn thio ør. Dör kan weg
farandhe mad sinke i sokn ligghiar. then bondhe som han
ligghär aath. han skal clukkara tiundh faa. och clukkaren
prestenom. prestin aghär til hans komar. Skriffta olca lik
lighiar. til graff fölgiar oc graff laghiar. oc aff thæs mat
kosthom sexm örar takar æn sua ær til. Tree siala messor
ær prestin honom skyldogher. som bondhar. æn tho at han
æghe ey meer æn spiik och skreppo bonde som lik liggar
aath. han æghär gramno til sighiar. æru ey gramna til
tha ærff magramnar. the aghar lika til sordhar fölghiar.
oc maz wara tha thz sordhas. Huar som tiundh faar oc
kul ey komar. böthe three örar. thöm taki the. som lika
til sordh fölgdho. eller wari sik medh thuæggiar manna
edhe. at han ey tiundh fik/eller forfall haffdhe. xvio.

Nu æghär enghin prester taka for bondans lig
singh. och thusskunnar. minnar æn örtugh pæningar
for huart liiws. och offren sua mykit te wiliar

Kirkio

Haffuer bondhe sielffuer liiws. tha aghir prester thöm wighia withan alt thinder. ee thulkin liws the haffua. och offre fra mykit the wilia. En an fatigeth folk skal wighias. tha agha thön um kirkio liwsom wighias. Wtan alt thiundher. och offre fra mykit the wilia. Fatigth folk. kallom wi thius sæthu folk. mala kala. leghio thion. hema thion och. stafkarla. ¶ Skal kona epter barn i kirkio ganghar. giffui fyrre ør. for liws. haffuer kona sielff liws. thz aghir wara halff mark wax. ok offre fra mykit hon wil. withan alth thinder. ær thz fatigh kona. tha ledhis hon um kirkio liwse. ok eghe kirkian sielff liws sith. som hon förra atthe. Kombir kona um lagha inledningh sinne. ok wil ey prester hona inledhar. ok mistir hon medh thy syngalæghe sith. tha byli prester um tween sostom. sielffuer han tridhir. at han heme ey inledningh sindhe. ellir böthe thre marker thwa biskope och enar bondhanom ¶ Ellu haffuer tiundh prester fangit och tillaghir. tha skal prester wakar tidhir sinar. och withia huatt han ær bondhanom skyldoghir. fæm dagha höghtidh. wppe haldhar for sokn hans. thz ær iula dag och pascha. helgona messo. kyndelmesso. ok kirkiomesso. Thessa fæm dagha ærw hans rætthar offerdagha aff bondhom och husfrwm.

Nu siter bondhe heme um rætthan offerdagh. tha offre then dagh ther ær mest. helgir epte. ok wari saklös ¶ Ellu tryzskas thön ok wilia ey

balker

ffirir. geldhe tha ffirir pæninga for een xvj
ti kan bondhe barn bulict cristnir lathir. prest
Nær borith och ey æn laffuit aff sokn farin. ok haff
uer han ey laghlict forfall. och cristnir thy barn
kristno finx. bötthe tha prest thre mark them som barnet
attho. ¶ Nu kan barn siukt föt warda. ok til kirkio
koma ok the ey prest kuno finna. tha magho man thz
barn j watn döppa. och j engho andhro. ærtu ey man
til tha skulu quinor thz barn döpa ok sighia swa Jak
döper tik. j namp faders sons och thæs helga andhæ.
Dör thz barn swa ær döpt. tha maa thz barn j kirkio
gardh læggias. liffuer thz barn swa ær döpt. ok kan
quikt athro til kirkio koma. tha aghir prest barne
kristno til fulla. som för war sakt. kan thz barn topp
waxa. och ræffnas bondr thz haffuer kristno fanget
ellr ey j eno samlanghir thr sighir at barneth war
föth. tha aghir biskop thz rannzaka. ok letha. ok thr som
göra thz rætasthir han hitter. ¶ Nu bygghir karl ok
kærlingh j torpe eenstame. ok kona hans barn födhir.
kan thz barn siukt föt warda. för æn thz hedhith dör.
döppe thz fadhir ellr modhir. thy at the haffa engom
androm til sighia. thr swdras ey hionalagh. for gudzi
walagh ¶ Nu bor flere j by. ganghir bondhe til grana.
och bedhes gudzilwa. ok granne sin hand gudziwalagh.
och dör thy barn hedhith. böte granne thre mark. ellr
dyll æn thwaggia manna edhe at han ey gudzilwa
lagh sandhe thr thagir biskop aff halfft ok halfft

Mulieres etc
baptizent

pater et bapti
zent proprio fili

Kirkio

thes bodher taffnar. faar barn cristendom. tha äger enghen for gudzulvalagh. sak wppe halda. xvi

De infirmo n[on] frandi ... pueri baptizandi

Nu kan bonde siuker liggia ok preste budh faa prester lather sik annat enwaldo warra. dör the enad. och faar ey sin gudskap. böte prester thre marker ärffingom bondans ¶ Ellr faar prester j sendher budh. barn cristnar ok siukom gudskap görer. tha aghi tha helpa förer bondhe än barne. ¶ Ellr lather prester sik enwaldo warra barn än bondha. dör then bondhe ostrifftadher. böthe prester thre marker bondans arffwom ¶ Ellr faar bondhe presthe budh lik ath wigthia standher lik jnne ena natth. owigth at bondans. twa natther ellr thre höre efte budher threm marco. ellr witthi sin lagha forfall. Aff thöm threm marco taghr ena bonden. och twa biscopen. fförer bondhen förra lik wtth. än thz haffuer sua lenghe jnne standith. tha är bonden saker at thre marcom til tarfftiptis ena biscopeno. Andra allom thöm jordh attho lik offuer foor. och tridhie kirkiowerio ¶ Sidhan lik haffuer thre natther jnne standith. ta ena bondhe ath sakloso lik til kirkiogardh förer. och sielffu endher jordha ¶ Ellr giffuer bondhe preste sak. fore sin wardnadh at han ey gudzskap fik. aghe tha prester waldh ath witha sin forfall. med twem prestom och han sielffuer thridie. Thz är thz förster at han ey budh fik. Annat är thz ath biscop han stempt haffdhe. Thridhia at tha j sotta sengh lagh. Fiardhe at han messo sagdhe tha han budh fik. brister ath edhe böthe presther thre marker bondans arffwom

Impedimenta legalia sacerdotum

balker

Gör prester messofall. a thöm dag forr viij
är for helgath. böte thre marker/ the thre
marker agha hans soknamen. vpbaria.
vthan han vithi sin lagha forfall. Eeth är ther
at biskop honom budh sendhe. Hwat är thz at tha kirkio
liggher/ thz agher han witha medh tryggia prestar edhe.
Nw agher bondhe hwar hwan sunnudagh til kirkio koma.
Prester agher helgadagha budha. och fasto dagha. glömer
prester och brythir bondhe. tha är prester saker och ey bon
dhe. budhir prester och glömer. bondhe of brythir/ tha är
bondhe saker ath threm markum sua och prester. än han
glömer sik. ffore alla skuldh thir preste witthis. ta skal
prester for sin formand koma. eller kallas. thr aghir han
sik waria. ellir fellas. wars han wari saklös. faldz han
bötthe epthir landz laghum. Nw ma ey biskop ellir proster
nokan mad j forbudh setthia. vthan for tessen maall
thz är for stifft och tiundh. of kirkio tillaghum/ of prestz
och all andelik maal. och ey for fasgiäldh. Hwilikin
prester som setthir bondha vthan kirkio orattika. of vtan
biskops orloff. bötthe threr marker taghi halfft bondhen
och halff biskopen. Nw wardhir man j forbudh set
thir. for rätta sak. sitthir j forbudhi. offuer manath och
jamlangha. tha skal konunge til sighias. of konunghir
aghir offuer then mz swerdhe rättar./ of vtan kirkio
gardh dömar. och tho skulu rätte arffua godz hans
arffuar. och ligghe sielffuer for sin bruth. viiij
Vill man sina ägn til klostir ellir kirkio giffua
han aghir walldh hwat han heldir wil. giffua
koste til födho ellir kirkio til skrudh. Nu sighir

[illegible]

HS B 172

Kirkio

Thys wordher cristnar· faar barn cristendom· tha
æger enghen for gudzwalagh· sak wppe halda xvi

Nu kan bonde siuker liggia ok preste budh faa
prester lather sik annat ærindar warda· dör then mad.
och faar ey sin redskap· böte prester thre marker
arffingom bondans ¶ Eller faar prester i sendhir budh·
barn cristna ok siukom redskap göra· tha aghir tha hielpa
föra bondhe an barne· ¶ Eller lather prester sik ærindar
warda barn an bondher· dör then bondhe oskriftadher·
böthe prester thre marker bondans arffwom ¶ Eller faar
bondhe presthe budh lik ath lighia standher lik inne
ena nath· olighth at bondans· twa næther eller thre
Hætte iste budher threm markom· eller witi sin lagha for-
fall· Aff thöm threm markom taghir ena bonden· och twa
biskopen· Förer bondhen föra lik with· æn thz haffuer
sua lenghe inne standith· tha ær bonden saker at thre
markom til treskiptis· ena biskopeno· Andra allom thöm
iordh attho lik offuer foor· och tridhie hæradeno ¶
Sidhan lik haffuer thre næther inne standith· ta ma
bondhe ath saklöso· lik til kirkiogardh föra· och sielffu
undhir iordha ¶ Eller giffuer bondhe preste sak· fore
sin wadnadh at han ey redzskap fik· aghe tha prester waldh
ath witha sin forfall· met twem wittom och han sielffuer
thridie· Thz ær thz första at han ey budh fik· Annat ær
thz· ath biskop han stæmpt haffdhe· Thridhia at tha i sottar
sengh lagh· Fiærdhe at han messo sagdhe tha han budh
fik· brister ath edhe· böthe prester thre marker
bondans arffwom Amen Amen Amen Am

Infirmi vi-
sitandi xxxix
[illegible] pueri
baptizandi

Impedimenta
legalia sacerdo-
tum

balker

Gör prester messofall. a thöm dag fore viij
är for helgh. böte thre marker the thre
marker aghar hans sokneman. hwilka
withan han withi sin lagha forfall. Eeth är ther
at biskop honom bindh sendhe. Annat är thz at tha kirkio
ligghir thz aghir han witha medh tryggia prestar edhe.
Nu aghir bondhe hwm hwan sunnudagh til kirkio koma.
prester aghir helghadagha budha. och fasto dagha. glömer
prester och brythir bondhe. tha är prester saker och ey bon
dhe. budhir prester och glömer bondhe oc brythir. tha är
bondhe saker ath threm markum swa och prester. än han
glömer sik. ffore alla skuldh ther preste withis. tha skal
prester for sin fersmud koma. eller kallas. ther aghir han
sik wäria. ellir fellas. wars han wari saklös. faldz han
bötte epthir landz laghum Nu ma ey biskop ellir prost
soknan man i forbudh sättia withan for tessen maall
thz är for stift och tindh. oc kirkio tillaghum / oc prestz
och all andelik maal. och ey for fäghialdh Hwilkin
prester som sättir bondha withan kirkio ortalika. oc withan
biskops orloff. bötte three marker taghir halfft bondhen
och halff biskopen Nu wardhir man i forbudh satt
ther for rätta sak. sithir i forbudhi. offuer manadh och
iamlangha. tha skal konunge til sighias. oc konungher
aghir offuer then mz swerdhe rätta. / oc withan kirkio
gardh döma. och tho skulu rätte arffua godz hans
arffua. och ligghe sielffuer for sin bruth. xviij
Vill man sina ägn til klostir ellir kirkio giffua
han aghir waldh hwat han heldir wil. giffua
ppste til födho ellir kirkio til skrudh Nu sighir

[illegible]
[illegible]
[illegible]

kirkio

Thers bodhir cristnar. faar barn cristendom. tha ægher enghen for gudzivalagh. sak lyffte haldær xij

Nu kan bonde siuker liggiar ok preste budh faa prester lather sik annat modar warx. dör the mad. och faar ey sin redskap. böte prester thre marker ærffingom bondans ¶ Nu faar prester i sendher budh. barn cristnar ok siukom redskap görx. tha aghir tha hielpa förx bondhe æn barne ¶ Nu lather prester sik modar warx barn æn bondhar. dör then bondhe oskrifftadher. böthe prester three marko bondans ærffwom ¶ Nu faar bondhe presthe budh lik ath wigthia standher lik inne ena manath. owigth at bondans. twa manathir ellir three hæte lyste budhir threm marko. ellir witthi sin lagha forfall. Aff thöm threm marko taghir ena bonden. och twa bistopen. ffører bondhen förra lik wth. æn thz haffner sua lenghe inne standith. tha ær bonden saker at thre marken til trætskiptis. ena bistopeno. Andra allom thöm gordh attho lik offuer foor. och tridhie hæradeno ¶ Sidhan lik haffuer three manathir inne standith. ta ma bondhe ath saklöso lik til kirkiogardh förx. och sielffu andhir gordhar ¶ Nu giffuer bondhe preste sak. fore sin wadnadh at han ey redzskap fik. aghe tha prester waldh ath witha sin forfall. mz twem skyrom och han sielffuer thridie. Thz ær thz förste at han ey budh fik. Annat ær thz. ath bistop han stæmpt haffdhe. Thridhia at tha i sottar sengh lagh. Fiærdhe at han messo sagdhe tha han budh fik. brister ath edhe. böthe prester three marker bondans ærffwom

Infirmi vi-
sitandi 3° q
et pueri
baptizandi

Impedimenta
legalia sacerdo-
tum

Gör [illegible] prester messofall. a thöm dag fore viij
är for[illegible] halgth. böte thre marker the thre
marker [illegible] [illegible]agha hans soknamanni. [illegible]
vthan han withi sin [illegible] lagha forfall. Eeth är ther
at biskop honom budh sendhe. Annat är thz at tha kirkio
ligghir. thz äghir han witha medh triggia prestæ edhe.
¶ Nu äghir bondhe hwan sunnudagh til kirkio koma.
prester äghir helgadagha budha. och fasto dagha. glömer
prester och brythir bondhe. tha är prester saker och ey bon
dhe. budhir prester och glömer. bondhe. oc brythir tha är
bondhe saker vith threm markum sua och prester. än han
glömer sik. ffore alla skuldh thir preste withis. tä skal
prester for sin formand koma. eller. fallas. thr äghir han
sik waria. ellir fellas. wäre han wari saklös. falz han
böthe epthir landz laghum ¶ Nu ma ey biskop ellir prost.
nokan man i forbudh sättia. vthan for tessen maal
thz är for stift och tiundh. ok kirkio tillagher ok prestz
och all andelik maal. och ey for fägiäldh ¶ Hwilkin
prester som sättir bondha vthan kirkio orättlika. ok vtan
biskops orloff. böthe three markir taghi halfft bondhen
och halff biskopen ¶ Nu wardhir man i forbudh sätt
thir. for rätta sak. sitir i forbudhi. offuer manath och
iämlangha. tha skal konunge til sighias. ok konungher
äghir offuer then man swerdhe rätta. ok vtan kirkio
gardh dömas. och tho skulu rätte arffua godz hans
ärffua. och ligghe sielffuer for sin bruth. xviij

Will man sina ägn til klostir ellir kirkio giffua
han äghir waldh hwat han heldir wil. giffua
[illegible] til födho ellir kirkio til skriudh ¶ Nu sighir

[illegible]

kirkio

Prester eller kirkiu wæriande [illegible] mera giffuith warr. och thz mekas. liffu[illegible] then som gaff. tha æghe han wzordh. wtha hu[illegible] ilu mykit han gaff ær then dödher som gaff. ok [illegible] ærffua hans sighia mot. wari medh fastom thom ther widher war och sua manghe fasthe æghe widher gaff warr. som widher köp. thra mz gaff epther thy hon ær til. giffuer man æghu for synr sial. kirkiom eller klostrom. ær ther mer mettha ærffue. och ær han til. widz kommin. och sighiar badhe paa widher ær til fastar och fulle skial. standhe thz fast och fult. ee huru mykit han giffuit haffuer. ¶ Nw sigher ærffinghe mot geen. eller ær ey mer staddher. eller ær offuormaghi och wituillingher. tha maa han ey mera giffua æn hwath tiundha peningh. han æghe aff gamble byrdh sinne. hwat han æghe minne eller mera. thz ær lagha giff ¶ Alla afflingha gordh. maa med giffna fore sina sial ¶ giffuer man sik j klostr eller spitala. tha aghe ey waldh mera giffua æn ærffuinghar wilia. wthan sua som förra ær sakth. ¶ Nw giffuer man mera æn lagha giff. klandar thz ærffingiar innan manath och æmlangha. ganghe ater alt thz offuer lagh ær giffuith. Kan ærffinghe fanghin wara. eller wtlendhis. eller oburmaghi. tha standhe godzit j taka handom. thr til ærffinghia heem komr. eller wr heffttom. eller oburmaghi til æxttan aldher kombr. haffui sidhan ærffinghe waldh. hwat han wil giffuena haldha. eller wtgiffua innan manat och æmlangha. Kladar thz ingen innan manat och æmlanghar. epter them skialom som ær saght. tha halde kirkian thz fult ok fast.

balker

Sin thon fangith haffuer. ¶ Giffuer man gio
krom godz frendhom ellir swenom. standhe
thy cens ath. arffwingiar wilia ¶ Giffuer man gaffuo.
mz rætthar arffwingiar wilia. och then ær rætther arffinge
som han giffuer gaffwong. tha haffui enghen waldh fra
delis. the gaffuo æther brytha. æn thz ær giorth mz fastom
och fullom skialum ¶ Nw giffuer man j losörid. kirkio
ellir presthe. ther skulu twe boolfaste man widher wara.
the thz skulu witha. æn thz klandas kan. ey maa thukkar
ther wm witne wara ¶ Nw deles widher prester ok kirkia.
prester sigher sik til fördho giffuit wara. ok kirkia sik til
skrudh. liffuer then som gaff haffui han waldh. at hemu
la hwem han heldher wil. ær ey then til som gaff. witthe
thz tolff man aff sokneni. huilikin thera thz mz rætta
ægher ok radhe halffua nempdh hwar thera prester och
kirkia ¶ Alt thz kirkio giffuit wardher. hwat thz ær hel
dher jordh eller losöra. fæa och affradh henne. the som
hon heem aff jordhom faar / hwat thet henne giffuit war
dher. eller hoon mz sinne tiondh köper. fæa och alla sina
tiondh. ther agher kirkia sik mz skrudhar. och ther maa
enghe amat aff göras. vthan samb kirkio til tekiffuar
¶ Nw wardher kirkio jordh wadsæth. giter bonde sinæ
jordh ather löst. innan stæmpnodagh ellir fredher hans.
wari jordh thera. gitta the jordh ey aterlöst. innan
stæmpnodagh. wari the wadsætningh j bondha laghom
¶ Giffuer bonde preste jordh. ellir losöra. hwat thz
ær j soot ellir vthan sooth. tha age thz prester epter preste
hwar epther annan / vtan thz sua giffuit wari ath then

alt thz kirk[illegible]
[illegible]

wadsæt
jord

kirkio

Prester thz giffuitt war/ matthe aff thy göra hit
han wildhe / är honom wordh giffuin tha skulu
tager läger stad
thz fastar witha · är thz i løsörom · tha skulu thz witne
witha · som för är sakth · ¶ Nu wær bondhe och taghir lä-
gerstadh withan sokner · tha ægher prester aff honom haffua
allan forwadh · swa som han ther laghe · oc ægher prester hono(m)
swa likar göra · mz mässom som han ther laghe · ¶ Nu kom-
ber then man i kirkio som satther är aff kirkio · tha messa
saghs · kombir han för än offritt är · tha ma prester aff kladhom
fara · än han wil ey ellas · wt aff kirkio gangha · oc messo
fall göra · oc wirthe huarte böndher eller prester · wtan böte
then messofall giordhe · ¶ Nu kan man in gangha tha thi
giandhe messa byriar · tha ma ey prester ather wendha ·
withan böndher magho saklöst messo fram höra · ¶ Nu
kan lensman sokn sak giffua · at the messo haffde med
them aff kirkio war satther · wärn tha sokn sik mz thio ma
mom eller böthe sokn three mark · ¶ Nu kan biltogher man
til kirkio koma · Ey maa man han widhughan aff kirkio eller
kirkio gardhe wt driffua · ther maa prester at saklöso mes-
so sighia · oc soknamæn at saklöso höra · ¶ Nu kan forntfar-
om forntfarar
sundhir wara · tha maa prester soknamæn widher wara · tree
sunnodagha · wilia the ey böther aa mund sik rettther efter
the three sunnadagha · böte soknamæn biskope three mark
om fiskeleker
oc thz är biskops eensak · ¶ Nu kan fiskeleker wara som
pastha natt · pingesdagha natt · eller helga torsdags natt ·
tha ma man mixdha woptagha · och mæt aff bena · och
ey mædhir leggia · för än sungeth är som the dagha · nu äru
sagdhe · ¶ Hana helgdh ægher man som alla sunnadagha

ly gørir hit
tha skulu
thz kirkie
taghr ka
om haffuer.
prestr hond
C ellr som
tha messa
aff klædom
r. ok messo
wtan bøte
tha tha thr
wendha.
ar. C ellr
affde med.
z thio ma
tøghr med
f kirkio ellr
sakløs mes
kan fonthar
dhr wara tree
ellr mettr er
e three marker
er wara som
torsdags mæth.
ff bena · oth
dagha · ellr æru
n sunnadagha

---

balker

Haldha som ellr ær sakth · wm andra helga daga
æn wm sunnadagha · ena man ath sakløs ære
fiskom farir · j fiskelekom Oc ena end andwerk ok
waarwark sakløst wm helgadagha gora · wthan wm sunna
dagh · oc tho ey førra æn æpthr messo · C ellr taghr mo
gandhe man j fonthar · ellr kong · bøte sex ørar · ellr dyli
mz twem mannom · sielffuer · tridhi / gør thz olvormaghe
vari sakløs · thy at han ey bathre kunthe · leggr man hæt
wantha ellr wapn / a klæth altar thr lighdhr steen
ligghr aa · geldhe fyra peningha · ellr dyli mz eens sins
edhe thz eghr prestren Offuer the maal ellr sighias ·
them eghr biscop · ransaka och døma · Wm — w xv

Van thionalagh firundzærum spieldh · gudzifvalagh
spieldh · fadzskaps spieldh · thr aghr enge sak
mar och enghen annar · a thala wthan biscop
ellr then biscops doom handamellan haffuer · warder
man samner for thy male bøthe biscope sex marker ok
biscop radhe hwat thz thionalagh skal standha ellr ey · ellr
festhr man sik konu och bryt the festh · mz kirkio dome
tha bøthe hwart thera thre marker · Ena och æn the æru
laghlika saman komin · och skilia sik wthan kirkione dom ·
tha taghr ee biscop sex marker · aff hwariom skilnadh · tve
marker aff hwaro thera · æn badhen waldha skilnadhe · wal
dhr annar thera · tha bøthe thz sex marker · och thz ser
sakløst til thionalagh bedhes · C Wighr man sik konu
fest haffuer · och hon siclar kombr thr kirkionne forma
breff til och forbindhr them · annat bandh ath bindha ·
for æn thet ær løst · mz kirkione dome / ok thon akta ey thz ·

HS B 172 - 17v

kirkio

Bötthe hon three marker. och fra then bandh giorde
mz henne withande. ellir dyli mz thio man-
na edhe. ath han ey wisthe ath hon fyrst war. ¶ Gelu wil
man och kona saman lenghias. the agha fostra fyrste till
sighias. fyrst agher thz som thre sunnadagha lisas i kirkio
durom. at the thon fyrst ärw medh landzlaghum. ok te
lulia mz kirkionne rexth samad lenghias. kombir nokar
mod then stämpnodagh. och weth nokar forfall i thy ma-
le. mz frendzämia. gudzsiwalaghi. ellir thz ath han ellir hon
androm fyrst är. Ellir och nokar weth nokra handa nogh
thz thionalagh maa hindra. tha maa ey fyrr thöm lenghia.
för än thz maal är weth ränth. koma thir engen forfall.
mod then stämpnodagh. sum är sagth. tha maa prester
thöm saman lenghia. och haffui engen mod walldh. wppa
thz maal thala. sidhan thon saman lingdh ärw. ¶ Then thz
sidan gwaal. och thionalagh fyrst dömes. bötthe sex marker
til tre skiptes. malsäghendhenom biskopenom och konungenom.
¶ Hwar som gör enfalt hoor mz offylldhe kono. böthen badhe
sex marker. Twa bötes och fore twäfalt hoor. ¶ Kombir
badhe saman. hoordhom. frändzämia spieldh. gudzsiwalags
spieldh. ok sidzskaps spieldh. thir böthes hwart som sik. och
wers mz einghom edhe. än wäria skal. ¶ Giffuer bondhe
sinne hustru sak. vm hoor. tha skal hon til thäss maz tala.
aa tinghe som han hoor withir. thir maa hon laghi bindha
for sik. och wäria sik mz thio manna edhe. fallz han ath
edhe. tha bötthe three marker. och kona war vndhir men ok
laghwari sik medh thio manna edhe. fallz hon ath edhe. tal
böthe three marker/ ok thet thera lindi sithan ganghe som

Balker

Ath edhe faldhir . böthe sidhan sanghix man . ept
thy som sighias skal j giftomalom . gittha thöm badhe edh
gangith . och giort tha wari saklöse . giffuer husfru bondha
sak . a tinghe fore hoor . tha aghir bondhe festa hene
thiolf manna edh . gitir han edh giort ok gangith . wari sak
löss . badhe man och kong . faldz han ath edhe böthe thre
markir . Engen ma andrum giffua sak fore hoor . withan
bondhe eller husfru sina mellan . withan the wardhi inne
takin . ellir arfa och thriggia manna withne til . som seet
och hört haffua . til gangsio och fra gangsio . thir ma bis
tops ma faa antighe lagh . eller penningha . gitir the ma
lagh for sik gangith . som hoor withes . tha wari thöm
baden saklös . och withnesmannen saklöse . wardhir ma bar
a takin mz slikom withnom . som sighias skal j giftoma
lom . tha böthe hoorbothena . hwart therra thre markir .
thöm aghir biskopen . ¶ Biskop ar ok domare offuer okvz .
hwar som okvar böthe biskope sex markir . ey han wardz
fore thy male sandhir . ¶ Ok hwariz handa bandz maal
thz thekz ar . ok ar ther ratther malsägendhe ath . tha
skal biskop thz witha mz sannastha withnom . thöm han
kan faa . och eptir thy dömir . han sannasth withnir ¶ Ellr
arfa ey withne til . tha dömes edhir . for then saken
giffs . eptir landz laghom . gitir han edhin gangith .
han ar frels och hans godz ; faldz han at edhe böte bis
kope sex markir . och sin brut eptir landzlaghinni . thz
taghir een tiongh aff kirkia . Annan malsäghendhen ok
tridhia hundare ¶ Heffdar man thiönalagh j kirkio .
ellir kirkiogardhe ellir ok löffxlaghe ok haffuer

om oky

om hans
mal

kirkio

Bistops lænsman. twæggia manna withne. tha
warin sik then sakin giffs. æn this swana edhe
gither han edhin gangith. tha warin badhe saklös. faldz han
eller han ath edhe. böthe hwart theræ thre mirk. ¶ Bistop
æghir ransaka hwar som kirkia eller kirkiogardher ær oskær
eller hwar thöm offera göz. han ær saker ath sex mirkom
och haldhe wppe kost fore bistope. tha han kirkio eller kirkio
gardher skærer. ¶ Nw haffner man tidhælagh æn nokro
færæ. och haffner thz som konu. wardher war aa taghin
han ma man bindhæ. och til tinges föræ. thz skal malsæghen
dhen göræ som færæ atthe. Sidhan skulu tolff man nempnas.
a tinghenu. the skulu witha hwat ther ær santh um. wæria
the han sakin giffs. tha böthe then fyreteghe marke. saklös
sen warith. och bastadhe fælla the han tha skal han liffua
de i iordh graffnas. och swa thz han findhs æn giordhe thz
æghir then göræ. færæ atthe. wil malsæghendhe honom liff
lænnæ. then böthe sex mirkr geringhenæ giordhe. til tre
skipti. malsæghendhenom konunghenu ok bistopenu. Nw giffu
man androm skuldh for tholika geringh. tha skal han ther til
twæggia manna withne haffuæ. then æghir wæria sik mædh
adertan manna edhe. gither han then edhin gangith war
saklös. och swa withnen. faldz han ath edhe. böthe sex mirk.
til treskiptis som för ær saghth. och bistop rædhe för skriffte
hans. ¶ Nu ær man ær bannandhis. sifftadher och bedhes
breff aff bistope. ok bindher breffna færæ. twa öra. och wil
æy bistop honom breff aff faa. innan manath och iamlanghæ.
böthe fyreteghe mirke til treskiptis. malsæ. konungs. och allom.
¶ Nu bindher bistop breff with. ok bedhis breffna færæ. wil
han æy giffuæ. innan manath och iamlanghæ. böte xl mirke

balker

Ther ær bistop malsægendhe aath. [illegible] xvj

Uan bistops lænsman giffuer bondha sak. for helga
dags bruth. eller sigher han haffua giorth arbhall
swarst um helgan dagh. eller oc han haffuer bru
tith sæthian fastodagh. och æru thre thræggia mana witthne
til. tha ma han thz dylia medh thio mannom. faldz han ath
edhe böte thre mark och witthnen wari saklös. ¶ Eller sigher
bistops lænsman striffstadhan man. j kirkio wara gangna the
som withe skuldhe standha. eller aath köth j striffte. eller haff
ner lwngangilse mz banzattom manne. eller mz ludskiffle
farith. och æru thræggia mana witthne til. the maal ære
æru saghdh. the witthne agha aa tinghe witthnas. tha wari
sik medh thio mannom. j thesso male ¶ Huargen faar
bistops lænsman. lagh eller wængha withan han haffui.
sæthian malsægende fore sik. eller thræggia mana witthne
gither bonde laghum gangith. wari tha witthnen saklöse
¶ j allom thöm malom. ther bistop kær til. tha wari
ee witthnen saklös. huat laghen fyllas eller fallas ey. xvij

Brias man um helgan dagh. sua at man helg
dhm skæres antegh mz sarom eller fullom dra
pom. ther taghe bistop thre mark æthir han wart
sik fore malsægenda. tha wari warthe fore bistope.
faldz han fore malsægendha / tha böthe som för ær saghth.
¶ Waria the een eller flere een man. um helga dagh.
ther bötheseen withan enonga both for. huat thz ær tweg
gia marka sak. eller sex marka sak ¶ Huar som man drap
um sunnadagh. böthe thre marka kirkione. ¶ Drapa the
eller flere een man. um sunnadagh. ta böten alle tre
marker bistope ¶ Drap man annan um helgan dagh.

kirkio

Bistops lænsman · tvæggia manna vitne · tha
varin sik then sakin giffs · æn thio manna edhe
gither han edhin gangith · tha varin badhe saklös · faldz then
eller han ath edhe · böthe hvart thera thre marker. ¶ bistop
ægher ransaka hvar som kirkia eller kirkiogardher ær offær
eller hvar thöm offæra göz · han ær saker ath sex markom
och haldhe kippe kost fore bistope · tha han kirkio eller kirkio
gardher skærer. ¶ nw haffuer man tidhælagh en nokro
færa · och haffuer thz som konv · vardher var aa taghin
han ma man bindha · och til tings føra · thz skal malsægen
dhen göra som fæ atthe · Sidhan skulu tolff man nempds ·
a tinghens · the skulu vitha hvat ther ær sannth vm · varna
the han sakin giffs · tha böthe then fyretighe marker. saklös
sen baruth · och bastadhe fælla the han tha skal han liffua
de j jordh · graffuas · och sva thz han findh en giordhe · thz
ægher then göra · fæ atthe · vil malsægendhe honom liff
lunna · then böthe sex marker geringhena giordhe · til tre
skipt · malsægendhenom konunghens ok bistopens · nw giffu
man androm skuldh fore tholika geringh · tha skal tha ther til
tvæggia manna vitne haffua · tha ægher varia sik medh
adertan manna edhe · gither han then edhin gangith var
saklös · och sva vitthnen faldz han ath edhe · böthe sex mark
til treskiptis som för ær sagth · och bistop radhe fore striffte
hans · ¶ nw ær man ær vtlændskis · siff tadher och bedhes
breff aff bistope · ok bindher breffua fera · tva dra · och vil
en bistop honom breff aff faa · giua nath och samlanghæ ·
böthe fyretighe marke til treskipt · malsæ · konungs · och allom ·
¶ nw bindher bistop breff vtth · ok bedhis breffua fera · vil
han en giffua · giua nath och samlanghæ · böte xl marke

HS B 172

balker

Ther ær bistop malsægendhe aath · xvj

Wm bistops lænsman giffner bondha sak · for helga
dags brutth · eller sigher han haffua giorth adhall
wærk um helgan dagh · eller och han haffuer bru
tith sætthan fastodagh · och æru ther tuæggia mana vitthne
til · tha ma han thz dylia medh tho mannom · faldz han at
edhe böte thre mark · och vitthnen wari saklös · ¶ Nu sigher
bistops lænsman skrifftadhan man · i kirkio wara gangna the
som withe skuldhe standha · eller aath köth i skrifft · eller haff
ner umgangilse mz bansattom mane · eller mz viidskiffle
farith · och æru tuæggia mana vitthne til · the maal nu
æru saghdh · the vitthne agha aa tinghe vitthna · tha wæri
sik medh tho mannom · i tesso male · ¶ Hwarghen faar
bistops lænsman · lagh eller wærnghia vithan han haffui
sætthan malsægende fore sik · eller tuæggia mana vitthne
gither bonde laghin gangith · wari tha vitthnen saklöse
¶ I allom thöm malom · ther bistop kær til · tha wari
ee vitthnen saklös · hwat laghen fylliæ eller fællæ ey · xvij

Bæriass mæn um helgan dagh · fra at man helg
dhin skæres antegh mz sarom eller fullom dra
pom · ther taghir bistop thre mark · Gither han wart
sik fore malsægenda · tha wari vaardher fore bistope ·
faldz han fore malsægendha tha böthe som för ær saght ·
¶ Bæria the een eller flere een man · um helga dagh ·
ther böthe sen vithan enonga booth fore · hwat thz ær tuæg
gia marka sak · eller sex marka sak · ¶ Hwar som ma drap
um sunnadagh · böthe thre marks kirkione · ¶ Drepa the
eller flere een man · um sunnadagh · ta böten alle tre
marker bistope ¶ Drap man annan um helgan dagh ·

HS B 172

kirkio

Bistops lanzman. thwaggia manna withne. tha
warin sik then saklin giffs. om thio manna edhe
gither han edhin gangith. tha warin badhe saklös. faldz hon
eller han ath edhe. böthe hwart thera thre mark(er). ¶ Bistop
aghir ransaka hwar som kirkia eller kirkiogardher är oskär
eller hwar thöm oskära gör. han är saker ath sex markom
och haldhe kirkio kost fore bistope. tha han kirkio eller kirkio
gardher skärer. ¶ Nu haffuer man tidhälagh om nokro
fäa. och haffuer thz som konu. wardher bar aa taghin
han ma man bindha. och til tings föra. thz skal malsägen
dhen göra som fäa atthe. Sidhan skulu tolff män nempns.
a tinghenom. the skulu witha hwat ther är sannath om. wägna
the han saklin giffs. tha böthe then fyretighe marke. saklö
sin baneth. och bastadhe fälla the han tha skal han liffua
de j iordh graffuas. och fua thz han fordh om giordhe. thz
ägher then göra. fäa atthe. wil malsägendhe honom liff
lwnna. then böthe sex mark(e) geringhenar giordhe. til tre
skiptis. malsägendhenom konunghenom ok bistopenom. Nu giffu
man androm skuldh for tholika geringh. tha skal thet ther til
thwaggia manna withne haffua. thin ägher wäria sik medh
adertthan manna edhe. gither han then edhin gangith war
saklös. och sua withnen faldz han ath edhe. böthe sex mark
til treskiptis som fyr är sagth. och bistop radhe fore skriffte
hans. ¶ Nu än man är wtlandhis. siff tadher och bedhes
breff aff bistope. ok bindher breffua fära. twa ara. och wil
ey bistop honom breff aff faa. siuna nath och samlangha.
böthe fyretighe mark(e) til treskiptis. malsägh. konungs. och allom.
¶ Nu bindher bistop breff with. ok bedhes breffua fära. wil
han ey giffua. siuna nath och samlangha. böte xvi mark(e)

balker

Ther ær bisop malsæghendhe aath · xvi

Vm bisops lænsman giffuer bondha sak · for helgha dags bruth · eller sighir han haffua giorth adhalswærk um helgan dagh · eller oc han haffuer brutith sætthan fastodagh · oc æru ther twæggia mana witne til · tha ma han thz dylia medh thrio mannom · faldz han ath edhe böte thre mark · oc witnen waro saklös ¶ Nu sigher bisops lænsman striffstadhan man · i kirkio wara gangna the som withe skuldhe standha · eller aath köth i striffte · eller haffuer kungangilse mz bansattom manne · eller mz kirdskiffte farith · oc æru twæggia mana witne til · the maal nu æru saghdh · the witne agha aa tinghe witnas · tha wæri sik medh thrio mannom · i tesso male ¶ Hwargen faar bisops lænsman · lagh eller pæningha withan han haffuer sætthan malsæghende fore sik · eller twæggia mana witne githir bonde laghum gangith · wari tha witnen saklöse ¶ I allom thöm malom · ther bisop kærer til · tha wari ec witnen saklös · hwat laghen fyllas eller fyllas ey. xvii

Bærias mæn um helgan dagh · sua at man helgdhina skæres antegha mz sarom eller fullom drapom · ther taghir bisop thre mark ¶ Hwilkir han wart sik fore malsæghanda · tha wari swaradhir fore bisope · faldz han fore malsæghendha · tha böthe som för ær saghth ¶ Bæria the een eller flere een man · um helgha dagh · ther böthesen withan enonga booth for · hwat thz ær twæggia marka sak · eller sex marka sak ¶ Hwar som man drap um sunnadagh · böthe thre mark kirkione ¶ Drapa the eller flere een man um sunnadagh · ta böten alle tre marker bisope ¶ Drap man annan um helgan dagh.

kirkio

Bistops lænsman. tvæggia manna vitne. tha
varin sik then sakin giffs. æn thio manna edhe
gitir han edhin gangith. tha varin badhe saklös. faldz hon
ellær han ath edhe. böthe huart thera thre marke. ¶ Bistop
æghir ransaka huar som kirkia ellær kirkiogardher ær offær
ellær huar thöm offera göz. han ær saker ath sex markom
och haldhe læppe kost fore bistope. tha han kirkio ellær kirkio
gardher skæræ. ¶ elw haffuer man tidhælagh æn nokro
færa. och haffuer thz som konu. vardher bar a taghin
han ma man bindha. och til tings føra. thz skal malsægen
dhen göra som færa atthe. Sidhan skulu tolff man nempnas
a tinghenom. the skulu vitha huat thær ær santh um. varia
the han sakin giffs. tha böthe then firetighe marke. saklö
sin barnth. och bastardhe fælla the. han tha skal han liffua
de i jordh. graffuas. och sva thz han findhs æn giordhe thz
æghir then göra. færa atthe. Vil malsægendhe honom liff
lenna. then böthe sex mark geringhena giordhe. til tre
skipte. malsægendhenom konunghenom ok bistopenom. elw giffu
man androm skuldh for tholika geringh. tha skal han thær til
tvæggia manna vitne haffua. then æghir varia sik medh
adertan manna edhe. gitir han then edhin gangith var
saklös. och sva vithnen faldz han ath edhe. böthe sex mark
til treskiptis som för ær sagth. och bistop rædhe fore striffte
hans. ¶ elw æn man ær utlændsker. siff tadher och bedhes
breff aff bistope. ok bindher breffua færa. tva dra. och vil
æy bistop honom breff aff faa. sund ratth och ræmlanghær.
böthe firetighe marke til treskipte. mals. konungs. och allom.
¶ elw bindher bistop breff vith. ok bedhis breffua færa. vil
him æy giffua. sund ratth och ræmlanghær. böte xl marke

balker

Her ær biskop malsæghendhe aath · xvj

Vm biskops lænsman giffuer bondha sak. for helga dags bruth. eller sigher han haffua giorth adhall wærk vm helgan dagh. eller och han haffuer bruttith sættan fastodagh. och æru ther twæggia manna wittne til. tha ma han thz dylia medh thio mannom. faldz han ath edhe böte thre mark. och wittnen wari saklös. ¶ Eller sigher biskops lænsman skrifftadhan man. i kirkio wara gangna the som withe skuldhe standha. eller aath köth i skrifft. eller haffuer kongangilse mz bansattom manne. eller mz widskiffle farith. och æru twæggia manna wittne til. the maal eller æru saghdh. the wittne agha aa tinghe witnas. tha wari sik medh thio mannom. i tesso male ¶ Hwargen faar biskops lænsman. lagh eller pænigha withan han haffuer sætthan malsæghende fore sik. eller twæggia manna wittne gothe bonde laghum gangith. wari tha wittnen saklöse ¶ J allom thöm malom. ther biskop kære til. tha wari ee wittnen saklös. hwat laghen fyllas eller fyllas ey. xvij

Bærias man vm helgan dagh. fra at man helgadhin skæres antinghi mz pirom eller fullom drapom. thet taghi biskop thre mark ¶ Wæther han wærit sik fore malsæghenda. tha wari waardher fore biskope. faldz han fore malsæghendha tha böthe som för ær saghth. ¶ Baria the een eller flere een man. vm helga dagh. ther bötesen withan enonga booth fore. hwat thz ær twæggia marka sak. eller sex marka sak ¶ Hwar som man drap vm sunnadagh. böthe thre mark kirkione. ¶ Drapa the eller flere een man vm sunnadagh. ta böten alle tre marker biskope ¶ Drap man annan vm helgan dagh.

kirkio

Böte biskope siex örire ¶ Dræpær man fadher ellr
modhir. thiænista eller siokan man sängha alster:
böthe biskope siex marker. æn thz war. vm helgan dagh.
giorth. sua och vm thz war. vm syknan dagh giorth. ¶ Dræ
per man prest ellr klärk eller sänghar. fullom sidum vm
söknadagh. tha böthe biskope siex marker. for landz malet
ok thre marker fore hans man helgdh ¶ Dræpær vm helga
dagh. tha ökes thr til thre örire Alle the sik giötha wart
for malsägendha. the wari alle waardhe for allom them.
thr aa thala ok thr atthe booth i æn han ellr the fellas

Liggher kirkiogardhr ödhre. tha ägher xviii
biskops lansman. sokna hum til hempnar. ¶ Ærbo
bær lidh. a kirkio gardhe. och wäthnar fra sin tha
skal bötas thre örire fore hwart lidh. thr til thry ærto.
hwari hwar fore sik och sokn wari sikl̄os ¶ Selo ær fleri
sua sinlugha a kirkio gardhe thr faar maa in löpa. ellr
ær thiuffuer aff fallen. ellr flusska modhr fallen thz är
trigghia öra sak. och gieldhe then som til bær. och sokn
wari sikl̄os ¶ Selo stiel man aff androm i kirkio ellr
kirkiogardhe. tha ma thr hwar sin tiuff tagha. ok tiuf
wer böte biskope thre örire. for kirkio forbruteth. ok
böthe tiuffner eptr landz laghum. ¶ Eghr han ther
fridh haffua. thy han broth gen samlo kirkio. xix

Hær sighis vm the saker biskop ägher aff edhso
taghar. æn the athezgangs wardha. for eens
manz edh. äghr han haffua thre örire ¶ Æru
fler edha æn een. tha taghr han siex örire. thre örire
aff edzlaththe. och thre marks aff holldzmanne. gangas
fler edha. offuer sama maal. gangs edhr twedhsler tigho
lathe ok brydz thet athr. tha gielden alle enongu biskops.

balker

Baoth siex örke thre örke aff holudzmans. ok
thre marker aff edhwithe än the samman halda. Ski
lias the aath. tha böte hvar thera siex örke. ther til edhvitte
haffuer fylt thre marker. Sidhan sva äru fyltha thre örke
aff edhvittens. och thre marker aff holudzmanne haffui ginge
waldh ath quälia han mery. eller hans edhvithe. Ether edhvit
te warth sik for holudzmanne. böthe holudzman siex marker
hvar som edh gangher ok ey brydz then edher aather. tha gange
bothen in til holudzmans i biscops sakenne. och holudzma
ne gangher in til edhvittens. Hvar som til tingx kombr. och
sigher sik haffua edh giort och fylt. och wil ther enz wina sin
delobrodher. och dömes thz ogilt. tha böthe thre örke än
ey äru edhvithe til. Ar edhvitte til. tha böte thre örke edh
witten. ok thre örke holudzman. och gangher landi skrifft
hvat han helder sworith haffuer eller ey. Ganger olögh
maghi edh. ther yngre är femthan ara gamal. eller oskriffta
dher man som oleddher är i kirkio. then edher är ogildher
ok kirkia taki siex örke Ganger man twa edha um
een dagh. wari then edher ogildher som senar mer. gan
ghin war, och taker ther kirkian siex marker. Dömes ther
edher lop aff domar eller laghmanne och trydzskas bonde
wedher, och wil ey hwarte wedhia eller waardha. ok ey do
men standha. eller ratth göra. kombr kirkiona formanz
breff til hans. och manar han til. ath ratth göra. wedhe
geen domara. eller gangher landhi skrifft. wil han hwarte
göra, utan gangher i kirkio sidhan honom forbudith är,
och gör messofall. ta böte three örke fore försra messo
fal. sva for annath. och sva for tridhia. ey warder the
boot mer. tho ath messofal wardhit fler. Tha än han
wägher kirkio. och köt atho. tha wari saklös. Dömer

edh gange til holudz manne

Kirkio

Domaren nokan falna. och kundhi skrifft. ok taki kirkian ther aff peningha. ok dömer domare sidhan then sama ther epter wardhan ok annat falna fore sama maal. tha skal kirkian honom sina peninga ather faa. som waardher dömes. ok latha han lidughan for the skifft. som ather standher ok taki peninga up aff thöm. som tha fälles. och domare böthe thre marker for domwillo. Aff thöm threm markom taki biskoper twa marker. konungen halff mark. och halffna mark then waardher dömes. ¶ Haffner laghman fra dömt. tha böthe sex marker ther taki biskope firi aff. ena konunghen. ok ena then waardher dömes XX

Bryther klærk widher lekman. hwaria handa sak thz hælzt ær. tha ægher bondhe kalla klærk. for hans forman som kirkio dom haffuer. Bryter ok lekman widher klærk tha kære thz a tinghe. lekman ægher fra sia til the kyrio. antigthe mz laghum eller lagha bootu. Bryther och kirkionna thon a annat folk. eller och annat folk a thenna. thz ægher bondi landz lagh standha. hwat brutit thz hælzt ær. ¶ Sua och um man delar widh kirkiona um iordir hwat iordh thz hælzt ær. tha ægher thz widhi landz lagh standha. och undhi konungx doom och laghmans skilu. ¶ Alla stadhi ther biskop wil ey bondha ræth göra. ta ægher bonde for sin konungh koma. ¶ Alla iordha delor. ok alla iordha alverkan. hwat thz waardher klærkir eller lekmæn thz ægher epther landz laghum standha. XXI

Copiade

rda: dela

Alle ægha i gudz fridhi wara. och the helgo kirkio. the gudzlicanna fölghia och ther æru i klost ok fæmnithe mz. hwar som then fridh bryther i

HS B 172 - 21r

balker

Kirkio i kirkio gardhe. eller uthan kirkio gardh.
thz ær fra giltth som thz ware giorth i sielffue
kirkio. och tho hwart epthir honom bruthinn ¶ Nw fa the
dela. annar sighir haffua skadha fangith. i thöm fridhi.
och annar nekar. thz witthi tolff men. the nempna badhe
the tolff skulu wara aff samo sokn. ¶ Hwar som sielfs thil
taka. wars thæt likamma. sidhan honom forbudith ær bøte
bisope thre marker — Amen Amen Amen xvij

Offuer the maal. nw wpp tekias. thær æghir badhe
krona och kirkia. nempdh skadha. brythir man
fridh wm sancti laurencij dagh. dræpr man eller sar
ghar. A sancti Eriks dagh. A warefrw dagh yffra. eller
a skærtorsdagh. til wppsala farandhe. eller warandhe/ eller
och thedhan. farandhe. tha bøthe xx marker. kirkione. ok
xx marker kronone. for fridbrutith. brythir nokar fridh
wm først maria messo. i fiskthunum. eller tha bisoper
wighir kirkio. tha bøthe samuledh. Then fridh som nw
for sagdhes. ganghir en wm aptonsangs thimæ. wm ap
thonen. och with wm annan dagh. tha daghsfolget ær tha
æghir badhe krona och kirkia nempdh skadha. æn edzor
brydz i kirkio. eller kirkiogardhe. hwat man hittes sat
thær eller ofittir. eller a kirkio wegh til komandhe el
ler fra farandhe. æn fra ær ath thöm først afskildhe.
¶ Hwilikin man som nødughir wardhir dragin aff kir
kio. eller kirkiogardhe hwat helger mughes manne thz
helzt ær. wetha han haffuer brutith geen the samo kir
kio. som han ær tha innan staddhir. tha take krona xx
marker for fridhbrutith. och xx marker kirkian. æn ger
finghen ær liws och openbar. Tha maghe haffua nempd

kirkio balker

Hwar therra · krona och kirkia · ffalles then som
saken giffs · tha skiffas fridbrateth · som för är
sakth · och ær alt ath eno siex marker · fore ·
bandzmaleth · och biscopenom kosth · æn kirkia ella
kirkiagardher skæmas skall · ¶ tha æn manhelgden är ska-
dath j kirkiogardhenom · tha bötthes thz epther landz laghu ·
och the siex marks · for bandzmaleth · æn thz är giorth j
kirkio eller kirkiogardhe · ¶ j thesse nempd som thesso ordh ·
til höra · som ællu ærw keptaldh · skal badhe konungs lænsman
och biscops lidher warra · och ey annar ath næfnath · ¶ ok næ-
dhe halffna nempdh krona och kirkio · och halffne rædhe
then the sakla wilia · ~~aue~~ amen

Wor gewaldt geit bauen recht
Dor wold ik leuen sin herre alz knecht

then som
m för ær
r. fore.
kirkia ell
n ær ska
andz laghu.
giorth j
tesso edh.
ghs swensma
th. Ok en
lffue rædde

Her byrias konungx balker ok talias j honom flokkar. sex ok trætighi.

Um swerikis konungx rike hwilkit j sik haffuer siu biscops döme och nio lagmanz döme — i
Offuer allith swerike agher en konungslik krona och ei konunghir vtan een wara. — ii
Ey ma konunghir minska kronunnar rätth fran andro — iii
Nu ær til konungxrikit j swerike konungx konunghe wæliandhe och ey ærffuandhe. — iiii
Thesse æru konungx edha först ath han skal elska gud och the helghe kirkio. och agher edh syn swæria aa book och helgho döma. — v
Huru lagman och landzmæn agha konunghe edha — vi
Huru konunghir agher eriks gatu rida gangha. ordha och ladzmæn agha honom fölghia och gisla — vii
Nu agher konunghir j vpsalom wighias sættia och kronas. — viii
Huru konunghir skal radh sith taka. förstt klærkia och swa lekmæn. och swa hwem edh thera. — ix
Nu wil konunghir a giffthe gangha och hwsfru synne morghongaffwo giffua. — x
Huru frelse mæn agha konunghe thiæna medh wapnom och hestom och hwar wapna syn skal haffuas — xi
Nu æn frelse mæn ellis och ær ey helffuer föör thiæna han skal konunghe thiæna. — xii
Nu æn frelse man orkar ey lenghir bondhir frelse bliffua huru han skal bonde bondha kirkioskyldir gaa — xiii
Um fler ærwo saman vm disk och drik huru te agu konunghe thiæna — xiiii

HS B 172 - 22v

Um thulikan thinga wapnatakin sum sidhas j hwario landzskapino och hwat makt the haffua som thom skulo sidha. xv

En än nokor komir sik undhan kronuna thiänisth och wapnsin och thulikin forfal han magho wer xvj

En än nokor rymir undan konungx banerit j säkia hwat plago han skal haffua eller hwru han agher sik wärsäkia for the sak xvij

Um nokor wardher fanghin j konungx thiänisth och örs eller sina misther xviij

En än frelsis mans örs dör for än wapna syn haffs xviiij

En än frelsis man agher barn epther sik. xx

Um än frelsis man dör och husfru hans liffwer epther hwru hon skal frelse haffua. xxj

Um thulikum lundhom

Um thulikom lundom bisopa riddarä ok swena agha til konungx ridha. och annarstadz epther ärendhom sino. och hwat sak han agher haffua ther androm lundhom ridher än stadh är. xxij

Hwru talwerne agha wara och talwernärä agha weghfarandä mans nötorffth skipa och thera plagho som ey swa göra. xxiij

Um hwar som taghir mz waldzwärkom aff andro och forsmar lagha doma. xxiiij

Hwar som giffwer malsägandhe räth fra sik. hwat plagho han skal haffua. xxv

Um än frelsis man eller kona gior swiklika gordh skipthe hwat sak ther hörir til. xxvj

Hwar som grimmigh gior at then som konungx bref haffuer j sin fridh tagith mz sino breffwm xxvij

balker

Hwilikin som bryther konungx dom. eller hans ämbitzmanz. hwat plagho honom til bär eller hwru thz skal bötas. xxviij

Som gioror käre a annad man geldh hwro konungher agher ther man döma. xxix

Hwat sak han haffuer som bersar j konungx parkum xxx

Hwo aghin tolff män witha hwat som bryz mothe konungx balkenom. och hwro thz skal prättas. ok hwru ~~thz skal~~ the tolff skulo swaria um the skulo rät göra xxxi

Hwro walda gestningher skulo käras for konunghe. xxxij

Al hwar som konungx dombrev bryz tha agher konungx männdh thz witha. och wäl tagha konungx rätth. mals äghandhe och häradz. xxxiij

Som konungx wtskyldher och särdheles j swario landzskapino. xxxiiij

konungx balker

Alth konungx rike som hether Swerike. haffuer j sik siu bisops döme och nio lagmanz döme. medh landhamärum therra. Försth är ärchebisops dömith j Wpsalom som haffuer j sik eth lagmanz döme offuer alth wplandh. Annat är Linköpungx bisops döme som haffuer j sik thu lagmaz döme ostirgötlandh och ölandh. Tridhia är Skara bisops döme som haffuer j sik thu lagmaz döme wästirgötlandh. och I

B. 1. L. 1.
II. 2.
III. 2.

Konungx balken

IV. 2 Wärmalandh. Fiärdha är strängenäs biskops döme
som haffuer· i sik thu lagsmanz döme Sudermanna·
V. 2. landh och närikis. Femta är wästraros biskops dhöme·
som haffuer i sik thu lagsmanz döme· westmanna landh
VI. 1. och Daala. Siätte är wexsio biskops döme· som haffuer i
VII. sik tu häradha· lagmanz döme Siundha är biskops·
VIII. 10 dömith i abo.

Iffwer allth swerike agher en konungslik krona och en ko-
nungher wara· rethan een· han agher styra och rädha bor-
ghom och landhom· vppsala ödhum· kronunna godz ok·
allom konungslikom enghiäldum· ensak sina haffua dul-
ghia drap· och danaarff och alla saköris brutth· som aldz
allth swerighe som lagh ok rätth är
Dogh så att andeligt och wärdsligt frälse, niute sine privilegier och gambla friheter

En ena konungher· ensista for androm konunghe· gör
eth nokor konungher· aghe tha then konungher wa-
ldh· som epther kombr· thz medh rätth atthr· tagha än
han gither alle och the i rike hans bygghia· och bon-
agha lydno haldha och budh hans standha· och til tiä-
nisth wara· särlika a landha märe· landh at wäria
och ey ythr meer medh härfärdh rethan godh wilia
thera faghnam.

Nw är til konungxrikith i swerike konungher wälia-
ndhe och ey ärffuandhe än the konungh emistu hana·
tessum landhom ath formedhe· lagsmän hwar aff lagh
saghu sinna stal medh samtykkio aldhra thera· lagsa-
ghu boandhe ära· tolff män tagha withra ok snälla-
ndz thöm aa nämpdom daghi och thimelika til mora ting
koma konungh ath wälia· fförstho röstth aghr lagman aff
lagmd. 7. vpplandhom haffua· och the medh honom nämpde ära
han til konunghx döme· ther näst hwar lagmadhr epther

konungx balken

Ndhrom Sudhermanna Östgötha Thy häradh.
Wästgötha Närikke och Wästmanna the agha han til
krono och konungx döma. lagh skilia. landhinn radha och
rike styra. lagh styrkia. och fridh haldha. tha är han dömder
til upsala ödha. hwilikin een aff swerikis födhom. ok hälsth
aff konunghx sonom. än the til ära. Aff allom thenna lag
manna röstinn eller och flestom lagmannum til rempdom
swardher til konunghx takin skulu fornämdher laghmän han til
konungx döma.

Nu a sama dagh och stadh agher konunger allom swiri
kis boandhom tryggia edha sina gangha. Försthe
articulus är ath han skal älska gudh. och the helgha kirkio
och rätth hennar styrkia. ostaddum allum konungx likum rät
kronunnar ok aldz swerigis almogha. Annar articu
lus är at han skal alla rätthwiso ok sannindh styr
kia älska och göma. och alla wrangwiso och osannindh och
allan orätth nidher trykkia. badhe mz rätth. och sua medh
konungx waldhe sino. Tridhia articulus är ath han skal tryg
gher och troen wara. allom almogha sinom. sua ath han
skal enghin fattighan eller rikan nokrom lindhom forderff
wa. a liff eller limi wthan han see laghlika forwnnin som
lagh til sighia och rikesens rätther. Ey skal och han nokor
godz nokrowedis aff honom tagha wthan epther laghom ok
laghadhomum som för är sagth. Fiärdhe articulus är ath
han rike sino swerike styra och radha mz inlenskum man
nom och ey medh wthlenskum. äk epther thy som gamul
lagh och rikesens rätther haffuer aff aldher warith. och
ey ena wthlenskir män i radh hans koma. ey thinsom
eller landhom radha medh upsala ödhe. eller och sua
gamalth kronunna godz. ath enghin rennes eller aff sanne
seghin wteth. thurfe the försth sendher hona kom. Ffämte

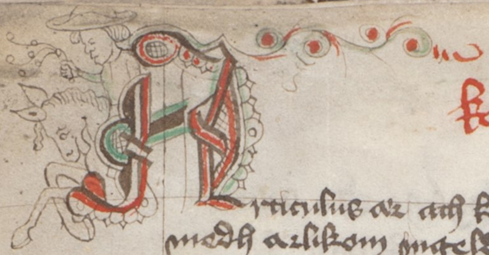

konungs balken

Articulus är ath konunghir aghir göma sins landz-
mädh arlikom ingeldhum thera. och landamärin ok wä-
gha epthir makth thera. sua ath enkthe aff thessu forna-
dhum minskis fore thöm konunghe epthir kombir. thy at han
aghir thz medh rätth ather tagha. for then skuldh at elles
wordhe skyth konungs dömeth of greffwa döme. eller minny.

cua döme

[T]iätthe är ath konunghir aghir liffua widh uppsala ödhe
kronona godz och aarlika. lagha wtskyldhir aff landhu-
sinom. och enghin mhan tinghia eller alagha a landh sin
legghia. wtthan medh sua forskialum. [F]örsth ath wth-
lenskir thär hedhin eller kristhin. wilia landh hans härria
eller mofor unlendhis wil sättia sik amoth konunghe. och
konunghir gither adhrum lundhum ey wärith. eller ath
konunghir skal kro[illegible]nas eller eriks gatthu ffrima
ridha. eller barn [illegible] sith son eller dotthir giffthia.
eller ath konungher torff hws sin bygghia eller uppsala
ödhe. [I] tholikom fallom tha skal biskoper aff laghsagu
hwarie. och siex aff hoffmanom. och siex aff almogha-
nom thz mellan sin wäghna. hwat hielp almoghin skal
och ma dragthleghast gioira konunghe sino.

rag leghin att
hagho
munge
wöm

[T]olwdhe articulus är ath konunghir skal kirkiom och klärkiom
och klostrom riddarum och swenom. och hwars thera
godz och thiennm alth gamalth frelse oskaddu krom-
mz rätth ath halda och all gamul swerikis lagh thön
som almoghen haffwer mz godwilia och samtykkis.
widher tagith och stadfesth aff konunghum forwarando
och konungsliko waldhe therra. haldha och styrkia
ok wärria sua ath enghin olagh ganghir offwer rätth
lagh. särlika ath enghin wthlenskir rätthir dräghis
in of rikith almoghanom til rätth eller lagh enghin-
of thön lagh giffwis almoghanom wtan sa ok godwilia

konungx balken

Tera fanginn· Han skal och almoghana sin fridha ok
frelsa· och särlika them spaka som wiliz spakth och
laghum wil liffwa· fra fore ostyrlikom och wranghwiso·
jnlenskum som vtlenskum särlika j aminilse hawa
och halda· och styrkia kirkio fridh· tingx fridh· qwinna
fridh· och heemfridh· aldir fridh okäs och ofridhir forga
gis epthir thy som konunghir är til· Nw aghir konunger
edh sin swaria a book och helghadoma· j handh sina
halda och swa sighia· Thenna bidhir jak ewik gud hulla
wadhe til liff och siel och sancta maria och sancte·
erik konungh ok alla helghum och helgadoma the jak
a haldir ath jak skal alla vptaldha och fornämdha
artiklos halda· och styrkia epthir kunnskap och bezthe sam
witthe minno· och aghir konunghir medh vphaldhne
handh sinne· gudhi och almoghanum sinom a trygghea
thro loffwa edh sin ath halda widh allan almoghana
sin längstan och hamblan ofödhan som födhan widh
okaran som kärin widh franwarandhe som närwaran-
dhe och konungx edh hördho· och j engho brytha wthan
heldir ökia· medh allo godho· och särlika ens konungx
walde sino· Gudz kärlekir se medh konunghe wa-
rom· och allom almoghanum hans· thagher han är swa
aff laghmannum waldir och landzmannum· och til konungx
döndhir och haffwer edha sina ganghit sum för war
sakth· tha är han laghlighe konunghir offwer allt swe-
rike· Sidhan ma han läan giffwa rike sino styra ok
allo thy for war sakth· thir til j rike sino aff gudhi
högstho· doom haffwer offwer alla domara· ok swa
almoghans käramall epther laghum ellir epthir retlettha

Juramentum

Konungx balker

Fullæ samundh Vi

Nu aghir laghmanen aff vplandhom ok thetz
aff laghsaghu sinne och aldhir almogha medh
thom närwarandhe tha konungir toghs thessæ
eda gangha Försthe articulus är ath aldhir almogha
i swerike boandhe skal han fore konungh haffua waldogh
hans och allan konungsliken rätth styrkia Annath är
ath wi skulum honom lydhno haldæ och hiälpa hans til
kompna i allo thy skälikith är fore gudhi och mannom
honom ath hindhra och ok ath göra allum rätth hans
haldum och warn Tridhia är ath wi skulum honom
trone wara och hulle thiänistho män särlika medh
härferdh til landhamäris rike och landh medh honom
ath wäria Fiärdhe är ath almoghe som aff aldhir haff
wer warith och än är skatskyldoghir och skal alla ärlika
och laghlika rätthskyldir sinar konunghe sino giffua och
wthgöra medh godh wilia wthan alla tryzsko thona ok
flythia och föra epthir konunghs wilia och rädh sielffwir
thera Sidhan skal laghman och almoghe aldhir edha
thera swäria a book och helghodoma tha aghir lagh
mannen handh sina vpp haldha bidiandhe sik gudh
och allum almogham swa sik hullan wadhe til liff
och siell och sancta maria och sancte erik konungh och
all helghum och helgadhoma the han wppa haldir ath
the skulo allæ förra vp taldha och fornämdha articulos
widh konungh sin haldha och styrkia epthir bezthe
samwitthe thera och medh wpphaldum handum gudhi
och konunghe sino a tryggiæ tro loffua edha thera
ut haldha och medh edhum thessum och troloffnan

Konungx balker

Sum laghmaan och almogha haffuer suorith och
loffuat konunghe sinom bindz bade unghir ok
gamal ofødhir som fødhir. oker som hær framwarande
sin the giær kwaro· som edha sworo ok trolofuadho· Nu

Nu agher konunghir erikx garthu sina ridha. och
landzmaan agha hono følghia och gisla sætia
the han følghir. och sikir ær aa. och edha ath swæria tes
sex som førra ær sagdhe. och agher konunger j landhe
och laghsagha hwarie. loffua och jættha ath han skal.
thøm edha alla sina halda som han swor j Upsalum
tha han førsth til konungx togx. Nu agher tha gretsrikis
lum landh sin ridha. tha agha the j Uplandha laghsagu
boandhar ath følghia honom jffuer laghsaghu thera
och til strænghianes. Ther agher sudermaan landh taka
ok hono· medh grydh ok gislom motha· och følghia ho-
nom til skiunthima. ther skulu østgøtha hono motha
mz sino· gislom· och følghia honom gynno· landh sith.
och til midhian skogh· aa holawidh. Ther skulo smalen-
nighia honom motha och følghia hono til junabek.
Ther agher wæstgøtha honom motha mz grydh· och
gislom· och følghia hono· til romlundha bodha. ther agher
hono næriskia motha· och følghia hono til upsinghe
bro· Ther skulo hono wæstmaan motha· och følghia ho-
no til østens bro· Ther skulo honom uplænghia motha
och følghia hono til Upsala· tha ær then konunger til.
landz och rikis laghlika komin· och erikx garthu sinne
ridhith. han ær waldhir som lagh til sighia. och mz edhum
och ordhom· landhom och landzmannom sinom giorth
alth thet han thøm och the honom gøra j aghia.

Konungx balker

Fullæ samundh

Nu aghær laghmannen aff Upplandhom ok swa
aff laghsaghu sinne och aldhir almoghæ medh
them närwarandhe tha konunger taker thessæ
edha gangha Förste articulus är ath aldhir almoghæ
i Suerike boandhe skal han for. konungh haffua waldh
hans och allan konungsliken rätth styrkia Annath är
ath wi skulum honom lydhno haldha och budh hans ful
kompna i allo thy sannlikith är for. gudhi och mannom
honom ath bindhæ och os ath göra allum rätth hans
haldum och warn Tridhia är ath wi skulum honom
trone wara och hulle thiänistho man sannlika medh
härferdh til landhamäris rike och landh mz honom
ath wäria Fiärdhe är ath almoghe som aff aldhir haff
wer warith och än är skatskyldogher och skal alla ärlika
och laghlika rätskyldhir sinæ konunghe sino giffua och
rätgöra mz godhum wilia wthan alla twangh honom ok
flytthia och föra epther konungx wilia och radhi sielfra
thera Sidhan skal laghman och almoghe aldhir edha
thera swäria a book och helghodoma tha aghær lagh
mannen handh sina wpp haldha bidiandhe sik gudh
och allum almoghanum swa sik hullan wardhe til liff
och siell och sancta maria och sancte erik konungh och
all helghum och helghadhoma the han wppa haldhr ath
the skulo allæ föra wp taldha och fornämdha articulos
widh konungh sin haldha och styrkia epther bezthe
samwitthe thera Och mz wphaldum handum gudhi
och konunghe sino a tryggiæ tro loffua edhæ thera
at haldhæ och mz edhum thessum och troloffnan

konunghx balken

Sum laghman och almogha haffua suorith och
loffuat konunghe sinom bindz badhe kunghs ok
gamals ok ædhers som fædhers. oker som kær frambærande
sinn the mæ kunna. som edha sina ok troloffuadho. Nu
Nu agher konunger eriks gatu sina ridha. och
landzman agha honom fölghia och gisla sætthia.
the han feingher och sithr ær aa. och edha ath swæria tes
sex som förra ærli saghdhe. och agher konunger i landhe
och laghsaghu huarrie. loffua och sætthia ath han skal.
them edha alla sina haldha som han swor i Uppsalum
tha han försth til konungx togx. Nu agher tha gretsfulislum
landh sin ridha. tha agha the i uplandha laghsagu
boandha ærli fölghia honom iffner laghsaghu thera.
och til strengsiænes. Ther agher sudermän widh taka.
ok hono. medh grydh ok gislom motha. och fölghia honom
til skenninga. ther skulu östgötha hono. motha.
mz sino. gislom. och fölghia honom genom. landh sith.
och til midhian skogh. aa holawedh. Ther skulo smalen-
inghia honom motha och fölghia hono til iunabek.
Ther agher wæstgötha honom motha mz grydh. och
gislom. och fölghia hono. til romlundha bodha. ther agher
hono nærikia motha. och fölghia hono til uplunghia
bro. Ther skulo hono wæstmæn motha. och fölghia hono.
til östens bro. Ther skulo honom uplenningha motha
och fölghia hono til upsala. tha ær then konunger til.
landz och rikis laghlika komin. och eriks gatu sinne
ridhith. han ær waldher som lagh til seghia. och mz edhum
och ordhom. landhom och landzmannom sinom gioreth
allt thet han them och the honom giora agha.

konungx

viij

Nu tha konunghir wil tha aghir han j Vpsalom wighias. och kronas. eller och annstadz j rikeno sino effter wilia ok fallin sino tho aff ærchebiscope. helst for werdhelik heet skulde wæighias thera.

ix

Nu tha konunghir waldher är tha aghir han raadh sich walia. Förstz ærchebiscop och sina lydhbiscopa sina mæghe honom fullith är aff thöm som j hans rike ærw. och andra klerkar som honom nytthe ærw. Tolff agha j konungx radhe wara. aff riddarum och swenum. och ey flere. the fornädhe. agha konunghe edh swæria. Förstz skulo the swæria a gudh och helghodoma. thr the a haldha. ath the skulo konunghe thz radha som the witha for gudhi ok honom och landhe hans. nytth och gangleketh wara. thz ey latha fore wildh skuldh. frendsemis eller winskap. Annath ath the skulo han styrkia. til rikesins rætth om alle thera makth. ath han maghe haldha. the edha han haffuer rikeno sworith och almoghen honom. och thet honom sama skulo the raattha sik sielffua ath haldha. Tridhia ath the skulu alth thz lönlikth haffua som konunghir will lönlikth haldha. och hwarghen opinbara thr honom eller rike hans ma skadhi aff koma.

x

Nu wil konunghir a giffto gangha och hustru sinne morghongaffuo giffua. thön morghongiaff aghir giffuas om samtykkio radgiffuara hans. och medh radhe badhe biscopa riddara och swena. the j hans radhe ærw och rike och ey andru lundum

HS B 172 - 27r

balker

Huru mykin hon skal wara. Ey agher han hitte eller festhe giffua. wtan giffwi aff landhinum. och gardhinum. epther radhe thera och samtykkio. Ey agher the morgongiaff lenghir standha än j hene liffs dagha. epther hene dagha agher hon wndhi kronona gagha. Eller the sia ath drotningh wil a giftho gangha. eller wtlendis fara. och ey j rikeno bliffua mz hinne sæthin. tha agher then konungher som rikith haffuer hene lösn giffua epther sins radz samtykkio huru mykith thz wara skal. haffuer enghin waldh the morgongiaff aff hene taga. är madhan hon ogiffth är. och j lande bliffu wthan thz finnes mz openbare gerninghu och sannum skialom. ath hon sätter sik a mothe rikeno. mz thy som rikeno ma koma til skadha. tha haffuer hon forbrutith. morgongaffue och lösn. och ey eller. amen

vj

Hwilikin man som frelsth wil haffua. sith godz hwat heldir han är riddare eller swen änghinum wndhan taknom. skal haffua swa godhan hesth ath hapee wel wärdher fyrethighe mark penningha. bäthre. och ey werre. och thz til örlöghsadul wapgiorthin hielm och full wapn badhe til been och liff. enghu wndhan takno thy som een godher man ma sik medh wärya. Hwar attunda dagh epther Sancte peders dagh. skal wapnasyn haffwas j wppsala. aff wppsala biskops döme. J westraros. aff westraros biskops döme. J strengänes aff sudhermanna lande. J örabroo aff närikke. J linköpinghe aff östergötha landha. J tyundh. Thiohith. wadhsboo. Vdhre. Tawitha. wisth. grämnia. wisinghsö. J kalmarn aff kalmarna foghatie. och öland. j rydaholm. aff tyhäradh j falkibergh.

Aff badhom hallandhum norra och sudhra. ey skanum. Aff westergötlandhe och dall. ey tinglwallu. aff wermalandhe. Kan ther swa wara ath nokor aff bondhum wil frelsis man wardha. tha skal han sik redha hima then daghen badhe medh hästh och wapnum. swa ath the som wapnasynina skulo sidha a konungx wegna skudhe badhe mado hans. fräghth hans. hesth. ok wapn swa och än han ma thz frelse wppe haldha. medh godz som förra ær sagth. vii

Nu wärn frelsis man ællis. och ær gamal. och oföör. swa ath han forma ey sielffuer thiänist wppe haldha. tha skal han til wapna synina koma. fore thom thona skulu skudha a konungx weghna mz hesth ok wapnom. och allom thöm thr til hördha och thee sin fall. och haffwi een ma medh sik som for han skal thiäna tha skulu the som fir wapna synina standha skudha hans fall. och then manen som for han skal thiäna än han ær nyttugher til rikesins thiänisth. ellis ey. Kan ok the ma skilias widher han. som firi han skal thiäna. tha taghi annan j hans stadh mz samo skiälom. Kan ther och swa wara ath nokor thiänisthoma aff ælle. eller aff kranskdom ær ey sielffuer föör. och haffuer han son een ellis flere. som thiäna adhrum mannum. och äru ey daghlika hema mæsthä fadhrinum. tha ma fadherin nytha thera thiänisth. än oskipth ær thera mällan. och ey ællegis. tho skal een thera a wapna synina koma hwarth aar aff fadhrins weghna som för war sakt. viii

Nu kan thz swa wara. ath nokor frelsis ma wil awnda frelse gangha. tha ma han thz ey göra wtan tha wapna syn haldz. tha skulu the so. wapna

balker

Dyrunna skudha aff konungx weghna witha hans
forfall. och medh hwat skiælum han wil widher
frelse skilias. och fare ey aff withan thera eller orloff viii
Eru fler^e frelsis mæn æn een oskipthe ath fadhirs.
sama hans syni ellr och hans maghr som hans
dottir haffwer. tha ma een aff thöm the ther ær bezth
fallin til thiænisth wppe haldha medh hesth ok wapn
sina. som förra ær sakth. och frelsa thöm allæ sama swa
lenghe the sama æru wm disk och dwk. sua britth.
the skilias ath. tha maghu the ey sidhan ath saman
koma. til thes ath the lenghr wndhi ens frelse warin.
witha thiæne hwar for sik/ the widhr skilias. ix
Tiænastumæn skulu skudhas aff konungx weghna
oc hwarin fornepdhinn stadh. och thima. the mæn
som konunghr til sætthr medh sins breffwe. the skulu
och skudha ath all the stykke hadhas som förra æru
saghdh. tha skulu och skudha te/ och giöra som the wilia
haffua winskap aff konunghe syns. och thera hedr widhr
wagha och enghu mane stadhia höghum ellr laghum
ath the andru hundhu haffwe. æn sakth ær. wita the helder
bæthre æn wærre badhe hesth och wapn. sextan
Ær thz swa ath nokor dröffwis til sik winda kona
aff kronuna thiænisth. tha hon aa biwdz til
wikesins warn. ellr. aff wapna syn. wtan sin forfall
som æru tessin och enghin annur. Ænthighia han ær
wthrikis tha hon aa biwdz ellr. ligghr. j sottha sængh.
och thz medh godhom mannom prowffuas ath swa ær.
och hwat som ey gitr swa sina wrsakan giort so mu.

Ær sakth. Han aghir mista frelse sith som han
haffth haffuer och thz aldhre athir ffaa. withan mythe
serlika konunghs nadh ok botte thz til fyretighe marker

Eff thz och swa som gudh foregome ath. xvij

Enokor rymir vndhan konunghs baneer. thu thz
ma ena til fiandhe draghir eller fran konunghs ambutz
manne eller j reysinne. the som konunghir eller ambutz
man hans. with sadhir. hwar som sua giör. haffwi forgiort
badhe liff och godz. withan han faa thz aff konunghs na
dhom ath han maghe sith liff lösa. Rymir han swa.
ath han ey fanghin wardhir. fae aldhre sin fridh atir.
Withan han mythe serdheles konunghs nadh. Giffuer
holdzman nokrom thässa skuldh. ath han sua ghiör.
och them neckar. ligghe thz til tolff manna aff reffsinne
och radhe halffna nämpdh hwar thera. xxviij

Wardhir nokor man. j kronnna thiänisth fan
ghin. tha aghir konunghir han lösa. ok hesth
och wapn hans hono athir geldha. ok hans skadha
lösn giöra. Kan thz och swa wara ath nokors frelsis
mans. örs forderffuas. jnna thz han wedraghz. j
rikesins thiänisth. och han athir kombir. j sith heem
tha aghir konunghir then hesth athir geldha. tho aghir
then hesthir wp anwardhas. än han liffwer konunghs
marskalke. eller och witni thz mz fullum skiälum än
han swa godhan hesth miste. Dör han aniz skoth.
än eller är sakth. tha köpa anan. j hans stadh. j
rikesins thiänisth. xxix

Eff thz swa ath nokors örs. dör jnna thz wapna
syn haffs. ok findz thz mz lilwadis vithno. och

Fullom skialum thz haffna secth och mz swareth
ath han doo. tha agha the hono atthe wisung-
dagh leggia. swa godhan thesth kepa sinn for ær
sakth. och lop a then dagh som hono ær nw gifftwin-
kome for the samu fornæmpda man och wari tha
saklös fri konunghe æn swa giörs. tha aghir han thee
sin wapn tha wapnasin haffs. wm han sith frelse
mytha will i xx

Hwilker riddare eller swen son epthir sik een eller
fflere. han skal sith godz frelsth haffwa til han
fæmtha ara ær. sidhan skal han eller a mez aff hems
wegina j rikesins thianist och thiena for godz sith.
eller göra skath och skuldh som bondha. æn han ma
ey thianist wppe haldha. xxi

Tom ænkilum som husbondhir attho. som frelsth
thianto j thera liffs daghum. och thera bar-
na som ey æra til lagha aar komin aghir frelse wm
nos. oskaddhum allom almoghans ræth medh swa
skialum. ath æ medhan thon ænkia sitir. tha skal tho
frels wara. och lidugh for alla thianist. æ til then
dagh thon a annat gifftamal ganghir. ffaar ho frelsis
man tha frelse han hena godz mz sino. ffar ho bonda
tha gör skath och skuldh som bondha. Haffwir riddare eny ffor brutit
eller swen dotthir epthir sik. tha aghir hon sama frelse ffr=
nitertha Ær thz swa at ænkia eller jomfru gör lös=
kalaghe. haffwe forgiorth tettha frelse so nw ær sakt

Eff the biscopir aghir ridha offwer landh til xxii

konungx

Konungx medh fyretighe hestum lydbiskoper. riddhe medh tretighe hestum konungx ambudzman medh tretighe hestum och ey meer. Riddare ok swena aff konungx radh medh tolff hestum ok ey meer. Swena riddara like medh siex hestum ok ey meer. Ænghinne man firi sik, sum frelsth thiana ær thrim hestum och ey meer. Wthan thesse j hærferdh ær sum kundhum agha the til ~~konungx~~ ridha. hwar som thær amoth giör. böthe fyretighe marker. och thz war ~~konungx censak~~. xxviii

Om thaverne

Nw aghir thawerne wara a allom almannæ wæghum rætthara. oc i storbyium ther ey githa thawerne wara. weghfarandhe manom salia math och öll. och hesta fodhir. ther kan thöm bedhis enz godhwilia. stufw sympnherberghe. och stallir allum i wthusom. och tho sua ath firnadhir bondans ey wthskilies. The herberghiara agha och skulo wara i köpstadhi hwarium sum weghfarande manom skulu salia math och öll och hestha fodhir. och alla thera tarffther. Huilik man i köpstadh thzta ey giör och haldir. böthe tha borgamestare i thöm stad hwar thera fyretighe marker och radhman hwar sum sik thiughu marker. och war thz konungx censak. Wilth noth aghir köpman ella bondhe salia fore tolff öra gamalth faar / fore fyre örtughar mark flesk och sinör fore thera pæningha swenska. brödh ok öll epthir thy som geldhir a rætthom torghsdagh ok c

[illegible]

balker

Köpstadha mæstha. Hæstha korn skal köpas aff
thalwernis husbondha swa ath span korn gheldæ thre
pæningha. mæn æn i mæstha köpstadhi. Tælia ey bondz
och hærberghær sama som nw ær sakth. tha böthe thre
mærker. ena konunghe adhra hæratzhöffdingia. tredhia
weghfaradha manne. Ey aghi bondhæ samu mann
i samu ferdh matt ath sælia. wtham til eeth maal. och
enna mattha fodher. ey til nokre mæstingh eller borth
föralse. wtan bondhen sielffwer wilia. och ey fleru sama
æn skipath ær och för ær sakth. Hwat som nokoth taghær
aff presther eller bondhe. eller gestir them thes aa moth
thera wilia. och tessom warom laghom. wardher thet
pröffuath. æn til hans medh fullum skialum tha agher
konunghr och skal latha liff aff tagha. mz swerdh lig
gia som laghen. for tolikth weldhe. hwel ma ok skulu
tholika man forwinne fangas aff laghmanni ok mindh
domerom. och ey liff mista för æn thz haffuer warith
fore konunghe och konungx dome. eller for them konungx
doom haffua. Wardher och nokor aff wærandhe eller
æghandhe i thy sama dræpin. the tolikth göra liggie
ogildher som fore fredhe konungx. Hwat sum ey gul
dith wardher. för æn gesther aff gardhe ridher thet
ær röffuat och ey köpth. æn bondhe a kære ok sama
reth som för ær sagdher ær then tolikth gior. Hwil
kin gesther een eller flere aff them sum sama ær
kum maal och mathu. ath thy sinne som the gesther.
Dræpir. eller dræpa. mz ægh eller wadh. til blodz sargar

wald gesting

wold gestnijg

konungx

Konungx medh fyretighe hesthum ¶ lydbiskoper.
redhe medh tretighe hesthum ¶ konungx ambudzman
medh tretighe hesthum oc ey meer. ¶ Riddare ok sve-
na aff konungx radh medh tolff hesthum ok ey meer.
Svena riddara like · medh siex hesthum ok ey mer
Annan man firi sik sum frelsth thiana mz thrim
hesthum oc ey meer. wthan thetse j härferdh Tes
sum sundhum agha the til ~~konungx~~ ridha · hwar som
ther amoth gör · böthe fyretighe marker · oc thz wari
~~konungx censak~~ i xxviij

Om thawerne

Aw aghur thawerne wara a allom almanna
waghum watharx · oc j storbyom ther ey githa
thawerne warith · weghfarandhe manom salia math
oc öll · oc hestafodher · swo lanx thöm bedhe mz
godhwilia · stufu rymp herberghe · oc stallar i them
j wthusom · oc tho fra at fanadhit bondanx ey
withskilies ¶ Thre herbergharar agha oc skulo wa-
ra j köpstadhi hwarum sum weghfarande manom
skulu salia math oc öll oc hestha fodher · oc alla
thera tärffther ¶ Hwa swilik j köpstadh thzta ey
giör oc halder · böthe tha borgamästare j them stad
hwar thera fyrethige marker oc radhman hwar
sum sik thiwghu marker · oc wari thz konungx cen-
sak ¶ Hwilth wärth aghur köpman eller bondhe salia
for tolff öra · gamalth faar / for fyre örtughar · mark
flesk oc smör for twa pänigha swenska · brödh ok
öll epther thy som geldher a wärthom torghsdagh j k

[illegible]modo me
[illegible] v Edh

balker

Köpstadha nästha Hästha korn skal köpas aff
thalwernis husbondha fra ath span korn ghelde thre
penningha. mera än j nästha köpstadhi. Sälia ey böndr
och herbergiare sama som nw är sakt. tha böthe thre
markr. ena konunghe. adhra häradzhöffdingia. tredia
weghfaradha manne. Ey agher bondha samw manni
j samw ferdh matt ath sälia. lithan til eth maal. och
ena mattha fodhr. ey til nokre mästingh eller bordh
förälse. lithan bondher sielffwer wilia. och ey fleri sama
än skipath är och för är sakt. Hwar som nokoth taghr
aff pusthe eller bondhe. eller gesther them swo aa moth
thera wilia. och tessum warom laghom. wardher thet
proffwath. en til hans medh fullum skialum tha agher
konunghr och skal lathe liff aff tagha. ena swerdh the-
them som laghen före tolikith woldhe. wel ma ok skulu
tholika män forwinne fangas aff laghmanni ok minnd.
domara. och ey liff mista för än thz haffwer warith.
fore konunghe och konungx dome. eller fore them konungx
doom haffwa. Wardher och nokor aff wäriandhe eller
aghandhe j thy sama dräpin. the tolikith göra liggie
ogildher som fore sagdhe konungx. Hwat sum ey gul
dith wardher. för än gesther aff gardhe ridher. thet
är röffwat och ey köpth. än bondhe a kräre ok sama
gärth som för är sagdher är then tolikith giör. Hwil
kin gesther een eller flere. aff them sum sama ärs
kum maal. och mathen. ath thy sinne som the gesther.
Dräpir. eller drepa. ena agh eller wadh. til blodz sargar/

wald gesting

wold gestnije

konunge P1

Aller medh waldzwärkum gior thöm blod
withe ellir blanadh · fangas the aff a ferske
geringh · mistha liff for liff och tesso male swa ma
ghe medh wredzwerkum thingh ellir stingh a han
lagdho · ffangas han ey a ferske geringh · kome se
lughir for konungh · ellir then hans doom haffwr · ok
haffwi sidhan halff manadhe dagh borth fran kon
ge och bedhe handh for sitt · blodwithe ella blanadh
ellir the thz giordho · och ogiltz ath thz the fingho
aa thothyme · aff bondhanum · hans hustru · barnum · ok
hionum · och giltz som for war sakth · ath thz thöm gior
dis a thomit thera ffadhir gestir aff gradhe wredhe
for thy ath han fik ey allan wilia sin · och gior han
annan thing for thet · sama draff ellir blodwithe ·
ellir blanadh · wardhir laghlika til kunne · standhe
sama rätth som for war sakth · thy ath han aghir ey
hämnas epthir brutlika pänningar sina · Alles kom
all maal · aghir thalwernis husbondhe hustru thes
barn · hion ok bondher fridh och laghum warn tha
the ey gestes ·

voltzwerck

xxxiiij

Nw thwar sum taghir mz waldzwerkum aff
thöm j handom haffwer · hws skogh iordh
wattn ellir wattuwärke · ellir mz praktohandha ·
gardh ominth ~~giort~~ gior for honom · och wil sik
egghna · ellir och lopp pänningha gieldhe aptir ska
dan och aa fyretighe markir til traskipt · xxxv

Hwar sum giffwer malsegandhe rätth fran sik

Haffuer forgiorth sin ratth bradhir then saka. ok
then sum malsagandhe ratth tigghir. och ho
nom swaris thwarte medh laghum ellr pæningum
och enghen taghi thwars. talu til sin bethan sum lagh si
ghia. thuar sum thz gior. bothe fyretighe markr. och
thz ær konungx censak. xxxvj

Ær en frelsis man. ellr kona gior skipthe ellr köpp
medh thöm aa skatgildhum iordhum boandhe.
ære opinbarlika sum lagh sighia. och lönlika thera mel
lum medh thöm skialum. ath thuar thera skal sith ægha
dragandhe sinlika en til sin konungx ingieldh. thuar sum
tolikth gior. han ær fulldhir konungx tiluffner. thuatt epter
thy thz ær bortth til. Och thaliken bradhir opinbarlika
en fullum skialu och laghum til kummin. stande thiluffs
ratth. och then skatskyldoghe geldhe athr konunghe alla
aarlika bothiskyldhir aff are thuario sum lagh sighia. xxxvij

Huar sum gior gerningh. aa then konungh haffuer
i sin fridh taghith medh sino breffue opno. fore
thz ath han kerdhe aa han for konunghe. warder han
fangthen och medh fullum bothum til kumme. han haffuer
fri giorth liff och losörn. och ratthr ærffue taghe iordh
hans. och aff thöm losörnum taghe malsagandher thingh
och konunghr thridha lytthe. xxxviij

Hwilikin som brythir konungx doom som konunghr
haffuer giffwith ellr hans ambutzman. ok haffu
thir konungx dombreff aa tha bothe han fyretighe mar
och bær ther konungx censak. Thessa fyretighe markr
agha och skulu bothi marchas en tolff manim. och aff
thöm bruthliken ær. först aff losörum hans. ræckia ey.

ffalla j ann
vt madz tra

werlslika dy
konungx ther

Loffora til mathin tha liwis hans. Jakkia ey liwis
til. tha werdhis fordh. tho swa ath frendhir och.
skyldhaman hans haffwi makth the fordh athr løsa sin
man math och aar sum thon staar. Kan och ey ath rekkia bade
for konunghe malsaghande och haradh. tha brysthe fore.
allum. swa aff mark sum aff mark. kethan ey gieldhum. tha
mathis forsth malsaghande sin fullir rætthir och sidhan
fulldhir konungs rætthir. xxix

Ar kombir nokor for konungh sum breff haffner
aa annan kun gieldh. och ær han ey til swars fun
aa karas. tha aghir konungher. them akarandhe ær. een
man ellir tolwa sætthia j thy landskapino sum han boo
sum til karis. och fore enn eller tolwen stal then sum
aa karis. a karandhum rætth giora. a then dagh sum ko
nunghir fra leggher medh sino breffue. eller skal han lata
mætha ghæstho breff. ath wetha sik haffua hans gulld ich
æptir landz laghum. och thz aghe l the konunghe kun
kundha sum ær wardh ath swa war giorth gul medh
sin breffwm. ix xxx

Hwar sum berghar ey konunghx rætthinn thiwr thz
thiaalzth ær. haffwir forgiorth liffwm och wapn
och armborsthinn sinu. och aa firewthe mark och
ligghe til hantzuandinna. kan han ey ludhir
ferska gerningh takin wardhir. och ware sidhan thz
konungs ensak. xxxi

Aka an thz kan swa wara ath nokoth kan
Abrythas mothe konunge aff thy som j konungs

balker.

Walscem staar tha agha tolff män swara
til skipadhe ok hwario laghsagu samwytre
och swaldhe och til nämdhe aff konunghe och landzma
nom ok laghsaghu hwarie. the skulo alla ath och kwilik
haffua. lop ath letha och openbara hwar j sino landska
pi som ~~the~~ thöm wardhe swath öffner. ath se alla the so
almoghan ath ofridha moot thessom swath och themma edh
ath swaria a gudh och hans helgodhoma ok thera sordh
ekis hedhro och sigha swa Wi bidhiom os swa gudh
hielpa ok the helgodhoma han aa haldhum at wi sku
lom enghin then sakan ghiora sakslös är. enghin och
then saklösan gidra som saker är. epther thy ~~samma~~
samwitte skrifwom som gudh haffuer oss lenth och
thy ey latha for frendsämis skuldh. magsämis skuld.
wredha. Wenskap eller mokre ~~lod~~ wiliadh. Ok fiendhom
lin os sielffwa. alla fornämdha articulos. och the sum
än fylghia j thessum balke obrutlika haldha skula hin
dhir samma fornämdha swath. swa hielpe os gudh ok hel
gadhoma han aa haldhum. Hwem thesse tolff eller fle
aff thessom tolff swara. the arw wardhe for konungx
dome hawdh och mallsäghadhe. Hwem the fella
arw faldhe widher konungx ressten. epther thandh
hals liff eller godz. och wänghthum Konunge och hara
dhe epther thy brinth arw tull. xxxvij

Alla waldzgerningha aghe man kära epther thy
som honom är orath giorth. aa rättum helghu
dagh for sokunamann och magistrom swa och aa fyrstha

konungs balker

Tinghe landz ellir haradh thær han boor y
ellir j mæstha siex kirkiom fore konunghe
sielffwm ellir thöm hans doom haffwer. epthir thy
ath heringhen war giordh. Wær han ey sum för war-
sakth tha ær hwars mantz witni som waldz manna gest-
ningh dödh och ogildh. then sum a kæris. kome felugir
til swars for thöm tolff och fram thöm. och haffui
fiorthan mattha dagh. wil han ey til swars koma. tha
fellis han epthir brwthum sinum. och ganghe rættir
offuer han. epthir thy som han haffuer brutith. Wa
ren then som sakin giffs jæffuer ellir mædhis. nokon
aff thöm tolff orættha kwndh haffua mothe sik aend
ghier fore skylskap. magsemdh. kwmskap. feegdh alwd
ellir slikia. och gather ey mærkelika proffuath thz ok
fulkompnath en til hans. twæggia ellir trigghia.
tha aghir man thöm aff sættia och ey fleri ok andra
swa mangha j thera stadh sættia. ath thy symie
och ey lenghir. ~~[illegible]~~ Annath ~~[illegible]~~ xxxvij

Eghwar sum konungs dombir ey haldz. tha
skal konungx næmpdh til hans fara. och
mætha keth aff honom konungs dombrwth. ok
thwaris syn ræth som keth aff honu ær domdz
epthir thy som för war sakth. Wetir ey all ko-
nungs næmpdh komith tha skulo æ ath minstho
twe aff hene koma. tith han boor och haffua
andhra godha mæn mz sik. aff thy hæradhe tha booz ey

lker

thar han boor i
fore konunghe
haffwer. ellr thy
han ey sum for hwar
waldz man gest
aris. kome felugr
thom. och haffwi
l swars koma. tha
th ganghe ræther
swer. brutter all
lr rædhis. mokom
fua moth sik and
skapp. feeghdh alwid
x proffwath thz. ok
a ellr tryggthia.
th ey fler, ok andra
ath thy synne
amp xxxiii
ey haldz. tha
haus fara. och
p domborith. ok
gong ar domdz
orther ey all ko
o aa ath minstho
aa och haffwa
haiude tha boor i

---

konungs balken.

Swa ath exempdin see all full. ellr minstho sik.
Och agher konungs mandh for rætwisho ok kost
thera tidhlingh aff allom konungs domborithum
haffwa i Her byrias gardz rætter. Erlika høffdinga.
konungs magnus. mz gudz nadh. konungs sueriss ok
skans. Ok lep talias i thenom flokkar sæmthan

Hwilken man slaar annan i hall. iiim i
Hwar hwilken man slar annan hugh. ellr stingher blodhwithe ii
Hwilken genisth keps hogh. thr ey kombr blothwithe swma iii
Hwilken oqwadhins ordh. amp iiim ii iiii
Hwar hwilken man wardher ey gripin widher amp iiim v
Hwilken thiuffnadh. amp iiim ii vi
Hwilken wadha eedh. amp amp ii vii
Hwilken dobel leek amp iiim a viii
Hwilken taffwel leek amp iim ii ix
Hwilken frimark amp iim ii x
Hwilken gieldh. ellr gieldh raath. amp iiim ii xi
Hwilken waldtaakth. amp iiim ii xii
Hwilken roffwan amp iim i xiii
Hwilken wadspælningh amp iiim ii xiiii
Hwar som wirthwerdher then brutlika a mothe rætheno xv

Hwilkin man een annan slaar i hal. giffwi i
liiff fore liiff. kom han wardher fanghin medh
ferska gerningh. Ffymer han. kanis han igeem
gen. tha hwar han wardher fanghin miste
liffwith. wil han dylia. dyle medh tolff ma
ne. aff gardhemo. Ok edhe halffwo maypdh thwar thera som
a kær och swara skall. amp iiim

Hegger man annan saar. slar ellr stingher til blotwi ii
the. tha skal han mistha höghro handh sina.

gardz rætthin

Slaar man pusth. ellr knyffs hogg. annan slaa ath ey kombir blodwite innan. tha skal han stinghas ghinom handh sina. som tha wardhir gripin widh ferska gerningh iiii

Kallr man annan tiuff thærenz ellr annath oqwædins ordh. ær han knape ellr skytha ligghe innan torneno. een manadh och æthi watn och brødh. ær han hirdrenghir ellr innie man. ligghe i stokkeno. ellr i fiskone samuledh. ær han smasven warde hudstrukin. v

Nw kan then man som nokro gerningh gör hwar gerningh thz helzth ær ey warin takin widh ferska gerningh. och dyl han sidhan tha nempne hwar thera som kærer och dyl. siex man aff gardheno som thz a liffnith gaar. hwar the fælla war felth. och hwar the wæria war warth. gaar thz ey a liffnith nempne hwar thera thre men. vi

Nw stell man. stiel man twa ör. penningha henghe for. stiel man til een öre miste hudh och öron. stiel man mynne æn til een öre. misthe hudhena som han wardhir fanghen widh ferska gerningh. ellr wæri sik som för ær sakth. Hwru man skal lius wakta vii

Hwar man skal lius och annan eeldh beuara i sino stadh. aff thiuskins mans wangömslo skadhi thimar tha skal tagas han. och i sama eeldh kasthas. som han wardhir fanghin widhir ferska gerningh som thz ey i gardhenom ellr köpstadh thz ær swa widh som i sin thre ligghir och hans folk wardhir ey fanghen. och wittis thz honom sidhan. och dyl han. wæri sik medh tolff mannom. som för ær sakth. görs thz a landhe bötte xl mark och æthir stadhen. formaa han ey bötha tha bliffve i konungs innie. viii

Gardz rätthin

ENghen ma lenghr dobla än om heere konungen haffuer budhith godha math j hans herberghe gör thz nokor sidhan är thz knape ellr skytta lighe j tornenu. ena siu nätther widhwatn och brödh. är thz smasven wardhe hudhstruken är thz ämne sua for sik lighe j stokkeno ellr kistone een siu nätther. Ær witthis thz nokrom och wardher en gripin widh ferska gerningh dyle mz siex manno. som för är sakth. Enghin maa och sina hesta. ellr sin wapn borth dobla. enghin luppa hoghre gieldh. än som hwar hor medho mz sik til lekx. hwar thz gör wari oglikt och stande sama rätth som förr är sakth. Dambrätthe hwar och um taffluel leker som um dobel v

Hwar mz edhis forbindher sik thre nokrir frimarsk haldha. ellr nidha. hwar mz thy faar wari oglikt och wari same rätthir thr um som um dobel v

Inghen man annan ma um geldh ellr skuldh oskemelika mana. hwar thz gör standhe sama rätth som för är sakth. Um ogulduns ordh. thöm som gieldh kräffuas thöm skal männs thre ämbitzmän swa langa dagh leggia. som mögelikth är beredha. och thino är sina pänningha biquämelikth faa. Ath han ey lengre offlenghe ept sino pänningom bidher. will han ey bere da jnna daghin. tha skal männs thre ämbitzmän medh godhom mano j gardhenom latha wirdha hans haffuor til beredha medh. och thz ey the til räkkia tha skal hans godz a landheno mz godom mano mætthas. och medh gieldes rekstre ey sidan aath. Tha skal männs thre ämbitzmän antwardha thöm som gieldith eghir j hendher. thöm som gieldeth skal upbiara och

Gardz rettin

Han haffwer sidhan waldh han j hekstom haff-
wa honom. tho och hans linar aforderlwedo
thir til han beredhir. eller j hans mune blifwer
som han faar ey borghan. swan thz fee sins herre gieldh
Nu dyl man gieldh aiw ey witne til. eller open breff
ar thz thre mark mine än ool eller meer dyle mz
tolff mannom. xi

Nu hwar som waldh takir glummo hönis opp och
af allan hinnes blodh blath eller riffuith. kladhe.
än tho ath han ey sin wilia fulkompnade miste liffwith
som han wardhir fanghen widh ferska gerningh. wardhir
han ey fanghin widh ferska gingh. och witnis thz honom
dyle medh tolff mannom. aff gardhens. och tridhie half
wo næmpdh hwar thera i xii

Nu hwar man röffner til half mark wardir thir
til winnen. miste liffwith. hwar som mynne röffu
böthe athir skadhen. ok a iii mark. thir aff aghir konun-
ghen halffth och halffth malsägandhe. formar han ey
böthæ miste hudhena. xiii

Nu hwar som annan wndsighir. hyme sins herre
gardh. ok kome aldhir for hans oghon. ok haff
wi owinskap hans. än ey teste ginga siffna æra. hwar
thöm giör tha bindhom wi konungh magnus allom
thöm j wartth rikesinne. aiw och hwariom enom som
sik aui the eller then tha war amburzmad eller malsighia-
de til sightir. hielpin til faa. och taka. och for waan am-
burzmad hwartha komar. xiiii

Hwilkin eller hwilike aff waro rikesins eller rotho
som aiw är sakth dynnis til. then bruthlike. j hwar
stykke thz hettir är ath waria eller hurthlewedha ok wardhe.

Gardz rätthin

Hmothe rätthenom och wardher takin ma
ellir tolike man faghne standhe. tolikin rätth. som
then brutlike skuldhe standha. wart kombir och tolikin
man. swa then brutlike wtwelladhe. haffwi han fridh
hwagen i warom rikom och kome aldhre for. waar
öghon ellir asyn wtan han mothe serdhelis wara madh.
Thenna sama rätth haffuer ein ther with sino gardhe
i swerike ath the magho han samaledis i sino gardh
inbera och haffna. Theme rätthin skal swa lenghe ok
swa with staa i köpstadhum och rothom som ennis ther
och hans engeshinne hans madar skap och swena ligh xx.
gha.

Hier byrias giffto balker och talas i hono flokkar twe och tyughu.

¶ Huilikum lundhum ma skal kono bidia ok festha. i
¶ Huilikum lundhum kona skal festhas ii
¶ Um mödh takr ma mothe fadhirs wilia ok modhir iii
¶ Um man fest sik kona ok wil hionalagh rygghia
och rekkas hono. iiii
¶ Medh huat ordhum och rätth giftoman aghir ko- v
no giffta.
¶ Nu haffuer brudghome brudh sina fangith ok kan vi
hon dö för än hon til hans kombir.
¶ Huilka ledis brudghome aghir förnightha föra. vii
brudh sina
¶ Huru man aghir bryllop giöra. kirkiogangho öll
och huru manghe män ther skal til budha. tha viii
huss skal sidhas. äffue ellir graff öl forstomasso öl giöra
¶ Sidan bonde och husfru giffte äro. huar
brudhena malsman aghir wara. ix

Gardz rætthin

Han haffwi sidhan waldh han j hestom haff-
wa honom · tho och hans limar oforderwedo
thr til han feredhr ellr j hans mine blifwer
som han faar ey borghan wtan thz ſee mz herre gieldh
Nu dyl man gieldh arw ey withne til ellr open breff
ær thz thre mark mine æn ꝑol ellr meer dyle mz
tolff mannom. XI

Nw hwar som waldh taker quinno hors opp och
af allan synes blodh blath ellr riffninth. skedhe
æn tho ath han ey sin wilia fulkompnade miste lifftwith
som han wardher fanghen widh ferska gingh. warder
han ey fanghen widh ferska gingh och withis thz hon
dyle medh tolff mannom aff gardhens och rudhe hals
wo næmpdh hwar thera. XII

Nw hwar man rɔffwer til halff mark wardher ther
til wunnen miste lifflwith. hwar som mynne rɔffwr
böthe athr skadhen ok a ꝑol mark thr aff aghr konu
ghen halfft och halfft malsæghandhe forma han ey
böthæ miste handhena. XIII

Nw hwar som annan wndsighr thyme mz herre-
gardh. ok kome aldhr for hans oghon ok haff
wi owinskap hans. æn ey teste ginga siffna wra hwar
thöm giör tha bidhom wi konungh magnus allom
thöm j wareth engesinne ærw och hwariom enom som
sik aff the ellr then tha wær æmbizmad ellr malsægia
de til sighr hielpom til faa och taka och for waan æm
bizmad latha koma. XIIII

Kwlkun ellr hwilike aff waro engesinne ellr foto
som ekke ær sakth dröffwis til then brytlike j hwat
stykke thz helzth ær ath wæria ellr wrethwedha ok radha.

gardz rætthin

H mothe rætthenom och wardher takin ma
W eller tolike man faghne standhe tolikin rætth som
then brutlike skuldhe standha. wtkomber och tolikin
man. swa then brutlike wtwerdadhe. haffwi han fridh
thingen j warom rikom och kome aldhre for. waar
öghon eller asyn wtan han mythe rædhelis wara madh.
Thenna sama rætth haffuer man thre wiku sino rædhe
j swerike ath the magho han samaledis j sino gardh
nydera och haffua. Theme rættin skal swa lenghe ok
swa widh staa j köpstadhin och rothom. som mins thre
och hans ingesinne hans rædderskap och swena lig- xv.
ghia. Her byrias giffto balkir och talas j hono
flokkar thre och tiughu.

¶ Huilikum lundhum ma skal kono bidia ok festha. i
¶ Huilikum lundhum kona skal festhas. ii
¶ Um mö takar ma mothe fadhurs wilia ok modhur iii
¶ Um man fester sik kono ok wil thonalagh brigghia iiii
och nekas hono.
¶ Medh huat ordhum och rætth giftoman aghir ko- v
no giffta.
¶ Nu haffuer brudghome brudh sina fangith ok kan vi
hon dö för än hon til hans komber.
¶ Huilka ledis brudghome aghir förningha föra vii
brudh sina.
¶ Huru man aghir bryllöp giöra. kyrkiogangho öl
och huru manghe män ther skal til biudha. tha viii
bot skal radhas arffue eller grafföl och förstomässo öl giöra
¶ när sidhan bonde och husfrv giffth äro. Huat
brudhena malsman aghir wara. ix

Giffto balken

Vm morghongaffwo hurw hon skal giffwas v
Hurw morghongaffwa kona ma forbrytha vj
Vm man giffuer heemfylgd mz son ellir dotthir vij
Vm man delir wm heemfyldh mz thöm hona gaff viij
Nu klandhes heemfyldh then som gaff viiij
Nu dör bondhe fra kono sinne hwar barna goz skal fore stee xv
Vm kona annan thima giffties hurw barna godz skipthas skall xvj
Hurw bondans barna godz skal skiptas tha han aa andhra giffto ganghir xvij
Nu än fler kullar ärw medh bondhans sinne än een hurw thera modhrine skal skiptas xviij
Hurw köpe goz sum bondhe köper och hustrw hurw thz skal skiptas xix
Hurw bondhe ma hustrw sinna iord ell goz bort skipta xx
Nu än fadhir och modhir dör hwar the barna malsägendhe skal wara xxj
Ellir än then som är barnanna malsman är ey ther til fallin xxij
Nu dör bondhe kwithan barn och qwinna kennir sik haffnandhe wara xxiij
Vm fadhir och modhir barne sino ellir syskenom inbyrdis bryllöps kosth göra hurw han skal athir gieldhes xxiiij

Vil man sik kono bidhia. tha skal han giftoman och skyldasto frendher ath hitta. och bön sina byria. Fadher är giftoman. dotthir sinna. Är ey han til, b. tha är til son är ey han til. tha är til samborin brodhir j

al giffuæs v
rbrytha vi
ællæ dotthir vii
thöm hona gaff viii
gaff viiii
barna goz skal xv
w barnæ godz. xvi
ptæs tha han aa xvii
hand. sinne æn en xviii
s. Amen
er. och husfrw hwilk xix
d ællæ goz bort skiptæ xx
ær the barnæ mals xxi
malsman ær ey thær xxii
gluinnæ kemmir. xxiii
sins ællæ syskenom
hwilk han skal athir xxiiii

dhiæ. tha skal han
dasto frendhir. ath
næ byria. Fadhir
tthir sinnæ. Ær ey
. tha ær til sambrodhir

---

giffto balker

Værnæ ær ey han til tha ær halfbrodhir hænnæ
aa fadhærne. Ær ey han til tha ær halfbrodhir
aa modhærneth hænnæ. Ær ey han til tha ær
fadhurs fadhir til. Ær ey han til tha ær til modhor fadhir.
Ær ey han til. tha ær til fadhurs brodhir. Ær ey han til.
tha ær til modhurs brodhir. Ær ey han til tha ær
til then sum skyldastir ær aa fædhærnith ællæ
modhærnit. Æru the badhe iamskyldhe tw ær then so
a fædernit ær oc a modhærnit madhir och ey kona. och tho
medh modhurs radhe æn hon liffwir. Amen

M

Nu vil man sik kono festa. tha skal giftoman
hænnæ mæer wara. och fyrir witnum thu aff mags
lueghina. oc tw aff qwinnos kyæghinna. och thz ær laghlighin
festh. Festir nokor man annars ællæ giffthir æn rætthir
malsman som for ær sagth. tha böthe fyretighe mark til mal
sæghandæ konunghe och hæradhe. ællæ wæri sik aff rættho
giftomanne mz tolff bolfastæ manna edhe. ællæ och dyle mz
sama mannum at thz ær ey hans giærdh. Swilikin man som
festhir twem ena kono. böthe fyretighe mark. then som
sidhir meer tigghir hona. böthe tre mark biscopi. ellær
dyle medh siex manna edhe. at han ey wiste ath hon fæ
sth war. thy sidhen hon laghlika fæst ær. tha skal sokna
prestir thz som hon boor lysa tre helgadagha for giffto
malum. och sidhan ma han hona saklösth leghia. Afflæ
the barn j fæstingh saman. tha æru the barn adalkono
barn. Afflær man barn j lönlæghe. och taghir tha sidan
the kono sik til laghgiffthe husfru. tha taghir thz barn
arff som adalkono barn. thy at tha han bæthradhe kono
ma. tha bæthradhe han och barnith. Nu skil biscopir fest
ingh aat. tha thz thera som skilnat wardir. böte biscope
tre mark. och haffui forgiort förningh. Walda thön

Barn j fest
ningh och fför
fæstningh
[illegible]

Giffto balker

inge que g
ohem k
Bri
O viri Ba
ri

Badhin haffui hwart thera forgiorth förnyghi
och böthe hwart thera tre mar-ker biskope iij

Hwiliken emo thr man taghir mothe faders wi-
lia och modhir hwat hon taghir han til laggiff-
tan man elli köpsalaghe haffui forgiort fedhrine och
modherne och enghe adhra arff. Wil fadhir elli mo
dhir forlata henne sak sina. tha taki hon ful-
lan arffdha luth. Nu delas thr wm hwat
ther war hene forlatith elli ey. thz skulu tolff men vi
tnisha iiij

Nu haffuer man kono fest och wil hionalagh
byggia. tha skal han giftomanne til sighia sex
wikom for the dagh som hon wil bryllöp giora. synes hon
hono forfalla waro. tha hafthe widh syneghe mar-ki
then thz gior. och fylle honom atthir kosthin. epthir thy
twe godhe man han matha. twe aff hwars thera wegh
na. Thz ar lagha forfall. An hon siuk ar. elli nokor
the fall i komin. at the mago ey hionalagh byggia m(ed)
gudz orloff och kirkionna rath. Kan hon haind an synas
tha fari til tinghe. och taghi doom til at samma fren
dhum sind och taghe wt festakona sina. och domare
nampnar fyra man aa tinghe som honom fylghia sku
lu och witna ther thr giors wilia te ey honom fylghia
tha böthe hwar thera tree mar-ki til treskipti. Kan hed
hona ey faa wtan han dör brythe war saklös. kombz
och nokor skilnadhir thera mellum. aff thy at han wil
hona with taghia. och kombir thr drap elli saar ey. wa
ri thz alth ogilth. the faa hona warra wilia. wardha
the antighe saar elli dreepne hona haffua wilia. wa
re thz alth twagilth. thz thom giors och hete sidhan the
kono lagghtakin och ey ranitakin

forgiorth föringh·
biscope III
motthe faders bri
ghir han til laggiff
forgiort fädhne och
fadhir ellr mo
tha taki hon fulla
lös thr som huat
skulu tolff men
IIII
och vil· honalagh·
omane til sighia hon
bryllöp giöra· synd hon
styrcghe sinr
kosthim· ethir thy
aff huars thera wegh
faliff är· ellr moko
honalagh bygghia mz
hon hand än hwars
til at samma fren
sina· och domar
honom fylghia skulu
te· ey honom fylghia
til tresskipti· kan the
war saklös· kombr
af thy ät han wil
drap ellr saar· ell· wa
wära wilia· wardhe
hona haffua wilia·
och hete sidhan the
V

Gifftobalken

Nv bedhis brudhgome gifftomall· tha skal gifftoman hona festekonu hans giffua· ok i hendhir sätthia· medh tessom ordhom· Jak giffuer thik mina dotthir til hedhers och til hustrv ok til halffua siängh· til laas ok nykla· och til thän tridhia päningh i aghum· ok äghia sum i lösörom· och til allen then rätth som upplandzlagh äro· och then helghe erikr gaff· J namps fadhers sons och thäs hälgha andha· Räner man· festekonu mans laghlika festa· han haffuer bruttith edzörith· tha skal boo hans skiptas· taki een luth fästemanne· annan konunger· och tridhia härade· och kome aldhre i fridh· för än fästemannen bidher för honom· och affue henna än fästemanne dödher är VI

Nv haffuer brudgome brudh sina fangith och vil hona heem föra kan hon döö· för än hon heem til hans kombir· ellr i sengh medh hono· tha skal hennar fylk atthir til fadhers ellr ärffuinga hänna föras ok allt thz medh henna war gifflitt aff fadurs gardhe eller frendha· Brudgome taghe atthr föringh sina the som tha hene fördhe Dör· och brudgome war lagh samu vidh brudh haffui föringh sina· the som han henne fördhe Aer brudh heem komin· heel och heelbrygdho· ta skal hon i sengh gangha· mz bondha sinom· tha the haffua maat samad ok ligath· tha är han henne malsman· och aghr sökia och swara för hona· tha skal han henne morgongaffuo giffua· VII

Ey ma brudgome mera föringh föra sinne brud än een gangar· sadul· beezl och hetto· änghin maa och han til mera thwingthia ffadr brudinna ellr henne gifftoman och henna frända· the magho·

Gifto balken

Hennor ok agha ey flere par klædhe mz giffua än fyra, utan sua mangh hon förra haffdhe the mogho hene uinnas saklösth. Annur klæ-nadh mogho the hena giffua. effter thera makt och godhuilia. Atta mogho the uara a badhe sidhum som bryllöps klædhe skulu bära. och mundhe brudgome. ok ey flere. Wil brudhin sin klædhe giffua. tha skal hon thöm klostrum och kirkiom giffua och ey lekarum

Engen man som kosth skal haldha. annagghe bryllöp. kirkiogangx öl. utfærdha öl. tha uist skal jordhas. ærffue ellir firstomesso öl. maa flere gesthe budha än här nämpnis. Först een biskup. och tua kanoka hans fylghia. tua andra kanoka. atta riddara. firetighe a uapn. tiugho böndher. thio kirkiohiu konur. mökor obudhin til mökra aff tessom förnempdu högtidhum. Ær thz riddare aff konungx radh bothe fyretighe märko. riddare utan konungx radh. tratighe märko riddare. uerdhlike tiughu märker. a uapn ellir presterskap märko. Böndher ellir legodrängher. tree märko. Orka ey legodrengir pänninga böta. tha thæn kropp ey haffuer koo. han skal ærffuidha aar. for mark huariæ. Först för malsægandhe och sua for konunghe. Ey mogho biskupa riddare ellir suena ellir mökor aff fornæmdo sua budne. ridha medh flerum hesthum än skipat ær j konungx balkenum. Engen ma och sendha lekara fran sik til anars epther löön. j ærffuum. ellir utfærdhum skal enge offuer fara. thz sum ær saktha. tho maa han tha flere the budha än thio. och fatigh folk epter thy han förma och uil. och ey j andrum högtidhum. Þær skal konungx lansman aat uaktha. och tessa brudpänninga up taghe ok

HS B 172 - 38r

Giffto balken

Skiptæ thöm ther giffs ent the köpp aff ey aff
konungx rikesens och ey aff thes som kosthin
haldher. Kawpman ella loffliker obudhin komær.
tolff mall eth ok ketare. then som brythir j makrom
thessom sakum tha skal laghsmidh nämpna tolff boolfasta
män aff thy häradhe han boor j. och matha the brud-
pänga aff thes löförum som brythir som annar ko-
nungx dombrith. Bindhir han flerum än skipat är böte
konunghe fyretighe mark. och ther giffwis ens te köp aff
Giffs mokrom swldh. at tha obudhin kom. then som stul
dhin giffs. withi mz thväggia manna withnum. wardhir
til kunne böthe som för är sakth. wardhir han ey til kun
ne war saklös. Kombir mokor tith bondhe bryllöpp gi
ör ellir annad kosth ligghe sama plaghe vndhir som för
är sakth.

iv

Ridder giffwi sinne hustrv til morgongiaff fyreti-
ghe lödhugha marker swenska wikth och ey meer.
Swena giffwi tiwgho lödhughia mark. och ey meer. Al-
menneliga frelsis man thio lödhugha marker och ey mer-
Bondhe boolfasther man giffwi tree marker swenskia
pänningha klöss man giffwi ena mark. Thessom mor-
gongaffwa som nw är sakth. ena giffwas hwat heldhir
med bref giffwa ey jordh ellir i lösörum. Nädh swa skiel
affla the barn samadh. tha see the morgogaffwa thöm
barnomyn för modhrine och ey för fadhrine. Kombir
ey barn thera thonaimma mellan. tha haffwi thz thera
morgongaffwa som längir liffwer. och haffwi hwarghens
thera affwa wald thz at skwlia. hwar som meer
giffwer än nw är sakth. tha haffwi thz enghia makth.

Giffto balken

Pæ hwar mena giffterith är. thz dömis ather
aff them. och bot firetighe marker. och hwar thz
konungs ransak. Tolff man skulu. fastha. huadh mor-
gongaffue wara och tiltandhe thu ey som for skill.
Ey ma morgogaffuen gifftas. huthan a prettom hundras
dagh. etc.

V
Nu kan kona hoor giöra och wardher laglighia
til kunne. tha haffuer hon forgiort morgongaff
wo synne ok allo thy hon war gifft och giffwin til.

VI
Nu giffuer man heemfylgdh enn som ellis dotther
och giffwer enn jordh ellis lösöre. haffwi thz.
man thu liffuer som thz gaff hono. tha han
är dödher. wari ather thz til skiptis enn swornd edhe
enn thöm som ther arwa. mattha arffua til. Giffter enk-
kia fylgdh enn barnn sind war lagh samu.

VII
Wil man um heemfylgdh. then som hona
wyth gaff. ellis then som hona taa. ok hon är
än inne enn gifftomanenn. tha haffwi han witzord
wyth ath gifftwa. swa myktt han wil enn tolff ma-
edhe och sighia ath thzta gaff ok til mer ey. och
thz haffuer thu fangith.

VIII
Nu haffuer han fangith som taa och klandas
thz for honom. och kalles ey gifftinth wara.
tha haffuer han witzordh enn tolff manna edhe ath
thz war hono malath aa fastingho stämmo. och giff-
tinth aa gifftho ölwoldhe. twe aff them tolff skulu
withne bära. och ather X edhe standhan.

VIIII
Nu boor kona enn bondha sind. och affla

Blan saman. dör bondhin. tha haffuer husfru
uizordh. ath see for barna goz. en mästha
frendhe prÿdhe ä mädhan hon ogiffth är.

xv Gängher kona a andra giffto. och barna henne fä
dherne är inne än henne. tha skal barna fädz
ne kundhan skipta. tha skal hon förstha ar oskiptho taka
fängh sinna the bezstho än allo thy ther til hörer. thz är
bulstar leerulakan. kistobonädh sin then bezstha. ther
är stainza kiurtil. mantull. och hoffdduka. sidan skipta
i thry. taki barn twa lythe. och husfru tridiungh aff lösöre.
haffuir enghin waldh. giffta(s) i barna fädherne. för än th
är kundhan skipth.

xvj Giffta(s) kona i karls boo. ärff ther barn för. tha skal
kundhan skipta(s) therra mödhrine. och giffta(s) aldre
kona i barna mödhrine. tha taghi bondhe förstha fängh
sinna som för är sakth. hästh sin then bezstha sadal ok wa
pn sin. och klädhe the honom ära skipat och skurin. si
dan skipta the i thry lythe. taki bondhe twa lythe ok barn
hans tridiungh. kan bonde eller husfru aa fler giffthur
gangha. war lagh samuo.

xvij Ridr en barna godz. warit kundhan skipth som för är
sagth. ärff fler giffthur sine. mär bondhand än
een. huar the ärff thwa eller flere. tha aghin alle halffth
bwdhir bondan. och swa gildh wari een giffthe som annur.
och taghi slikth giffthe som giffthe. och war huar therra gi
ldh. til sinna morghongaffuo aa boondans luth. än fullo
witthnid. äptir thy som hon war giffwin. aa sätthum.
hundrisdagh. kom swa aat prässto stesso en fra allu fullelika

HS B 172 - 39v

Giffta

Lath . som giffuit war. take tha alle sampt
flisth een som annur. hun morghongiaff
war giffuin j losorum. war thon giffuin j iordh. ta
haffue thuar thz hono giffuith war. Aru flere giffter
hinne sier husfrune æn een thuat the æra twa ellr
flere. tha aghe hon a tridingh bondhe alla thom. Fasti
och ther flisth giffthæ som giffthæ som för ær saghth. alt
thz som bondhin och husfrw köpa saman. badhe iordh
och losöra. man thön j thonalaghi æru. aghe husfr
tridhing och bondhe twa lyti aff allo köpe. sliutha
thöm swa köpa. som salia. tha ganghe aa husfru hinz
tridingh och j twa lyti aa bondans. xviii

Nu ma ey bondhe husfrw sinne iordh borth skip
ty. thuat the barn saman haffua eller ey. utan
mz husfrw godwilia. och hennes arffwa. och skipta til
bæthre och ey til wærre. xix

Nu ær fadher och modher dödh. radhe tha then.
som skyldaster ær som för war saght. hun giffto
mall. for barnen. och barna godze. och ee thuar barna
godz haffuer standit mellan. utan fadher eller modher. tha
agher thuar aar reikinskap göra nesta frendhin aff
thy godze. xx

Nu ær then lithir lætandhe eller offgamal. wanför
eller barna rædher delo man som for skal sea.
tha skulu frendher thera til tingx fara. och doom
tagha. hittis ther saman hun tha agher then forsea som
giter. och kan och wel wil. aff frendhum ther nesta skyl

Dör bondhe och ærwer ey barn epther. C Dasthum xxi

balker

Kombir then al gardz som arffwe skiptha will
och rædhe· tha swarar husfru som for sitter·
ja at ær medh barne mins bonda· och bydhr tha agher
godz synas och j sämpnada hendhir sættias· ok
tho rædhe husfru födho synne tha skal hon siex
manadha dagh haffua· synis thz ær hon haffuadhe
ær· tha skulu henne läggias än fyr manadha födh·
födhis thz barn innan tio manadha· och faar thz cristin
doom· tha taghir thz arff· födhis thz æmar· tha ma thz
ey arff tagha· och gieldhe husfru atir thz hon forgiort
haffuer aff thy godze Æn sighir hon sik æn barne haf
wa warith· och forfaris· tha agher hon thz witha medh
twäggia qwinno witnum· och tolff manna edhe· falz ho·
ath edhe· giældhe kostin atir· gitir hon edhin fulgit
wari saklös· for kostenum· och tho æ skiliath wid arffwith·

Æn kan fadhir ællr modhir bryllöpp ath giöra xxij
som synum wilia· then kostir agher ey til ful
nadha gangia Wore syskinne j boo saman· giffthis
eeth aff thöm ællr flere· then kostir agher til fulna
dha gangsia· fyllis æn thz ey och thy mere
ath kostin war mere· ær han synne gieldhe atter
som werth war· xxiij

Här byrias ærffdha balker ok talias j tho
mo· flokkar twe och tiughu Et cetera·

Mærk orith och kaff ey wist.....

Ærffdha

Um bondhe dör. ellir husfrw. huru brysth
arff skal ærffuas. och skiptas. i
Huru bakarff skal ærffuas och skiptas. ij
Nu delas lidhir bakarff och brystarff huru thz
skal ærffuas och skiptas. iij
Um dödbornom barns arff. iiij
Um laghgifft husfrw wardher waldtaghin fraan
bondha sinom v
Um quinna ellir kona kan aff quisfallum dö huru vi
arff thera skal skiptas.
Um biltogha mans arff vij
Um sundherkulla och samkulla arff huru thz skal
Um bonde dör fraan husfrw synne skiptas viij
för än hon wiste sik haffnandhe wara huru the-
ra mellan skal skiptas.
Um syskyne bo saman i boo oskipto. huru thera ix
mellan skal skiptas.
Huru syskyne skulu arff skiptha. x
Um them aa skal sidhan skipti ær xj
Nu delis um arff. och kallar badhe sik samma xij
ætth äghia
Nu ær oskor skyldar. än then som arff haffuer xiij
och gwall ginum thry aar
Um quinne giffs skyldh um läghree xiiij
Huru frillobarn aghir upp fodhas xv
Um frillobarns arff huru thz aghir ærffuas.
Um hoorbarn och annur tolik huru the skulu xvj
ærffuas. xvij

HS B 172

balker

Vm standas thz j skipthe ar komith. xviij

Huru dez man gieldh agha geldhas. xix

Vm daana arff. xx

Aff laghum skall man arffs letha

j Här byrias ärffdha balkin. Och skal swa j thesa rike laghsaghn domas som här epthir skriffuath staar for thy äntho swarefth at j somlikom laghbokom eigh swa skriffuat staar tha haffuer tho konungen och alle laghmännene. Och alth rikesins raadh mz samtykkio thetta swa stadgath.

ij Dör bondhe ellir hustru och liffwa barn epthir son och dotter. ärffwa son twa lythe och dotter tridingh och tagi slikth sonabarn som son. aff ärffwe ok slikth dotterbarn som dotter. alt innan fämtha man. än tho ath noket liffwa aff syskenom. eigh ena fämtha man ärffwa taghta. Än ärffwe eigh the til. tha är fadhir och modhir. taghi fadhir twa lyti. och modhir tridingh. Ärru ey the til. tha ärffwa brodhir och syster taki brodhir twa lyti ok syster tridingh. och taghi slikth brodhirbarn som brodhir. ok slikt systerbarn som systher. alth innan fämta man. Än tho ar antighe liffuer brodhir ellir systher. Än eigh ärffwa the til tha är faderfadhir. och fadhirmodhir. taki han twa lyti. och hon tridingh. Ärru eigh the til. tha är modherfadhir och modhirmodhir. taki han twa lyti och hon tridilungh.

iij Ärru ey the til. tha är fadhirbrodhir. och fadhirsyster taghi han twa lyti. och hon tridingh. Ärru ey the til tha är modhirbrodhir. och modhirsyster. thaki han twa lyti. ok hon tridingh. ey hwar som fadhirbrodhir och fadhirsyster thäs dödha modhirbrodhir ella modhirsyster thäs dödha kunno.

Ærffdha

En bondhe dör eller husfru hwru brysth arff skal ærffwas och skiptas i
Hwru bakarff skal ærffwas och skiptas ii
Nu delas kwldher bakarff och brystarff hwru the skal ærffwas och skiptas iii
Om dödbornom barns arff iiii
Om laghgifft husfru wardher kwaldaghin fran bondha sinom v
Om mædh eller kona kan aff enfallum dö hwru arff thera skal skiptas vi
Om bilrogin manz arff vii
Om sinderkulla och samkulla arff hwru the skal skiptas
Om bonde dör fran husfru synne viii
för æn hon liste sik haffnandhe kwari hwru the-
ra mellan skal skiptas
Om syskyne bo saman i boo oskipto hwru thera mellan skal skiptas ix
Hwru syskyne skulu arff skiptha x
Om thöm aa skal sidhan skipt ær xi
En delis om arff och kalla badhe sik sam
erth aghia xii
En ær gioldor skyldar æn then som arff haffuer xiii
och giwall inna thry aar
Om quæne giffs skyldh om laghtree xiiii
Hwru frilloborn aghi vpp fodhas xv
Om frilloborns arff hwru the aghi ærffwas xvi
Om hoorborn och annur tolik hwru the skulu ærffwas xvii

Balker

Alli skandas thz j skipthe är komith · xviii
hiinkt dör man gieldh agha geldhas · xix
Om daana arff · xx

Aff laghum skall man arffue skipta

Här byrias ärffdha balken · Och skal swa j thessa j
riche laghsaghu dömas som här epther skriffwath
staar · fore thy ärthoth waresth · at j somlikom ·
laghbokom eigh swa skriffwat staar · tha haffwer tho konun
ghen och alle laghmännene · Och alth rikesins raadh · en
samnyskio thetta swa stadgath · ij

Dör bondhe eller husfru · och liffwa barn epther · son
och dotter · ärffwa son twa lytthe · och dotter tridingh
och tagi slikth sonabarn som son · aff ärffue ok slikth dot
ter barn som dotter · alt innan fämtha man · än tho ath
nokot liffwer aff syskenom · eigh ena fämtha innan ärffwa
taghsa · Än ärff eigh the til · tha är fadher och modher · ta
ghi fadher twa lyti · och modher tridingh · Ärn ey the til ·
tha ärffwe brodher och syster · taki brodher twa lyti ok syster
tridingh · och taghi slikth brodherbarn som brodher · ok syster
systerbarn som systher · alth innan fämta man · Än tho at
antigghe liffwer brodher eller systher · Än eigh ärffwe the til
tha är faderfadher · och fadher modher · taki han twa lyti ·
och hon tridingh · Ärwi eigh the til · tha är moderfadher ·
och modhirmodher · taki han twa lyti och hon tridilingh ·
Ärwi ey the til · tha är fadhirbrodher · och fadersyster · taghi
han twa lyti · och hon tridingh · Ärff ey the til · tha är
modhirbrodher · och modhirsyster · thake han twa lyti · ok hon
tridingh · ey hwar som fadhirbrodher och fadhirsyster thäs
dödha modhirbrodher ella modhirsyster thäs dödha kinis ·

Ærffda balken.

Til ærffua koma epthir sit broderbarn ella systerbarn. tha skulu ä the sinom broderbarno och systirbarnom arff mædhir sik giffua. thöm broders luth aff brodrenom koma. och thöm systerlut aff systernom koma. alth jæmna sampta med. Æru ey the til. tha æru bryllinga ok syslinga. taki bryllinga thwa lyti. och syslingha tridingh. ä hwar stadh som delis kiödhir. a fadherny. och möderny. hwat thz är man ellir kona. Och ærv thön sämskyldh. thöm dödha. tha taki ä aa föderne thwa lyti. och a möderne tridingh är annat mærmar. taki alth saman. och giffui enkthe luth. j adhra slækt thena. Delis kiödhir. bryst arff och bakarff ~~et cetera~~ iij

Dör barn och liffuer epthir fadhir ellir modhir och annat thera är döt. ärffuir halfft fadhir ella modhir. och halfft samsyzkena. Dör endha barn är epthir fadhir ella modhir. taki alth saman. äry thö sunderkulle är til. lwthan brystarff är til är eigh samsyskena til ellir sunderkulle tha ärffue fadhir ella modhir. och giffui ænkte luth aaff iiij

Delas kiödhir bryst arff och bakarff badhe sämskyldh. ganghe tha bryst arff til. och bakarff sina for thy at brystarff är thz aff manneno kom och bakarff ather j ætthina. v

Nw sighia frender barsins. barn swara döth föön. tha sither hoon kiödh slwar. och sighir barn swara quikt födt. och sik kristendhom. thiir war kona twægghia manna lwthne. och swa kommir modhir til arff barn so kan kona mz waldh taka. Cims fie

Affrian bondhe sino. faar hon barn. jnna fyrtighe

Ärffda balker

Wissir fran thy. at hon i sängh war mz bonda
synom. thz barn skal arff tagha. vj
Sitias all saman i skip. mz kona. eller barn thera.
medh them. weet änghin hwar först döör. eller
sennästh. Ther ärffue mannzins arffua mannin. och qwinnona.
arffua qwinnona. Dräthias i slädha all och aka i wak-
ena. wari lagh samble. Bränder alt inne bondhen husfru
ok barn thera. wari lagh samble. Ganghir här aa landh.
dräpir eller bremmer. weeth enghin hwar som längsth
liffuer. wari lagh samble. Dör man i stridh. weeth enghen
hwar försth döör. wari lagh samble. Skilias man aath
liffnandhe. och spyrias sidhan dödhe. weeth enghen hwar
lengsth liffdhe. wari lagh samble. Ligghia twe siuke i
huse eno. och hwar thera är annars arffue. och dör ba-
dhen i sendher. wari lagh samble. Liffuer och annär the-
ra. swa lenghe äpther annad. ath han maa gudzlikama
taka. wari han arffue hans. ligghe thz til mägghia ma-
na witthne som tha inne waro. vij
Wardher man biltoghir. Flymer aff landhe ok kona
hans madh. och affla thön barn. saman mädhan
thön vtlendis äro. thz barn aghir ey arff tagha. Affla
thön barn saman inlendis. faar han fridh. och wardher
barn inlendis föött. thz barn aghir arff tagha. Är
barn afflat för än han biltoghir wardh. ok hwar thz fö-
das. thz skal arff tagha. Flymer husfru medh bonda
synom. haffuer forgiorth hwarte iordh eller lösöra. Flymer
man. och husfru sither quar. och stiels man heem. och
affler barn mz henne. thz barn aghir ey arff tagha. äpter
fadher sin. och thz barn hetir rishoffdhe. Nu ka biltugha

Arffdha

Manne eller nokro hans barne aff fulla mædhan han lifwendis ær ffaar han ey fridh i fym daghum. takin tha næsthæ frendher hans the lifwendis æru aff hans. viij

Nu ær fadher eller modher döth. och liffwa barn epther. bædhe sundherkulla och samkulla. Dör eet aff samkulla. ærffue samkulle tha tree lyti. ok sunderkulle fierdungh. hwar thz ær. heldher brodher ællær systher. och hwat the æru. fleer eller feyre i kollenum. the faa ey meer æn fiærdungh. och tho i æmaghu æpther thy som thz geldher i bolbynum. och sulith geen fullo. 9

Dær kulla twe ær alth döth epther annan. tha ærff twe kundher kull. och enghin annar man eller kona.

Dör barn liffuer epther fadher eller modher. ok annat thera ær döt. ærffue tha halfft fadher eller modher. och halffth samsyskine. Dör enda barn ær epther fadher eller modher. taki alth saman. och æn tho ær sunderkulle ær til. ær ey samsyskine til. eller sunderkulle. tha ærffue fadher och modher. och giffwi enkthe lith aff.

Nu giftis bondhe och boor mædh. Cx 10
husfru sinne. och affler barn mædh henne. Dör bondhe för æn hon wisthe sik haffnandhe wara. Nu far til ærffue bondhæns och takær aff hans. ok sighær at the haffna ey barn saman. och thy maa then ey hæ ærffua. Nu rækar hon ey ath. hon haffnande ær. ok giffuer lith ærffuith. Nu takær thz tulak. at hon haffnandhe ær. och faar han thz hora. som arff haffuer och far til och dræpir hona. och wil nidhugher aff misthæ. eller forgiör liffue hena mz forgiæringhum.

balker

Nv fordhas thon och opinbaras sidhan thon for
darth ar · at than forkom liffue henna · och thr sum sanno
vitne vrthas til · tha skal thon lip grafvas · ær fordh of
lip skaras · vitne tha barn j lifveno · eller nokor likamelse
til barns · tha ærfue barnith fadhr sin · och modhr ærfue
barn sith · och henne ærffua hona thr ærfuin dodhr of
hedin arff · och glisko och trisphm ganghr fraan for thy
ath ænghin maa anan drapa fik til arffs · x

11 Nv boa syskine samad j boo oskiptho · hwat the
afla sun thianisth · eller andrum slogdhum · ta
ki swa brodhr som brodhr · och slikth systhr som systr
Men sidhan skipt ær · tha ganghr thz til skipt · som te
aa fadhrne och mödherna fingho · of thz aj the sum
thianistum eller slogdhum wnno xi

my slogdom
och tienesthe

12 Nv wilia syskena arffue skiptha tha skulu fre
dhr thera lindh wara · at minstho twe lindh
skoot läggia · och sidhan lutha · Men sighr
annar luthar wara och annar ey · tha aghr then
wizordh lutath wil lutha sun fullum mæmpda ede
sun næstu frendhum · at than fik thz sun fullum lut
och laghla skiptho · bradhr sin brodhr eller systhr · tha
fester luthrin · thz han fangith haffuer Mænar lutath
j boolbynd tha ær och lutath j allom tillaghum so
til ligghia thes bolbyne xii

13 Nv sighr ann luth sin wærin wara · of bidr
samka wadhr fik tha aghr then wizordh so
annad mæth och aar til samma edhe dela wil
tha skulu the sun swoorno edhe athr wara · of mæsthe

lagh rätthe och wrangh

Arffda

Frendher skulu til thera koma ath minzstho tolff
taki sva manga aa föderne och möderne som
han kan faa. the som nämsthan ara arfw. tässum lin
dhum. at luthrin skifte thz han fangith haffuer thz
är sva lundher standha. ath huar haffuer ther han
fangith haffwer. och är annar luthrin wärre än annad.
tha skal samka. och sva bäthra och ey aff nyo skipta.
Dela the än sidhan. tha skulu the mästha frendhe
som när arfw. swäria at the ey sämpnar skipta
klinnis än som nw är satth. och sidhan lathe huar
aath luthe sinom och sidhan ganghe ey samman.
thera millan och ey thera barna. xiij 14

Dela mokre um arff. och kallar huar sik arff
medh rätto aghia. tha är thz badhe rätth
och lagh. ath then openbarare skylskapp haffwir
epthir laghum han skal arff tagha. Är nokor läff
in. och ey openbar skyldskapir til är. tha skal lag
manen. aa tinghe thz latha for sik redha. och
thöm arff til döma som hans skiäll ok beztha
manga marwarandhe wiser honom/ mästha
sannindh wara. tho sva for mässins skuldh at
han som aghir tagha epthir döme wiithi skyld
skapp sin. sannan och ey osannad. mz tolff manna
edha/ och fyra aff thöm. wittne bära. thwe aff fä
derne och thwe aa mödherne. innan fämptan ina.
Wilth lethe huar skyldskap sin. för än tingghia
ara häffdh aa komber. ellers haffwi then arff
i handhum haffwer.

HS B 172

balker

Wær moker skyldhar än then j han xiiij 15
widhum haffuer. och takir han laghlika aa
för än tryggia ara hæffdh aa kombir. taki aff sik
athir medh lagha withnum och dome än tho ath ther
see framma ledhis j aff fallith. thy at ther är ather
gangs aff som skyldar takir än laghlika aa talas
sum förr är sagt. xv

Nw ma ey ma kæmna andrum laghir withan 16
then sec gime takin. ællir barn bær withne.
En än anthighe är. och withfis thonom thz. tha skal
han dylia mz tolff manna edhe badhe bärnsins oc
hæffdhe swa at aldre han hona hæffdadhe. j thöm
fyretighi wikum. innan at hon thz barnith födde
ællir böthe thre markir. ther agher j hwarthe karll
ællir konungher. thz är giftomanz ensak xvi

Modhir. skal födha frillobarn sith. thz til ther 17
är tryggia ara gamalth. och sidhan födhe
fadhir til thes thz är siu ara gamalth. ligghe tho
baggia thera kostnadhir aa thy. alt til thes thz
är siu ara gamalth. Men leghir barne foster mo
dhir och förderffuas thz barn aff wanrykt. ther
agher biskoper skudha. hwat thz barn skal ather
fastha. xvij

Nu kan frillobarne pæningha wærda. faldhir 18
thz fra. och pæninga arff eptir. och liffuer
eptir fadhir ællir modhir. taki fadhir twa
lyti. och modhir tridiunghe. Ær och annar thera
taki alth saman. Siter ey the til tha gange swa sum

jach tigher och thyagher

Arffda

Frendher skulu til thera koma ath minzstho tolff taki swa manga aa föderne och mödherne som han kan faa. the som främsthan aru arfui tässum lindhum. ær luthrin försthe thz han fangith haffwer thz ær swa lundhir standha. ath hwar haffwer thet han fangith haffwer. och ær annar luthrin lwærre än annar. tha skal sæmka. och swa bæthra och ey aff myo skipta. Dela the än sidhan. tha skulu the næstha frendhe som naar arfui. swæria at the ey sæmpnadhe skypta klinno än som nu ær sakt. och sidhan lathe hwar aath luthe sinom och sidhan ganghe ey sämman thera millan och ey thera barna. Amen xvij

Dela makre kum arff. och kallir hwar sik arff mædh rætto aghia. tha ær thz badhe rætt och lagh. ath than opinbarare skyldskap haffwir epthir laghum han skal arff tagha. Ær nokor laffn. och ey opinbar skyldskapir til ær. tha skal lagmanen aa tinghe thz latha for sik sedha. och thöm arff til döma som hans skiall ok beztha mana marlwarandhe lwiser honom / mästha sanindh wara. tho swa for nu ffins skuldh at han som aghir tagha epthir dome luthi skyldskap sin. sanan och ey opannad. mz tolff mana edhe. och fyra aff thöm lwthne barn. thre aff faderne och thre aa mödherne. sunu främpta sina. With lethe hwar skyldskap sin. för än tryggha. ara hafdh aa komin. alles haffwe then arff j handhum haffwer.

balker

xiiii 15 Nw är nokor skyldhar än then ȝ han dhum haffuer. och takir han laghlika aa för än tryggia ara häffdh aa kombir. taki arff sith athir medh lagha withnum och dome än tho ath ther see frammaledhis ȝ arff fallith. thy at thir är ather gangs arff som skyldare takir än laghlika aa talas sam för är sagth.

xv 16 Nw ma ey mā kōna andrum laghir. withan hon see grune takin. ellir barn bär withne. Men än anthiggie är. och witthis honom thz. tha skal han dylia mz tolff manna edhe badhe barnsins ok häffdhe swa at aldre han hona häffdadhe ȝ thöm fyretighi wikum innan. at hon thz barnith födhe ellir böte thre markir. ther aghir ȝ hwarthe karll ellir konungir. thz är gifftomanz ensak.

xvi 17 Modhir skal födha frillobarn sith. thz til ther är tryggia ara gamalth. och sidhan födhe fadhir til thes thz är siu ara gamalth. ligghe tho baggia thera waardnadhir aa thy. alt til thes thz är siu ara gamalth. Men leghis barne fostermodhir och förderffuas thz barn aff wanrykt. ther aghir biskopir skudha. hwar thz barn skal ather fasthas.

xvii 18 Nw kan frillobarne pänningha wexa. faldhir thz fran. och pänningar ärw eptir. och liffuer eptir fadhir ellir modhir. taki fadhir twa lyti. och modhir tridhiungh. Är och annar thera taki alth saman. Ärw ey the til tha gange swa sum

Ärffda

Lcer arff som all ämne. arff frillobarn skal ärffuas
som al ämne arff. än ey mera thz mere ärffua ep-
thr fädhir sin än tva mark. och ena epthir modher.
Faar adalkona barn til sex marker tha taki frillobarn tre
marker fulla. hwat the ärfuo flere ellr färre. är arff-
mynne taghi af. än vistthe haffuer han mera. taki ey-
thy mera än thre marks. xviii 19

Afflar man barn. j hoordhom frändsimis spiells.
agudhsifwolagh. eller skyldskaps spielloh. the barn
wari skildh widhir all arff. xix 20

Nu kan nokot thz klandhas. j arff är komith klan-
dhas for ond. tha klandas thz for allom. hwat
hedhir the skulu thz hwgiffua ellr halda. och hwar
arffuaine thz medh landz laghum. ellr with giffter xx 21

Dör man ärfwa gieldh epthir. tha geldhis geldh för-
sth. aff boo oskipitho. och ärffua skipthe thz arff ä-
ärffwo ey godz mera til än gieldhin viko. tha gieldhis
geldhin aff thy samma godze. Wini ey godz at. tha ä-
thr ökch giemangha takas. som ängha ärff til. ok arfua
twar farlöst. Och enghen haffue waldh. nokro arff
we skiptha för än gieldhin fulldhin ärfuo. the han
giaeldhe ätthe. Wini ey godz til fulla gieldhir. tha
felle aff allom gieldhum. slikth aff mark som aff marcum.

Nu dör then man. som ey haffuer arffwa. xxi 22
Vtlänskis komber rätthir arffue innan manath ok aar-
mz breffwm och fullum skialu. at han är retther
arffue hans. taghi arff hans. Komber han ey inna
manath och aar. taghi tha konunghr arff hans. hwat thz

balker

Ar iordh ellr lösöra· och thz kallas dana arff Nu ær iordh· ær giffuin honom· taki then iordh ather som hona lifh gaff· Nu ær mannin ær inlenskr· ok hit tie arffua hans· tha skal arffuin ther til standha· ath han kombr som arffua skall· Nu ær man lucer ey arffua hans· tha skal arffuith ther til standha· ath kinssebudh kombr· aff them hans arffue ær· ellr anar a thes veghna· innä nat och aar· kombr ey tha arffue hans· tha arffue halfth konungr· och halffth· giffluis for hans siell amen

Har byrias iordha balker· Och talias j honom flokkar· ffirre och trettighe·

¶ Huru skal ara laghafangh iordhar j

¶ Huil man iordh salia· huru man skal hona laghlika köp bindha· ij

¶ Huru byrdhaman aghar iordh til sin köpa· iij

¶ Nu delar then som salia vil· och byrdhaman vm iordh· och sighir sik hona ey laghlika varit köp bundhna· iiij

¶ Nu vil bondhe husffru sinne iordh salia· v

¶ Nu dela byrdhaman· vm iordh· vj

¶ Huru häradz tingh aghir vara aa reettha tings dagh· ok om hwar raeth· mä ma sina iordh sik aff hendha vij

¶ hwm mä ar lottriskis· ellr oformaghi· ellr ok slomf· viij

¶ Huru the aghir iordh athr köpa· ix

¶ Huru mä maa iordh sina wardhsatia· x

¶ Huru faderniis iordh aghir affhändas ok afflinga xj

¶ Huru man maa sik affhandha iordh ~~iordh~~ medh köp· xij

Säger

Jordha

Um man i fleru kompstum wil iordh sælia a en tinnur. xiij
Um köpt iordh eller saldh klandhas xiiij
Huru man aghir bindha hemulsman widhir xv
Um then som sal(dhe) giter han ey hemulat giortht köp eller skipte ~~item som ha the iordh salt for bordhen~~ so rætte dan til iorden xvj
Huru man maa sælia annars iordh xvij
Um han lozfflos fordhis widh. ~~wlop köpt~~ xviij
Hwar som iordh affhændher fa tha aghe hæræzhöffdinghe ther breff aa giffua. xix
Um breff kumo fordærffnas the hæræzhöffdinghe gaff xx
Huru laghman aghir breff giffua aa doma och hæræzhöffdinghe xxj
Um man gior badhe köp och skipte xxij
Um iordh skiptis aff landhe och til köpstadz. xxiij
Um lagha iordha hæffdh. xxiiij
Um man saar iordh for a ffritz dagha xxv
Um man aghir affradh och giffth a iordhu haffua xxvj
Huru landboe aghe iordh wpp sighia och j hwat thima. xxvij
Um landboe andwardhe wpp iordh innan affradz dagha. xxviij
Um prester fardagar manga mellan. xxix
Wil kirk man landskuldh guldhin widher. xxx
Huru bondhe maa hyffrils sine iordh sælia. xxxj
Um man dela wm iordh och annar gripir til fædhernis och annar til köpemans. xxxij
Huru barn eller arffwa aghe fadhir eller modhir köpe halda om the sielff wardha. xxxiij
Um the byar dela wm iordh enæ. xxxiiij

balker

kirn· engin maa bolagh· medh andru læggia

therf twal ærendhum·

Fem aru lagha fangh· jordha i swerikis laghum· Eeth ar arff· än laghlika ärfft är· Annat ar skipthe än laghlika skipth ar· Tridhia ar köp· än laghlika köpth ar· Fiardhe ar giäff än laghlika giffwith ar· ffämthe ar wädsatth jordh· än laghlika wedhsatt ar· och forstandhin ar· thessin arw· full fangh jordha· swa ok watne och watn werkum· och allom til laghum· æptir thy som liuslika siffnath staar· i laghbok warre· thinke hwarth thera ar laghlikith ellr olaghlikith· i stadh sinum laghlikith standhe och olaghlikith æptir gangthe· thy ath laghfangit ar wäl fangith· och olaghlika fangith· ar ofangith· ther til aminnis haffd aa kombir·. # ij

Och hwar vm / fores hefft oko / th ar lagfan / och ma th / gillia.

Nu wil man sælia jordh sina· the han haffuer medh laghffo fangit· tha skal han aa thrim hærez tingum hona laghlika upp biudha· fadhurs frendhum fadhrne· och modhernis frendum modhrine· sidhan haffwi byrdhamen dagh· natt och aar· the jordh köpa· köpa the ey innan natt och aar· tha haffui than waldh· the jordh ath sælia· hwem han wil· och agha aldre byrdamen waldh· the jordh til sin köpa· iij

Nu wilia frendhir hans the jordh til sin köpa· kope tha æptir thy som thre aff thera weghna· och tree aff hans weghna· sighia hona wärdha wara· och ey æptir byrdha budhi· som jordhenne war Hal

Jordhæ

Man ær thz frænan frendhum· och biudhæ ey hona
wp laghlika· bøthe then som saldhe tre mark och
frendher løsin byrdh sina· iiij

Nu dela the· sighir annar· laghlika wara wp budit
och annar ey· tha skulu thz tolf mæn witha aff
häradhe som the sighia badhe sa wardher· war
hon laghlika wpp budhin· ok lagh standhin· tha haffui
then som fangith haffuer· war hon ey tha ganghe atter
i byrdh· och then som saldhe bøthe tre mark och ward
ather makadh· v

Ær wil mand thorfftil sinne iordh sælia· tha skal han
hänna frendum· hona laghlika wp biudha med
samme laghum· som fore sighia· och sælia ey mera aff
hänna iordh· än tridhiungh· och twa lyti aff sinna· vi

Dela mæn kem byrdh· wari then nermer ær løsa
som nermar ær och aeff tali· Æn biudhir han ey
laghlika then som næsthir ær· wari tha then næsther
som til biudhir aff frendum hans· innan manadh och aar·
ærw the badhe jæmn nær· tha løse badhe halfft hwar
thera· Æn dela the· och sighir hwar sik nærmar wa-
ra· tha skulu the til tings fara· och räkna sina skyldna
och hwar thera tre mæn næmpna· the siex skulu sku-
da hwar thera närmer ær· och epthir thy som the siex
witna· och swara· tha skulu thinne byrdh løsa· vij

Hærz høffdinghe skal wara i hwario häradhe·
Aa mæthenum tings dagh· løghadagh fore midh
fastho skimaldagh· thy ar hwar som wil lane
tagha· aa iordh sina· korn ellir pæningar til sædh elle-

balker

Trodho. tha skal han aa tinghens iordh sina luth-
sætthia. och haffua dagh til kyndilmesso. och sami
dagher. wari for allom iordhom. æn naar the kono
luth sætthias. Æn aa thy tinghe som han iordh sina
lutsætthir. skal hæradz höffdinge næmpna. thua mæn
bolfastæ. aff samu sokn som han bor y. som skulu
witha huru mykith han bödho. the skulu och wirdha ia-
ra. tha thz gieldir. æn fastu skal man iordh atir lö-
sa. then iordh aghir. bep bindhas. aa thrim tinghum
for kyndilmesso dagh. ellir fyre. tha wari iordhen
hans æn han löser. Löser han ey. haffui tha byrdha
mæn hans. waldh hona lösa. inna nat och aar. fran
thom dagh. viij

Æru byrdher mæn wtrikis. tha haffuer han wald
byrdh sina lösa. inna nat och aar. sidhan han
aathir kombir. Æru byrdamæn owirmaghæ haff-
fui the nat och aar. sidhan the fæmthan aar gamblæ
æru. Reghlumf byrdamæn haffua hon samir dagh aptir
thz hon giffuith ær. hwar som ey wakstar tessa dagha.
som nu sagdhe æru. tha wari han skildhir widh the
iordh. och han haffui som fangith haffuer. ix

Tritta æru the werdhorn man skal iordh sina
om lösa. Gull. silffuer. redho pæningar. korn
nöth. fläsk. smör. wadhmall. lærepth. garn. kopar
agior. garn agiorth. och offwirkth flæsthe. Ollu dyrth
skal iordh ather lösas. som hon luthsættis. och ey eptir
byrdha widhir som fordhom war. och the samu som widh-

iordha

Varo· tha tesse werdhöra· with takus the sku-
lu och widhi· wara· tha the athr geldhas· af mæta
the werdhöra· Dœa the och dödhe tha næmpna hæræz-
höffdinghe· twa andra· j thera stadh· som the wadhe si-
gna sa widhri· och epthr thy the göra thera mellan·
tha skulu the aath sitha· x

Ta prokor wil· iordh sina wædhsætia tha skulu
thr mær wara fire bolfasthe mæn· æn hæræz-
höffdingia· twe aff hwars theræ wæghna· och
wirdhe the iordh aa tinghe· hwat hon geldha ma·
och epr theræ mezordhum· skal hon with sæthias· ok swa
athr lössas och ey dyrare· xi

Sæl man fæderne ellr skipt j enu stadh· ok köper
j andru stadh· thz ær fædernis iordh och ey aff-
lingha iordh· All afflinger iordh· hon agher ey
byrdamand widhtas· the iordh han afflath haffuer·
haffwi walldh gheera· aff henne hwat han wil· giffua ellr
sælia· och sæli hwem han wil· som han dyrest gittr· æn
the iordh see medh arff til komyn· ellr haffuer man
byrdh köpth· aff byrdhæ manne· hon aghr athr widhtas
sætthium byrdamane· xii

m afflingha
ordh

Allær stadher thr man skal sik iordh aff handha·
æn köp ellr skipthe· thr skulu tolff bolfasthæ·
mæn ath wara· aff thy hæradhe· iordhe ligghe
j· och hærezhöffdingia skal them skylia· och næmpna the
man· som iordhen sik affhendar· och sighiæ sina· Thære
man affhender· sik iordh sina· swa mykla· och j them
by· mær· och flæzr· æn allo thy thr til liggiar· mæn

HS B 172

balker

Daatz och bothan. Wtan sik och sinu frendhir of arff
bom. bindi hin och hans arffua. for swa manghar
mænnga. och ther æru tesse tolff. fastar aath. och bi ærlom
alle kirchne aath. och thz ær laghlika a tinghe giorth. Kan
the iordh sidhan klandhas. tha skal. then som klandhar.
firi sinar fasthar. mænnia. och the tolff skulu swæria hwar
j sin stadh. och bidhia sik. swa gudh hielpa. som ha köpthe
the iordh laghbundna. och bi waro. fastar ath thy köpe. ær
en iorþre dödhe aff thöm fastamanomin. ellr. bortlendis
farne eller j laghsa forfallum. som framma ledhis. skilias.
swa ath the githa ey ther til komith. tha mæpna andhrar
bolfasthar mæn j thera stadh the som tha a tinghe waro.
tha köpith giordhis. och the skulu samuledh. swæria. som
fasthar skuldho. æn the til waro. Orkar han then edhin ga
nghar. tha aghir haradzhöffdinge thz köpp stadukth döma.
och haffin enghin sidhan waldh the iordh ath qwælia. som
een thinnar ær swa wardh. thy at tha laghlika ær warit for
end. tha ær och warth. for. allum. thöm framledhis kumo
da korny. xvij

Nu wil man j skiptu tomtha salia æn j enne. j swa
manghu. tomtom han sæll. fra manghu fastar. skal han
haffua sina a hwarie sidho. badhe en taka och swa lwth
giffwa. xviij

Köpir man iordh aff andhrum. wardhe then iordh
som saldhe. och then hemlole wardh. som köpthe skla
dhas och mistoth j thy köpe. tha skal fangoman fram koma
innan hemnikt. som saldhe. standhe köpp thes som köpte.
kombir ey fangoma hans fram. eller kombir of gratz ey

Jordha

Varo tha tesse werdhiom with takus the sk
lu och widh wara tha the ather geldhas af meka
the werdhiom Dyrk the och dödhe tha nämpna häraz
höffdingie twa andra j thera stadh som the badhe si
gia sa widher och epthir thy the göra thera mellan
tha skulu the aath litha amen
X
Ta pröfwer wil jordh sina wadhsetia tha skul
ther mar wara fire bolfasthe män än härez
höffdingia twe aff hwars theira weghna och
wirdhe the jordh aa tinghe hwat hon geldha ma
och epter theira mezordhum skal hon with sethias of sk
ather lössas och ey dyrare
XI
Sel man faderne eller skipter j enom stadh of köp
j andrum stadh thz är fadernis jordh och ey af
lingha jordh All afflinger jordh hon agher ey
byrdhamand bindhas the jordh han afflath haffuer
haffwi waldh ghöra aff henne hwat han wil giffwa el
sälia och sali hwem han wil som han dyrest gither Ar
the jordh see medh arff til konum eller haffner man
byrdh köpth aff byrdha manne hon agher ather bindhas
rätthum byrdhamanne Amen amen
XII
Alla stadher ther man skal sik jordh aff händha
om köp eller skipthe ther skulu tolff bolfasther
men ath wara aff thy härädhe jordhe liggher
j och härezhöffdingia skal them skylia och nämpna th
man som jordhen sik affhendar och sighia swa Then
man affhender sik jordh sina swa mykla och j them
by mar och fräzer om allo thy ther til liggiar man

m afflingha
jordh

balker

Daadz och lotthan. Wdan sik och sinum frendhum ok arff-
wom. Wndi thin och hans arffua. for swa manghar
pæningha. och thr æru tesse tolff fastar aath. och wi ærum
alle kirkiune aath. och thz ær laghlika a tinghe giorth. Kan
the iordh sidhan klandhas. tha skal then som klandhar.
firi sina fæsthar næmna. och the tolff skulu swæria hwar
j sin stadh. och bedhia sik swa gudh hielpa. som ha köpthe
the iordh laghlundu. och wi waro fastar ath thy köpe. Æ
en nokre dödhe aff thöm fastamanonum. ellr wtlendis
farne eller j laghaforfallum. som framledhis skilias.
swa ath the githa ey thr til komith. tha næpna andhra
bolfasthar män j thera stadh the som tha a tinghe waro.
tha köpith giordhis. och the skulu samuledh swæria som
fasthar skuldho. æn the til waro. Orkar han then edhin ga-
nghar. tha aghr hæradzhöffdinge thz köp stadukth döma.
och haffui enghin sidhan wald the iordh ath giwalia. som
een thing ær swa wardh. thy at tha laghlika ær war forl-
cund. tha ær och warth forl allum. thöm framledhis kumo
da kæra. xvii

Nw wil man j flerum tomthum sælia æn j enne. j swa
manghum. tomtu han sæll. j swa manghar fastar. skal han
haffua sina a hwarie stadho. badhe in taka och swa wth-
giffwa. xviii

Köpir man iordh aff andhrum. wardhe then iordh
som saldhe. och then hemuls wardh. som köpthe kla-
dhas och nokoth j thy köpe. tha skal fangoman fram koma
giter han hemult som saldhe. standhe köp thes som köpte.
kombr ey fangoman hans fram. ellr kombr ok gitr ey

Hemult gangthe tha hwar til sins. och hin böthe
thre marker oheemult saldhe. xv

Köper man iordh aff mane. klärke elli lekmane.
tha bindhe fastha aa rättan äghandhe. ok kunne
ängho dyli for then som rätthir äghandhe är. än fastar
ärw til. xvi

Nu lather man iordh sina borth. hwat thz är i kö
pe. elli skipte. och faar sidhan hwar aff andrä
the samu iordh. til tridhia man elli lenghir. klandas
the iordh for hona. som forsth wth leeth. gitz han hona
ey warth. tha böthe for oheemult. böthe ok for alverkan
än hon är ey komin. ok thine ware saklöse. och hin gän
ghe ather til sinnga sinar. som wth gaff. xvii

Haffui änghin sysloman walldh. ath salia therra
iordh. vtan han haffui hans breff. som äghe
ma aghir. ath te iordh är honom heemull. xviii

Haffui och enghin walldh. ovormaghä iomfru
twillinger. iordh borth salia. elli skipta. vtan
til bäthra. och to swa at tughar ovormagi kombir til
mogandha aldhir ok mö til giffthö. haffui ta walld.
hwat the wilia skipta halda elli ey. xix

Köpir man fran kono. elli kona fran mane
elli far pilagrims färdh. tha torffuo barn.
födhö widh. och then som hema sitz. wil thöm födhö
til faa. standhe thz tha swa fulth. och fast. som kona
gior. som thz som manen gior. i tesso male. ok gange
the lyti aff bondhans goze. och tridiungh aff husf
rua. ä madhan honalagh är. tha haldhir sängha
köpith sama. hwat the heldhir salia elli köpa. xx

[illegible] enghin syslo
[illegible] giffthumaghs iordh
sia

kona fran karll
karll fran mane

HS B 172 - 49r

Alle the iordha köpp. man skal göra aa tinge.
hwat heldir han giffuer iord for iordh. eller
han köper iordh fore pänninga. hwat hon är
märe eller minne. ther skal härezhöffdinge sith breff
aa giffua. ath the iordh är laghbudhin och laghlysth. oc
nämpna thöm i breffuens som vidhir köpas. swa oc
alla thöm. ther waru fastha ath. och iordhina hwilke
mykith hon är. och hwar hon ligghir. och dagh och
stadh. tha the köpp giordho. och then som iordhina
köpte giffui örtugh for fore breffuit. Giffuir man
iordh for iord. tha skal hwar theira breff tagha aff
thöm härezhöffdinghe i thy häredhe som iordhin lig
ghir ij som han faar thär takit oc fastha. annars xxj

Nv kunnu breff forderffuas the som härez
höffdinghe gaff thz agha fasta witha. oc tolf
män the a tinghe waro tha thön vith gaff
nos. hwat thön vith gaffuos eller ey. Kan och thz
köpp for laghmanne göras. tha aghir laghmanne sit
breff aa giffua. mz samu forordhum. som för war
sakth. och bondhe giffui halffuan öre laghmans
klarke fore breffuit. Nv hwar som laghman eller
härezhöffdinghe giffua sin breff aa iordha köpp
eller skipthe. tha skulu the nämpnas ij breffuens
som vidhir köpas. och swa the ther äru fastha aat
och swa the iordh han köpir. och hwar hon ligghir
och [illegible] hwru mykin hon är / oc hwilka maga pänninga
han for giffuer. Skiptas the iordhinni vidhir

Tha skulu badhe iordhinnar ok breffuens næmnnæ
the han taghir sua. och the han forr giffuer. ok hwat
heldhir thz ær. akera ellr ænghiar. ellr innan hæradz
ellr vtthan. Giffuas thr pæninga til. tha skal thöm j
breffuens næmpna. hwat pæninga han tok. ellr
hwilka manga. och j hwat stykkiom. Nu haffua the
laghmans breff. och hæ̈rezhöffdinghe fanghith. ok koma
forr konungx doom. och bedhis thr af breff. tha aghe
konunghr breff therra stadhfæ̈stha. æn therra breff æru
bæ̈gghia. fyri som lwdhir skiptus. ellr och hans breff
som iordhinna saldhe. forr pæningha och ey eller xxvij

lagmans breff

Alla the doma som laghmanen skal a thinge
giöra. hwat the heldhir swædia lyndhi han ellr
ey. thær skal laghmanen sit breff aa giffua. och then
som domin taker. giffui forr breffuith som forr war sakt
Ok skulu al breff konungx laghmans. och hæ̈rezhöffdin
gia. j tolikom malum. och andro aa swenskø skriffuas.

kiöpz störr en
skiptz thaa bör ey
kiöptz staa

Gör man badhe köp och skipthe. ær skipte forra 23
och köp sinnira. thr giffs skipthe waldh och
forordh. Ær köp forra. och skipthe sinnira. tha
domis iordh j byrdh. Och giffs köpstadhin waldh och
forordh. Ær badhe samanth gangha athr j byrdhinna

Nu skiptr man æghn til köpstadha. takir xxviij 24
Agiardh forr iordh j köpstadh. takir fulth at gæ̈ra
skiæ̈li. j köpstadh som iordhin giældhr. tha
domis thz fast och fulth. Giöra the badhe j köp
och skipthe gangha thön köp ok skiffte som all annr-

balker

Köp ok skipthe· Giffnis swa thär· breff aa ba
dhe a landhe och j köpstadh· som all annr köp
och skiffthe· xxiiij

Alla the jordh man haffuer ohindradha· och okla
ndradha· innan thry aar· hwat thz ä'r· heldh' köpt
elli' skipthe· och bwthna thz tolff man· haffui enghe
waldh· ath thala aa thee jordh· som swa lenghe haffuer
oqualdh standith· vthan man ... wtlendis· eller· han
fanghin ä'r· elli' och owormaghi· Hwar the dela· vm
jordh enn· tha aghe then affradh· som jordh· vmdher
än hon sam ä'r· vthan han ... sik til ... xxv

Hwar som köper jordh aff andhrum· eller· ... skipte
faar· eller medh wedhsättningh· for affradha dagha·
tha haffui then affradh· som jordhina aghe'r· xxvi

Sa'x aar· ä'r giffto stämna· aa sitianda are· skal giffte
giffnäs· swa som badhum aa semb'· jordha· ägende
och landboe· och swa affradh Sätte affradagha ä'r vm
Sancte thomasis dagh· for' jwl· giffuer han affradh· förre
ware saklös· Giffuer han ey geldhe fierdungh meer· ath
sakörir· och affradh a nesthum tingx dagh· epthir jwl·
Haffui och äghandhin änkte waldh sighia landboa til·
aff jordhina fara· for än giffto stämna ä'r wthe· vtan
han haffui· hono giff wrma· the han wpp bar aff honom

Nw sighi' landboe ath' äghandhenn· til xxvii
jordh· for' kyndyr messo· tha tradhe äghendhin·
sielffuer jordh sina· och fae sik sielffui then som

25

om ofsland...

26

27

Jordha

Boc aa iordhina · v xxviij

Nv sighir han sidhan atte och innan affter dagha·
fae tha bondanum tradhan aker· eller gifftari· 29
honom tradhis loon· epthir thy som twe man
sighia· twe aff hwaris thera witghna hwm enste ar trath-
ar· och trath haffui forsakith arffwdhe sino· Är och ey gift
tostana withe· haffui forsakith gifft sinne· ok enghi fridh
sinna· Hwan iordha agandhe trenghe han aff bole borth·
Och skal hereths höffdinge thz witha· Ey ma han epthe aff
radha dagha iordh atthir sighia· wtan han fae handa
sind annan aa boc· ellir giffui with affradh· aff thy are
och halda wppe allan then thinga· the iordh til höre aff
thy areno· än tho at han enkthe sadde aff thy areno· Land-
boc skal atthir antwardha· swa godh thing som han took
och gardha fra godha· xxix

Nv är rätthir fardaghe manna millan· torsdagin 30
for midfastho sunnodagh· tha lati landboc halff
thing lidugh standha· for thöm som til skal koma
wm glamdilmesso· Haffui och enghen landboc wald fa·
ellir sidha aff bole föra· fore fardagha· Wil landboc fö-
ra sik· tha äghir han förth ägendhenna bindha· Ey ma
och landboc timbir Haffuir langhalm ellir gardha·
aff bole föra· Än leghir man iordh· mannz· han skal sial-
dughir wara· hwm alt thz han lekith haffuer· legho fra
maledhis lätha· eller lawa· och tho skal sadhir alith aa
bole möthas· xxx

Nv wil man witha landskuldh guldhna wara· 31
tha witthi thet medh siex mannum Än dör the som

balker

Hifft gaff. eller then som giffuit war. tha ärff
lue fra bolgiffto som ärffue ärffuis. ok thz til
giff är wreth ledhin. xxxvi

32

Ey ma bondhe husfru sinnar iordh selia widhad
trosse maal som här sighias. kan kirkenz skir-
thär til landz leggias hedhin eller aruthin fan
ga bondan eller husfru och borth föras. komber widh
rätther. och widher bondan eller husfru rätther köpe. och
enkte är til lwthan iordh. tha ma bondhin hennar iordh
selia. och sinnar husfru rätther köpe. fra ma och husfru
sinnar iordh selia. och bonder sin rätther köpe än han
fanghin är. Nu kan thöm hunger hendha. och kunna
iordh sinnar selia. fff til födho. Tha agha thön badhe
iordh sinnar selia. twa dela bondäns ok tridiungh
aff husfrunar. Nu aghir bondan hwatte iordh eller
löröre. tha ma han selia aff sinnar husfru iordh til
sex marka. wm aarith och ey meer. Thetta köp
skal laglika a tinghe gioras. och ther kunnoghia.
hwat giördh thöm ther til giör. xxxvii

Ey magh bonde
hustru synne jordh
bort selia

33

Dela twe wm iordh enar griper annar til fa
dernis och annar til fangomans. tha skal fan
goman fram komma. gitter han the iordh he
mulla. tha haffui then iordh som fanget haffuer.
gitter han ey. tha wari enz fadurs wittne sinne ok
tolff manna edhe. then til fadernis griper. Nu kun
no fangomen mange wara. och hwar aff andrum
fanget haffuer. tha ledhe hwar til annars. ok ke
nne tha hwar landh werdh sith. och then böte thrie.

Jordha

Mærko som ohemult saldhe · ær fangomand innan landz och laghsaghu · tha aghir han fram koma aa thrim laghthingu · Ær han vtrikis · vtan landz ok laghsaghu · tha aghir han innan nio vikur · fram koma

Nu kan han vtrikis vara · och i hærin thiænist · ællir pilagrims færdh · ællir och ens köpskattar sigldher · tha skal the dela i quarstadhu standha · och affskyldz · aff the iordh ey taka hendhir fæthna · thir til agende atter kombir · Innan the nio vikur æffter thz han atter kombir tha agher hemuldh standa · vitir thöm hemuls man som fangith haffuer · tha böthe then alverkan iord haffuer farith · och kräffui vardh aff thöm honom ohemulth i hendhir satte · Nu kan fangomand inrikis vara · ok gitir ey firi forfallum komith som sagdh ær · tha ægir dela i quarstadhu standha · thir til hemuls man vidhir kombir · och i thrim laghtinghum thir æffter tha agher han hemul standha · ok tho skulu forfalz withne tvæggia manna vara fore honom som lagh sighia och svaria atth han ey komith gatth for forfallum sinom · k xxxvj m

quarstadu

Nu kan mane eller konu · aldher ællir sott hendha tha agar thöm barn · och födha vppe haldha til dödra dagha · hwar the aghar innan ællir vtra Ok haffuer thæn iordh innæ än han gither sik aff haldith · sialffuan och födth · tha vil han thöm iordh latha · som han födhir til dödhra daghar · Haffuer then barn epthir sik tu ællir flera · tha aghir han aa tinghe · barnd sinom iordh vpp bindha · hvilka barn vidh taka · tha aghar thön han födhar for tree marker pæningha ·

ffestingh

[illegible]

balker

Wen aatti . kom löpir til ärff . aldri ey löpirin
til tu taghi jordh fra mykly . som tre mark
for kosthen . Wetir barn aghir först födha och uppe
haldha och sidan hwart epthir annath . som hwart är gi-
mäst til . Hwart barn aghir fadhir och modhir uppe hal-
dha . thir til thz är wpp wäxt swa myklith thz atte . upp
barn efter thöm och arffua kom the dödh waro . syster
systers lith brodhir brodhers lith . Wil ey een barn for-
ether taka . och ärff swa thingx wittne til . of födha
han syskina fram . sidhan ta taki förstonne fulb for
sin kosth än tho ath ey see mera til . Är mera til tha
taghi hwar syn lut fullan upp . epthe then dödhe . Samm
lagh ärffw kom frendhir än ey ärffw barn til . som nw är
sakth . then är mesthir födha som mester är arffua .
än han dödhir war . Nu sighir annar . jak bödh swa
mykin kosth fra fram som thu thym . standhe tha thz a
tolff thingx witthni . och mädhe [illegible] halffno mä'pd
hwar them . wari arffwinga [illegible] skyldoge föda
fadhir och modhir än thöm hendhir fattighdhom ellir
aldhir . ok hwat the päningx haffua . ellir ey . än the
orka . Hwilikin son eller dotter . fadhir wraker . ellir
modhir . böte tree markir . kom aar hwart . och thöm
aghir atter malsägendhe . Nu kan then för döö . än
thz upp wäxth är . thz han for sik sässthe . tha then som
kost hiolt . aghir fra mäkir aff taghia . som honom
kostadhe . of hwart ganghe til skiptis . som offner löper
aff thy han atte . Haffui engen waldh . sidan biwdha .

Iordha

Aller giffna. för sin kosth. withan gärthum ärff-
dinghum synom xxxiii 35

Nu dela bya thre vm iordh ena. tha sighir een
boandhe aff the delo. then iordha ägandhe är
i thöm by. thz agher han aa thinghe göra. för än wä-
dias til. Dappar han bya delong. tha wari hin saklös
som sik haffuer aff sakt. Wnder then bya delong. ta
wari withe then. badhe aff boot och iordh. som sik sielf
wer aff sagdhe. hwadhar han först och sighir sik sida
aff the delo. för än the dela. landh taghir. tha böthe
tree marker och wari skildhir widh thöm ä hwar the
haldhir winna ellir tappa the delo. xxxiiii 36

Wil man bolagh leggia mz andrum. tha skulu the
sex boandhe man widh wara. thri aff hwars
therra weghna. tha the bolagh leggia. the sku-
lu och withna leggia therra bolagh. hwar han skal sta-
dha. Baithras therra godz. tha bätris for badhom.
Kan thz och minskas. tha minskis for badhom
Nu är bolags stämma wite. och the wilia boo
sino skiptha. tha wil annar sik aff the boo mera
kenna och andrum minna. wari tha aa therra sex
manna withnum. som widh waro. tha the bolag lag-
dho. och skiptis epthir som the withna. Halder sidan
annar for andru. och wil ey wtth giffwa epthir the
sex withnum och fulld edhe böte tre mark for of-
haldith. Wil man bolagh leggia giffna for stäm-
nodagh tha böthe then tree markr som giffuer aff
synom egnum iämnghed. giffne sua. och haffui sidan.

balker

war sum æffther bolax fastæ kræfhium. Bo-
lax iordh ma ey lanæ. eller leghu latæ. aff
iordh. hwar som the iordh faar. ellr slaar. wad
loff ægxendins. agha tha iordhæ æghandhe anladha
allan.

Her byrias bygningha balker. Och talias j thenom
flokkar attha och tiughu

Huru bondher aga byggia aff nyo en saa. och
swaghum. j
Hwru tompth aghir byggias efftir bya male. ij
Um swagha tæppo iij
Huru bondher aga skoo sin. aa tompth sætthia. iiij
Huru aker agher efftir tompth byrias. v
En ær by til æmforis komin. och rætta solskipth. vj
Um fæ som gör skadha j akrum. vij
Um akra gerdingh. viij
Um andris fæ. wardher en taket j aker ellr ængh. ix
Um swin lopa j annars manz skogh. x
Um skogha skiptan. xj
Huru bondhe agher korn en aka. xij
Huru torff skyrdh skal wara. xiij
Huru med skal thion legha xiiij
Um alwarkan j akrum ellr ænghiom xv
Um alwerkan bolstadha mellan xvj
Um skogha ælwarkan xvij
Um swagha skall. xviij

bygninga

Vm skorna tekth. xix
Vm fiska warp. xx
Vm bolstadha skial xxi
Vm raa och rör och rabrint. xxii
Vm iordh. och lötir och skoga byia mellan. xxiii
Vm almänningha. xxiiii
Vm nyia lopp giärdhir xxv
Vm watn tæppur. xxvi
Vm broa bygningh xxvii
Vm wadha eldh. xxviii
Vm by tekth. xxix
Vm affgerdha by xxx
Vm slato dagh i almänningom xxxi
Vm man nytiar fä annars. xxxii
Vm nöd drepir annars fää mz kulla. xxxiii
Vm mans fä drepir annars mans fää xxxiiii
Vm hiord haldh. xxxv
Vm bast slätir hors och humblar xxxvi
Vm sottar fä. xxxvii

Dilige deum

Vilia böndher by aff nyio bygghia.
ellis liggir han i hambre och for
na skifft. tha skal huar sith tompte
saa. och ganga sidan ny skifft aa.
Ffar nokor gamblar skipt sidan.
ny är aa komin. ta bötis alderkan

balker

Haffer bruthit sinom. Tha kombir fiardunger
fiardunghe til skiptis. och halffuer by halfflum. thet är
by til sämföris komit. thr lägghis dom fyra skaa. och
fyra farvegho maa. tha är then by gatu bundhin.
then wäghr aghir wara tiu alnä bredhr. Skulu
almänna wäghir til by hwars. och annur fria flere
än byamal wilia. haffui swa then by farwägh som
förr innä liggr som then förr mere. Ey magho
alle een träänghia. Än wilia böndr gatu gömd
by läggia. och wel magho saklöst. än thöm a semb-

Hwar som almänna wäghr athr täppir
wthan han haffui annan sämgodhan. än tho
skal han til tings fara. och doom taka wägh
läggia aff thöm stadh. han för laa. ok hwar ey sua
gior tha wari sakir ath trim markum. Wakte hwar
wäghum. bronum. och gardhum synom ok mädhan
hans bolstadhr rekker.

Tompt aghir byrtas äffther bya male. epter
oppländz landh. öris och markland. epter
attinga landh. och halff attingh. thr agher hwar
sin lut wpp taka. luthan thet hate landh laga bo-
thom. Engin ma och by til sämföris dela. lwta
tha aghe fiärdungh i by. then agher leghio radha.
som mest aghir i by. Haffui engin walldh then
by riffua. som i rätte sokniffr liggr. luthan
alle jordägandhe wilia. wari alle saklöse i by-
bygghia. thr til ath enkor giffuer andra sak.

bygninga

thz är halff annor alin a hwars thera tompt

Tulica böndhir hws a tompt sama iij

Nu bygger bonde fra marx andra ar han haffw ey stodhärum ok stolpa. taki lop och rymme och böthe tree marker til tweskiptis. Haffuer han bygninga liuthne eller loffe. tha standhe thön fir-orkar han hwarthe. tha taki lopp och rymme som saker ar. Nu kan biärgh i tompth liggia. och nyter thz ath brytha. eller brännä. hwsi eller häffda. Tha är thz halfft i male. och halfft i omale. nyter thz ey tha är alth i omale. Är bakkeri tompt nyter bylia eller hylia. tha är halfft i male. och halfft i omale. nyter och ey. tha är alth i omale. Nu skal gödingh aff by-läggias. tha han är til lagha lägis komin och til rätte solskipt. tha skulu the gödingh skiptas. och aghir hwar thes tompt läggias som meensöre i tompt haffuer. Hyser han alt saman tompt och fälwäghi. swa ath fä-lwäghir haffuer ey meensöre aff the bygningh. tha skal hin aff thinge nämpnas. och the hin äghir hw-ar thera halffna nämpdh. ordha swarandhe ok kä-rendhe. hwar hin then som til käris. hwari saklös-fälli. och thon han ta taki lop och rymme. och böthe siax marker. Tompt aghir til garthe rymmes. och ey tompt meensöre göras. Ligger wäghir gönom by. tha kan een bonde aghir tompt bäggia wäghi mä garthu. Nu giter man tompt sina ey byght. sithan han thona saman komi. tha ma han intaka fälwäghi til tompt och annan wägh til fälwäghr. lwt giffwa. swa at nämpt är motthe nämpno och.

balker

Bygghe sidhan then wægh han wil. æn wil man theldher byggia a slumna wallenni æn aa tompt thinne. biudhis tha slumna wallin til skiptis. och bygghe swa mykit hanom til bör och ey meer. Æn standher by j samför och laghlik skipth. han aghir standa j thry aar. for allom thöm hins ægha. aa annars mans tompt som han haffuer fangit j thöm samförilsom. Wilther han husit aff föra innan thry aar. wari saklös. före ok ey. ok haffuer ey loff eller leghu fori sik. kaste tha wpp hins hans. ær saklös. v

Nu ær by til samföris kommin. ok rætthe solskipt tha ær tompt akirs modhir. tha skal tompt ræt akir læggia. ok ændakarla gödingh giffua fiært fran fughlaræn. thu fotan gangotæghe ok thry fotan almænnings wægh. som ligger til kirkio eller köpstadz. Akir aghir ængh mellan til sighia. ænghe takir skogher teghe. Skoga teghir ey rörteghe aa watn wr watn aa warpum skifftæ. ther som ey githa stena ligga swa ath see maa. skili ther stangh rörteghe sundher. Nu skulu the akir æpter tompt bryta. vi

Noch dela. mæ ther in sættia. tha kan almænnings wæghir gymom gardha liggia. Liggir akir mz sidho fram. tha aghir wæghir wara. tio alna bredhir. tiggia fiæra. Hwan wægh. landh almænnings wægh liggia wtan byæ mall. sidhan brytis æpter byæ tompt. Liggir akir fram mædh gardhe eller dike. tha skulu thu fiæt til gödingh liggia. Liggir dike mellan gardz och akir. och liggir aker wpp mz dike. tha

bygningha

Ligher dike lithan bya mal wara. dike agher
the ängia alna breet wara. och een alin gödningh a
til dike liggia. Nu torffua man dike atra mellan
gangthe tha dike aa hwars thera halfft. ther agher
enghin gödningh firi giffua. Ligger aker ath ände
langho. och andre liggia thwärs aa dike. haffwi
halff dike hwar thera. Nu kan deel een eller twa
ath mötas. och badhe lupp aa eeth dike mimna. ther
agher hwar aa sinom akre graffua. Nu läggher
een granna balk ather for akre sinom. annan
och tredhia bötthe iij öre fore hwart thera lägger
ather effter ath gärdhe. bötthe three marker. O
ris bother. agha granna skiptha. och thre mar
ker til tiraskiptis. Nu läggher man dike ginom
gardha sith. eller ängia. mote annars bya. akra
eller ängthia. eller thordnaldher eller annars bya
mark. wilia the ey watne lata fram lopa. the
som bolstadh agha. tha geldhe them skadhan ater
som skadhan lidhit. äpter fira mazmanna ordhum
hwar thz är sliin aker eller ängthia. och bötthe
three marker. vij

Nu far bondhe lo gardhe ey sedhis skaffo
sinne. tha skulu alle granna for sinno
takt haffwa. for än sedhis standher wrech
bars. Nu falla sumir och wilia ey sin tappa.
tha skulu granner saman kallas. och ther til sin
haffua. Ligger ludh nidhre. böte thre öre. of
taghi boot warna laghar sielffwer tha är harff
nat innan thre warn. tha skulu gardha gildhe.

os bots
granna
r onk bl
re skiftes

balker

Wara och wel föra. Tha kumo gardha·
andhre liggia· tha skulo granna saman koma
och sin til næmpna· thre mæn· fælla the the som gar-
dhen atte· böthe han thre öra· och wari enfælt thera
sielffua. Nu wilia the næmpna sin af söky· thæ sku-
lu sex mæn wara· granna hwar therra sin mæn· fælla
the then gardhin aghir· tha böthe sex öra· then so
gardhin atte· wari thæ enfælt therra. Fåa the ey bot
tæffe fram· tha fari til tings och söke with sex öra
och ens thre markr til trætskiptis. Nu kan sin a tinge
næmpnas· thæ skulu tolff mæn wara· hæradzhöffdin-
ge skal thöm i sin næmpna· som thöm badhom aa
semblr· the tolff agha i sin fara och sighia sua· wi
saghum haffua wegh· och klöffua· til gardz ok sua
som skadhi ghinom gik. Stande a witnu therra· hwem
the fælla· wari then fallin ath thrim markum· take
ena konungx andra malsæghe· tredhia hæradh. Sua
wittu som grannamæn haffua thæssa sæt· tha ganghe
borth och talis widhir· ganghe tha adhrir til therra
som dela widhir· och sighie hwem the fælla wilia·
och draghe thæ æffte lenghir· och swære sua epter aa
första tinghe· wari sua lwm andra synær som lwm
tæffen.

Vij

Kombir fæ ghinum gardh ogildhan och giör skadha
klyppa höö· ellir korne· tha skal then gardh aghir

hæradzhöffding sin a tinghe n

gi

gi

HS B 172

Ligher dike withan bya mal wara. dike agher
thräggia alna breet wara. och een alin gödningh a
til dike liggia. Nu worffua man dike akra mellan
ganghe tha dike aa hwars thera halfft. thir agher
enghin gödningh firi giffua. Liggir aker ath ände
langho. och andre liggia thwärs aa dike. haffwi
halff dike hwar thera. Nu kan deel een eller twa
teth enöres. och badhe lupp aa eeth dike rinna. the
aghir hwar aa sinom akre graffua. Nu läggher
een granna balk athir for akre sinom. annan
och tridhie bötthe iij öre fore hwart thera. läggr
athir effter ath gärdhe. bötthe three marker. O
ris bother. agha granna skiptha. och thre mar
ker til tweskiptis. Nu läggher man dike ginom
gardha sith. eller ängia. mothe annars bya. akra
eller änghia. eller hiordualdhir. eller annars bya
mark. wilia the ey warne lata winit löpa. the
som bolstadh agha. tha geldhe thöm skadhan atter
som skadhan liuta. äpter sina mazmanna ordhum
hwar thz är aker eller änghia. och bötthe
three marker.

Nw ser bondhe wo gardhe sina sedhis skapps
sinne. tha skulu alle granna for sinno
tappt haffua. för än sedhis standher werdh
wars. Nu falla sumir och wilia ey sinu tappa.
tha skulu granner saman kallas. och thir til sin
haffua. liggir lundh mdhre. böte thre öra. of
taghi boot wärna laghar fielffner tha är haff
nät iumän thre warn. tha skulu garda geldhe.

s bots
granna
r wisk ok
ic skiptes

balker

Wara och wel föra / Tha kumo gardha sundhre liggia. tha skulu grannar saman koma och syn til næmpna. thre män. fälla the the som gardhen atte. böthe han thre öra och wari censist thera sielffua / Nu wilia the næmpna syn aff sokn. thz skulu sex män wara nämnia hwar thera ir män. fälla the then gardhin aghir. tha böthe sex öra. then so gardhin atte. wari thz censist thera. Fraa the ey bot tessa fram. tha fari til tinge och söke lwth sex öra och enz thre sunko til treskiptis. Nu kan syn a tinge næmpnas. thz skulu tolff män wara. häradzhöffdinge skal thöm i syn nämna. som thöm badhom aa sembir. the tolff agha i syn fara och sigia swa. Wi saghum hoffua wegh. och kloffua. til gardz ok fraa som skadhi ghinom gik. Standa a witum thera. hwem the fälla. wari then fallin ath thrim sinskid. taki ena konungx andra malsäghi. tridhia häradz. Swa witi som synamän haffua thz sett. tha ganghe borth och talis widhir. ganghe tha aldrir til thera som delas widhir. och sighie hwem the fälla wilia. och draghe thz ekke lenghir. och swäre swa ept. aa första tinghe. wari swa kun andra syner som kun tessa. fra Vm

Kombir ghinom gardh ogildhan och giörs skadi kluppa höö. ellir korne. tha skal then gardh aghir

Häradzhöffding
syn a tinghe n

bygninga

Dessna korn mothe korne · och höö mothe höö · epter fyræ mæzmanna ordhum · Alla the ætthia böther som mæ geldhær ær opförto · thær aghær j hwarte karl ællær konunger · Faar han ey ællær ræth · tha skal han til tinghe · mz samku mæzmannum fara · wil han tha ræth giöra a sama dagh · som hæræzhöffdinge honom forælegghær a försto tinge · wari saklös · wil han ey æn tha ræth giöra · kære tha til hans aa næsta tinghe · ok söke sidhan with ætthia boot · epter thy hon mæthin war · och aa three marker til træskiptis · Ær kombær fæ j akræ · tha kan mæn ey the skadha mætha · geldhe tha æthær mz lagha gieldhum · Fyræ wa-enga for eet nöt · sua for annat och tridhia · ok sua for faar ok geet · ok thua wænga for enæ gaas · sua for annat och tridhia · Tesse boot ællæ ær sagdh / mæn ey hægre wara · tho æth firim see flere · wthan skadi mæ mæthas · tha gielde æthær som för ær sakt · wari lagh samulum hæstæ · hors ællær fölum · Brytær man gardh mædhær wardhær thar aa takin wædhær · böte three marker · ær ey thar aa takin · tha wæri sik mz sex manna edhe · Wænner mædhær man gardh · mz wadha · böthe for sex öra · och gærdhe æthær gardh · sua godhan / som han förra war · Brytær han wadha ædh gangith · tha böthe wadha boot · gitær han ey tha böte three marker · Wænner mz wilia werke · böte three marker · ællær wæri sik medh sex manna edhe · Nu hoggær man gardh annars ok förer

Kem til hum. wardhir taghin widhir. tha
taghi aff honum yxe hans. til withne ellir
annat tingh. ok böte then three marker gardhin lup hog.
Än fa the dela. han sighir stulit wara ellir raant aff sik.
then som misti haffuer. tha giffs them wizordh aff take
giordhe. Än taghir man stangh aff annars manz gardhe
wardhir war a takin. böte een öre fore stangh. sua fore an
dra och tridhia. ey är the boot merra. Är ey takin widhir.
wari sik mz sielffs sins edhe. Um helgha torsdagh. tha
agha alle gardha gildhe wara. är thz ey sua. tha böthe
som för är sakt. Än heldir man hest sin j annars manz
ängh. ellir tiludre. böte three öra. xv

Nu kan fä man taskas wr akrum ellir ängium. tha
ma hest ellir skiut in ledha ok ridha. och ey spren-
gia ellir spilla. Yxa ellir koo. skal ma in wräka.
ok ey ella haldna. ellir draga. ellir ok aff skipadhum skoge.
skal fä in taka. ok ey ella haldna. Än kan han fä war-
sla. än han wildhe. at thz liuthir. dödh aff. gielde athir
thir quikt motthe dödho. sua goth som hint war. eptir twäg-
gia manna mazordhum. Än haffuer han fä in takit. och
hin kombir eptir som aghir. ok bindhir reth fore fä sith. ok
hin wil ey with giffna. som handamellan haffuer. tha taki
then medh sik twa boolfasta män. som wit kraffuer. och
säti blondadum fult werdh fore fä sith. Wil han ey än tha
widh taka. säti tha andrum manni. mz thera twäggia ma
na witnum. som han thir mz sik haffuer. Wil han thz fä äy

HS B 172 - 57v

bygningar

Nu wil fæ ok haldhir inne wm mat enar. fylle honom wphalz witne. som fæ aghir. och thm böte thre marker. Kan nokot aff thy fæ döö. tha gielde atre quikt mothe dödo. swa goth som thitt war förra. ept mæz mana ordhum. och medh three marker. Nu ær fæ in takit. och thm wil ey ept koma. som aghir. tha aghir han thz lysa. for grannum och bygdamannum. then som fæ hafuer in takit. wil ey ægendhin æn tha koma. heldr æn forlegge tha hans warnadh aa thz fæ. Nu swa the delæ och sighir han. thu tokt mith fæ in. ok lagdhe lön aa. tha witni thz mz thue mannum. som in tok. ath han tok thz in j akrum ellr ænghium. ellr skipadhum skoghe. ok thz ær laglika lyst for grannum. Ær ey swa lyst. tha gieldhe ather fæ. æn thz haffuer nokon skadha fangith. och medh three marker. ok thz war olaglika in takit. Nu sighz annr wara. aa hiord walle wara in takit. och annr j akrum ellr ænghium ellr aa skipadhum skoghe. witni thz medh twem mannum. som widh waro ok aa sagho. ath han ther inna wæzn togh. Orkar han ey witthum. tha andwardhis fæ swa goth athir som han thz togh. och medh three marker

Aghir man otham fæ. thz som gärdhen. gardh brytther. ellr öffner flöghir. och swar ma skadha aff thy fæ. an mæt thuart j aker ellr ængh. tha gelde then skadhen som fæ aghir. ept mæzmana ordhum. Nu hengher fæ a gardhe dööt. hittis then sö wildhe wraka. gielde atre mz lagha gieldhum Hittis ey then fæ haffuer sö wrakt

balker

Ligghe ogilt. Swikhe thz nokrom. ok gangher ij
lundher. wäri sik medh siex mana edhe. Takx ma
aff samad. hiord och hirdinge j akrum eller änghium. men
twäggia mana witnum. böte then thre mark. som skogh
agher. Huar som och menir eller skal vndwrask aff mä
nn. ffor än thz är laglikx ather löst. böte thre marko
än ther är twäggia mana withne til. eller wäri sik men
siex mana edhe. at han aldhre meente vndwrask. haffna ors ey vottog thio

Nw wilia böndher aldhin skoghum sinum j hälgdh
lingx. och swin aa skipa. thöm skal man skipa ept
örtughum. och örum. markländhum. attunghum. och
halffattunghum. eller ept thy som huar j skoghe agher.
Kan noker aff äghandhum. ey faa swin aa sin skogh. ok
thine wraka aa som lakt är. ther mogho the ällan thas
at saklöso nöthex. Nu skipar man merx än han agher
tha böthe thre marko. och ather skadhan. ept thy gra
ma mäxtha han. Nu skipar then aa som enkte agher j
skoghenum. och enghen hemnilt ma haffuer ffor sik aff
skogx äghendhum. haffui tha forgiort swinum sinum. xj

Nw löpx swin skogx mellan. löse then ather som
agher medh lagha lösn thrim swinum. Löpo the
opthar. tha skal skogx äghendhena. samad kalla ok mä
thx swin. ok taghx sua mykit aff wärdhe. som the attin
ath leghio haffua thz som meer är fra rättum äghendhum
ather. The so skyl skoghin aghx skulu aldhinno wardher

bygningar

Sua lenghe som thetta samiær ær · ey githa the
för frinste warden · xvij

Nu kan man korne sino torffua in akr · tha skal
korne lindhan akr · skæra · aff annars manz
akre · och j lindhon lindhir · och aa lindhan henter · ok
sidhan ath saklöso offuer fara · Sua skal och j ænghium
badhe sla och lindhan ræffsa · och akir sidhan at saklö-
so offuer fara · Gör han ey sua ok akir offuer akir oskur-
nan · ellir aa olaffin · akir offuer doeldena · böte thre
markir · sua för andhra ok tridhio · Ey wardhir the boot
meira · Samuledh um ængh · æn han aker offuer tre
delir · böthe mio markir til treskiptis · Farledh agha alle
the j by boa · ganghir spieldh grind thz · kennis thz
ærnd och ganghir ey widhir · wari sik mz sex manna
edhe · giæthir han edh sin ganghit wari saklös · ok böte
alle grannar · spieldh ather · giæthir han ey edhin ganghit ·
böthe sielffuer spiældh · xviij

Ænghin ma torff skæra · j annars teghe · ellir
thir lagha skipt ær aa kominn · huar sua gior
böte three markir · för een tegh ellir aker · och
sua för annan tridhia · ey wardhir the boot meira ·
Wthan malsæghendir wardha fleri · som ha alwerko
fyri · tha böthe sliker huario · som nu ær sakt · Ænghin
ma torff skæra aa annars manz theghe · thz lyræ mal ·

balker

Hor aa komith ligger thz withan bya maal
tha skæri ath saklöso. Egher man j twem byom el-
ler flerom. ey ma skæra torff j enom bolstadh. och akra.
j annan. wethan skipt sy. Æffter skipth ake aff sino och
ey aff annars. Skenar och dike aghe hwar effther agho
synne och byamale sino. Haffuer man ather lagh iordh
j by. och kommer korn aa the iordh. aff annars manz
iordh. tha skiæri ey meer æn han agher j byamale
rætthe/ och halde ængha wærn wm thz a annars manz
iordh kommer. Skær han ok aff före/ böthe lagha
böther. Alle skulu wæru wm ængh halda til midhsomers
messo. Effter aff ax mædhan korn lukthe stadher. Än
kan mokor fra ellar wriwande wilinghir wara/ ath lather iordh
sina ath tranglöso lukthe standher. kan han skadha aa
iordh synne faa war ogilth. Än sigher han trangl-
waldha. och the ey waldha. wari thz a siex manna
withnum. gieldhe halffne næmpdh hwar therra. sighia
the ath trangh waldha. gieldhe tha ather skadhen
effther thy han mæthin wardher. som för ær sakth. Alle
the lagha wærnn. haldha wari saklöse. Hwar som ey
haldher hafe lwdh thrim markum. Hwar som wærna
lagher bindher sik til ath byggia. hö ellir korne an-
nars mans korn j dys. och hö j stak. och gardh wm
sættia æn the wilia. tha haffui enkte Waldh thz
latha lukthe standher. thöm til skadher som byggth.

Renar oc dike

värn om

Wingard ... standir

bygninghar

Haffua Nu liggher vtfieldher j by. hwart
thz är j akrum eller j änghium. han skal twä
ghe alnar wara. aa hwaria sidho. han skal wara badhe
staffnadher och stenadher. ther liggher hwarte wardher eller
gardher / mädhan bondher byggia sino byrghie. af had vt
fielle sind. warthe ey han hona. lenger än the haffua
sino byrgt. Standes then vtfieldher for engom. wari
sik enz skeppa mäd edhe. haffner han gardh och wardh til
vtfieldz. wari sua mykin han maa haffua for fastar
fäderne sith. och giffui enghin vtfiel vth opther ener/
Standas then vtfieldher. wari sik enz tolff mäd edhe.

ksth pe

Leghir bondhe mäd / eller konu. och giffui xvij
vth festepänigh / eller gangha the aa maal och
matha mädh bondhanum. och skilias the sidhan
widher bondhan firi stämnudagh. giffui ather bondhe festo
pänigh. och legho sua mykla mädh / som han haffdhe
thöm fyrra fästh / Wrakar bondhe sin legho hion / vthan
sak / och bilwdas the sidhan en til hans enz twäggia mä
nar withnum. och han wil thöm ey en taka. tha giffui
bondhe thöm sua mykit han haffdhe thöm fästh. och
wari sidhan hwar thöm lysther / Rymmir legho hion sins
wardhir for bondhanum. och byrgh hans vndher fellar
bryste sua mykit j legho for thöm som j daxwerkum
for bondhan. Legho stämnur aghar twa wm arit wa
ra. Een aff pingizdaghum til mathirsmesso. Annur
thädhan och til pingizdagha. Enga wisu mago leghohion

balker

Lidungh vara ok ey lenghre sidhan skulu thøn lvdh
legho tagha. All agha the legho taka. som engna
agha. æn til triggia markær. Hvar thøm hyser eller
hemir. sidhan thøm ær festopængh ellr legha vn
dhin. och wila thøn ey vidhr taka. bøte thre mark
Aghr han til triggia markær ellr mera/ och wil ey le
gho gangha. vari tha aa haffna gardh medh bon
dhanum. Amen dico Amen dico vobis xv

Verko mand a annan j akre ennd. ellr slaar eng
j teghe ennd. thr ær atirgildhe. korn geen kor
ne. och høø geen høø. och enghin edhir medh.
Awærko han j akre andhrum. thr ær atirgildhe och
boot enghin. Awerko ha j akre tridhia. thr ær atirgil
de. och boot enghen. Awerko han j akre fierdha. ther
ær atirgildhe och booth thre mark. Och sva aa fæmta.
och sva a siætto. Ey vardhr the boot mera. æn tho at
awerkan varin fler/ vari thz a sinæmanna edhe/ som
thr varo til næmpda. Vari samu lagh vm akra.
som vm ænghia. Veria man forte/ ellr wadha wadh
j ænghin. ær rætt j gildum och wrangt j mindhio. liggr aa
wadh a samma mæne. gieldhe athr then han tak
haffner/ mz mazmanna edhe. och vari saklos wadan
dhe. liggr wadh aa vinstr. vari saklos. — sextian

Aker gior een granne lyppgierdh. ellr fler a an
nars bolstadh. the j bymd. ærn. antigga akr
ellr ængh. ellr troffnar jn dilar. tha bøte thre.

bygningha

Laffua. Nu liggher wrfieldher i by. huart thz ær i akrum eller i ænghium. han skal træghe alna wany aa huaria sidho. han skal wara badhe staffrudher och stenadher. ther liggher huarte wardher eller gardher, mædhan bondher byggia sino byrghie af thæ wrfielle sino. wardhe ey han hono lengher æn the haffua sino byrgt. klandes then wrfieldher for nokrom. wæri sik met sex manna edhe. haffuer han gardh och wardh til wrfieldz. wari sua mykin han maa haffua for fastha fædherne sith. och giffui enghin wrfiel with opther mer. klandas then wrfieldher. wæri sik met tolff manna edhe.

xviii

Legher bondhe man eller kono och giffui with festepæningh, eller ganga the aa maal och mathen medh bondhanum. och skilias the sidhan widher bondha firi stæmnudagh. giffui ather bondhe festopæningh. och legho sua mykla medh, som han haffdhe thöm fyrra fæsth. Wrakar bondhe sin legho hion withad sak, och bewdas the sidhan en til hans met twæggia manna withnum. och han wil thöm ey en taka. tha giffui bondhe thöm sua mykit han haffdhe thöm sagth. och wari sidhan huar thöm lysther. Rymma legho hion sialff wardhir for bondhanum. och byrgh hans andher fella bryste sua mykit i legho for thöm som i daxwerkum for bondha. Legho stæmnur agha twa wara arit wara. een aff pingisdaghum til mathinsmesso. Oc annur thædan och til pingisdagha. Enga kirkiu mago legohion

balker

Lidugh wara. ok ey lenghir. sidhan skulu thön lydh
legho tagha. All agha the legho taka. som enyngh
agha. än til tryggia punda. hwar thöm hyper eller
hemir. sidhan thöm är festopänigh ellir leghä lu
thin. och wilä thön ey wadhir taka. böthe thre punds
Aghir han til tryggia punda ellir minna/ och wil ey le
gho gangha. wari tha aa hassna gardh medh lon
dhaind. xv

Wärsko ind a anan j akre ind. ellir slaar eng
j teghe ind. thr är atirgildhe. korn geen kor
ne. och höö geen hö. och enghin edhir medh.
Alwärsko han j akre andhra. thr är atirgildhe och
boot enghin. Twersko han j akre tridhia. thr är atirgil
de. och boot enghen. Annersko han j akre fierdha. ther
är atirgildhe och booth thre punds. Och sua aa fämta.
och sua a siätthe. Ey wardhir the boot minna än tho at
alwerkan warin fleri/ wari thz a sinaemanna edhe/ som
thr waro til nempdir. Wari sämu lagh hwm akra.
som hwm änghia. Wria man forte/ ellir wadha wadh
j änghin. är precth j gildum och wrangth j midhio. liggir aa
wadh a sama mane. gieldhe athir then han takir
hafner/ mz märtmanna edhe. och wari saklös wadan
dhe. liggir wadh aa minsta. wari saklös. ~ fiortan

Aker giör een grane loppgierdh. ellir fleri. j an
nere bolstadh. the j bynd. äre. antiggia akre
ellir ängh. ellir roffna sydiler. tha böte thre.

bygninga

N. Latzs. ellir wari sik medh sex manna edhe
Gitir han edhin gangith. wari saklos for them han
wardhe sik firi. och the alverkan. böthe han som bar
och aa takin war/ xviii

Hoggir man dölwidha las i skoghe annars mans
wardhir bar aa takin. böthe three öra. och
sua for annat och tridhia. Hoggir fierdhe bö
the thre markir än tha wardhir bar aa takin. eller
wari sik medh sex manna edhe. Hoggir man timbir
i annars mans skoghe wari lagh samu som för war
sakt. um dölwidh. Löpper man swäffner i annars
mans skoghe takir mans byrdh. ena. böthe three öra.
bp mā steffn sua for andra och tridhio. Takir fierdo böthe three
markir och allan skadhan och sakina yffner. aath Ho
hoggir man löffstak i annars mans skoghe ellir höstak.
ellir löpir swäffner. och i thimka legger/. of lather
quarth i skoghe standha. böthe sex öra. of haffwi för
giorth ärffwode sino. fförir borth medh allo. böthe
thre markir. Huem tolikin sik witis. of äru ey withne
til tha wäri medh sex manna edhe. Hoggir man mans
byrdhe medh sina hasl. ellir wnga eek. i skoghe
annars mans. wardhir takin widhir. böthe thre öra.
sua for andhra och tridhio. Hoggir man fierdho böte
thre markir. Hoggir las ellir stadzstam. böte sex öra.
sua for annat och tridhia. Hoggir man fierdho.
böte thre markir. Hoggir man eek axul. ängia i sko
ge annars mans böthe thre öra. sua for andra of tridia.

balker

Hoggir man ek ellar badzfarn . bøte thre markir
sua for andhra och tridhia . ey wardhir the bot
mere . Æn hoggir man ek ellar book . thz som bæran
dhe tra är / bøthe for thre markir / är ey bar a takin
wari sik medh sex manna edhe . ellar withi loff ellar
leghio for sik / aff rætthom ægandhe . Hoggir man thio
ellar fleri / wardhir takin widhir . bøthe fyreghe markir
äru ey withne til . tha wari sik medh tolff manna
edhe . Æn løper man bark ij anars mans skoghe / war
dhir takin widhir . bøte thre markir . sua for andhra
och tridhia . then man ma thidstryka . medh tingx
dome . än han ey bøther orkar . For barkaløpo ellar
skoghay bremo . standhe hwarte loff ellar leghio . for
hono . hwat thz barkas ellar brænnis . wari alt sum
een lagh . Æn ma enghin ægandhe / ma ek hyggha
hwarte fleri ellar færri . wtham aldrix eghandhe orloff
som j skoghenum aghu . ellar thæd hæte widh lagha bod
markir allom them j skoge aghu . och sua for andhrix
och tridhio . Hoggir han fierdho bøthe thre markir .
Standhir ek innan aker mal mans . hogge hona
ath saklöso . Hoggir man apaldh j skoge anars mandz
är innyne än bærianyn . bøthe thre örer och sua for
andrix och tridhio . hoggir han fierdho bøte thre markir
Æn hittes man anan j skoghe sum han ma taghha
yxe aff hono . ellar klædhe hans och komi ängo dyli

löper bark

HS B 172 - 61v

Vidhir som bar a takin war. wtha han haffwi loff ellr legho for sik / haffuer han loff ellr lego. for sik / tha taghi athr klædhe sin / och wari badhe saklöse. Delæ the badher sighr annad sik ær than wara ellr i sielffs sins skoghe taknan waræ. ellr annr stadz hwar thz ær. tha standhe thz a thes wizordhe æfftirsthinr giordhe æn had haffuer til twæggier quinnær withne. som thr mær waro. och thr a sigo / Wil han bindher loffs witthne aa han. binde sær siex quinnær withnum.

Capitulum xviij

Nu æra enghin i skogh fara annars ænk æn gildhro. wthan epr biorn. Græff. och wargha. athom æra hwar ath saklöso drepa. Hwilikin bondhe ey haffuer. fyrr samma lango wargha næt böthe thre örr. wari ænsak theny. Wardhe fra. hwar wargha mæthin som gardhin. Ælle haffuin næthiasyn wm thingisdagha. hwar som ey haffuer. tha mæth. böte thre örr. Ælle skulu til warga skal komær. Hwilikin budh faar. och wil ey koma. böthe een örr. Hwilikin i skal kombr. och wil ey thr wara som had skipadher ra wardhir. ellr gior ohydhno. böte örr. Enghin æra til synna pagha. wthan konungr al synnær nyth. tha han hoff haffuer / och ey elligh ærs hwar som thz gior böthe fyreaghe mrks of ligge til hærezs nempdhinnr. taki thr aff konunghz sex

iii skamyn
lang waræ næt

balker

Marker och samuledh thæradhe. Fangas than aa ferske geringh. bothe som för ær sakth. Enghin ma ælghia spiut, lath legghia fra, wit som swarike ær. wara tha böthe ma marko til treskifti. Faar man ellis kona aff thöm bana. tha böthe fyretige marko til treskifti. than laghdhe. Thessin landh see lundhan takin. Dal och wæstergötlandhe. wærmalandh. dala j wæstmanna landhe. gæstrika landh. och helsinga landh. och tho ey thöm thimnd. som thær forbindhas. thz ær fran fastoganghe til olaffs messo j thessom thimar. ma enghin eptir ælgh fara. Enghin ma och ma medh warghanæth taka. lothan thz see j war gha skall.

Nu ma enghin j annars mans. ellis sielffs sins skogh. æpthir ykornom. maardh. ellis lekath ganghar foris alla helgona dagh. ganghir han fyrra. ware bar aa takin. medh grannom ellis nagrannom. takir athsamna. ma och gildhre. böthe for thre öra. taki thz the som skogh aghe. Driper. och han epthir midfasto. böthe som för ær sakth. Nu wil han the boot ey bötha. fari tha til tings. och söke lath thre öra. och medh tree marker. til treskifti. ær ey bar aa takin. tha wæri sik medh siex manna edhe.

gora gift
flera ept
ÿ koren

Gör man wærka. aa fiskewatnum annars mans haffui forgiorth æffnodhe. och medh thre marko slagghis ma merdhina. ellis senkis j annars mans. fiskewatnum. ellis lægghir næth. ellis far medh linstre. och eldh. wthan fiske leek/ ellis hwariahanda fiskningh.

bygningar

Tech helst ær Draghir ænd noot j annars ænnæ
fiskevatnid. hwat thz ær j fiskelekinu. ellr vtan
tagh aff hono bradhe. ellr annar tingh hans. then
som fiskevatnid aghir til werdhir mæle. Ok ha böthe
thre mark. oloff mandis foor j annars fiskevatn. Orkar
ha loff ellr legho for fisk. wari saklös. Orkar ha ey.
böthe ey marko. haffni ey waldh. bindhæ loff aa ha
lithan een tiidh. Wyl han ath han ey tak in war aa
hans watne som ærthir kærer. tha fylle hono witne
ænz siex manna. och sidhan böthe hin three marker.

Delæ the fiskir annar the afftækth aff fisk ænntha
wara ellr swlnæ. tha haffui then wizordh. afftækt
giardhe. withi thz mædh thwem mannum. hwat the war
ræzlikæ. aff takith ellr ey. Mun orkar ha ey withum.
tha wari ha saklös. afftækt war aff giör. och hin
böthe ærams booth. som olaglikæ aff hono tok. ther
ær thre mark. For alla the sakir ænd wardhir ey
bær aa tak in. thöm skils allir lagh for fisk. hwaris.
ærthir bruthlid finnæ. Mu delæ twe wm fiskevatn. sighir
annar fisk mera lidh haffnæ j watnid. och mynæ ffa.
aff fiskin. tha aghir the wizordh. skifft wil a leggia.
Nu wil ænk liath ænnu. withæ. aff wapnom och werkin.
tha giffs thöm wizordh skiptæ wil. ha skal bedhæ
skifftth for grannum. och sæknamannum. och fra aa tinghe
Hyn ha hono grannæ skipte. ok far sidha lidh thes
skipthan. böthe three mark. far och ha sama skipt ær

balker

Bøthe hwar æpthir sinum alwerkum som fyr ær sakt. Æn liggir sundh. ællæ strømer mællin ællæ luta byr bolstadhir. tha aghu alle the werkir byggia som wordagan dhe æru. æn the wilia ok bygghe hwar æpthir thy som han aghir i bwamale ok tompth. Hwar som spiller woot fore andrum. hoggir fra sundhir. æn ænkthe hon mith ær. tha bøte athir skadhen. och aa thre markir. Spiller han mierdhum ællæ matum. ællæ hwarias handhir fiskebold. tha helst æru bøthe thre örer och athir skadhan. uuu thiund xxvi c

Alle bya aghu mædh raa och rör wara lumlagdhe. ligher raa och rör bya mællan. wari ther swarith. Haffwer ær ey raa och rör til. æru tha gambla gardhir til. och forne byr mællan. tha giffs thöm witzordh. Ligghir aa byr mællan. tha raa och ther bolstadhir skiæl wara. æn ey ær raa och rör til. Nu ligge byr thwe sydolanghe landhir sio. ællæ sundh. aghe halffua sio hwar by. Ligghir holme mith i sio. haffwi halffuan hwar therra. Ligghir andhro landhe nærmer. haffwi the landith warnith aghir. Ligghir flutholme i sundhe. haffwi then flutholma han gitir. fæsth lundh lædh sith. Ligghir by landhir sio andhir. aghe hwar fra mælstu i sio som hans bolstadhir til sighir. Nu delæ mællin lum raamærke. sighir ann. krok raa. och anner ratth raa. thr skal sin nempnas. rædhe halffue sin hwar therra. wari the raamarke gildh som hwarannat gildha. hwart the æru krokuth ællæ ratth. Dela byr thwe um raamarke aghe.

sundh
de stro
spilt
midet

bygninga

Hwarghin waldh wndher annan gangha. ey aa tompt fraa. och ey aa forlweghs fraa. wtan lethin epther andra manni. Delar samman bygdhir by. och odhis by. haffuer bygdhir by fraa och gröör vm sik. och gardh. tha giffs honom wizordh. Aer ey gröör och fraa til ligghe tha til then by som förra laa. Delar samman bygdar byar twer. vm bolstadha skial. tha skulu the dagh for leggia. och aegendha sin haffua. Haembra thöm aa thz aer wel. saembra thöm ey. tha skulu the til tingx fara. kaerandhe och swarandhe och tolff maen aa sin maempnia. radhe halffue sin hwar thera. och haff wm haeretzsin ath ouaeldiaedho. the tolff skulu letha huilikin thera raetare haffuer. sidhan the haffua thet sökth. tha agha the aa haeretztinghe wittna hwat sant aer vm thz maal. Huilikin thera ey wil aath thy letha haffwi wald [illegible] wardhia wndhi maestho landz tinghe. mothe haer[illegible] tinghe. wardhia bondhin thre markir, och haeretzsin tolff markir. Aen aer landzsin aa komin. tha skal thz gilth wara hon giör. thre maa enghin wardhia aa moth. wari gildh thz sin aff sinamaind giöra. ellr fleri. och the tolff skulu the sin haffua. Summa maesta landz tingh. epter thz the nempde wara

Alla bolstadha sinir skulu haffuas mellan walburga maesso. och alla helghona dagh. alla the som sidhan haffuas wari ogildha. Thömas thre byar j akre ellr enghiu. wilia the sik sidhan medh gardhum skilia.

HS B 172

balker

Legghir annar for akrar. och annar for ængiar gærdhe then akrar som for akrar liggir. och then ængiar som for ængiar ligghir. Ligghir och hwar epter synne ængh. samulundhen ær engh emothe ængh. Nu mothir thiordwaldhir akren ellir ænghin annars bysins halde tha then gardh uppe som aker ellir ængh aghir. och then wari saklös som thiordwallin aghir. Mote skoghir aker ellir ænghina annars bya wari lagh samulund. Mötas thiordwallar twe tha aff sama by. tho ath annar see mynne æn annar tha ma kloff um kloff ganghar. och enghen for andren om taka. wtan bolstadhir wil um sik giærda. Nu motas byar twe aghir annar thiordwall. och annar ey. tha leghe annar for synne thiordh som thöm aa semblir. then enghin aghir sielffuir. Nu gærdhir annar bolstadhir aa annan bolstadh ellir sined aa enan. ok withnar sia sum the som the badhe nærmæstir. taki upp gærdh. och bothe thre markir. xxvi

thiord wal

kloff

om thiord walla leg

Röör ær thz som fæm stenar ærw. fyra wttha och fæmthe innan. fyra ellir thrée stenar. engho raa hetir. Ey enagho flere stenar raa. ellir röör hetir. J hwarre tompta raa skulu fæm stenar ligghia. J farwegh raa skulu thre stenar ligghia. och sik j lærskiæle raa. J akra skiptum och teghskiptum thær enagho twe stenar raa kallas. Staka och steen och steen. enz ena stene giffs enkte witzordh. Nu

bygninga

Hwarghin waldh bondhe annan ganghe. ey aa tompt sina. och ey aa farwegh sina. vtan lethin epther andra samy. Delæ samman bygdher by. och ödhis by. haffuer bygdher by sina och stöör wm sik. och gardh. tha giffs honom wizordh. Aer ey stöör och sina til ligghe tha til then by som förra laa. Delæ samman bygde byæ twer. wm bolstadha skial. tha skulu the dagh forleggia. och aagrendha sin haffua. Samber thöm aa thz ær wel. samber thöm ey. tha skulu the til tingx fara. kærendhe och swarandhe och tolff mæn aa sin nempna. radhe halffne sin hwar therra. och haffwm hærezsin ath ovædiadho. the tolff skulu letha swilikin therra samar haffuer. sidhan the haffua ther sökth. tha agha the aa hærezthinghe wittna hwat sant ær wm thz maal. Swilikin therra ey wil aath thy letha haffwi waldh [illegible] wædhia bondhi mæstho landz tinghe. mothe hærez[illegible] tinghe. wædhia bondhin thre mark. och hærezsin tolff mark. Aen ær landzsin aa komin. tha skal thz gilth wara thon giör. ther maa enghin wædhia aa moth. wari gildh thz sin aff synæmannd gierra. ellr fleri. och the tolff skulu the sin haffua. Summa mæsta landz tingh. epter thz the nempde waro

Alla bolstadha swiner skulu haffuas mellan walburgh messo. och alla helghona dagh. alla the som sidhan haffuas wari ogildha. Hötas thee byar j akra ellr enghia. wilia the sik sidhan medh gardhom skilia.

balker

Legghir annar for enerx. och annar for enyngx gärdhe then enerx. som for enerx liggr. och then enyngx som for enyngx ligghir. Ligghir och hwar epter synne ängh. samulundh är engh. enothe ängh. Nu enothir thiordwaldhir. akrum ellir enghium annars bysins. hawe tha then gardh uppe som aker ellir ängh aghir. och then wari saklös som thiordwallin aghir. Nöte skoghir aker ellir änghium annars byar wari lagh samul. Möter thiordwallir twe thwer aff synd by. tho ath annar see enyne än annar tha ma kloff um kloff gangher. och enghen for andrum om taka. Wtha bolstadhir wil um sik giärder. Nu enotas byar twe aghir annar thiordwall. och annar en. tha leghe annar for synne thiordh som thöm aa semblir. then enghium aghir sielffir. Nu gärdhir annar bolstadhir aa annan bolstadh. ellir sind aa enan. ok withnar sua som the som the wadhe niexnimpnir. taki upp gerdh. och böthe thre marker xxvj

Röör är thz som fäm stenar ärw. fyr liggia och femthe innan. fyr ellir thrie stenar. enaghe staa thetar. Nu magho flere stenar staa. ellir ryör thetar. j hwarie tomptar staa. skulu fäm stenar ligghia. j farwegh staa skulu thre stenar ligghia. och sik i tarsiale staa. j akrar skiptum och teghskiptum ther magho twe stenar staa kallas. Nu taka och steen och steen. enz enu stene giffs enfiche bizordh. Nu.

thiord wall

kloff wm

om thiord walla legh

bygningabalk

Kan ey raa ellir rör til wara. ellir gardhir.
wari tha bolstadha skial. j rindhum aalum. ellir
rindhum sundhum. Hwar som ryffner raa ellir flytter
tiældru aa bolstadhi annars mans. och gör annan oræt
lekar. Wardhir takin widh medh fullu witthnum. tha.
skal thir til næmpnæ. twa synæmæn. ath thir synes raa
riffluin. ellir tiældhira. och annar ny giör. söke tho sith
mz knaggia manna witthnum och tolff manna edhe. En
thir han firir söker. böthe han som gambla raa loff kasta-
dhe. och nya giordhe firetighe mörker. Gither han ey
sith firir söker. tha skal han som sakin giffs wæria sik
medh tolff manna edhe. gither han sik firir wærith wari
saklös. the affterskt giordhe. Ein ma enghin bolstads
raa ellir tiældro loff taka. ellir rædhir. leggia. wtan
alla iordhæghandhe thir widhir æru som j by agha. ok
domb ær aa. giffwin laghs tompta raa rædhir ellir
tiældhire. Hwar som alle iordhæghande æru widhir.
thir torffua. the ey dom til taka. [illegible] xxiij

Liggir löött bya mellan. och rör och tiældra.
tha wari thz warith haffner. Ær ey til. tha
haffui halffna lötth. Hwar by liggir döffu-
dha skoghir bya mellan wari lagh samu. Liggir
wary kalladhir skoga bya mellan. æru rör ok
tiældra til. wari thz warith haffner. Æru ey rör
ellir tiældra til. tha aghir skiptas. til öre och.

nt i sud

werie sik
z fyr mc

balker

rtingha · Vmm · vmm vtuid fiskia · xxiiij

Dellas tw häradhe vidhir. vm almänningha
och sighir hwart sik agha · tha skal hin aff nästa
häradhe til nämpnar · och ey aff thöm som vidhir
delas · huilko häradhe ey möghir ath the som nämna
giöra · haffui waldh ath wardha · vidhi landz nämna ·
Sätti häradhe vidhir tolff män. och nämdaman tolff til
taxskipth. som för war sakth · och slithin landsnämn thera
mellan · som allar andhra delur. och thz war stadukt
som the giöra · Nu ma enghin annars manz almänninge
fara · ellir fiskia · hwarte j skoghin ellir watnum · vtan
thz hafue vidh lagha bothum · ellir haffui loff ellir
legho fore sik · Liggir almänninghir orudder. eller
olraadhir · tha aghir häradhe alt rydhia och bröa ·
ellir böthe lagha böthir · hwar epthir ægolum sinum

Enghin ma byggia aa härez almänninghin · vtan
loff aff häradhe · ellir aff härezhöffdingia · hwar som
byggir a härez almänninghin · han skal broth wardha ·
och bröa sina with / hans invadi är / Wari thz invadi
hans · som han haffuer ens gardhin ingripith · ok giör
häradhe skuldh aff som thöm aa ræmbir. Sammaledh
se vm landz almänningha · som vm häredz · ok take
tho loff aff landhe och lagmane · Alla häredz wth
skyldhir · skulu wtgiffuas / hwar sacta Franciscus
dagh · efter michelmesso · ok landz skyldir vm ·

bygninghä

Vmmismesso · aa tessom daghum · före hwar sina lot-
skyldhir · giwa landz och häredz · til then stadh
ther aff aldhir til takin är / Hwar som sitther quar lengh
landskyldhir · eller häredz · och gieldhir ey lwth aa thessa
daghum · eller saghdhe ärlo · tha agher härezhöffdinghe ·
haffna medh sik sex män · och ridha heem til hans ok
mätha lwth häradhens · eller landhens lotskyldhena
pränt medh prängha · Thena sama sakörä · taki
halffnan landh · och häradhe · och härezhöffdinghe · for
mödho sina · Sitther han quar lengh annat aar · wari lagh
samlo · tryskaes that och sitther quar lengh tridhia aar · haff-
wi tha forgiorth bygningh · och ärfflwdhe sino · ok haff-
wi laghmadhir waldh · eller härezhöffdinge the samu
iordh byggia · och tho medh landsins minne · eller härez ·
Haffui och enghin waldh · then aa landz almänningha
boor · eller härez · lwth aff köra a mädhan that gör gior ·
eller hans ärffwinghar män the giöra · Vm än
the aa landz älmänninge · boo · eller härez · kan fainge
händhe · ffra och that ena ey landzskyldh wppe halda ·
eller legghir aftingx ödhe · for rättä och mäskelika
nödh skuldh · ffor ena that än andhro äre · thy mesta
wppe haldhe · och thy böte wppe haldhar · och afrädh
wpp fylla · thz som atther stodh · Haffui engin waldh
that aff taka · ffornimma that ey · tha skal laghmadhir
eller härezhöffdinge · adhra männ thz skipa · som
för är sakth · tha skal härezhöffdinge sex män ·

[illegible] eredz hoffding
de mette

HS B 172 - 66r

balker

Til sik mä nämpna· the skulu mätha bygning ok aa
werkan hans· fylle först köpp häradhe affgäldh
sith som athir stodh· aff bygning thera· än ey ärw an-
dhre gäinga til· Är the bygning bäthre· tha fylle
häradhe honom thz som bätre är· epthir mäzma-
mä ordhum· Haffui och enghin waldh landz almänninga
ellir häredz· köpe en til sin· ellir och skipa withan swa
ath giffui landhe ellir häradhe· witgifft och affrädh·
swa som thz köpp war takith medh· Män ma enghin rydia
skogh· rydhio aa landz almänninghum· ellir häredz· hwar
thz gör haffwi forgiorth ärffnodhe sino· och medh three
marker· xxx

Nu ma enghin bya hiordwall· ellir mosor ther
oskipt är· hwar thz är witgiärdhis ellir inmän·
en takar til aker ellir ängh· ellir humbla gardha
ellir och til andra synna nytth· för än ther är lagskipth
aa komin hwar som thz gör haffui forgiorth ärffnodhe
sino· och medh three marker· Nu kunno mä rudskogh· rudhskogh
aghä· och han rydiä wilia· tha ma tha rydia saklöst
vth oskipto· och haffui ther thry sädhe aaff / och läggthe
thz athir til bya skoghin· Haffuer han thz lenghir· hwar
heldhir til aker ellir ängh· ellir andra synne nytt· haff
wi forgiorth ärffnodhe sino· och medh three marker·
Män sighir een vth änän rydiar offmykith· och bedhis
til skiptis· medh hono· tha giffs honom waldh· til skip-
tis· wil dela· xxxj

Bygningia

Vm qwærn bygningh

Nu kan mylnostadher bolstadha mellan liggia.
haffui halffuan mylnostadh. hwar bolstadher
swa langt som hans by a maal rekkia. Nu liggia
mylnostadher mellan by och bolstadh. tha taki hwar sin
lykth aff som han agher i tompt. akrom eller engium.
Nu ma enghin mylnostadh andrum til skadha byggia
ey ovan swa ath han watn tæppir/ swa ath thet gange
uppa aker eller ængh. Och swa ey nidhan fyri. ath thet
stwæmir for hono. som ovan byggher. Nu swa the ath
dela. sigher annar swa bygt wara. ath spilt ær aker eller
ængh. eller qwarnastadher for hono. tha skulu ægen-
dhe ther til sin haffua. radhe halffue sin hwar ther
semblir thøm aa thet ær wel. semblir thøm ey. tha skulu
the til tingx fara. och hæradzhøffdinghe næmpne thøm
tolff man. wilia the sighia badhe saa wardher. the sku-
lu ther koma. ok synis thøm swa. ath the bygningh gør
enghin skadha. tha ma hon saklost qwar standha Si-
gia och synæmnd. ath hon skadha gør. tha skulu the til
tingx fara. badhe kærthna och swara. ath hon skadha
gør. Wil han æn som bygningh agher. æn tha før æn the
swaria. wædhia wndir landzsin. haffui thes waldh.
och sithe landzsin thera mellan. the delo som allar andr-
delur. Wil han ey wædhia. før æn landz sin haffwer
swarith. wari tha thet standandeth som hon gør. Nu haff-
wa synæmnd swarith. ath han haffuer olaglika bygth.

mella än liggia.
r bolstadhir.
skia. Nu ligg
bi hwar sin.
r. enghin.
fadha byggia
thz ganghe
firi. ath thz
saa the ath
är aff eller
skulu ägen.
sin hwar the
ey. tha skulu
nempne thöm
dhir. the sku
gningh gior
staddha Ni
skulu the til
th tho skadha
a. for än the
thes waldh.
som alla andro
sin haffuer
or. Nu haff
laglika bygd.

---

balker

La är tha saker ath thrim markum. och häraz höff-
dinge aghir bygningh hans up döma. och honom
halffs manadha dagh. fore leggia. sielffwm up riff-
wa. Men wil han ey up kasta. innan the fornempda
dagh. tha skal häraz höffdinge tolff män nempna medh
sik. the skulu ut koma. och bygningh the samu up
kasta. mz samu mannum. och siex markum aff honom wth
matha. thre markum til träskipti. fore olagha bygningh.
och thre markum fore häraz höffdinge dombrut. Nu stander
han fore och wäri/ gör mothom skadha. thöm ut kome
hwat thz är heldir. saar eller drap. wari thz twägildh.
som han gior. och thz ogildh. som han faar. Samu lagh
wari um wärka. eller fiskegardha. än the olaghlika
bygde äru. Nu än fleri ägha samu äru. ok wilia
alle byggia. tha ma ey een sia byggia. ath annars
spillis. tha agha the iordzordh. skadalöst gatur byggia
fore andrum. Nu än ny älwerkan skader gambla älwer-
kan. tha agha the gambla iordzordh. och nya älwerkan
up riffwas. Nu äru badhe bygdha öffra och nidra.
och liggia badhe i lagha laghe. hwar the äru twa.
eller fleri. haldhe ey the öffra watn fore the nidhro.
och the nidhro stäme ey uppa the öffro. dragi sielffuer
up stuffbordh sin. eller bothe siex öra. än han gither
honom thär til wunnith mz twäggia bolfastra manna.

Ogilt thz
fan

bygninga

Vitnum. aa tinghe. och han sielffuer tridhe wardhir ey tha thir til wunnin som ællo ær sakth. wari sakløs. bøte och fra offta siex øra som tha wardhir laglika til wunnen. som før ær sakth. Ælo agher flere man quærnastadh. samman. wil een byggia och ekke alle. haffui then wzordh byggia wil. tha skal ægendhin a thrim tinghum stæmpnæ. ok bedia thøm medh sik bygghia. Byggia ey the mz honom innan tridhia tingx dagh. tha skal han a tridhia tingx dagh. hærazhøffdinga doom til taka. ath bygghia. och sidhan maa han ath sakløs byggia. Nu stæmpis. the sidhan som ey wildho byggia. thøm som bygth haffuer. och sighia ath the haffua hans bygt mz walz werkum. tha haffui the wzordh bygth haffuer. och wærthi medh siex manna edhe. ath han bygdhe mz hærazhøffdinge dome. aa tinghe laglika dømdu. och sidhan skal han haffua quærnina. thr til han haffuer fra mykith. koppburith aff hene. so han haffuer aa hona kostath. wærthi thz siex mark. som the badhe til stæmpnæ. mar han haffuer fulth for bygningh. sina. Och wari samu lagh um fiskigardha. Hw ena sina ey watn. ellir fiskwari aff gamblo forwærka. och for andrum spilla. bøthan han thæte bodh thrim mærkum. och fylle athra skadan epthir manna ordha. aa tinghe laghliko til næpdom. Liggr sundh.

kaasta vi dhe

vaten wendi

ffuer · tridh
om nw ær
øre som ha
kth · Alle
een byggia
till · tha
r · ok bedia
m honom
tridhia tingx
bygghia ·
ln skærmp ·
om bygth
bygt sin
haffuer ·
bygdhe
ka dömdu ·
til ha haff
han haffuer ·
the badhe
bygningh ·
dher · Alle
bls forwedir ·
landh thrim
ææmanna
liggir sundh ·

---

balker

Byæ emellan · hæradz ell landz · mella leedh · so
agher wara tolff alna bredh almænninx leedh · Natta
leedh sex alna · thz so ey ær almænnix leedh · hwar mere
tæppir · bøthe three mrk ·

Alle agha broa byggia · och wægha rydhia · fra
the som ennur aghu · som then mera aghu i
by · Liggir kirkio broo ödhe · twm sunnudagh
ein · bøthin sex öre · the obygth haffua · fra for ånan
och tridhia · och the wari saklöse bygth haffua · wari
ensak emalsagendhis · och hwar epter thy som ha by
gdh haffuer · Kirkio broo skal wara fym alna bredh ·
Liggir ho lenghi ödhe · æn three sunnædagha · böte
thre mrk til treskipte · Samu lagh wari um sæbro ·
och quærnabroo · som um kirkio broo · Landz wægher
och tingx wæghir aghu wara thio alna bredhir · Lig
ghir landz broo i landhe · the som fler hæradhe agha
broa æn eeth · ligghir all ödhe · tha böthe the hæ
radhe · the broua agha · fyretighe mrk til treskipt ·
emalsægedhe konunghe och hæradhe · Ha hon lutskipt
wara · och wet hwar sin luth · som hæradhen agha ·
hwilix som bygghia och sum ödhe legghia · ligghir
halff broo ödhe · bøthe thiughu mrk til treskipt ·
Ligghir fiærdunghir ödhe · bøthe thio mrk til tre
skiptis · Hwilikin hæradhe som ödhe falla · och ey
wilia byggia · böthe som nw ær sakth · och the wari

Batta ledh

~~[illegible]~~

broo biggia

landz wægh

bygningar

Witnid. aa tinghe. och han ſielffuer tridhi
wardher ey tha ther til wunnin ſom ællo är
ſakth. wari ſaklös. böte och fra offra ſiex öra ſom the
wardher laglika til wunnen. ſom för är ſakth. Nw
agher flere man quarnæſtadh. ſaman. wil een byggia
och ekke alle. haffui then warordh byggia wil. tha
ſkal ägendhin. a thrim tinghum ſtæmpna. ok bedia
thöm medh ſik bygghia. Byggia ey the ſum honom
ſtæmna tridhia tingx dagh. tha ſkal han a tridhia ting
dagh. härzhöffdingx doom til taka. ath bygghia.
och ſidhan maa han ath ſaklöſo byggia. Än ſtæmpna
the ſidhan ſom ey wildho byggia. thöm ſom bygth
haffuer. och ſighia ath the haffua hans bygt ſum
walz wærkin. tha haffui the warordh bygth haffuer.
och witne medh ſex manna edhe. ath han bygdhe
medh härzhöffdinge dome. aa tinghe laglika dömdu
och ſidhan ſkal han haffua quærnina. ther til han haff
uer fra mykith kopburith aff hene. ſo han haffuer
aa hona koſtath. withi the ſex men. ſom the badhe
til nempna. Mar han haffuer fulth for bygningh.
ſina. Och wari ſamu lagh um fiſkigardhar. Ma
ena ena ey watn. ellr fiſkwari aff gamblo forwedhy
och for andrum ſpilla. wthan han hawe lwdh thrim
tinghum. och fylle athra ſkadan epther mæzmanna
ordw. aa tinghum laghliker til nempd. Ligger ſinde

faastra vidh

vaten wendi

balker

Byæ mellan · hæradz ællr landz · mella leedh · so
agher wara tolff alnæ bredh almanna leedh · Sattha
leedh sex alnæ · thz so ey ær almanna leedh · hwar mere
træppir bøthe three mark · amen amen amen xxxij

Batta ledh

Alle aghæ broa byggia · och wagha rydhia · fra
the som minnæ aghr · som then mera aghr i
by · Liggr kirkio broo vndhre · twem sunnudagh
um · bøthin sex øra · the obygth haffua · fra for anan
och tridhia · och the wari saklose bygth haffua · wari
ensak mælsæghendhis · och hwar epter thy som han ey by
gdh haffuer · Kirkio broo skal wara fæm alnæ bredh ·
Liggr tha lenghr vndhre · æn three sunnadagha · bøte
thre mark til træskipt · Samu lagh wari vm færbro ·
och quærnabro · som vm kirkio broo · Landz wægher
och tingx wæghr aghr wara thio alnæ bredhr · Lig
ghr landz broo i landhe the som fler hæradhe agha
broa æn eeth · ligghr all vndhre · tha bøthe the hæ
radhe · the broua agha · fyretighe mark til treskipt ·
mælsæghedhe konunghe och hæradhe · Sua hon lutskipt
wara · och wæth hwar / sin luth · som hæradhen agha ·
hwilka som bygghia och huru vndhr legghia · ligghr
halff broo vndhre · bøthe thiughu mark til treskipt
Ligghr fiærdunghr vndhre · bøthe thio mark til tre
skiptis · Huilkin hæradhe som vndhr falla · och ey
huilka byggia · bøthe som fyr ær sakt · och the wari

~~rodhe ledh~~
broo biggia

landz wæg

Bygningha

Saklöse bygth haffua. Hwar som hæradz broo all nidre liggher. the som alth hæradhe agher byggia. böthe thiughu marker. ligger halff nidhre böthe tio marker. ligghir fiærdungher nidhre. böte fæm marker til thræskipte. Hwther by hwar och wil ey byggia. medh hæradhe böthe thre marker til thræskipte. Hwther hwar een bondhe. och wil ey medh byggia. böte sex öra. thöm taki böndhir the som bygth haffua. Nu kan broo burth gangha. mz olwarflodha watne ellir eldhe. och ær by ofor. a hwar than hælzt liggher bolstadha mellan. hærez ellir landz. thir agha the færio wtha. och flota haldha. thir til brom wardher gildh. Nu kan folk i broo skadha lutha. och dö aff. böte siu marker the brom atthe wardha. och taka thöm ærfnar thæs dödha. och thz wari ensak thera. Nu brytir hesthir sik i broo. och faar aff bana. böthe athir medh tolff öra. for hors sex öra. for yxa halff mark. fore koo ok ungnötthe thre öra. for swin. faar och geeth. æmlanga gamalth. halff nan öra. Fore lamb. kith grisgaas. ellir kalff fyra pæningha. Nu ka thætta skadha faa och tho ey dödh aff lutha. wari fierdunghs booth aath.

Aff tessom lagha gieldhu. som nu æru saghd. Broa syner skulu wara twa sinnom aar hwarth. annur sinn walborgha messo. och annur sinn michelsmesso. och engha flere. Wthan mæthir malsæghiandhe. see for. som skadha haffuer fangith i broo. tha skal hærezhöffdinge syn tolff

am bro

balker

Mäy tith aff härädhe menniskia fälla the
symäman the broo· böthe then broafall· broafall skul
the wardha· och sidhan epthir som för war sasth· hwar
hardhir thir skadha wörth folk ellir fää· Hwar syn broo
niedhir som ey förra haffwer warith· tha skulu ägendra
manadha dagh haffwa ath byggia the samu broo· haff-
wa the ey hona bygth· tha· böthe sex öra · xxviii

Nw kan war ath bäras än han wildhe· kan eldir
koma i by· och fore manna brinna· tha agha thry
närinis hems wara· thz är stoffwa· stekara hems·
kölna hems· Kan aff wadha tessa eldhir koma· tha aghir
bondhir saklös wara· aff thulika adra husa· han kan bo-
tha hethe han witburin eldhir· Än kwinna dreghar i
ladhu tryskia· wardhir eldhir höghre än haffwa torff
the the haffwa in burith· Brindhir wpp korn oc ladha·
tha agha the wadha eedh bindha· tolff manna· oc wadha
booth silw mark· brister ath edhe böte threti [illegible]
ghe mark· Är bondhe ellir bondha son· tha i ladhu
inna· wari tha ladha i samulaghum· som stoffwa· ellir
stekare hems· Bär man eldh husa mellan· ellir gar-
dha· thir aghir hwar handawerkum sinum wardha·
Wardhir then eldhir höghre än haffwa torff· brindhir
wpp eeth hws· böthe fore sex öra· och wadha boot· oc
fylle wadha edh· mz thrim mannum· Brindhir annat
och tridhia· wari lagh samu· Brindhir gardir aldhir·
fore bondha· böte thre mark· oc wadha eedh fylle·

bygningiar

Medh siex mannum. Brindher flere gardhar. eller
by aldher. wari booth six markir. och fylle edh mz
tolff mannum. bötte och ey thes mere ath flere brinna.
Brindher kirkia i by. bötte for hona thre markir.
wardhe ypstir oc klukkarir eedhe sinni. som bondar.
hwar theldher. tha kan koma aff kirkio. ellir aff gardhum
thera. Nu kan folk inne brinna. i forsagdom wadha
eeth ellir flere. bötte thre markir for hwart thera. och
medh wadha eedh. fallz ath edhe. bötte fyretighe markir
for hwart thera. och swa for allan by. til treskiptis.
taki swa mykit malsägandhe aff bothum tessom. som
ha skadha fik epthir sinna mazmanna ordhum. tesse wa
dha edhe och allar andrar. skal hwar man mz bondhom
och bolfastom mannum gangha. och ey medh löskum
mannum. eller leghodrengium. Nu ma eeldh i
[illegible] quärnar hus. annars mans. hwar theldher.
myllnare. ellir bondhe. brenna the quärn. ellir medh
for mykle wangömslo skuldh. then eldhe atthe wara
dha. Bygghe upp huset swa goth. och bötte thre
markir. tolff öre quärnar ägendhe. och tolff them
mannom atto. och fylle wadha eedh mz tolff man
brister ath edhe. tha fylle atthir skadha. som han
wardh mäthin. och medh niio markir til treskiptis.
Wari samu lagh um wädhir quärn. som um watn
quärnar. Nu i hwat häradhe tolikin skadhi thinna ka.

[illegible] och
[illegible]
[illegible]

balker

Som nw ær saghdhir tha ær brandstudh hæradhe
thonom skyldugh ath giffua. epthir. thy som skadhin
wardhir mæthin til. hærezhöffdinge skal hon aff tinghe
næmpna. sex bolfasthæ mæn. the skulu heem til hans ko
ma. och epthir grannæ ordhum. the skadæ mæthæ. Mætha
the han til tiughu markæ. tha aghir han aff allo hæradhe
brandstudh takæ. mætha the han til thio markæ. taki tha
brandstudh. aff thöm halffua delemd. som skadhin thinde
n Mæz och han til fæm markæ. ta taki brandstudh aff tho.
fiærdungheemd han boor i. Brandstudh aghir wara halff
mr spa korn. ellir fire pæningær. swenske. allæ aghæ brand
studh taka och giffuæ. the som bolfasthæ mæ ære. bade
klærkæ och leekman. och fra theras hion. thir aghir en
ghen fræls for wara. Bær man eldh til skoghs. wil bræ
na righ rydhio. swedh ellir andhra brænno. far the eldh
lwdhar än haffua torff. ha skal ath grannæ kallæ. gi
thir ha thilskelth wari saklös. gitthir han ey. tha skal ha
fylghia brænandhæ brandhe. och rykendhe röke. bindhæ
wadha eedh for sik. gitthir ha wadha edh gangith mz
sex mannum. tha böthe wadhæ booth. for hwar skogh som
döffnadhir ær. three markæ. och sua for annan och tridhia.
wari eenpask brænnanæ. Gitthir ha ey wadhæ eedh gan
git. wari tha booth höghre enn markæ. for een skogh.
sua for annan och tridhiæ. ær ey bæ aa taki ny. wari
sik mz tolff mannæ edhe. Brener man bæreidhe skogh.
mz. wadha ha bremna eck ellir bosk. böte for eck ellir

Brand stud

Elldir brandh

byggningha

Book· thre öra fra for· andhra och tridhia· ok fylle kwadha eedh medh siex mand· Brenner thio ellr flere· böthe sex marker· och fylle kwadha eedh medh tolff mand Orkir han ey kwadha eedh gangith· tha böthe for· enar· eek ellr book siex öra fra for· andhra· och tridhio· Brenne fierdho böte three marker Brenner thio ellr fler· böthe fyretighe marker· ey wardher the booth merra· Withis mare lothbyrdha eeldhr· och han dyll· och ær ey takin lindh· ellr lagliker til kunnen· dyle medh tolff manna edhe

Nu kan man by hittha aa bolstadhi xxix

sinom· ellr i skoghe· som han aghr lith ey· kwar hans som hitte· hitthr man aa boolstadhi annars mans· engiærdis· tha haffui tak och finda lith enghin Hittis bygerdhis i skoghe annars manz· aghe thr tridiungh aff· och byamæn alle twalyti· Sighia twe haffua hitt bistok een· haffui then finda lith· som förra lysthe· Nu swærmar by· och flygar i skogh annars manz· fylghe the som by aghr til hul och stok· och merker fra thra samar· och lyser for byamand· haffui enghin waldh thonom thöm fortaka· Kombr an epthr· och kiænnis lindh samar by· haffui the förra lysthe· Flyghr bi swarmber i aldhin thra· och skal han stokka· och ey thra spilla· Hogghr man thra nidhr ellr spiller· böthe siex öra Flyghr i döffmidha tra· hogghe nidhr och taki by sin· sakslöst· Nu kunu skogha agendha· thons skuldh giffkux· sighia the swerin ey hans wara· tha luti thz merz·

balker

Lrim mannum. ath tha blästr och bitadhr war en.
hans gardhe och fylghe / til hws och til halss. Or-
kar han then edhin ganghar. tapi by sin ath saklöso. Fin-
sthr ath edhe. lathi wäth by / och en sex öra. Drapa by
bistok annars mans. böthe thra öra. for een. the som the
bu atthe. som thera drapo. ellr dyli medh twagghia ma-
na edhe. Drapa thre ellr thrim fler. böthe sex öra.
ellr dyli medh trigghia manna edhe. böthe en thäs
mera. ath fler drapas. Mager man en blandh eller
bitaria. j annars mans skogh. wardhr thr fanghin med
böthe three mark / withan ha ganghe aff gardhe thäs.
som skogh aghr. och är aa male och mathin en hono.
Swa som sathr skriff / j skoghe sina. ellr annars mans
böthe three mark. Otal man bistok / wardhr fanghin
medh. tha maa han bindhas. och medh tuffnadh til
tings föra. och withna latha. och sidhan hanghia. och
ogildhan döma etc. XXX

Nu kan en by bygghias. aff gamblu. thz hethr
haffgärdhis by. han aghr en ottolly. aff byss
almänninghe. thimbr. aff döffindho. och en aff
aldhinus. Swdagardha fangh. och eldbrandh. mäffira
fläth färgangh. och torffno skyrdh. leertäkth. och sama-
tha fläth. ganghe thr sivin hans / som fär has gagz
sina manki tha födhr widh loos sin / ha ma engu loff

vtgiort ast
in stoorby

ramete [illegible]

bygningia

Na skogh sin giffuer. wetha lithe aath thy som gar-
dhen är wm gripith. wil odulby sinta kthir gioræ. tha sku-
lu the hona gathu leggia. thio alnæ til almæningx. the
skulu gardhum wardha swlwilia takæ. Ey magho the sua
byggia ath the han sinne tappæ. etc. xxxi

om sex vidi
dag ar sleett

Almæningx sletto daghir är nesthe sykn daghir
eptir sancte pedhers dagh. Men huar som för slar
i almæningum kärer nokor aa thet. aff ägendum. böthe
three marker och hötth medh. xxxii

Nolkar konæ saar ellir geet annars mans. wardhir
takin medh böthe three öræ. är ey takin medh
wari saklös. Nolkar koo mans wardhir takin ens böte
three marker. ärw ey witne til. wari sik medh sex manna

märke

edhe. Slaggir man märkæ aa märke andre mans. hwat
tinghe thz hellzt är. döth ellir qwikth. är thz wäthiræ än
halff öræ. böthe three marker. ellir dyli medh sex manna
är thz halffwa öre werth. ellir mynnæ. böthe three öræ
ellir dyli medh tryggia manna edhe. Dela twe wm eeth
märke. haffuer badhe eeth bolsmärke. tha aghir han
wärta handæ mellan haffuer etc. xxxiii

Skrapar man ffæ annars mans medh wilia. thæ
öræ handha fra thz hellzt är. sum wäthiræ är än
twe öræ. geldhe ather fullum geldhum. epthir twegg-
gia manna mazordum. Siempne sin huar therræ. och sin
three marker. och sua for anath och trudhiæ. är ey witne til.

Dyli ens sex mañ

balker

Dyli mædh siex manna edhe. Drepa fler mædh
vilia synd. thz hetir thiordha hogh. geldhe atter
skadhan ok fyretighe mark mædh. kan tha wardher laghli
ker til kunne. ellis dyli mædh tolff manna edhe. Drepir man
thz fæ. som enmina är werth än twa örer. böthe twægilt gilth.
fyri. epthir mæzmanna ordhum. som för war sakth. Hafsthir man
ellis skilwthir aath fæ. kan war taker än wildhe. kunthir dödh
aff gieldhe quikth geen dödha. ok swari mædh trigghia man
na edhe. ath thz war aldhre hans wili. Ridhir man ana.
fæ sino thiælpa. hefthe sund blodh latha. ellis andro sino fæ.
kan war til kuma än han wildhe som hadh aa bar. war
sik mædh ens sins edhe. ath thz ey mædh wilia hans war
ath thz skadhar sik. ellis böthe fierdungh aff fulle booth. Dra
pir man ellis stiel thiudh annars manz. böthe siex örer. Mu
sterghar man fæ manz. kunthir ey dödh aff. är thz hesthir ellir
oxa. ellis hors. är ey werknadha förth. taki then som thiogh
thz sara ok lake. ok fæ hono förth fæa til fyslo sinne. Ver
dhir thirth olyth. taki bondhin sith egith äthir epthir mæz
manna ordhum. Hwar ey wil fra äthir gieldha som selw ar
sakth. ok kärir thz aa tinghe til hans. tha aghir häredzhöff
dinghe. nempna mæzmanna theem til hans. witha with sith
geen fullu. ok aa three mark. Hafsthir man hesth kroa.
ellis koo ellis hors. slaar with öghia hoggher aff horn. el
ler rumpo. mædh wadha. böthe örer for hwarth theira
ok fylle wadha eedh mædh thrim mannum. saks aa edhe

Ridher [illegible]

[illegible]

Stiel thiud

Böthe halff gildhe for. Stunghir with badhin öghum. geldhe athir fullu gieldhum. och aa thre marks än til äru tueggia manna withne. äru ey withne til. dyli medh siex manna edhe. Slaar man koo ath hon ghir ey mielkath. böthe halffman öre. et xxxiiii

Dræpir faa annars mans fäa. häst hors. ellir thz fä ey ma ätha. wardhir laghlikar til kome geldhe athir halff gildhe firi/ eptir mänitany ordhum. Drapir koo ellir kwxa. ellir annatt fä thz ätha maa. böthe fiardungh firi/ aff fullo gildhe. och then haffui thz ff dödha som förra atthe. Nu kanis thz til hans. och äru ey asmar withne til. dyli tha man edhe epthir thy fä tha wndhis til. Nu än fäa sarghir fäa. wari ogilth. Wardhir warknadhar fäa sarghan. aff andhro fäa. sua ath bondhin githir ey mythiat. wndhirdöß ellir silar. tha skal thz som fä atthe. thz som skadar giordhe. hund sila sylungh faa. epthir tuäggia manna mäzordhum. siepne sin hwar thera. ellir böthe twa öre

Boa bondhir i by saman. tha leggia xxxvi the kudu-laghe. wm hiord hald sith. thir aghe hwar andhru waath giora. Nu fellir een hiord halde thera. wari sik medh triggia manna edhe. ellir böthe twa öra. och taki thz hiordhalzman sielfue Nu kan han wordh tappa kwa ellir koo. ellir hwara thanda fäa thz thäkra är. kan ey athir ffaa gieldhe

balker

Tha fellæ gieldhum. Hwat epthir thy warth war en tuæggia mannæ mazordhum. Vti taka diur fææ. fran hiordhalzmanne. er sielffuer mær/ faar aff laastir. wari saklos. faar ey afflæstir aff. gieldhe athir fullæ gieldhum. Kalffuar koo aa mark lithe och kalffuir borth taffas. böte ørtugh fyri. taffir borth kiudh ellr lamb. böthe fyra pæningha. Vti kan fææ koma i handawerk. annars mans thas som snaru sætthe. ellr stokka lagdhe. och liuthir dödh aff æru gildhe laghlikt. böthe hiordhalzmanne halffgilde then som fæ atthe. ær ey gildhe laghlikt. böthe then gildradhe. fullum gieldhum. Tappar hirdinghe kyra ellr koo. kan ey athir ffaa. miste legho sina. tappir hingnöte miste öre aff legho sinne. for geeth ellr faar ørtugh. for kalff lamb ellr kiudh. fyra pæningha. for gamalt swin öre. for swin ungha ey aars gamalth. ørtugh. sadhe bondhe hirdinghe sind. hwat heldhir mz keppe ellr medh lima. wardhir ey lasthir ellr lyte aff. wari saklös. xxxvj

Skar man basth. ellr brythir quastæ aff ek. ellr brythir spörs. ellr tak kullihumbla. ey mark annars mans. geldhe athir skadha. och aa three marko. æn thet ær laghlikt til kunnen. Hwar som brythe spörs a bya almæninghi. hæræz ellr landz. fyri olaffs messo. wardhir takin medh böthe sex öre. Tæntir man kullihumbla aa bya almæninghi. hæræz ellr ladz

Hagh diur
ffra ffran
hiordhalz man

Skæra [illegible]
bast bryte
quist

byghningha balk

xxxvii.

Fore bartholomeus messo · bøthe fore tolff øra · haffnir
enghin waldh · kan aa han witha ræthir ægendhe thz
Føre ena fæ i øka · annars mans · oloffuandis ·
hwat fæ thz helzt ær · hwar thz fær intakx han
skal thz løssa · fore soknatinghe · kombir the ey
ægendhe ær / och bindhir rætth fore fæ sith · tha giffni øre
fore hesth · ellir gamalt nøth · fore ungnøt faar ellir geet ·
örtugh · fore kudh kalff ellir lamb · fyra pæninga · løser
tha ey fæ sith · och rætth til bindhir ena thre sunnedagha ·
ligge sidhan thæs wardnadhir aa som aghir · Kan thz spil-
las ellir døya · wari skadhi thæs ey wildhe løssa · Wathir
ena fæa sith · witha alla ægendha · oloff / ena te owar ·
tha aghir sielffu ena · tha wari løssn thæs fæsins halff
no eny / æn fora skilth ær thz xxxviii

Kæpir ena fæ aff sotthir by · och wrækir in olowan-
dis · gradhund synd · medh sino witthi · wrækir borth
ellir slar midhir · genstar · och bøthe thre marker
æn nokor kærir aff grannd aa han · Undill han sighir
ath han wisthe thz ey · tha dyli medh sex mannum · och
wræksi borth ath sik løsso · wil han ey borth wræka · ellir in-
dhir slaa · tha bøthe sex mark · Enghin ena annars ·
mans fæ taka · skip ellir annars ankusthe · ellir hwar ia tha
dæ thz helzt ær · døth ellir quikth · sik til nokre nytth ·
haffnur · wan han haffni loff ellir lego fore sik aff rætto ·

annarss ankos
+c

Köpmalesb:

Agendhe/ epthir thy som skils. en tiluffnadher balkenn. et

Köpmala balker

Hwm lösöra. köpp/ fææ ellir klädhe i
Hwm gull eller/ silffwir köpis. ij
Hwm man köper salth. wax ellir rökilse. iij
Hwm man köper/ aa torghe. iiij
Hwm leghofæ. laanfæ. och inlax fææ. v.
Hwm wedhsätningh. vj
Än hwm inlax fææ. vij
Hwru man aghir wedhfæ wpp budha viij
ok hwm borghan ꝛ ix

Köper man aff andhrum. hoffwat fææ ellir skiffwath. ellir skapat wapn. eller skurin klædhe giorth gull eller silffner. laast thinus ok dorra. thz skal ath enedh wyn. och witne giöras i

Köper man gull ellir silffu. aff andrum. än aff gulsmidhi sielffwm. findhir they som köpthe. ath thz ar flerdh en. tha take the athir som saldhe. och wæri sik enz manna edhe. ath han wiste ey thir enz slwsk wara. falz ath edhe böthe three mrk. dyl han ath tha ey. ij

köpmala

Saldhe dyli medh tolff manna edhe. ellr giffui
ather wardh. och booth som skilz. Skal gulsmidher. falz
i gulle silffwre. tha skal thz til stadz latha. wardher thz
skarth. tha haffui hwar som fangith haffwer. ar thz off
ärth. giffui gulsmidher ather thöm werdh som köpth haff
dhe/ och haffui sielffwer fferdh sina. och böthe sex markr.
Ffa smidher dylia. och wil ey ather taka. fferdh the tha sak
haffwer haffue wizordh the som köpthe. mz twem bolfas
tu mannum. tha til salu hinna bindha. och böthe som saker
ar/ wil man gulsmidhi gull ellr silffwer. sith. ey hendher
ffaa ath göra. thz skal han skarth en antwardha. medh
twem bolfastom mannum. kan sidhan them gull ellr silffwer
athe sighia. thz ar ey sua skarth ather fangith. som tha
thz with fik/ wari tha a thera manna withnum. som tha
widher waro. wäria the smidhin wari saklös. och taki
löön sin. fella the han hete tiuffwer. och böthe tiuffnath
eptir mazmanna mäthu etc. iii

Köpper man wax. salth, rökilse. smör. fflesk. talgh
ellr himbla. a hwar man fleer fferdh köptha.
ellr saldha. tha nempna hwar som saldhe ellr
köpthe twa bolfastha män. the skulu witha. hwat fferd
war saldh. ellr ey. wäria the tha som saldhe wari sak
lös. fella the tha böthe three mrk. Sua skal alla sta
dha böthes. thr som fferdh hittis i köpum. och taki the
athr wardh. som köpthe. och then fferdh som saldhe.
Hwar som köpir widh husf bondans. withan withu thad

-balkr

Aghe bondhe waldh · thz köp athir kalla · æn thz köp mera ær / æn til oris köp · Enghin ma lodh bondhans thion · ellr barn · köp giöra · wtan hans witha · hwar som mera köp gör · wtan thöm · böthe thre mark.

iiij

N gör man köp aa torghe · hwat heldher thz ær doth ellr quikth · klandas thz köp · weth enghin fangomand sin · then som klandath ær firi · tha swari til sins · medh twaggia manna withnum · och hin bindhe torgh köp · sith medh köpwithnum · bolfastum · och göri sik wtilwsing · och sidhan taki hin sith ather som klandath haffuer · och lethe then epthir wardhe sins · som köpth haffdhe · köper man hors ellr koo · ellr hwat thz helzt ær som födhis aff · och klandas sidan thz sak tha köpth haffuer · thy ath enghin maa anars mans fosthr wardha · och löse sith ather som rætkænth haffuer aff · v ·

a thå skall han affödo haffua sum han hafwer födt, th

Leghir man aff andhrum · hest skiuth wxa · ellr hwat tinghe thz helzt ær · tapir thz ospilt · thz skal ospilt athir aghnardhas · Ællr sighir the som atthe · ath thz spiltis aff hans handæwærkum · som leyth haffdhe · tha wæri hin sik medh tolff manna edhe · geldhe bondanum sith athir · swa goth som tha thz wos · och medh leghonne · Taks man laan aff andrum · laan skal leandhe heem koma · æ maa laan missfaras · thz skal fullu geldhum athir geldhas · epthir thy som ·

køpmala

Drunkna wiliar fiärran. the som mar waro. tha som thet witkenthis. Sighir annar legho waru. och annar ey. aghe then wizordh som lenthe. witne til hans medh thwem mannum. sielffu tridhi ath wärth. wara etc. vi

Leggher man päningha. en til annars. ellir andra kosthe. tha legghe en medh twäggia manna witnum. och taki with athir ens samma witnum. Aru ey sua witnin til. och then sighir som inlagde. ath ther war meera inlagth. än han with gaff. haffni then wizordh ath witna. with giffwith. enz tolff manna edhe. Brinder thz fore ellir brindhir. ellir waldtar. fylghis beggia therra sama. tha wari thz ogilth. fylghis ey bäggia therra aath. tha fae hons. sith ather. Bather man wädh manna / ä hwar thz är minne lösöra. ellir meera. tha giöri thz medh. witnum. twäggia bolfasthra manna. Nu kunu wedh brinna. förra än stämnodaghir är withe. brindhir bäggia thera. ta böthe enkthe fyri. Nu fa thz stialas ellir waldtaghes. tha skal han til kirkio fara. och lysa epthir fore soknamannum. badhe epthir sino. och epthe thy wedpanth war. Är ey beggia thera stolith. giff ni ägedhemd wedh sin ather etc. vij

Nu är stämnodagher thera withe. fore wädhin.

D .. bath

Dr losis ey ather. tha skal thæt vedh athir bindha.
a tinghe eno. andro och tridhia. vil thæt tha athir lo
sa. vedh sith. tha haffui thir valdh til. vil han ey. tha skulu
vedh mæthas. æru vedh bæthre æn geldith. tha giffui
til ägendhem. sva mykit som vedh æru bæthre. ællir
mera verth. Æru vedh minna verdh. æn geldith ær. tha
fylle they til som geldha skuldhe. etc. Capitulum viij.

Borgar man pæninga fore andhrom. tha geldhe then
samma vith. han borgath haffuer / ællir vari medh
tolff manna edhe. ath han aldhre borgadhe. falder
a ath edhe. tha geldhe vith thz thæt borgath haffuer / thæt
thz ær mera ællir minna. Nu kan thöm aa skilia. sighir
thar mera borgath vara och annar minna. geldhe tha
se vith medh tolff manna edhe. ath han ey mera borga
dhe æn sielv ær fram lagth. Nu sighir annar. thu haffuer
ad borgath. och annar pæninga. tha fae the fram som bor
gath haffuer. och vari saklos. Kombir ey man fram. ta
geldhe thöm geldh. ællir och ma sins sak / som thæt borgath
haffuer. ællir vari sik medh tolff manna edhe. Ær a tinge
ællir fore kirkio sokn borgath. vithi thz tolff man. hwar
borgath var ællir ey. Ær ey a tinghe borgath. standhe
i vizordhum sin. Etcetera.

Skipter man hestom ællir skiluot tamen thærede nithie thre thz ær skiftum.
er hittas ey kisth a sina skiftum haffui sva hwar som fik han

c.o.

Drunnar kulir fnarar. the som mar bigro. th
som ther widhenthis. Bighir annar legho warx. och
annar ey. aghe then skwordh som leiethe. withne til
hans medh twem maind. sielffu tridhi ath lænth
war — etc. vi

Legghir sina pæningha. sin til annars. ellis an
kosthar. tha legghie sin medh twæggia man
withnum. och taki with ather sin sinnar withn
Æru ey sua withne til. och then sighir som inlagh
ath thir war mera inlagth. æn han with gaff. haff
ni then skwordh ath witha. with giffwith. sin tolff
mar edhe. Stiels thz fra ellis brindhir. ellis waldt
fylgis beggia theras sama. tha wari thz ogilth. fylg
ey beggia theras ath. tha fae hono. sith ather. Bo
thir sina wadh manna æ hwar thz ær minne lösn
ellis mera. tha giori thz medh. withnum. twæggia
bolfasther manna. Nu kunne wedh brinnar. föra a
stæmnodaghir ær withe. brindhir beggia thera.
böthe enkthe firi. Ma fa thz stiælas ellis waldt
ghes. tha skal han til kirkio fara. och linsa ethir
fore soknamaind. badhe ethir sino. och ethie th
wedsætth war. Ær ey beggia thera stolith. giff ni a
dhenna wedh sin ather — etc. vij

Nu ær stæmnodaghir thera withe. for wadh

Df kesis
a mughe c
sa. wedh sik. tha
wedh mathas. a
til ajordhemd.
mon werth. Æru
fylle then til som

Borgar sin
sinna with.
tolff manna
ha ath edhe. tha
thz ær mera elli
war mera borga
the with medh to
the æn nu ær fr
ma borgath. och
gath haffuer. och
geldhe then gield
haffuer. ellis wa
ellis fore kirkio p
borgath war elli
at widherdhinn fin
Skipt man hestom
spitter ey lesith

HS B 172

.. balk

ær lösis ey ather. tha skal than vedh athær bindha a tinghe eno andro oc tredhia. vil than tha athær lösa vedh sith. tha haffuin thær waldh til. vil han ey. tha skulu vedh mæthas. æru vedh bæthre æn geldith. tha giffs ut til ægendhenne sva mykit som vedh æru bæthre ællær mera værth. Æru vedh mynnæ værdh æn geldith ær tha fylle thæn til som geldha skuldhe etc. Capitulum viii.

Borgar man pæninga for andhrum. tha geldhe thet samma vith. han borgath haffuer. ællær wæri medh tolff manna edhe. ath han aldhre borgadhe. faldær than ath edhe. tha geldhe vith thæt than borgath haffuer. hvat thæt ær mera ællær mynnæ. Nu kan thöm aa skiliæ. sighir annar mera borgath wara oc annar mynnæ. geldhe tha thæt vith medh tolff manna edhe. ath han ey mera borgadhe æn sielv ær fram lagth. Nu sighir annar. thu haffuer man borgath. oc annar pæninga. tha fæ the fram som borgath haffuer. oc wæri saklös. Kombær ey manen fram. ta geldhe thöm geldh. ællær oc man sins sak som than borgath haffuer. ællær wæri sik medh tolff manna edhe. Ær a tinge ællær for kirkio sokn borgath. vithi thæt tolff man. hvat borgath war ællær ey. Ær ey a tinghe borgath. standhe aa vitzordhum sinum. Etcetera.

Giptis man hustru ællær skilia than thæradhe mellan thera thæt ær skriftmal. for hiona ey kiöpth a hina skriftmale haffui sva hvar som fik han

nota

Thingmala balker

i Hurw lagmadher agher walias. och hwem edh hans.
ij Hurw häradzhöffdinge agher walias. och hwem edh hans.
iij Hwem lagmadher. eller häradzhöffdinge eller andre emettho tigha.
iiij Hurw häradzrätte agha skiptas.
v Hwem all affgieldh. som aff almänningi skulu ganga. hurw the skulu skiptas.
vj Hwem tingxdagher komber. aa helgan dagh. eller aa fastodagh.
vij Hurw häradzhöffdingia tingh agher haffwas.
viij Hurw landztingh agher haffwas ok i hwilikom dagh.
ix Huru man agher til tingx stämna.
x Nu komber then til staz. sak giffs hwem stämno tingh.
xj Hwilka agher ey häradzhöffdinge tingh heem til enam nämpna eller halda.
xij Huru häradzhöffdinge agher tingh sökia.
xiij Huru aklärendhe agher medh witnum bindha.
xiiij Hwilka komber then til tingx som edh wil gangha.
xv Nu stämpna flere enum til tingx.
xvj Nu agher häradzhöffdinge til tingx koma. hwad tingx dagh. eller then hans doom haffwer.
xvij Nu komber bondhe til tingx. och bedhis aff häradz höffdinga lagha doma.

thingmaal.

¶ Ala kombir then til tingx edha skal gangx xviij
¶ Vm hwem laga dagh til stæmingh. xix
¶ Hwru lagfaldh brut skal takas. xx
¶ Vm löskman brut. withan drapp. saar eller man. xxj
¶ Vm bolfasth mans brutth. xxij
¶ Vm bondhe seghir sik osokthan wara. xxiij
¶ Vm bonde sakfalleghir. haffwer affrad. eller thiundh
jnne medh sik. ta ma thas skal fore honom. xxiiij
¶ Hwilken man skal sökias fore brutt sin. xxv
¶ Hwilken man skal wara. eller fella them som sake äru xxvj
¶ Hwru hæredzhöffdinge skal budkaffla up skära. xxvij
¶ Om giffua laghmadher manne skuldh. hwem saar eller
annur brutth. xxviij
¶ Om kombir malsägendhe til tinghx. och giffwer sak
sokrom. och wil atthir wendha. xxix
¶ Hwilken häredz næmpdh aghir wara. xxx
¶ Om wil man sokon j næmpdh wraka. xxxj
¶ Hwilken man maa mothe næmdh wadhia. xxxij
¶ Nw kan næmpdena ey aa sæmia. xxxiij
¶ Hwilken kosther aghir haldas j häredz næmpdh. xxxiiij
¶ Vm wedningh mothe hæredzhöffdinga. xl
¶ Vm wædningh mothe laghmanne. xlj
¶ Vm dombrutt hæredzhöffdinga. eller laghmans. xlij
¶ Hwru sanindh agher lethas. xliij.
¶ Vm konungx ræffsth hwilken them aghir wara et. xliiij

thingmala

Nw skal man lagman · wælia · tha skal biskoper thz aa landhe kunnugha latha · och atta vikna dagh for leggia · ath alle magho koma · the j laghsagu æru och boa · til sama landz tingh · tha skal biskoper twa medh sik haffua aff klærkia wighdhu · sidhan skal almoghin wælia · siex hoffman och siex böndher · the tolff medh klærkin · skulu thre man wælia · aff thöm ther boa j laghsaghu som the vilia ~~andswardha~~ gudhi for och landheno æru rætthe · epthir thera bestha samwithi · aff thöm thrim agher konungher een taka · then gudh hono j hug skiuther · och han forstaar almogand nyttan warra · then som konungher til lagman walthd agher thetta swæria · Swa bidher jak mik gudh hulla · och the helga doma jak aa haldher · ath jak skal widhir fatugha · och rika · offuer alle laghsagu minna j domum allom rætto fylgia och aldre wrangho · a mothe rætto samwithi minno · och laghum · lagh aldre wrænghia · eller orætt styrkia for rædde skuldh · eller pænningha ghiri · eller foralwndh skuldh · eller owilia · ey for frendskap · eller winsæmio · Swa se mik gudh hullan som jak santh sigher

Nw skal man heredzhöffdinga wælia · tha skal lagmadher tingh stæmpna · een manadh fyr æn ting skal haldas aa ræthom tingx stadh · j sama hæradhe · tha skal hæredh nempna tolff man · slika the wilia · ok laghmadh sielffuir · the thrættan skulu konunge thre j wal ·

Laggia aff thöm ther j häradhe boa. ther taki fo
rmynghe een aff. then ha wil. then ha weth ther til fallin
wara. Är ey konunghs inlendis ta taki then härezhöffdin
gia. som konunghr thz j hendr sätter. tha skal härezhöff
dinge sama eedh swaria. som laghmannen iii

Taker laghmadher mutho for doom sin. giffwi konunge
mutho. och medh firetighe marker och misthe
laghmans dome sith. och fae thz aldre sidan atther.
Taker härezhöffdinge mutto. giffwi konunghe mutho. ok
misthe lään sith. och böthe konunghe firetighe marker.
och fae thz aldhre atther. Taker nempdaman mutto giffwi
konunghe mutto. och böte xl marker. och sätis aldhre j
nempd offtar. hwilikin man han githr. forwinnith mz
fullu skiällum. ath han mutto tok. taki ha aff thöm
firitighe markum som hin bötha skal. attha ertughar ok
trätthan marker. et iiii

Ey ma een man flere härezhöffdinga doom taka.
Än een. och han aghir haffwa. tridiungh aff allo
härezs rätth. aff thy häradhe. och häradhe radhe sielfft
thöm thwem luthunum som atthr äro et. v

All affradh som aff härezs almänninghum gangha.
skulu skiptas. mellan almoghan. epthir thy som
hwar är jorda äghandhin. til j häradhenom. och konungin
Kombr tingx daghr. aa helgan (sin tridhiung vi
dagh. ellr aa fastho dagh. lyse härezhöffdinghe

thingsmal

Ha förro tinghe · taki slikan dagh han wil tingh haffua · lyser han tha ey · tha sithi böndher saklöse heme · ther til annan tingx daghe kombr · och hæredzhöffdinghe böthe three mark · etc. VII

Tessen skulu tingha thinna wara som ærith · haffuas oc hwarie laghsagn förstha fran tiughundhe dag iwl · til mio wikna fastho · annan fran botolffs messo · til sancta olaffs dagh · tridhi fran mikhelmesso · til aduent · oc tessom thinnu skulu hæredzhöffdinga ting haffua aa eno dagh · oc hwarie wiku · aa rætthom tingx dagh. VIII

Landz tingh · agha haldas fra mangh · först skal wara mandaghen · næsth æpther tiughunda dagh iula · Annan mandaghen næsth midfastho · sim madagh · tridhi som mikunda dagh · æpther sancte pedrs dagh · Fiærdhe mandaghen næsth sancta michels dagh · Och hwar laghman skal tingha een tidh som ærith · oc hwario hæredhe oc laghsaghn summe · wil han offtar tha radhe sielffuer · och tha lyse · thz aa fiorthan nat thinn · för æn han tingha will · etc. IX

Nw kærar man til annars · tha skal han heem til hans fara · medh twem bolfastom mannom · stæfne hono til tingx · och sighia hwat sak han honom giffuer · Kombr han til förste tingh · annat ællr tridia · och swara för sik medh laghum · ællr lagha bothum · thz ær wæl · Kombr han ey · och ey forfals witne haf

Tha är han saker ath thrim markum. for tryskosinæ
Och häredzhöffdinge næmpna genstan tolff män.
heem til hans. taka vith three marker och akärandhin kär=
en til hans. aff enu. eeth tingh annath och tridhia. kombir
han ey til svara. forfalla löss. tha wari fallin. ath holda sa=
kina. och häredzhöffdinge næmpne tolff män. enz sielffwm
sik. och länsmanne. ath taka vith sakina. thær the dela
vm. och aa three marker for tryskosinæ. etc. ·x·

Nw kombir man til svara. then sakin giffs. som a
laghtingith. vm the maal. so tha agher lagh vindæ
til medh vithnum. som för i laghbokinna skils. then
som käre. vil han ey ellær orkar ey. medh vithnum til
vindha. epthir häredzhöffdinga dome. tha wari the sak
lös. som sakin giffs. och then böthe three marker som aa
käre. och warin aldrie gildh forfalz vithne. vithan een
tidh. for samma sak. etc. xi·

Nw agher ey häredzhöffdinge tingh heem næmpna
til manz. ath taka for honom. för än tolff mæn
haffua thær vm vithnat. hwat han är lagh
standhir. och laghtingadhir. ellær ey. och all forfaldz
vithne. svari aa samma tinghe thz the vithna. etc. xii

Häredzhöffdinge agher tingh sökia. i hwario tingx
dagh. een skal tingx daghir wara. i hwario häre
dhe. hwan silunda dagh. skal tingh haffuas. aa
ställthom tingx stadh. thy ath enosth. flero synnid ath

thingxmal

Konungx budh. koma ell(er) konungs breff haffin kaldre tingh. gitz ath sökia. ell(er) til talan wtan eeth ℓ witne. ca. xvij

Nu kan then som käri orsaka then andre bundha. om withnum som han käri til. och aa then tings dag han faa swarin. och thin bundhir men for sik. tha skal han nempna sin withne. och aa næstha tings dagh badhe withna och swaria. wtha han fae ey swar. for ey aa sätta tinghe tha skal han aa sama tinghe. badhe withna latha och swaria. Nu kan thz wara dylo maal. och ey withnis maal. och then som käris til. han bindhir men fore sik. tha skal han aa thy tinghe han swarar. lagh sin fästha. och ganghe aa tinghe ther är næsth. wthan han swarar aa ytersta tinghe. tha göri badhe aa sama tinge. fästhe lagh och ganghe. ell(er) wari fallin at alle edha. withne. och withne skal man gangha. aa rättha tingh. stadh. och aa rätthom tings dagh. ca. xviij

Dylis maal

Nu kombir then til tings. eedh wil gangha. och malsägenghin kombir ey ath staffua. ganghe tha eedh sin. och then edhin war laghlika ganghin. kan mokor sidhan then eedh qwälia wilia. tha skulu the thry thet swaria. ath han laghlika ganghin är. haffui enghin waldh. then eedh ather brytha. wtan konunghir selffuer. wili sanindh with letha. ¶ Talar man talu sina aa tinghe. och kombir athir ℓ adhro tinghe

[illegible] talen

brefz haffu
talan sidhan

dir bundhe. um
een tingx dag
for sik. tha
x tingx dagi
swar. for an
he. badhe wit
maal. och ey
undhir man
urar. lagh sin
sidhan han
a samma tinge.
alle edha.
rættha tingh.

m

gangha. och
ffua. ganghe
laghlisa ga-
a wilia. tha
hlisa ganghin
brytha. wita
ha. Talar mæn
adhro tinghe

---

balkr

f talar andra talu. thz ær thvertala. Nu kæmir
ue thz. wæria siex mæn. han wari saklös. fælla the ha-
the siex öra malsæghandanum enssamnum. sidhan skal han
samma talu som han aa första tinge haffde wæria sik
fælla. hwat heldhir thz ær til talandhe ellis swarande.
ri lagh samulx. etc. xv.

u stæmpna flere mæn enum til tingx een. æn mæn
suppa een tingx dagh. tha skal han thöm först swara
som först stæmpdhe. och sidhan hwariom æptir thy.
m han war stæmpdhir til. for thy at ey ma man. mera
n ena talu aa eno tinghe swara. och ey edh ganghe.
rthan een aa enum dagh. Nu sighir hwar sik förra stæmt
haffua. æn annar. tha aghir hæredz höffdinge thöm först
ræth giöra. som höxsta haffuer kærumal. och sidhan
hwariom æptir thy kæran ær til etc. xvi

wan tingx dagh aghir hæredz höffdinge. eller
the han haffuer sin dom j hendhir satt. til tingx
koma. aa ræthom tingx dagh. ellis böthe three
rko. och asærandhe och swarandhe haffua samma lenzordh.
næsta tinghe som the skuldo haffa haffua. æn hærez
öffdinghe haffde aa tinghe warith. ffor thy. ath all la-
ga witzne och edhar skulu æptir domum giöras. xvii.

u komber bondhe til tingx. och bedhis aff hærez
höffdinge laghar domar. tha swarar hen sik ey witar.
gh kom the maal. tha maa hen thz upp sættia. ok tingx

thingsmal

Konungx budh. koma eller konungx breff h
aldre tingh. gifs ath sökia. eller til talan k
eeth j kirkiune. et. xvij

Nu kan then som kärir orka then vndirbudh
wärithind som han kärir til. och aa then tingx
han faa svarin. och thin budhir mes for sik.
skal han nempna sin vitthne. och aa nestha tingx d
badhe vitthna och svaria. vttha han fae ey svar. f
aa sätta tinghe. tha skal han aa sama tinghe. badhe
nia latha och svaria. Nu kan thz wara dylo maal. och
vitthnis maal. och then som kärir til. han budhir ma
fore sik. tha skal han aa thy tinghe han svarar. lagh
fästha. och ganghe aa tinghe thz är nästh. vtthan ha
svarar aa ytersta tinghe. tha göri badhe aa sama ti
festhe lagh och ganghe. eller wari fallin. ar alle edha
vitthne. och vitthne skal men ganghia. aa sättha ting
stadh. och aa sätthom tingx dagh. et. xviij

Dylis maal

Nu kombir then til tingx. eedh wil ganghia. oc
malsäghenghin kombir ey ath haffua. ganghe
tha eedh sin. och then edhin wari laghlika g
ghin. kan nokor sidhan then eedh qwälia vilia. tha
skulu the thry thet svaria. ath han laghlika gangh
är. haffui enghin waldh. then eedh ather brytha. v
konunghir selffuer wili sannindh vith letha. Talar men
talu sina aa tinghe. och kombir ather j adhro tinghe

Om talan ¶

balker

Af talar andra talu. thz är twätala. Nu kämir
mane thz. wäria siex mä. han wari saklös. fälla the ha
bötthe siex örä malsäghandanum ensamum. sidhan skal han
mz samu talu som han aa försto tinge haffde wärias sik
ell' fällas. hwat heldh' thz är til talandhe ell' swarande
wari lagh samk. etc. xv.

Nu stämpnir fler' män än til tingx een. än mä
kippa een tingx dagh. tha skal han thom först swara
som först stämpdhe. och sidhan swariom efth' thy
som han war stämpdh' til. for thy at ey ma man. mera
än eny talu aa eno tinghe swara. och ey edh ganghe
wthan een aa enu dagh. Nu sighi' hwar sik förra stämt
haffua. än annar. tha aghi' häredz höffdinge thom först
retth giöra. som höfsthä haffuer kärlomar. och sidhan
swariom efth' thy kärom är til etc. xvi

Hwan tingx dagh aghi' häredz höffdinge. eller
the han haffuer sin dom j hendh' satth. til tinge
koma. aa rätthom tingx dagh. ell' böthe thre
m'k. och äsärandhe och swarandhe haffui samu wizordh.
aa nästha tinghe som the skuldo hafft haffua. än härez
höffdinghe haffde aa tinghe warith. ffor thy. ath all la
gha withne och edar skulu ept' domd giöras. xvii.

Nu komb' bondhe til tingx. och bedh's aff härez
höffdinge lagha doma. tha swarar han sik ey wita
lagh wm the maal. tha ma han thz wpp sättia. ok tingxsex

thingsmal

Ecki kom til næsta tinghx dagh. Tha aghir hæraz-
höffdinge honom lagh dömæ. ellir böthe thre sinnom
swithan ham fore tinghe swara medh eens sins edhe. ath
han ey lagh wetth kom thz maal. och sæthi lundhe lagmid
sir. etc. xviii

Ær kombir mad til tinghx. och skal edhær gangha.
ellir witne fylla. giffuer lænsmad. och hæredz höff
dinge hono lof then edhin. wari sua gildhir gif
kom edhir som ganghin. Nu skal thöm kom. sighir annar
eedh giffuin wara. och annar ey. withi thz siex mæ. the
tha aa tinghe waro. hwat thir ær saath kom. och giffs.
mane sak. ha skal thir wæriæs. ellir fælles. thir geringin
giordhis. och thir böthe som han boor etc. xix.

[illegible] bithe thz
[illegible] boor

Ær a hwar mad skal stæmpnæ adru aer ha wita
hæredz. och innad laghsagu. tha skal ha stænes
aa tinghe. ellir fore kirkio sokn. aa helghin dagh.
och haffua triggiæ wikna dagh. til swars ath komæ. ept
thz han laghlika stæmdhir war. Ær ha withan laghsagu.
och innad sikis. haffui siex wikna dagh. til swars. ath.
komæ. och stæmis ater som fore ær sakth etc. xx.

Ær wardhir mad lagfældhir. fore witth sin. tha
skal malsægendhen. til tinghs fara. och hæredzhöff
dinge til sighia. hæredzhöffdinge skal hono aff
tinghe tolff man næmpnæ. the tolff skulu i bondæns
gardh gangha. the skulu aff löswrd. ok gangande fææ.

balker

Wæxer kornz ey thz aarith · tha skal wæthia korn
och höö · ær thæt i thæssom laghum · och bondhin wil ey ær laan
ellis · lop laxa · Tha bryte saklöst lop dör hans · kan ey thz
til · tha skal wæthias kun jordh hans · kunz ey thz til · tha
skal wæthias i bolhund · epter thy som wissir wæ sighia · dy
crafth warn wer-th · Nw hwar jordh wætz · ær for saköra ·
tha haffwi bondhin waldh · the jordh ather lössa · jnnan
thry aar · epther thz hon wæthin ær · Orkar han ey · lösse
tha frendher hans · jnnan samma stæmnudagh · Æru ther
skuldh · lop aff jordhinna · hona haffuer · och slas enste
aff · llössis ey the jordh ather · jnnan thry aar · tha haffwi
then fangith haffuer · Och haffwi enghin waldh · optar-
smeer the jordh · ath qwælia · ellis i byrdh ath lösa · Hwa
tyskla · som bondhin sökis · sua tylla skipti thyff rwne
lother fraan · badhe i jordh och lösörd · Wærs thyffran
ath bondhin thenne fællis · ath laghum · ellis wardher hon
engz withim til bundhin · bothis tha bruth aff hænna
godze et cetera · xxi ·

Hw brythir then landher bondha · ensle haffwi
landher waghia · i andru saku · æy drap · slaa
och raan · som for ær saketh · tha agher bondhin
til hans tala · aa tinghe adro och tridhia · Kombir han
aa tinghe landher crafth for sik · standhe tworordh for
hono · Kombir han ey aa fiærda tinghe · tha ær then
fuldher · sik fællir sielffum · thwariz boot epter brutum sinum ·

Nw hwar jordh wær
dhe ær aff for sakör

then [illegible]
sik [illegible]

thingmala

Ær han ey bolfastir tha laghtinge thær som gærninghen war gör. Bidhan han är sua fäldher tha thinghe han en til bondans aar for fem mark hwaria som han sakir är ath förstonne. och sidhan til konungx. och wari saklös for häradhe. Kan han borth löppa. mellan thz han inne är medh bondhänd. tha wari sakir ath thrim markum. swa opptha som han thz gör. och wari thy lenghir medh bondhänd. eth aar. Nu löpper then man borth. brutlikt ey är. tha skal bondhe han kirkia athir taka. och kombir aa komma aa the ma. tha wari thz aghith. kathän ey drapid. Dör drap ligge j tiughu markum. til tweskiptis. och taki sin skadhamand ath sakloso. Wil ey bondhin han taka. tha taki länsmadhir han. och bondhin wari saklös. for konungx manne än han borth löpper medhan han inne är medh bondhänd. Nu hwar them manne giörs. ellir giör saar. wari j fridz manz bothum. Et cetera. xxij

Nec rimer bruthlight ey anan

Nu kan bolfastir man j lagh brytha. och wil sielffu bondhan fara. wari hwat sak thz helst är. wil han sielffwer rätth giöra. wari saklös. wil han ey. tha laghbiudhe han rätthir malsäghandhe widh sik sinx. Och söke til fuldhra botha. medh häredzhöffdingx. och häradhe sino. taki thr hwar lutth sin j sakinne. aghe och alth thz lotth sökis aff bondänd. medh domum. och skielum. kan thz athir dömas. tha giffui hwar swa mykith som han togh medh swornd edhe. och wari saklös.

for mansbotum

[illegible] balk

ore ransakad. thy ath thz toge enz domm och skiælid.
Ev sighir bondhe sik opæsthan wara. xxiii
Nhaffuir ther mazman. walder withar medh ede synd.
ath te ey mera matth haffuar. än brithin waro til. xxiiii
Haffu bondhe affradh. ellir thinudh sinne medh sik.
Htha mathas skal firir honom. tha skal thz withan mæt
warar. Agher och flerir i boo. ellir är enlagir fixar. ellir boo
lagx fixar. medh withund saman komith. alth skiptas ther
wndhan matthi etc. xxv.
Hwar man sökias fore brith sin. hwat ther
är minne brith ellir merir. Tha agher mazmann
i gardh gangha. och mathar hwariom sua mykith han
i sik agher. och lathi malsäghandhin. lith ghwaran. thz
til han wil sin lith haffuar etc. xxvi
Hwar som tolff män skulu eey war the withar och
ranan seldhan giörar the ey thz. aa samar tinghe.
tha böthe hwar thera thre marker. withar the tolff i
konungx ræffst mampnas. the göri som ther staar i. al
lom withnum. nempdum och edhum. skulu bolstathe ma.
warar etc. xxvii
Nv ma härezhöffdinge budkaffla wpp skära.
Nmotthe konungx breffue. ellir budhi. ellir stulith
wardher i bygdhinne. wardher draap giorth. ellir man
inne takin enz annars konu. ellir kona walder taken
ellir wardher man takin. aff kirkiu. ellir kirkiogardhe

Nº. xxii [illegible]

thingmala

They som fridh atthe haffua. Nu kan hæradzhöffdinge
budkaffla latt skæra. sen i hwarn fierdungh. then
budkaffle skal fram ganghia. och ey ater. Ey skal oskra
budkafflan with barn. withan them haffui som ældre æn.
femthan aar. kombir budhkaffla østhan i by. gange with
westhan. kombir han sunnan. ganghe with nordhan. Alle
agha budkafflan bæra. bryttia och landbo. hwat the æru
ff frelse ell ofrelse. Nu faa the dela. sighir annar bud-
kaffla. i by komin wara. och annar ey. haffui the wær
ordh budkaffla wil fram witha. medh twegghia.
manna withnum. ganghe swa then edhir som andre. Hwar
som budhkaffla dwallir ell fellir/ swa ath ey kombir
tingh mothe konungx budhi. böthe three markr. hwar
som budhkaffla dwallir ell fellir. hæradzhöffdinge ell
laghmans budhi böthe three öra. xxviii

Nu giffuer lænsman nokrom skuldh. sighir ath
han haffuer giorth saar ell blodwithe. ell
hwat brutth thz hetir æru. och sighir ath han
haffuer hemelika böth landzhr malsægandhe. och
then sighir ney. Haffuer lænsman ther witne til. aff
twem bolfasthe mannum. thöm thz wilia swæria. ath
thz war sant. och skærskiutith aa sama tinghe haffui
sama waldh. han landzhr bindha. som malsægande.
Och malsægande haffui fortgarth rætthe sin of then

balk.

Berettath haffuer böthe konunghe och härädhe. Orkar ey länsman thöm witthna. eller är sagdh. tha war bondin sakløs. xxix

Nw kombir malsägendhe til tinge. och giffuer nokro sak. och wandher athir. och wil ey lagh sökia han: söke tha länsman han som förra war sakth. och malsägende haffwi thr forgiorth synd sretth. xxx

Nw wil konunghr nämpdh sina sea. tha skal häredz= höffdinghe nämdh sina nefna. tolff män aff häradhens. halffa hoffmän. och halffa bondher. thöm widherdheloman ärw. och häredzmän sighia saa a mot. han skal samwnderman j nemdh nämpna. och ey osamwndarman. och ey widherdeloman. och ey the willughe ärw. Häredzhöffdinge skal sielffuer j nempdh wara. ok ey annar j hans stadh. wthan han forfall haffwi som för är sakth. Än nempnis annad j nempdh. then som aa tinge är staddhr. syn han och wil ey. j nempdh ganghä. bonde böthe three mark. och hoffman siex marker. xxxi

Nw nämpnis
anad j nemp

Nw kan then som kärä wil. eller then som skal swara. haffuer nokon wildoghan wara. aff thöm som tha j nempdh sithia. tha skal han borth aff ganga. och annar athr j hans stadh sätthiäs. swa lenghe som thz malith stendz. huem tesse tolff wäria eller fälla. thz skal standha. och ey athr ganghä. the nempdh ma enghin aa mothe wädha. wthan wädhi för än swornith är. och ey edhir mothe ganghe. och ey nempdh mothe nemdh.

ey ma nemd mot hed gaa

Kunungx mal

xxxvi Vil man nokre nempdh wardhia. för än hon
suorith haffuer. tha wardhi malsägendhe en
sex markom. och hwar nempdeman medh enne mark
wndher kunungx saulwndh ath lethan. Tappar nempdhen
tha böthe tolff markom. taki sex markom kunungher / och sex
markom malsägandhe. Tappar malsägende tha böte sex
markom. taki nempdhin three markom. och thre markom kunungx.
ny meenedhs boot Alle widhirsman firi kununghe. laghmanne häredh. ellas
häredzmandh. the skulu swaria um all the witne som
the witnar. Och wedhia sik swa gudh hielpa. ath the witt
nar sath. och santh um thz maal. Ganghar tesse witne
ather för kunungx dome. tha böte nio markom til treskip
tis. Thaki malsägendhe thre markom thre kunungher tree
laghmanen. och wardhin aldhre tinghx wärt. witnis
wärt ellas edh wärt. och heti skamdhaman och ey witt
nis man. ffasthe och standhe wthan kirkio. och böte
biskope three marker &c. xxxvii

Nw kan nempdhene ey aa sämia. hwem sin aff
nempdhinne wariar wari wardhir / thnem the fel
ler wari fäldhir. Man än the tolff wilia hwarte
swaria ellas fälla. för än thz tinget är slitith. tha böte
hwar then nempdeman är three markom til treskiptis.
kununghe malsägendhe och häradhe &c. xxxviii

Nw then thima tesse nempdh skal haffuas. tha
skal kunungx fogathe halda kosthin för them
som kunungxins dom haffuer. en ath them
of för them hans dom ensighle haffuer / medh thim

om lag mans hesta

Hesthum. siælffuer fogathe medh fæm hesthum. och hæredzhöffdinge skal haldhæ kosthum for lagmannenum. medh atthæ hesthum. och for nepdinne for hwario hoffmanne som i nepdynne sitther. medh thwem hesthum. och hwario bondhæ medh enom hæsti. Och ther for ath hæredzhöffdinghe skal then kosthum haldhæ. och lwth giffuer. tha skal han upbæra allan hæredz ræth. som tha faller for nepdinne hwar i sino hæradhe et cetera. xxxv

Dömer laghmanne dom ellr hæredzhöffdinge wil no for wædhiæ mothe thöm. tha skal han wædhiæ. aa thy sama tinghe. dom giffs. ellr haffui enkthe waldh fra wædhia mothe honom et cetera. xxxvi

Wædhiar man mothe hæredzhöffdingæ. tha skal han wædhiæ tolff öre. of hæredzhöffdinge thre mark for wendher lagmannen. Tappar bondhe taki hæredzhöffdinge halff mark. och malsægandhe ræth/ och halff marsk. laghmad och hæradhe. Tappar hæredzhöffdinge. taki bonde mark. andhræ laghmad. tridhiæ hæradhe et cetera. xxxvii

Nu wædhiar bondhe ellr hæredzhöffdinge mote lagmanne. wædhi bondhe ellr hæredzhöffdinge. thre mark och laghmad siex mark. Tappar bonde ellr hæredzhöffdinge taki lagmannen ena mark. andra konunge. tridhiæ hæradhe. Tappar laghmannen taki the som wædhiadhe thwa mark. thwa mark konunge ok twa mark hæradhe

Hwar som bryter hærezhöffdinga dom böte thre mark for lagmannz doom siex mark. Tesse maal aghiæ xxxviii

Na häredz nempdh slitas. All edzöre och all hög mäle som aa liff ganghar. ellis badhe aa liff och godz. och mordh och mordagieldh. all mal hwat the äru högre ellis laghre. all doombrut badhe laghmantz och häredzhöffdingar. lwthad the een til konungs nempd ligghia. xxxix

Konungher aghir samkundh ath lettha. han maa athz byrthar. allar skriftsömar. och laghmanen aghir lagh skilia. och enghin aghir kirsakis bötha. och enghin thyuer samma sak etc. xxxix xl.

Nw then tidh konungher wil sielffwer rätthara tinghaldha. som afftt giffuith. ellis the som hans doom haffua. tha skal konungher. ellis the aff hans weghnar. konunghar thz i hwario landzskapi. siex wikna. för än han them haldher. alle skulu koma til thes. fran til. thas som them haffuer orätth giorth. aa förstho tinghe.

Sidhan konungs breff äro vpp lesin. ellis aa kirkio stefno. thz en är tingh til. Och the som en tha kiarar. som ekke är saketh. tha skal enkthe domas. wm the saker aath thy firme. lwthan then som aa käris är til swars. Och aghir konungher medh sino breffue. allid kunoghar. mar tha wil the samw rätthara tingh haffua. och hwar som en tha kombir. tha skal konungher. ellis then som hans dom haffuer. en thas sidhir dömar. wm all maal som enn är sakth. wm laghlika kärth wardhir. fra som han sielffuer til swars ware. lwthan han som forfall haffwer. Etc.

Edzöris

Edzöris balker

Um orokor gör heemgango. aa annan i huse. ellir heme i

ella rymer man ath annars garde för slemma fiend. ij

ella i huatt husum han aghir fridh haffua. iij

Um han faar skadha för än han til bondans gardh iiij
komber. v

Um man ridher i annars gardh. och giör en blanat
ellir blothwite.

Um draap wardhir giorth. i heemfridh. ellir blodwite vj

Um man faar skadha annan stadh. än i sinum garde vij

ella huattis man sätthir i gardhe ok skilias osatthir viij

Um then är landboe. som heemsökn giörs til. ix

Um andru manna giörs heemsökn. them landboans x
gardh söker.

Um man hempnis aa sith maal och böth. xj

Um man hämpnis äpthir böthir säthia. xij

Um man hämpnis aa anna. och annar giordhe gärnighe. xiij

Um man taker kono mädhir waldh. xiiij

Um man giör forsath. aa kirkio wägh. ellir tinge xv
wägh.

Um komber skilnadhir manna mellan aa tinghs xvj
wägh ellir kirkio wegh.

Um kirkio fridh och tinge fridh. xvij

Um man far heem til sin. aff kirkio ellir tinghe. xviij

Um man ridhir til grämse söl. ellir annar stadh xix
för än han heem komber.

Edzöre

xx Vm man rethir man aff lagha til mals.

xxi ¶ Hwm man ledher anna til stok ellir annar stadz hogghir aff honom hendhir ellir föthir.

xxii ¶ Hwm man hämpnis aa konungx doom.

xxiii ¶ Hwm man redhir heem ath andhrw. och före han medh waldz wärku fran heme sinu.

xxiiii ¶ Hurw edzöre skulu skiptas.

xxv ¶ Hwm man haldhir biltoghan man. meer än eth mal.

xxvi ¶ Hwm man haldir biltogan man. aa annars skadha.

xxvii ¶ Hurw man aghir biltoghir wara. och fridh faa

xxviii ¶ All edzöris. maal skal häredzhöffdinge witha.

xxix ¶ Hurw häredzhöffdinge agir biltogan man läggia.

xxx ¶ Ellw man ey then skadha fik withing ellir sökia.

xxxi ¶ Hurw een man maa edzöre brytha.

xxxii ¶ Än maa ey qwinna ellir olwormagi edzöre bryta

xxxiii ¶ Hwm bondhe rädhir sin husfru sinne sua at hon faar dödh aff / ellir husfru dräpir bonda sin.

xxxiiii ¶ Hwm barne wardhir offhardelika redith. swa at thz dör aff.

xxxv ¶ Hwm man ganghir heem. ath manne aa aker Ellir ängh. hwm hösth ellir waar.

xxxvi ¶ Hwm man wardhir olaghlika fordärffuadhir aa synu saklösso.

xxxvii ¶ Alle wendis manne tilwffsast til. ellir hwaran thakir briuth thz hälzt äru. bastas ellir bundz.

xxxviii ¶ Om bindhir manne adru dräpar ellir adra gengar göra

balker

Nu taker man annan · lagghir medhir · och aa skogh röper · eller andra waldz geerningar gior · xxxix

Vil man ængxsins manz goz skyfflas · för æn han ær lagwnnen til sakinne · xl

Kan biltoghan man wardher dræpin · vmrikis · sidhan han biltogher ær xli

Kan biltughs manz godz · huru thz skal fara mædhan han biltogher ær · xlii

Nu hwar som sökir ath andhru heem · mz fullo walde · och röffuar aff honom hoffuatn eller kloffuatn xliii

Nw liggher man i skoghe · skipi · eller annar stadz · latez sik til ath ræna · xliiii

Nw gaar man i annars trægardh · lukthan · taker frukth mædher walde · &c xlv

Ridhir man heem ath andhru · thæs wærkis ath han wil bundhan · hion hans eller nakon then i hans gardhe ær · eller gesth haffuer · eller hans gardh söker i trangslo · tha han i gardhin kombr · skadha gior · dræpir slar · hoggher fullo sarid · eller slaar skeno · blanatt eller bloduite · alle the ther medh æru · i flok eller farnöthe the haffua j

Rymer man ath annars gardhe brathir edzörith far oliwnd synd · hin som epthir far · kasthr eller ij

Skilver epthir epthir honom. swa at han faar dödh
aff. eller fulsäre blodwite eller blanath. takes thet sidhan tha
kom aa hans tompth. eller i gardh hans. som han til hiel-
pa söker tha haffuer han och alle the medh honom waro
brutith konungs edzörith etc. iii

Swa mykit bondhin haffuer en tafsath. eller thorp
eller gardhin. aa sinne tompt som han boor aa.
ther aghir han fridh haffua. a sik och allo sino. sta-
dher badstoffua wthan gardh. fiuddhia hemelikething. eller
ladha. i thessom husom aghir enn fridh haffua. som aa
tompt eller i gardhe. hwar som ther giör gerningh aa an-
man. haffuir brutith edzörith. etc. iiii

Nw kan thet taka then som fore löppir. för än han aa
hans tompth kombir. som han flyddhe til. eller i
hans gardh. tha haffua the ey brutith edzörith. v

Nw wredhas the twem ath manne. och än to. ath tekin
liga skadha göra. och githa ey. slaa the ey til blodz.
ey hogga ey dräpa. tha är hötir medh ängho
böthir. thryter te thus skilwer. eller skiluffua manne. och
kombir ey blodwite innan. tha böthe thre mark. eller
dyli medh siex manna edhe. och gange ey siex manna
edhin. för än nemdhin. haffuer han warith fore
edzörens etc. vi

Nw kan man. then hemsökn giör. wardha saar
eller drepin. eller faa blodwite. i thy han giör
heemsökn. tha är thet aldh ogilth han faar eller

balk:

Komo the förra fara. och wilia flya. aff thz te faa. j gardheind. och aa tompthinne. thz är alth ogilth. Ällo än the aghas widhir j gardhlidhi/ och falla föther innan gardzlidh. och holwdh withan. aa them som hemsökn giordho. wari ogildhir. falla föther withan. och holwdh innan wari gildhir. thy at tadhan fiol som föther stodho. vij

Nu kan then löpa wr gardhe som the gerdhu heem ath. och dräpir slaar eller hoggher sidhan the kamo j hans gardh. böthe epther lands laghum. faar han saar eller wardher dräpin. sidan tha kombir wt sinnd gardhe tha böthe epter landa laghum. the thz giordho. Nu faar then saar som hemsökn gior. eller wardher dräpin. then som änghin skadha giordhe. wari ogilt. thz han fik. och hwart han flye och ey boo hans skiptis viij

Nu hittis man sattir j gardhe. och skilias osattir. thz är ey bruttith edzörith. withan ganghe w gardhe. sidhan han wredhir wardher. och hemthir sik wapn. eller hielp. och ganghir fra atir j gardhin. hogger slaar. eller dräpir. tha haffuer han och alle the ther honom warn bruttith edzörith. Nu aghir malsägendhe fridh bönnina och sordägendhe tridingh aff skyfflyngunne. och fra brutith han haffuer. böth widhir malsägendhe. och han bidhir fore honom. tha takir konunghir fireatigi markir. fore sulännghin. Dör then som bitroghir är. för än han fridh faar. gelde tha ärffuar lagha böther. hwat thz är. saar eller drap. malsägandanum. och enghin andhir etc. ix

Nw ar then landboa . som hemsokn gör til . eller
haffuer hins legh . eller lanie takith . slar han
eller mokor hans hion . slar . eller skeno . eller blod-
withe . eller wardher drapin . tha agher han badhe boskipte
och sarabötinnar . och i fridh bidhia et. X

Nw an annar man . then som landboans gardh söker .
slar slar eller skeno eller wardher drapin . tha agher
malsägandhe badhe fridbötingha och sarabötinnar . och sod
ägandhe taki tridingh . aff skyfflinghinne . XI

Nw hempnis mand aa saith maal och böth . tha haffuer
han brutith edzörith . tha skal nempdh thz witha .
hwat heldher annat skilnadher . kom thera mellan eller ey .

Nw ma mand ey hämpnas . eptir böther XII
fastha . sithan han bryte edzörith . och sitha böter
seen ey borgadha . och swa see for skilth . at bötas
the ey inna then dagh . the haffua for lagth . tha mattin
the hämpnas . än wardher böther borgadha . tha skal bo
ther inz laghin kraffia . och ey hämpnas . hemnis han
sidhan . hans böther äru borgadha . tha haffuer han bru-
tith edzörith . Nw än mokoth är böth aff bothinne . tha
magho the ey hämnas . sithan kraffin ther atir staar
medh laghum . XIII

Nw ma mand ey hämpnas aa annan . och annar
giordhe gärningh thena . hämpnis han tha a annan
tha haffuer han brutith edzörith tha skal häredz

Hämpdh thz witha · hwar heldher then sam
han hämpdis · a giordhe geringhä · aa han eller annar
giordhe then sam ey geringhing · aa hin · tha skal ther
häredz nempdh witha · hwar heldher annar skilnadher
kom thera mellan · eller hwi han hämpdis aa annan
hempdis han a annan tha haffuer han bruttith edzörith ·

Nu taker man konu medh waldh · tha ·xiiij·
haffuer han bruttith edzörith · firmis a mane eller
kladhid hans · ther kona reeff · eller och omune
eller höris oopp och akallan · tha haffuer han bruttith edzö-
rith · Taker man konu medh waldh · och wardher ther mz
takin · eller fanghin aa färskä geringh · och winna hä tolff
man ther til · tha agher han landhi swerdh dömäs · och
halshogghin wardha · Taker man konu mz waldh · dräpis
kona han j thy · och witthna swa tolff man · tha ligghe ·
ogildher · Takr man konu medh waldh · och rymer aff
landhe medh henne wardher han laghlika til winner
til there gärningh · tha agher han aldhre fridh faa · för än
konuomna gifftomal bidher för honom R ·xv·

Nu sitther man för andru aa tingx wagh · eller
kirkiu wagh · och wil han dräpa · sägher eller
bar · för än han til tingx kommer · eller kirkiu
eller gör noket thera tha haffuer hä bruttith edzörith ·

Nu kommer skilnadher mana mella ·xvj·
aa tingx wegh eller kirkiu wagh · oc tho ey aff

Edzöris

Langhe alwndh. faar annar drap aff andrid. thz ær ey brutith edzörith Alle sithir mand for andru aa tinge wegh ellr kirkiu wegh. och githr ey skadha giorth. æn tho ath han wildhe. thr ær bötter medh engho botthir. Hoggir mnd och wapn. ellr kladhe mans. skiluter ellr skiluffner aa tinge wagh. ellr kirkiu wegh. och kombr ey blodnithe mna. tha dyli medh sex manna edhe. ellr böthe thre marker. etc. xvij

Hw draper mnd annan ellr giör blodnite. ellr blanad. aa tinghe ellr i kirkiu skelffre. tha haffui then böthrir sæk som drapith fik. ellr sarith. wthan thz sse medh wadhæ. thy ath thr aghæ alle fridh haffwa. xviij

Hw æn man far heem til sin aff kirkiu ellr tinge. Hwar som gæringh aa annan giör. før æn han heem kombr til sin. tha haffuer han brutith edzörith. wthan thz sse aff wadhe skilnadh. ·xix·

Hw. redhir mna til gærninge döl. før æn han heem kombr. ellr annar stadh. sithnæ thr hans owinne for hono drapa han sleghæ. tha haffua the ey brutith edzörit. xx.

Hw wm man æthir mna. aff lagha til malid. ok kombr ey hog. blodnithe ellr blanadhir mna. bothe thretighe marsk til twæskiptæ. och haffui ey brutith edzörith. och skal hæredzwæmpdh witha. hwar han flydde tingdr ellr sielffwiliandis. ellr han æthe han aff tingstæmne. Ælle aghr han fridh heman fraan sin. och til stæmpnu. och

Hwa heem til sin · drapir mandher han · sarghar ællær slaar bloduthe · aa wægend til stampulu · ællær stan stampulu · thær fore ath han stamdhe ællær han søkia wildhe · tha haffuer han brutith edzörith · Ællær sittia the aa wæghwæthe fore honom · och giöra huatte drapith ællær sarghat · ællær slagith bloduite · ællær blanadh · tha ær hörthir mz ængho bötthir ꝛc. xxi

Hwa ledhir man annan · til stoth · ællær annan stadz · ok hogghir aff föthir ællær hendhir medh wældhe · tha haffuer han och alle the mz honom waro · brutith edzörith tho haffui they böningx · som drepith ællær sarith faar · eller och hans arffingx · kombir thz i wapnx skipthe · them mællan · faar nokor aff them saar · drap · ællær bloduthe thær ær ey brutith edzörith ꝛc. xxii

Hwa hæmpnas mand aa konunghs dom · drapir ællær hogghir fulsare · ællær hæmpnis · thær fore · at had wrthmade aa mot honom for konungx dome · ællær hæmpdis aa han sidhan han haffuir sæth wndhir han sina sak · ællær sith fördhine laghlika warth for honom · hæmpnis han thær fore · tha haffuer han och alle the medh honom waro brutith edzörith · tho skal thz hæradz withæ withæn · huat haldhir tha hæmpdis thær fore · ællær som annar skildnadher them mællan ·

Hwa ridhir mand heem ath andhrid · ok före han medh waldznarsta wer sinn gardhe · æn tho ath han ey brythe hws · ællær gör bloduite i gardenn ·

om kun

the som vd
huen ffals

Taghir. han kombir. w gardhenu. bindhir han medh
fullu bandhu. drapir. hoggir. fulsar. ellr stokkar/ ellr
hvar hælstum han i sættir. tha haffuer han brutith edzø-
rith. luthan thz ære konungs dombir. ellr annars thes lindh.
som konungs doom haffuer. ellr ledhis a han sandhir tiluff-
medhr. ellr togs medh ranzakan w husom hans. xxiiij

Nw aru tesson mal konungs edzøre. hvar so thøm
brythir. a thin mangha the aru hetti saman. ta
haffua the allo thy forgiærth. the haffua offwan
fordhenir. och biltoghir born abit riktith. och theras goz skal
skiptas i three lyti. een lyth taki fordaghandhin. annan
konunghir. och tridhia haradh. epthir thy som fyrra war sakt.
Eij forwarka the oc therra barna lyth. och therra husfru-
lyth. och ænghins annars lyth. som boo aghir medh thøm.
luthan therra lyth ensamnir. thy at ænghin aghir annars
lyth forwærka. swa skal hvar ensamin sina sak bøtha.

Nw hvar som thøm haldir/ och fødhir. xxv.
Annan ær eeth maal. sidhen thera mandaghir ær
lwthe. bøthe firetighe mærker. sua offta han war-
dhir thr laghlumin til. ellr dyli medh tolff manna edhe.
ath han ey biltoghan mand hyste. fødde. ellr han wisthe
ey. thz han biltoghir war. Et xxvi

Nw hvar som haldhir biltogan man aa annars
skadha. wari swa biltoghir mand so then ækra
geningh giordhe. bøte tho biltoghir mand. æpthir

Afscrithid hand. ey thars sidhir. thz skal hæredznæmnd witta. hwat ther ær santh vm. etc. xxvii

Nv aghar the biltoghe wara. ther til then bidher for them. som the brutzhu widher. eller hans arffwa. ta the bidha for them. tha agher konunger them fridh giffua. eller then konungs tolikth waldh haffuer. och han them maa fridh giffua. tha skulu the lösæs widh konungh. medh firetighe markum. thz ær hans censik. etc. xxviii.

Nv skal vm all edzöris maal. hæredznæmpdh witha. hwat ther ær santh vm. aff thy hæradhe gerningen war gör ey.

Nv skal hæredzhöffdinge. them aa tinge. xxix biltoghe laggia. och alla them lopp tælia. sighir tha ey witha them lopp tælia. tha skal annan dagh widh taka. och then sinnestha lethia. sidhan skal han aa dagh. the til takin ær. for næmpdh them lopp tælia. ok the ha lopptalt skulu biltoghe wara. och ey dylia. haffua enghin waldh mokra wærn gangha mothe them maal som widher hæredznæmpd ligghia etc. xxx

Nv maa ey than skadha fik. withing eller sökia. eller stæmpna. lopp aa then skadan giordhe. fför än næpdhin haffuer han sakth eller warth. wthan han skal fara til tingx. och openbara malth. och sidhan skal malet glwarth standha. til konungx reffst. Ælla än næmpdhin fællir han for edzörenno. tha maa han then ey sökia. thy ath han ær ~~lagh~~ biltogher. Ællo än næmpdin war han.

Edzöris

tha maa han sidhan sökia. hwar thz ær heldhr.
saar drap. blodhwithe ellr skena. swa ma och then thingh
giordhe. sidhan nempdin haffuer han warth. for edzö-
reno. medh dylicx epthr landzlaghu. och all tesson mall
som konungx edzöre ærw. skulu sithas aa konungx ressöt.

Edc

xxxi Nu ma een man heemsokn gioræ. och edzör brythea
æn för tha matthe. en een man hemsokn gioræ æn edzörit
gaffs etc. xxxii

Nu ma ey kona edzöre brytha. thy at hon ma ey bil-
togh wara. ey maa och olwormaghi edzöre bryta.
karis thz til hans. tha skal nempdhin swaria. han
ey fæmtan ara gamblan wara. wthan böthe epthr thy so-
m framalid skils etc. xxxiii

Nu kan bondhe radha hustru sinne offhardhelika.
swa at hon faar dödh aff mothe hans wilia. tha
skal sökia som frammaledis skils i drapum. ok ey
styglæ. tho haffuer han forwærkath. alth thz han atthe.
liff tagha aff henne godz. thy som lösöra ærw. och allan
hænna tridungh. som han giftis til. tha taki hanna arffua
aff hans godz. böthrinna for hona. och ganghe aldhre
hona til arffs. och engha hans ættinghe. wthan then
haffua barn samam. tha skulu barn arff haffua. och te
skulo barnin i sinno waris haffua. som mæsta mödher-
nis frendhir ærw. æn ey ærw barn til skils komin. och
gömma thz barnomin. wndi sinne waris. thr til tön til laga.

Ara koma. Arw ey baggia thera barn til. ta skal
kwndhe modhirne thz hon atthe. thy at anghin agher then
arffua. som han draper. Kan och thz barn döya. och haffuer
ey barn epther sik. ther arffue aldre then atlinghe som
draper. tha then atlaggher som mäster ar. ok skadha sik
han arffue barnith. Ellwa ar/ och an husfru draper bonda.
tha arffue hon eckthe aff hans godz. ok ey hindrodagx
giff hinna. och enghin then rätth ther hon war giffth ok giff
wm til. wthan then haffthe barn saman. tha skal barnith
han arffwa. och the nestho fadhirnis frendher. haffwi bar
nith i sino wärio. ther til thz til laghar ara komber. Ar
ey baggia thera barn til. tha arffue fadhirnis frendher.
taki allan sin rätth. och bother for bondhan. Alla draper
annath thera. annath mz wadha. tha bothis som i wa
dabotu skils. och haffwi allo thy forwarkath. som hwart
thera atthe mz adhro taka. och thz ligghe til fremdynne.

Nw kan barne off hardelika fadhith xxxiiij
wardha. sua at thz door aff. tha ther skal ther for
bothas. som skils i bothum. och ey liff for giffua
och thy agher then aldre arffua som draper. hwat heldher
han draper medh wadha eller wilia. wthan modhir fad
ligghia i hal barn sith. tha ar hon ey werdh. liff mista
eller aff. Alla kwinno fadhirnis frendher bara til hamna.
thwi hon lagh i hal barn sith. medh wilia sinum. tha war-

Eccd

Hännar frendhir hona · en tolff mannar edhe
ath hon lagh · aldhre thz j hall medh bulikar
synd · och haffuer hon sua fatughar frendhir ·
ath the orka ey ganghar · tha legghe thz til härez nempdh
huat hon skal heldhir wara ellir fella · wardhir sua at
hon gifftis · tha göme sik ath hon lägger ey · sith barn
j sängh medh stiwgfadherenu · Dör thz j sängh en hono ·
tha aghir hon emistha affuith · Allo klumno the trätthar ·
fadhirmis frendhir · ath thz war dödh · j baggia theira sängh ·
och sighia the man j geen · tha ligghe til härez nempdh ·
fällir nempdhin them · tha böthe fyretighe marko · och
bith affuith · Drapa then medh wadha · tha böthe som
j wadabothu skila · haffuir tho forwarzath alle affdinne ·
som han eller hon affinga matthe · wthan thz som myzt är ·
haffuir samsyskine · haffuer thz samsyskine · tha är thz
thäs arffue · aff thäs arff skal thän som nästhir är · aff
thäs affskum taka · bundi fiure · wazn och gömo · och ey then
som drap ellir myrdhe · än ey ärw syskin til · wdz komy ·
än ey är fadhir ellir modhir til · som ey drappo ellir myrdo ·

XXXV Nu ganghir man heem at andhru · aa äfir hans
hwin waaz ellir ängh wm höfth · och drapper ellir
sarghar ellir gör skeno · tha är han thwagildhir · och all
hans thion · os alt thz ogilth · han faar so til · has ganghr

Nu wardhir man aa sino saklosso · XXXVI
Nu olaghlikar halshogghin · hengdir ellir stäglodhir tha

man per [illegible]

han thz giordhe stadde

han thz giordhe · standhe tolftin eeth · som ha andre
e lo wandis männe tilffoat til. xxxvij giordhe
N ellr thuaria handa bruth thz hälzt ärtv · takr sina
hafftas ellr bundz · och firmes oforwunnin · ey opinbar
likä i handhäfft takith · och ledhan konungs dom · ellr
thäs som konungs dom haffuer · then som thz giör · haffui bru
tith konungs edzöre · och takis ey fyretighe marka som fordhi.
thy at hwar man aghr fridh haffua · aa sino goze · och pänningh.
och särlika aa sielffsins likama och liffue etc. xxxviij

Hwar som androm männe · biudhr ellr leghir · til at slaa.
dräpa ellr nokra geringh göra aa annan man · thäd
skal standha samma rätth · som han thz sielffuer giordhe · etc.

Taker man annan · och läggher man xxxix
waldh · aa pordh nidhr · snöppir han som annath
fäa · brythir lidh tändhr ellr öghon ut höfze hans.
ellr skär tungho · näsä ellr örön · och hogghr aff hand.
ellr footh · ellr och badha aff honom · then tolfth giör · oc
alle the män hono waro · haffua bruttith edzörith · oc hwar
som thr är malsägandhe aath · är hwat thz är wäldher
fartholi · ellr hans arffua · han aghr badhe hofskipthe · och
sära bötring · och i fridh ath bidhia · är i hwat thusse thz giörs.
i tessom malm · wardhr han fangin aa färske geringh · haff
wi tha malsägandhe och hans frendhr · fult waldh han til
tings föra · och lithna latha · sidhan haffui malsägendhe
waldh · han til lösn latha · än han wil · ellr och lim for lim

Tolika som han misthe. ellr liff aff taka. ok ligge
ogildher for gerningge sina. Ællæ kombr j wapna-
skipthe. thz there j mellan. och ey aff slikowaldhe. som ælo
är sakth. tha är ey brutith edzörith. böte som j saramalo
skils. Ællæ kan mannæ tolikin sak witas. och är ey fangin
widher. tha skal häradz nempdh. som all högmäle skal
skitha aff thy häradhe. gerningghin war göz j. han wäria
ellr fälla. Fella the han wari fäldher. som för är sakth.
wäria. the han wari saklös. xl.

Nu ma ängin annan godz skyfflas. för än han
är laghwnnin til biltoghe mals. ey ma han ok dra-
pa ellr fangha. innan then dagh. hono. laghso
aa tinghe. tha han biltoghr swars. wthan firi han fastas
ellr bötis som firi annan fr saklösan man. och liik hans
j kirkio gardh läggias. Ey ma och hans goz wndan föras.
sidhen honom sak giffs. the som til edzöris liggia. xlj

Wardher man aff sakgiffwa. ellr mokrom andhra.
dräpin mwtis. sidhan han biltoghr swornir är. ok
lagha dagher. hans wth liidhin är. ligghe ogildher
badhe for kirkio. och konunghe. wthan han haffwi dagh
laghlika giffwin. badhe aff konunge och malsägende. xlij

Nu än nokor är biltoghr. lagdher aff rikeno. ok
wardher sidhan wtrikis dräpin. ellr och thär war
dher wtrikis takin. och mz waldz wärkw athr.

ordhir i erikth. och sidhan drapin. tha skal for han
badhe fastas och bötas. som for annan saklösan mana.
och liik hans i kirkiu gardh iordhas. thy at ey matthe han
i flerom landhum biltoghir wara. och fridh sin missa. utan
i thy landhe som gerninghin giordhis. ¶ Skal for edzöris
brioth. thrisskiftinga thes. som aa hänna tompteth. och iordh stan
dha. i skyfflingh gangha. thy ath i warom laghum. ta giffas
thwätte madhir i odulsiordh. thins. eller otull watnwarsk
thiufferinna. ¶ och hon i hans. luthan i alla andra lösa
peningha. ¶ Skal och almänningx iordh i skyffling ganga.
thy ath hon rakns for lössöra et xlij

Bolinge mätz godz agher laghmannen och häradzhöff
dinge haffua. medh swa skal. at the skulo sättia
een ämbitz man. then for thöm räkna. ath thz
til kungsins ämbitz kom. än hans gieldh galdis. te som
han rättlika skyldoghir war. för än han broth edzörith.
thwatt ther giffner löpir. thz giffui for hans siel fatinghu
manna. eller til kirkiu och klosther. ä til han fridh faar.
eller dödhir är. ¶ Ok tha han dödir är. tha haffue hans
ärwa ärffwa godz hans. xliij.

Hwar som ridhir heem at andrum mz fullo waldhe.
och räne aff honom hoffnat eller kloffnat. quikt
eller döth. thz skal häradznempdh witha. thwatt ther
är sannth hem. wäria the han wari saklös. fälla te tha. tha

Ezöre

Dræpir athir effthir thera edhe thz han togh. och ere fyretighe marker. til treskiptis. och thwarthe ther ere war i flok och farnöthe. böthe thre marker til treskiptis. Skäne man aff andhrum mynnä än öre. tha böthe three öra. ellr wari sik medh twem mannum. han sielffuer tridhi. Skäne man öre ellr marker. ok mynna än halff mark. böthe three marker til treskiptis. ok athir sanneth. än then epthe käre. giethr han widh bundith mz fäm mannum. sielffuer han siätthe. giethr han ey then widher bundith. som sakin giffs. tha dyli medh tolff manna edhe. och böthe som för är sakth. Allir samman halff mark ella marker. tha aghr thz häredz nemdh witha. som the sighia widhe saa widher hwat thæt är santh wm. ellr hwilk mykith sannth war. wara the han som sakin giffs. wari wardher. fella te han tha giffwi athr sanneth. aptir therras edhe. och ere fyretige marker til treskiptis etc xl. v.

Nv liggher man i skoge ellr skippi. ellr annan stadz. lather sik til ath ränna. wardher tha gripin. aa thöm gerningh. tha skal han til tings föra. thr skulu tolff man nempnas. the han skulu wærria ellr fella. fallis han som ran witnis. tha skal han wndhir swerdh dömas. wärs han. tha böte then fyretighe marker. som saklösan bant ok bastadhe

balk.

Af waldfördhe och hafflan i bruttith edzörith. Nu gangher man i annars trægardh. xlvi.

A som lusther ær. taker aple ellr andra frukth. i walde bondhin ellr hans thion at fri. ok wilia wæria. kombr slagh therra emellan. faar bondhin ellr thion drap. faar ellr blodwitte. thr ær edzörith brutith. ffaar then som til kombr drap. faar ellr blodwitte. wari ogilder. Tha tiluffner ellr raansman. ellr annar enkor brutlikin wardher fanghin. Tha skal tingh bildhas.

Här byrias höghmælis balk.

Höghmaal

¶ Först vm mordh. hwat haldher man ellr kona thz giör i
¶ Vm fadher eller modher dræpper barn sith i wilia sinni ii
¶ Vm fadr ellr modhr dræpr barn sith. i wadha iii
¶ Vm man taker twa laghgifftar konur. ellr kona man iiii
¶ Vm man ellr kona wardher funnen i trulldhom. v
¶ Vm man ellr kona. forgiör frillubarne sino. vi
¶ Hwar som ræfsar hær a mothe konunghe ellr rike sins hærra. vii
¶ Vm man ledhir aa fostor landh sith hær vtlænskan ok bær alugan skiöldh. a mothe sinom hærra. viii
¶ Vm bryti ennlægir. trosskyldugher swen. ellr husfru sin rætta hærra. ellr husbonde dræpir. ix
¶ Vm man sæthir eldh. i hws annars i wilia ok brenner badhe by. och bondha. x

högthmark

Vm kona eller man bær forgærningh adhru. och hwardher bar aa takin ær.

Myrdher madher man eller kona. eller hwat som annath myrdhe. och läggher aa löön. och bær ey fræstir. tha skal man stæghla. och konu stena. thz skal hæredz næmpdh witha. ther som mordhith gærdis innan. han eller kona samma witha. eller opinnæn. och hæredzhöffdinghe haffdhe edhin. och sidhan swari hwars sins läsfthom. som i edhenu standha. Swa skal offuer all mordh. och then maal. som liff före ginga.

Stiæpir mæd eller kona mordh

Dwiliker synd. eller myrdher barn sith. hedhith eller cristit. eller barn fadher sin. eller modher sina. Hwilikith theru thz gior. tha skal man stæghla. ok konu stena. æn thz ær allom opinbarth. Æller hwem tolik sak witthis. och ær ey opinbarth. tha skal han wæria sik mz hæredznæmpdh. aff thy hæradhe. gærninghin giordis innan. och hæredzhöffdinge hoffde them edhin. och sidhan swari hwars sins läsftd som i edhenu stander. Wære han swa saklös. Falz han tha skal man stæghla och konu stena. Aller hwat theru sæ mördhe.

Aller drapp medh wilia · skal mista aff thæs dødha · och swa hans ætlæggiar · thy at ænghin maa amæn til arffs dræpa · et iij

Nw æn thz ær aff wadha til komith · tha bøthe som i drapamalum skils · malsæghendhe konunge och hæradhe · och malsæghendæ thwægildis bøther · och misthe hwarte liff ell' arff · for wadha thenna · thz skal hæradznempdh witha · hwat thz war medh wilia ell' wadha giorth · iiij

Gangher man fran kono sinne laghgiffte ok fæster sik andra kono · laghlika · och haffwer mædhan hon liffwer · som han haffdhe før · ær laghlig fangith · wardher thz skælika reeth medh opinbara witnum · en til hans · och kirkionnæ ræth · haffwe forgiorth liffwe sino · ok kona samuledh · æn hon tolikt giør · han skal halshuggias · och hoon stenæs et v

Forgiør madher manne · ell' kono medh trulldom · ell' kona kono · ær trulldoom ell' manne · eller adhrum forgærninghum · swa ath hoon ell' han faar dødh aff · miste liff for liff · for tolika gærningha · man skal stæghla · och kono stena · och witni thz medh hæradznempdh som før war sakth · et vj

Forgiør man ell' kona · sulughbarne sino · will barn sinum aff æghna · wari lagh samula wm liffwitth · och stande wm arff som laghbokin skill · vij.

Hwilikin som rewser hær aa mothe · sinum konunge · ell' rikesins hærra · ell' forsættu giør · at tha wil han

Fanghar. eller drappar. eller giör nokra waldzgerningar
eller orätth medh brefflum. radhum. gärdhum eller hielp.
tha agher han mista rordh. liff. och godz hwem han fanghin
wardher medh opinbarre gärningh. Nu kan honom thetta
witheras. och ey medh opinbare gärningh fanghin wara. stan
dhe thz til konungx nempdh. och sidhan swäri. hwar som
i edhenom standher sina läsfthw. som sighe i edhe thera skal
lax the han haffwi forgiorth. allo thy som för war sakth.
wäria the han wari saklös. viij.

Nu än man ledhe aa fosterlandh. sit thar vtlänskan
och bär alughan skiold aa mothe sinum rätthe her
ra. och härier sith eghit fosterlandh. wthan han fyl
ghe them konunghe rätth komin är til riketh. tha haffuer
han och alle the medh honom waro. forwärkath badhe liff
och godz. landhi konungx clwärdhelikar. egandhe. Nu kan
nokrum witthis tolikin sak. och är ey opinbarth. tha skal ko
nungx nempdh han wäria eller fälla. wars han wari sak
lös. fällis han. miste badhe liff och godz &c. ix

Nu kan brytthe. mylnare. woskyldher sweyn. eller hus
frw drapper sin rättha herra. eller husbonda. el
ler hans hustrw. och wardher han fanghin medh
sanna gärningh. eller hon. ta skal them til tingx föras. ok
ther man til staghle dömas. och konw stenas. än hon tho
lifith giör. mordh och lösöra thera. skulu til tiäskiptis gan
gha. taki een lwth malsägandhe. annan konunghe tridhia

balki

Häradhe · Nw hwar tolikin sak witthis · manne ell'
kono · och äro ey openbara withne til · tha wäri sik
medh häradznempdh · th' geringhin war gör' ey · och härez
höffdinge höffdhe edhin · och sidhan swäri hwar sins läsfud
som ï edhenid standha · bidhia sik swa gudh hullän och hal
gadoma · the aa haldha · at han ell' hans kona drapp ey sin
ræthan husbondhe · eller hans husfrw · och thy ä han ey wer
dh' · liff ath mistha · wars han wari saklös · sak thä haffwi
forgiorth · allo thy för war sakth · Nw sigh' then som drapp
thz wara aff · wadha til komith · och ey medh wilia sinnd · ta
skal swäthia affkom han twägildhe ather · och ey liff mistha · (böter giffwi)
ok konunghe och häradhe · lagha böther · som ï drapamalum
skils · och ey mera · thz skal häradznempdh witha · som för
är sakth · hwat thz war · medh wadha ell' wilia ·

x

Sethir man eldh ï thins annars mz · ok wil brän
na badhe by och bondha · brenner wpp hws een
ell' flere · ell' gardh allan · ell' by · wardhir takin
medh blasende munne · och brinnandhe brandhe tha ma
han bindhas · och til tings föra · sidan aghe tolff män aff
häradhens · skudha och sannindh letha · wm thz maal ·
wäria the han · tha böthe then fyretighe marker · som sak
lösan banth · och bastadhe · och haffwi ey forgiorth · fridh
ell' booskiffte · fälla the han · tha böthe ath · thz had agh
til tiræskiptis · taki een luth konunghi' · annan malsägende
tridhia häradhe · och aghi' bondamn · först ather gelda
skadha sin · och withi bondhim sielffwer hwlo mykin skadhe

Högmal

Han haffuer fangith. wm en mera aath. tha
skal ey bondhin fulle fore sith haffua. ok then skal
bale brinna. brænth haffuer fore bondha. xi

Nw hwem tolikin sak witthis. man ellir kona ok
wardhir ey takin medh. warn sik æn lytthie hærez
næmpdh. thær geringhin giordis innan. ok war
saklös. fall than ath edhe geldhe först athir allan skaden
then som han fik. och aa fyretighe marker til treskiptis.
Orkar han ey bötha. och skaden athir geldha. rymi mesto
thu landzthingh. sidhan han lagfelthir war. tha skal han
ogildhir wara fore allom. thwat thz ær heldhir man ellir
kona ær. xii

Bær kona ellir man forgæringha. wardhir bar aa
takin. tha skal kona taka. och en fiæthur sæthia.
och sidhan til tinge föra. och the samu forgærin-
gha medh henne. thz skulu tolff man witha. thwat hon
haffuer the forgæringha giorth ellir ey. wærnæ te hona
wari saklös. fællæ the hona. tæ fællis til fyretige marko
til treskiptis. mællin ægendhenna konunghe och hæradhe.
Haffuer mokor thær dödh aff liutith. ok færis sidan. witu
thz tolff man. wærnæ the hona. wari saklös. fællæ te
hona. tha aghir hon aa bale brinna. och lösöre hennar
skipthas. och arffwingæ hennæ taki jordh eptir hona.
witthis thz manne. bæthe som j drapamalum skils. Thessin
mal allu æru sagdh. æru urbota mal. so for gangher.

mera aath. tha
nga. ok then skal
adha. xj
e eller komber ok
ok enz lytthe häras
inmen. ok wan
tthir allan skaden
fker til tre skiptis.
geldha. summa siextio
war. tha skal han
-heldher ma eller.

ha. wardher bar aa
ey fiäthir sakthir.
he samu forgärn-
lutha. hwat hon
ey. swäria te hona
s til kirkia
ghe och häradhe.
ok käris sidan. wt
i saklös. fälla te
. och lösing hema
ordh eptir hona.
amald skils ¶ tessen
mal. so for gangher.

---

balker

Wadhe liff och godz. Hwilikom tolikin maal lwthis. tha skal lagmanen. och landznepdh. häradzhöffdinge. och häraznempdh. thöm swäria eller fella. som för är sakth. och swäria hwars sins läfthid &c

Draapmala balker mz wilia

¶ Komber skilnadher manna mellan och draper hwar annan. i
¶ Ælla draper man annan ok fangas aa färsker gerningh. ij
¶ Hwem arff swa thäs dödha dräppa draparin iij
¶ Hwem drapare wardher dräpin j wäriandhe handh iiij
¶ Hwem han wardher dräpin. medh wilia. wthan wäriandhe handh. v
¶ Hwem drapare rymer medh hwat skiäld thed agh dagh haffwa. vj
¶ Hwem drapare wil ey til swara komma. vij
¶ Hwem fridlös man. sither. qwar och wil ey rymma. viij
¶ Hwem mokor man wil draparin wägria. ix
¶ Hwem mokor räne draparin. aff thöm som handa mellan haffwer. x
¶ Hwem mokor driffwis. taka lösn fore draparann. xj
¶ Ælla enz hwat skiäld. drapare sina for konunge. konunge eller hans ämbitz man. och aghir hans maal griffwa latha. xij

Drapmal

Om drapare böther widh malsæghendhe. hwat madher han skal haffwa. xiii

¶ Om drapare wil ey bötha widher malsæghandha. xiiii

¶ Om löser draparins dagx breff och fridh breff xv

¶ Ællæ æru thesse ædhingx wærk xvi

¶ Om wtlensker madher drapir madher inrikis. xvii

¶ Ællæ hwar som haldher fridlösan man. xviii

¶ Hwilken madher skal draparin til draps ath bindha. xix

¶ Om man taker orætthan draparæ och wardher han sak lös dömdher. xx

¶ Om then som draap wathis. ma hwar wær skyldh göræ. xxi

¶ Om haldzbana booth. xxii

¶ Om draparæ dör för æn han laghwunnen ær. xxiii

¶ Ællæ dör draparæ sidhan han laghwunnen ær. xxiiii

¶ Om drapare dör. för æn hans dagher ær wthe. xxv

¶ Hwilke böther agher wæthæs epther dödhan. xxvi

¶ Om madher bindher ænghin til drapith. inna mat ok aar xxvii

¶ Om ænghin hæmpnis drapit. och ænghin wardher laghlika til wunnen. inna math och aar. xxviii

¶ Ællæ om dulgher draap. xxix

¶ Om man wardher dræpin i gildom. ælla skarilom. xxx

¶ Ællæ om konger dræpper man. xxxi

¶ Om konger wardher ey fanghin. inna dagx ok dyghne. xxxii

¶ Om drapara man ælla kona. hwilka man skal them i fængilsom ghömæ. xxxiii mz vilia

Vm prest ellr annar klarker drapir man. xxxiiij
Vm lekman drapir klarkx. xxxv
Ella kan lekman ellr klarker drapin wardha och ær ey xxxvi
malsægendhe inlændhis.
Ella wil man witha drap. sakt och böth. xxxvij
Vm löskir man drapir man. xxxviij
Ella kan löskir man göra affhogg ellr fulsære. xxxix
Ella kan löskir man göra skena. xl
Ella gör man forsath foresath andro j thera skilnum. xli
ellr andro skilnom. ok wardr thr man drapin.
Ella biudhr konunghr ledungh wth. och wardhr ther xlij
madhir drapin ef.

Har byrias drapmala balker mz vilia

Nu kombr skilnadhr manna mellan. dræper hwar thera annan. thr liggr madur geen mane. och böthe baggia thera arff lwa. konungs reth. attho örtoghr. och trætthan marker. och samuledh hæradhe.

Dræpar man annan. och fangas aa færske geringh wardhir bitith. ellr aa ferskum foot aa sama dag ok. dyghne han geringhena giordhe. tha giffwe thæd liff

HS B 172 - 98v

Drapmaal

Mothe liffue. och haffui hwargen fridh. wthan i kirkio och klosthrum. swa framt ath thz kan pröffuas at han giordhe geringhena mz lust och wthan alla nödh. och ligghe thz til hæradznempdh. ther geringhin giordis i. före än han liff aff honom taki. iij

Kombir thæs mans mæste affwa som dræpin warth. innan dags och dyghne. ok dræper then draparin medh enne bradhe wthan doom. tha böthe han och fasthe som annar drapare. rymme ey landh. ok ey liff misthe. böthe konunghe atthæ ørthoghir ok. trætthan markær. och samuledh hæradhe k. iiij

Kan thz swa wara ath mæste affwa. tæs dödha. ellis annær man. wil hindra draparen före gudz skuldh. eller hærra budh. ellis och then som hærrens ambudzman ær. och wardhir draparen dræpin i wariandhe hand. tha pröffue hans maal. swa dör som quiske. och dömis æptir bruthum sinum. ok ligghe ogildhir. ok böthis erfthe fore han. malsæghendæ. konunghe ok hæradhe k. v.

Vardhir han dræpin andhrum landhum. wthan wariandhe handh. tha böthis fyri fuldhir rættir. malsæghendhe. konunghe. och hæradhe. ok thz skal ligghia til enne hæradznempdh. vj

Kommer draparin til kirkiu ellis klosthir. eller annar stadz. ok wardhir ey takin aa sama dagh.

Eller dyghne tha skal häradzhöfdinge genstan
budkafla lata skära. och tingh stämpna. af then ger
ninghena giordhe kom felughir til swars. kemir han
gäringhma. eller wardher laghlika til wunnen. tha aghir
han haffna manadhar dagh. for konungh ath koma. af
fiorthan natha dagh. fran konunghe fara. af ey langhir.
withan han konungs nadh nythe. swar som gior geringh.
a han sinna thenna daghin. haffwir bruttith edzörith etc.

vm drappare igen ffrid

Nu wil han ey til swars koma vii
a thy sama tinghe tha haffwi malsäghandhe
sama walldh. han til draps bindha. som han til
swars komin ware. och haffwi enghin dagh. och änghin
fridh. withan i kirkiom och klosthrom. viii

Nu sitir fridlös man. ok wil ey ryma. och malsä
gendhe forma ey han taka. sighi tha til häradz
höfdinghe. och konungs länsmanne. the aghir han fan
gha. latha medh malsäghandhar. ix

Nu kunno nokre män. wilia draparin. wäria fore
thöm som hono fangha wilia. antiggia i sino
heme eller annar stadz. tha wari thz twägilth the
göra. som han wäria wilia. och alth thz ogilth ther the
fa hwat thz är heldher draap eller saar etc. x

Nu än nokor sannir draparin. aff thöm ha fangith
haffwer. the tolikth gior. han haffwer bruttith edzörith.

Nu ar hwar draparin wardher laglika fanghin
hwar som löfn taker fore han. giffwi konunghe xi

Dræpmaal

Lösn och aa fyretighe marko hwat thz ær helghir mal sæghendhe konunghe . . . . . lanzman eller hwat manne thet helzt ær. xij

Nu kombir draparin fore konungh eller then hans æmbitzman ær i swerike sina geringh thee. Da haffwi han dagh til swars och fiaa som förra ær sakth. konunghir aghir honom breff giffwa. i thz sama hær sagdh som gerninghin war gör i. och i thy sama breffwe een mæd nempna. then ther skal næz wara aa konungs weghina. ath thet malith skaliker pröffwas. of mz honom hæredzhöffdinge och heredz nempdh. wari thz sama malith görliker ath skiudha. Wan thz pröffwas ath han giordhe thz malith nödhir. och medh rætte liffs nödh. tha agha the fornempda böthir. laggia malsæghandha. som the wilia fore gudhi andswara. of konunghe frund. och skuda thæs dödha wrath. medh hwat skialum. tha twingadhe draparin sik ath drapa. Skiælu the fornempdho thz pröffwa. medh fullom skiælom. ath han thz drapp otwingadher giordhe. tha agha the en malsæghanda böthir laggia. Wthan rymme tha draparin. landh och fae aldhre fridh. för æn han biwdher och giffwer fra fulla böthir som malsæghande noghir aath. xiij

Nu haffwer han böth widhir malsæghendhe. of han bidher fore honom. tha agher konunghir honom fridh giffwa. eller hans æmbitzman. ther tolikith konungs waldh haffwer. ath han maa honom fridh giffwa. tha böthe konunghe ther æptir atthæ örtoghir. of trettighan

mz bil. a

Marker. et. xiiij

Nw wil ey drapare bötha. tha ä aghir han firir wirkith. och faa ey fridh. för än han haffwer böth skiudhir malsägandä. epter thy som häredz höffdinge. och häredz nempdh haffua honom döömt. och sidan giffwir konungir honom fridh. och han böthe konunghe atthä örtoghir och tyrätthan marker. och samuledh häradhe. tha aghir konunger eller hans ämbitzman. til thäs sätthir är. pröffwä hans breff och skäl. kan gäringh synnar. ok äpthir thy hans fridh sätthiä. som hans maal är til. komith. ok konungs rätth samuledh är. xv.

Nw aghir ey konungs rätthir höghre sätthias än. atthä örthoghir och tyrätthan marker ok samuled häradhe. Wagns breff lössis aff konungs kanzaler. for halff mark. Fridz breff fore mark. the breffwin skulo all aa swenskä scriffwas. och all annur breff som domä röra. ffaar han ey fridh aff konunghe. och wardhir han dräpin. sidhan draghirin är wthe. tha ligghe ogildhir. ok ey ä aghir godz hans skyffias. hwatte lösörä eller annat. och böthe konunghe enste malsägande ellir häradhe. wthan nidings werk giöri. ellir andra oqwämelika gerninghe. thöm undirlika. the som ey röra edzörith. the standha j sinne makth. xvj.

Thesson maal äru nidings wärk. Dräper fader eller modhir son sin ellir dotther. brodhir ellir systhir. ellir oluormaghi. ymnir än siw ara. wthan thz see medh wadha. ellir dräper man hoffwandhe. ellir aa.

Drapmal

tredhermgh

Standhe ſimandhe eller drabbar man ſua ath han
faar bana aff. Hvar ſom tolikar geringh gör ſelv ar
ſelv ſagdhar. ſtander ſamir ſaath. ſom ſkils fyrir ſedzöreno.
ok är han ey fanghin. tha ſyme tho landh ſom för är ſakt.
och fae ſyme ſadh. ath han är ſyne werdher. xvii

Dräpir wtlenſkir madhir man. wari ſwa wm han
ſom enlandinghr haffde thz giorth. wtan löſpir.
hans ſkiptis. malſägendhar konunghe och häradhe. xviii

Nw hwar ſom fridlöſan mand haldir. ſua ath han fö-
dhir han wm eeth mal. eller ener nath thins la-
ngir. ſidhan han fridlös war giör. och hans dagher
är wthe. böthe thre markr eller dyli medh ſiex manne ede.
ath han wiſte ey. ath han fridlös war. hwar ſom han hal-
dhir eller fodhir lenghr. än ſelv är ſakt. böthe fyretighi
marko til treſkiptis. ok ligghe til häradznempdinna. hwat
ther är ſanth wm. böthe och ſwa offthar fyretighi marko.
ſom han ther til wardhr laghlika wnnen. at han haffuer
han lenghr haldith eller födhth. xix

Nw fanghr madhir man. ſinan dagx ok dyghne.
ſidhan drapith war giorth. och före til tingx. ok
til draps bindhar. han ſighr mäy for ſik. at han
thz drap aldhre giordhe. ta ſkal häredzhöffdinghe thöm
tolff män nempna. aff häradheno. the ſom thöm ba-
dhum aa möghir. the ſkulu ther ſannindh wm letha. ſom
the wilia fore gudhi ſwara och konunghe ſmid. at han
aa wighhalle war thas wiliandhe. ok thas wallande.

mz xxilia·

Ath han dödh sik· ell(er) ey· faller the han· haffua tha
taffuer thæs dödær· waldh han til drapps bindhæ· och mæt thæs
lathæ göræ· som för ær sakth· och ey böther fore han takæ
hu twæs drapare· tha war saklös· och   xx·

N böthe then firetighe marko· som saklöstan wald förde·
ær han och saar eller slaghin· tha böthe som j sama
mald skils· haffwer the och han takith· j hwsom hans· och
heeme· ell(er) annars mans· tha haffua the brutith konungs
edzöre·   ·xxi·

N war man ofunghin· til sakar komin· och sigh(er) sik
th(er) haffua warith· och ey thæs wiliandhe· at han
dödh sik· ell(er) sigh(er) at han ~~th(er)~~ ey thær war· tha
skal hæredznempdh thz witha· the som the sighia badhe
saa widhir· hwat han aa wighwalle· war thes wiliandhe·
och waldandhe ath han dödh sik· eller ey· the hon windan
takin· och ey aa wighwalle waro· ell(er) th(er) waro· och ey
thæs wiliandhe och waldandhe ath han dödh sik· the wari
saklöse· och haffui then waldh· sin haffuer misth· ath
bindhæ then til sanbanæ· som han wil· och then til halz
banæ han wil· than thæræ medh tolff manna edhe aa
tinghe· och thöm som tha aa wighwalle waro· of ey waro
windhan takne· aff nempdhinne swardh(er) och han til
draps wnnen· tha haffui dagh til konungs koma· of saan
som förræ war sakth·   xxii

Nu ær halzbanæ boot nyo marker· Thisse manne
skuldh fore radzbanæ· tha wæri sik medh tolff mannum·
eller böthe sex marker til træskipti B·.

Drapmal

xxiij Dör then man som draap giordhe för æn han lag-
lika kunnen ær. och kennis ærffuingiar thet. tha ~~laga~~
böthe lagha böther firetighi marker. til træskiptes.
Dylia the thet. tha liggie til hæredznempdhinna. ok radhe
halffue nempdh hwat theræ. wers han wari saklös. faldz
han. tha böthe ærffuingiar hans. laghar böther. som förra ær.

Nu æn drapare dör sidan han lagh xxiiij. saksokth
kunnen ær/ för hans daghir ær lithe. tha böthe hans ærff
wær. lagha böther firetighi marker til træskiptis. xxv.

Nu dör drapare sidhan hans daghir ær lithe. för
æn han fridh faar. böthe tha ærffuingiar hans. mals
äghendhæ atthæ tytoghir och trætthan marker.
ok wari saklösse fore kunungæ ok hæradhe. ærw och böthir
luth fasthæ. geldhe ærffwane thöm aff hans godze. Och ær hwar
man skal annan til draps bindha medh laghom. haff
wi waldh han thæn til bindhæ. innan manath och aar. ep-
ther thet drapith war giorth. hwat han haldhir wil bradha
ee eller senar. xxvi

Nu thet bötha as skal fore fadurs geringhæ. som tha
haffuer kiutith. eller modhers. eller andræ fren
dhir. tha geldhis æ geldhin aff thæs luthi som
brööth. hwat thet ær heldhir jordh eller lösörx. Bekker
en jordh eller lösörx aath. tha wari ærffwane saklösse
badhe for malsægendhe kunungæ och hæradhe. fore thy
ath en aghir man annars mans geldhæ. thir thad en skte

Nu bindhir han ænghin til. xxvij skepbar
draap. innan manath och aar. epthir thet geringhin

binda til
draps

war gör haffm

Drapmal om vilia

War gior · haffwir sidhan ænghin waldh · nokon
til draap bindhær · hwilkan haffwir then sak som sik
kænnær · xxviii

Nw kænnis ænghin widhir drapith · och enghen waro
dhir och laghlika til bindhen · innan natt och aar
æpthir thz drapith war giorth · tha ær hæradh sakt
alt til firetighe marker · hwilkan hæradh innan drapare
wise · thz hethir dulghæ drap · aff thom firetighe markom
taki konnunger twa lythi · och tridiungh thes æffinge som drap
pin war æn the swrikis arw · Æra the swrikis · och koma
en breff ellir skal · aff næsthom æffwom innan natt och aar
æpthir thz dulghæ drapith · war with wnnith · som for war
sakth · Tha skiffthis the atthæ ortoghir · och træ ttha innan
som skils i æffdha balkenum wm danaær aff · xxix ·

om dulga drap arf

Nw giffs hæradhe bak wm mordgieldh · tha skal thær
nedhnempdh thz witha · thz thz dod aff sotth · och æn
aff mangir handawerkum · ellir och at thir gaff nær
thir æffne sammmedh sak medh starmpdo tinge innan
natt och aar · ellir ok at thir war lidhgangir gior · innan
natt och aar · ellir the wisa samma drapara · om samma
witthind · haffner hæradh ænkthe aff thessom widzordh
for sik som nw ær sakth · tha skal thz hæradhe mord
gieldh bötha · som nw ær sakt · böthe firetighe marker ·
Thaki konnunger twa lythi · och malsægende tridiungh ·
som for war sakt · thetta skal æpthir mantali with böthas ·
hwat then man fanithan æn ær karlkyndis ellir och
mere · firi alla thom skal mordgieldh göras · som firim
ta aar æra · och fra böte · æn the mörde wardha · ok æn

Drapmal

lere. och haffwi enghin thz frelst. Alla aghir häredz höffdinge mantal nempna. och thaer aghir nordhi edzsh göra. som thär nempnis. Hittir mand gwar och gör ey. böthe three öra. Hittir aldhir thiskapir quar. giffuit enor ogieldh bath och medh three öra. XXX

Wardhir man drepin i ölom. ellr i skärilom. findir häradzde drapar-in innan nath ok aar eller är linst och opinbart. ath bitlenskir haer. haffuer thz giorth. tha wari häradha saklösth. är ey sua geldhe tha häradhe fore dulghia draap. firetighe marker. och ey mera. tho ath linsk isse flere. än eeth flummet. ath eno firnne. XXXI

Nw som kona wardhir fanghin aa ferske gärnig än hon man drepir. ellr och innan daghs och dyghne. tha skal hon til tinge föras. witthna och doma latha som annan drapare. haffui sidhan malsägendhe waldh. huat han heldhir wil böthir taka. ellr hona halshogghia latha. Taker malsägendha böthir fore hona. tha böte ok hoon konunghe atthra yrtoghir och tretthan marker och sua häradhe. XXXII

Nw wardhir hoon ey fanghin innan dags och dyghne. tha skal man hona til draaps bindha. aa tinghe. som annan drapare. böthe malsägendha firetighe marker. konunghe atthra yrtoghir och tretthan marker och samuledh häradhe. Ey maa konu fridlös göra. än hon maa thzta bötha. haffui malsägendhe waldh. än hon ma ey thzta bötha. huat han wil heldhir innne böthir taka. ellr lusst hema. och wari fridlös fore malsägendhan.

enz vilia

Konunghe och haradhe · som annar drapare · och böte tho ænghin then honom födhir · ællir samwist haffuer · medh honum · withan han war honom fore them honom fanghæ vilia · war och han honom wari thwægilth alth thæt han giör · ok alth thæt ogilth · som han faar · som för war sakth · xxxiii ·

Hwar som drapare wardhir laghlika fanghin · hwat thæt ær heldhir man ællir kona · tha skal malsæghende han · konungx lænsman i hendhir faa · lænsmanen agher han i konungx hekthe sætthia · och ther gömæ latha · thir til tingh ær stæmth · och hans ræthir skal göras · Lænsmanne skal til tingx föræ · och thir malsæghendhe æthir ffaa · och skal malsæghande han thir withnæ och dömæ latha · ok ræt thas göræ · som förra ær sakth · xxxiiii

Dræpir prester ællir annar klærkir / leekman · ta taghir biskopir konungx ræth · Och æffwa thes dödhæ malsæghendhe ræth aff bothom · xxxv

Nv dræpir leekman · klærk / thaki thir konunghir sin ræth · och æffwa hans sin ræth aff bothom · xxxvi

Ran drapærin wara leekman ællir klærkir och ær en ræthir malsæghendhe vtlændhis · tha thæt kærs hwers thæt draap fore them · aa kære medhan han bortho ær kombir sidhan heem · och böthir · kræffwir hwar ræth fore honom · som för thöm förth · aa kerdhe · och sua fore allom andhru · som thir framledhis komo aa kæra ·

Nv wil man withha draap sæth och böth · kæræ malsæghendhe æpthir bothær · konunghir ællir hæradh · hwilkin thera helzt æpthir kærir · hin sigir the booth xxxvii drapmal

Gulldrar wara. thz agha tolff man witha. hwat thz gulldith war ellis ey. kombir man til tingx ok kennis widh sak sinar. the han agis dödh fore lifwitha. tha skulu thz tolff man witha. hwat han widh the sak gik. ellis ey. tolff aghir länsman nempna. och hwat thz hetir är som man haffuer widh gangith. och gangher aa liff mans. tha swaryn the tolff man. ath han widh gerningh gik för än dombir aa han gangher. xxxviij

om sak ther ma skal dödz foris lida

Dräper löskir madhir man. tha aghir han fangas aff malsägendhir. konungx länsman eller häredzhöffdingx. än hwar han faar. uthan i kirkio eller kirkiogardhe. tha aghir han til tingx föra. och thir döma latha liff aff honom. och hwarte sättis eller böthis fore han. xxxix

Aw kan löskir man affhog eller fulsäre ghöra. och orkar ey fullum bothum. tha skal han samuledh fangas som för är sakth. och ey innan manadha dagh kombir. och gelder ey tha enghin böthir fore han. eller bindher. tha skal han til tingx föra. och thir döma latha handh aff honom. xl

döma latta hand aff honom

Aw kan löskir man skenis göra. och orkar ey til trighia marka. tha skal han fangas som för är sakth. och haldas een manadha dagh. och geldhir tha änghin böthir for han. tha föris til tinghi. ok stingis kniff ther wth ghinum. hand hans. thz är löskir madhir som ey bolfastir är. och ey orkar fuldhire boot vppe haldha. ec.

löskir ma stingis gnum hand

Om bilia

Giör man forsaat fore androm. i hiunæskilum. skoghar skilum. grindæskilum. viæskilum. ellir lidnapær skilum. kombir man ridandhe. gangandhe akandhe ellir roandhe. faldhir then for ær. ligghe han. i laghageldhi fyretighe markum. Malsægendær atta ærtoghir och tretan marker konunge och sua hæradhe. ffaldir han som til fober. ligghe han i twæbotum. attatighe marko. withan the som forsath giör. hæmpninx fadhurs. brodhurs. ellir frokoos sins frendhær. som han ær malsman ath hæmpnæs. xli

vm twe botter i forsat

Nu sighir annar wara forsath giorth. ok annar ey. Tha witin thz tolff mæn. hwat forsaath war giorth ellir ey. Ey kalles thz forsath wara. ey kombir drap vm. xlii

Nu biudhir konunghir ledungh vth. och skip ligghir i lagha laghe och skioldhir i stampne. wardhir thær man drapin. ligghe i twæbothe i tessom malom ælu ærff loff taldh. tha skal sua badhe sambæt. och haldzbana widh bindhan. som för war sakth i andhrid drapinu. Bua aghir twæbothir skiptas. ath malsægende taki först. fyreaghe marker ok andrar fyretighe marker ganghe til treskiptis. Taki een lut malsægendhe. annan konunghir. tridhia hæradhe.

vm twe botter i hærffer

Nuncius est missus et nō est ille reuersus.
portat quod petit tamen non ille redit.

Här byrias drapmala balker medh wadha och taliaz i honom z flokkar vtithan

¶ Vm man hoggher aath manne. och wardher annar fore staddir. j

¶ Nw kunno aff eno hogghi thre faa wardha. ij

¶ Nw standher man i stathn. och wil dela skilia. och wardher man fore staddher. iij

¶ Nw kan thz annatz först taka. än then skada fik. iiij

¶ Vm man kaster eller offuer hws skiluthz. v

¶ Vm man gior gildro i skoghe. vj

¶ Nw hogga twe tre eeth. eller wältar stenar. vij

¶ Vm brinnandher är i by. han skal bylia. oc vm thylia. viij

¶ Nw klyffner man tre selffwiliandis. faldher nidher och faar bana aff. ix

¶ Nw falder man nidher aff tre. och faar then bana aff. som nidhre standher. x

¶ Vm hws faldher aa man. xj

¶ Nw faldher las aa man. xij

¶ Nw kan oworamaghi man drapa. enz twilia. xiij

¶ Nu drapper han medh wadha. xiiij

¶ Nw dyll oworamaghi drap. xv

¶ Nw kan kona j wadha drapin wardha. xvj

¶ Nw kan kona eller man. aawitha wardha. xvij

¶ Nw drapir fadher eller modher. barn sith medh wadha. xviij

¶ Nw drapir fäa man. xix

Drapmal enz twe

Nu hogger enen ath enanne. wardher j
manner fore stadhir och faar bana aff, tha ma
ey flere hogh til wadha taka æn eeth. ij

Nu kunno aff eno hogge thry saar wardha. taker
hand och hovudh. thz ær hogxthe wadhe thz ær thi-
ughu markir booth. och tolff manna edhir. sua at
thz liter enz wadha. ok ey mædh willia. tha aghar alle sinar
rar. och enghin tighiar. och swa skal ath alth enne stæmmo
edh ganghar. och sex bothar. tha takx ey til wadha. wthan
wadhe willia. then som drap. och thæs æffua som drapin
wardh. Wadhe agha the edh swæria. och j edhe end standar.
och bidhia sik sua gudh hullan. at han wan aa hand thz
the wrezlwerk eller willia. Sidhan skal han edh fæstha
a mesthom helghin dagh. epthir then dagh ath han thz
giordhe fore kirkio sokn. och ganghe mædh enath ok ær
aa tinghe mædh thy hæradhe geenghin wær ghiær ey.
och gelde genstan thre marka fram. tha edhin ær
ganghin. Och tha then edhin ær ganghin. tha ær bodin
saklös. thre aghir konungs syslomad mæz wara. then som
drapith giordhe han skal honom bu[illegible] faa mz thwegghia
boandha manna withnum. kombir han ey til edhsins ok
hafner tho budh fangith. tha gange sin edh ok wari
saklös. Ella faar han ey budh. tha ær then edhin olagar
æn the swæria sua ath konungs syslomad ær ey mær.
Hwasom eller hwar lwm wadha edhim skilr. sua skulu alle

drapmal

Vadha edha gangar · badhe fore vadha · saar · drap · eller blotvithe · och all manhælgis maal som medh vadha gioras ·

Standher man j sætum · och vil diur skiuta · varder man fore · och faar dödh aff · böthe thiughu marka medh vadha edhe · Kastar thz nokor för aa stok · eller sten · och taskir sidhan man · och faar sidhan bana aff böthe fore · tuo marker · Skiuter man spiute eller kastar stene handlöso · eller nokro andro tinghe · som han maa skadha medh giöra · faar ther nokor dödh aff · vari badhe booth och edher som förra ær sakth ·

Nw kan thz annat förra taka · æn thz som skadhan fik · tha ær thz handlös vadhe · faar ther nokor dödh aff · vari the booth tuo marker · och edher som förra ær sakth ·

Rasther man eller skiuter offuer hws · stene eller annur tingh · som skadha giöra · faar ther nokor dödh aff · tha vari tuo marka sak aath · ok edir then samu som förra ær sakth ·

Gör man gildhro j skoghe · medh spiut · strængh · eller stappo · eller grafflur fore ælghiwd · eller andra diurum · tha skal han thz lysa · en helgan dagh · för æn gildro gör var · hwar han vil them giöra · ok twa helgadagha sidhan the giordha æro · ok at sokna kirkio komogha hwar the giordha æru · faar nokor ther dödh aff at ofysiho · vari booth thiughu marker · Eigher annar

Aged lindha

Lysth twara. och annar ey. bwthi thz tolff mæn aff
sokneny. ær laghlika lysth. thimer sidhan dödhir
aff. twari booth mz o markss vij

Nw hogga twe thrx ceth. ell' steene twelthar. faa badhe
bana aff liggie badhe ogildhe. faar annar bana aff.
geldhe then som liffuer han ather. mz halff femte mark

Eff brundher y thy. han skal hylia och viij
ikkin hylia. faldhir man y oc och faar bana aff. böte
halff famthe mark then brunnen aghir. Æru
brun flere geldhe then som falli' och ey then som byggir
Faldher man y broo och faar bana aff. böthis mz halff
famthe mark. aghu flere broo samaan. böthe the som felli
och ey the som byggia. ix

Kliffwer man y træ sielffwiliandhis. faldhir nidher
och faar bana aff. twari ogildher. Kliffuer man ey
træ bidhin. faldher nidher och faar bana aff. twari
booth halff famthe mark. kliffuer man træ epther
budhi. faldhir och faar bana aff. twari gildher at tolvghm
markm. Ælla sighir arffwm thæs dödha. han ept' boon
ell' budhi kliffwm twara. och hin nekar. dyli mz tolff
mannæ edhe. faldz ath edhe böthe som för twar sakth.

Nw faldhir mad nidhir. och faar then x
skadha som nidhre standhir. twari ogildher

Nw faldhir thus aa man. ell' annir handa xi
twarke. och faar bana aff. twari booth halff femthe mark

Drapmal

Vfaldhir kas aa man. wari ogilt ok thuaring
handar kas thz hetir ar. xvij

Nv kan olvormaghi meer en siu arx. och mynna en
femthan arx. man drapa mz viliar. wari sua olvor
magerdh som mogandhe mans gerdh mz viliar.
bothe then ather medh tiughu mrkm. aff them tiughu
mrkm. take malsegendhe fiurthan. konunghr thre och
haradhe thre. ok. xviij

Draepir olvormaghi medh wadha. bothe nio mrk
och thuarte konung eller haradhe. ar han siu arx
ellr mynne och drepir medh vilia. bothe halff
femthe mrk. Drepir medh wadha. bothe thre marker
malsegendhe ensampnum. kombr saar och ey drap. bot
summ wari ogilth. xviiij

Dylss drapith. vndhe han sua til thz drapith. som all
annur drap. ellr sighir annar. olvormaghi wara
och annar ey. wethi thz tolff man aff haradheno.
radhe hallfwe nempdh hwar therra. War kona i samu
laghum. som man. i wadha bothum. hwar hon drepir ellr
drepin wardhr. xx

Nv kan kona i wadha drepin wardha. och sigx hon
medh barne wara. haffwi tha barnsins arffwa
the nesto widzordh. ath witha medh twiggia
qinno witthnum. och tolff manna edhe. ath hon medh
barne war. tha ökis both henna mz halff femte mark. xxj

Nv wardhir man ellr kona alwithin. tha skulu neste

Um wadha

Frendhir hans. ellir hemma. liusa fore grannum ok soknamannum. och han ellir hona. j hektwdh haffua. kan tha man ellir kona. ur hektwdh koma. drapir man ellir brænnir by. ligghe thr by j wadha geldum. mz siuskm. ey ær the bothum swere. an tho ath badhe brinne by och bondhe. Kan then man ellir kona drapa. wari ath j wadha bothom. mz siuskm. Swa skal hans arffwingha eller hemma. badhe taka och gieldha fore thom. Æru ey lysingha witne til. tha wari geringh hans. och hemma j wilia werke badhe thz thom giors. och swa thz the ghiora. xxiij

Dræpir fadhir ellir modhir barn sith. mz wadha. liffua thön hon badhen. fære annat thera. til thes som drapith haffuer. tha fylle wadha edh och wada booth. och gialdh thz enghin hoghra. hwarte til lagha eller botha. Faræ hwarkith thera til annars. wari tha saklös badhe fore edh och booth.

Ær hwar man bundhir sik til wadha edh. at ganga fore wadha booth. faldz ath edhenum. tha wari wade j wilia werkum;

Wadhe j wilia werkom

Dræpir fæ man. hwe galdher. bukkir. hesthir. hundhir ellir swin. ellir hwat fæ thz helzt ær. böthe fore man mz siuskm. then thz fæ aghir. Före man diur. hemia ellir fughla. Kunno the skadha göra. waarde sua fore thy som fore andro fæ j allom sakum. Ægha wm then dyl. som fæ aghir.

Vm fæ dræp(er) man

Fördh man diur thz skadha gör

Drapmal enz wadha

Tha bindhe thæs dödher arffua han til. medh them witnum och tolff manna edhe etc

Här byrias saramala balker medh wilia ok tælias i thonom flokkar adherthan

¶ Hwilka man skal annan til sara bindha. i
¶ Hwilke giörs wadhe i sendher enom manne. saar ok man ij
¶ Hwilke klæmmas man saman koma i wapna skipthe enz wredz wilia. iij
¶ Hwa hogger ena aff adhrum thumul finghir. iiij
¶ Hwa hoggher man thaa aff manne. v
¶ Kom man wardher hogghin fulsare och komber ey aff han ey. vi
¶ Hwa kan man wardha hogghin i rygh arma eller been. vij
¶ Hwa wardher man hogghin ellir slaghin i handh. viij
¶ Hwa wardha manne lyth slaghna fram tændhir eller andhra tændhir. ix
¶ Hwi wardher man hogghin kötsaar ellir slaghin fulla skeno. x
¶ Om sighir annar minna saar wara. och annar mera xi
¶ Hwi kan man wardha hogghin. ellir hambladhu fra at han ær ey før til tinga eller kirkiu. xij
¶ Hwi slaar man pusth annan. enz stang ellir steene xiij
¶ Om klæmmas man saman koma. enz wredz wilia. xiiij
¶ Hwi kan kona wardha saghadh fulsare. xv
¶ Om wardher man hogghin holdh saar. ellir hulsaar xvi
¶ Hwi gangher man ath andhrum. thæs wiliande xvij

Saramala cum vilia

Ath skadhir bondhin. ellis hans thion.
ella gör olvormaghi fulsære ellis blodwithe xxiii

Amor vincit omnia.

Nu wil man amæn til sara binnær. ok sigher then som kæris til. sik ther haffua warith. och en thæs wiliandhe. ellis waldandhe at han skadha sik. ellis sigher at han war ther en. tha skal heredznempdh thz witha. then som the sigher vadhe saa wordhit. hwat han war aa lyngwalle thes wiliandhe. och thæs wallandhe ellis en. at han skadha sik. och then hon wndhan takir. och en aa lyngswalle waro. ellis och ther waro. en thæs wiliande. ellis waldandhe. ach han skadha sik. wari saklöse. Sidhan haffuin then waldh som skadhan fik at bindha then til saramala, som han wil medh siex mannom edhe. aa tinghe aff thöm som ther waro. och ære en wndhan takne aff nempdhinne. i

Nu gör badhe i sendhir eend manne. saar ok sarin. bindhe han wndh. medh sama siex mannum. och böthe hwart writh. som sik. ii

Nu kunno men saman koma. i lanpnar skipthe. Ner wredz wilia. och hoggir annar annan fullu saarum. eller sar aff manne ellis with oghon. ellis aff öra. iii

HS B 172 - 108v

Saramalæ

Eller hogghir i sith ænlithe. ellir hals. sua at han æwerdhelikx lytthe aff haffuer. ellir hogghir aff handh. eller footh. then som thz gior. böthe tolff marke malsægendhe. fore lytith. och thretighu marker til trexskipthis. fore saramalen. Wardher manne twe af hoghne. aff tessom fornempdu limum. ware tha booth. halffwo mere. badhe i lytis booth. och sua i saramalen. böthe firex marke och thretighu til lythis booth. ok firetighe marker. til trexskiptis. Ær wardher flere lime aff hogne æn twe. aff thöm som förre ære nempde. hwart sua gieldhir limbir som limbir. badhe i lythis bood. och saramalom ∴

Hogghir madhir aff manne thumil fingher. eller foot framan wrisith. ware two marker. for lytith. och tolff marke til trexskiptis fore saramalen. thy at thumulfingir. hetir halff handh. och thexal halffuir fothir. Hoggir man thet fingher / ther thumulfinghir nest ær. böthe thre marke fore lytith. och two marke at saramalum. Lengste fingher ware i samu booth. then nest ær lizla fingher. ware thre marker lytith. och sex marke til trexskipt. Litzla finghre ware i samu booth.

Nu hogghir man thaa aff manne. ware hwar them sua gildh. i saramalom som fingher. ok halffuo minne

Nu wardhir man hoggin fulle i lythens

Mædh vilia

Baarum · thær en kombær affthæg en · wardhær hogghin ellær stunghin i hull · mædh swerdhe · knifue · ellær spiwthe · ellær thwaræ handær thæt hælst ær · ellær stunghin ighinum laar · ellær arm · been ellær thwat thelst thæd ighinum stunghen ær · ellær hogghin ighinum holwdh · ellær armær ellær aa been · swa ath been with wissæ · och with takas · ellær wardhær been · ellær armær sundhær slaghin · ellær hogghin · Tesse ærw fulsaræ · hwar booth thughu mærkæ til tvæskiptæ · thær fylghær en lythis booth · vij

Alw han mæd wardhær hoggin i mygh · armær ellær been · swa ath han wardhær krumpin · lambær ellær lythær · wari tha lytis booth · sex mærkæ · wardhær han en lyttær · krumpin ellær lambær · tha skal en lytis booth fylghia · viij

Vardhær man hoggin · ellær slaghin aa hand fingær swa ath thumulsfinghær krumpnær · ok ouptlas · böthe thre mærkæ ath lytis booth · och tolff örær fore thæt finghær thær ær næst · sex örær for thæt finghær thær ær næst · thre örær for thæt · thær ær næst · och halff femthe örtogh · fore litzlæ finghær · Saar · wari æpthær thy som the mærthæs til · ix

Vardhær manne slaghnær · fremtændhær with · fyræx with kær thøse thwarind · tha ær thæt och fuldær limbær · wari lythe i tolff mærkæ · och thiughu mærkæ ath faramalid · wardhær fyræ andræ with slagnær · böthe sex mærkæ for lythe · och tolff mærkæ til tvæskiptæ ·

Saramalet

Wardher thua lith slaghnar. böte three marker forir lytith. och siex örtugher ath saramalid. Wardher een lit slaghin. warl tolff örer ath lytis booth. och three örtugher at saramalid. hwar badhe kombir j lytis boot och saraboot. ta ganghe saraboot til treskiptis. een lith taki malsägande annan konungir. tridhia häradhe. Hwar stadz thär lytis böter skulu böthas. foro affhog. tha ganghe aff lytis boot lith medh saramalid. thär ey affhog j komber. tha skal thz standha. mat och aar. Tha mat och aar är lithe. ta skal häredzhöffdinge nempna siex män. aff häradhe. the skulu skudha. hwat han är swa krumpin ellir lythtir. at han aghir lytisboot haffua ellir ey. X

Nu wardhir man hogghin köt saar. ellir fulla skenio. böthe thär foro siex marker. taki malsägande three. och three ganghe til skiptis. Wardhir man slaghin ellir skurin mynna saar. än mellu är sakth. och tho synis blaat ellir bloduktth. böthe three örtugher til treskiptis.

Nu sighir annar mynna saar wara XI och annar mera. tha skal häredzhöffdinge siex män aff tinghe til nempna. och maatha the samalu saar. och sua fore bötha lathar. som the sighia rätth och lagh wara. XII

Nu kan man wardha hogghin ellir hambladhir sua at han är ey föör til tingx. ellir kirkiu. sik ath skärna. ellir saar sin sina lathar. tha skal han häredzhöffdinge budh saa. han skal hono siex sammandher

Om vilia

Man nempnar · och the skulu tith koma innan næsto siughun than nætthir · epthir thz skadhin giordhis · och maata saar hans · och sua thær for bötha · latha · som the vilia sin thedhir fore bindha · ath sarin och akomin æru til / than lisin aff thöm sex · som häredz höffdinge til nempnar · laghlika · och vil ey koma och ær forfallalöös · böte thre marker til traskyptis · taki een luth malsægendhe · annan konungher thridhia häredh · ffaar häredz höffdinge budh ok vil ey nempnar · böthe sex marker til traskyptis · viij

Nu slaar mand annan hwsst medh stangh · ællær stene · och finss ey akoma · wardher giorth · for kirkiu ællær öldrykkio · ællær annar stadh thær samfundh ær · æru til thueggia manna vithne · som nær varo och aa sagho böthe thre marker til traskiptis · æn kar han ey thueggia manna vithnum · som nu ær sakt · och finss ey akoma · tha vari thin sik som sakin giffs · mz sex manna edhe ok vari saklös · och then edhin skal han aa tinghe gangha · huar som hwst wardher slaghin · som nu ær sakth · och ær ey akoma a · tha maa anghin aa kæra vtan rætter malsægandhe · viiij

Nu komo mæn saman komer mz vredz verkum · faar annar dödh aff · och annar saar · thær ær dödhir gildhir · och saar ogildhir · liffua the badhe och huar faar saar aff andru · faar annar fulsære ok annar minne aa komo · vari huar gildhir · at sarum sinum · suasom the wardha vnnethin til · x

Sarmalar

Nw wardher kona sarghadh. fullu saarum. ell' enume
saarum. eller bardh. wari fra gildh j saralothum. kona
som man. wthan hoon warde fra bardh. ell' hog-
ghin. ath hoon födhe döth barn. tha ökis hanne boot en
ens sakum. och th' aghir j thwarte karl ell' konunghe-
Warghar kona mod. swari kona sliku bothum. som man. ok
sökis hanna malsman. och böthe aff hennes gärninghum
och ey aff sinum. xvj

Nu wardher man hogghin. hoffwd saar ell' hulsaar.
ell' thwarix handa saar th' liket ær. som man ena
dödh aff faa. tha skal han som gærninghina gior-
dhe. thöm wardha vi nat och aar ær lithe. epth' th'
gærninghin war gior. Ær wardher ena saar. aff andru
ell' slaghin. kombr' then th' giordhe. och böte wndher-
malsæghanda. konungh. hæredh. och malsæghanda giffue
honom sath aa moth. Döör han aff thöm saarum sidan
böther ære bittha. ok för æn lithe ær. nat och aar. ept'
th' gærninghin war gior. tha aghir malsæghanda ey wald
ath hampnas. wthan han skal lagha böther taka. ok stan-
dhe th' först j bothum. som lyff ær bwrtith. Sidan skal en
laghum kraffuia. th' ather staar. ok konung' ok hæradhe.
lithe ath thöm bothum the haffua wpburith. och ökis ey
thera booth. xvij

Nu gangh' man ath andru thæs wiliande at han
wil bondan skadha. ell' hans hion. aa aker eller
waar. ell' engh eller höst. drapir hoggir ell' slaar

medh vilia

Blodwtthe. bondan eller hans hion. tha ær thz alt thær
gift they gior som til gangher. och alt ther ogilth
han faar æsk æn bradlikar kombir skilnadhir thera mella. aa
akir ellir ængh. eller byrgdan thingx. tha bøthe som skils ey
swa bothu. eller hwars thera akomo. och enkthe fore fridh bru
tith. och thz skal hæradznæmpdh witha. hwat thz ær sant ellu.

Nu gior olwormaghi fulsære. och blodwtte. xviij
then som mere ær æn fæm aræ. och mynnæ æn fæmtan
aræ. bøthe tolff øra for lythe æn the thre ey ærw. Hi
ær han minne akomo som ær blanadhir ellir blodwtte. bøte
for thre øra. Gior olwormaghi saar ellir blodwtte siu
aræ gamall ellir yngre. war thz ogilt. thy skulu ey bøtir
for gangha. i thøm bothu som olwaghi skal bøtha. thaki
thz malsæghandhe och hwarte konunghir eller karll.

Här byrias haramala balker medh liwdha af thæliar ey honom flokkar Clyo

¶ Hogger man ath andro. och wardher annar for staddir
mæst wilia sinum. Hoggir swa sa ellir andra lim aff. j

¶ Hogghir man annan i sygh eller annur stadz medh
wadha ij

¶ Hoggir man thaak aff manne medh wadha. iij

¶ Kaster man steene ellir skiluther stangh. iiij

¶ Nu kan manne i handlösum wadha wara staddhir v

¶ Nu thy som handlös wadhe kan thinga. och takir
annar stadh fore æn thz skadha gior. vj

¶ Hoggir mad ana. ellir slaar steno. kastar ellir skiluter. vij

Saramala

Ar kan hundir bitha man.
Ehurs frelsis mans thion brythar. landbor. eller therras
thion. magho sakamaal bara.

Epter laghom skal man haldhar

Hoggher man ath andrum och wardher annar fore
staddher. och kan fra hoggha han mothe sinum
kulla. hoggir aff honom næsar. eller orun. eller
liwith oghna. eller hoggir han i anlithe. eller hals
sua ath han haffuer ewerdelikar lythe aff. eller hogger
aff handh eller foot. en wadhar. böthe ath wadha botu
three marker. fore saarith. och three marker fore lytith.
Hogger han annur fulsære medh wadhar som ey kombir.
aff hog ey. böthe three marker fore saar. ther fylgher ey
lytis boot.

Hoggir man annan i rygh eller sundher arm. eller
been. medh wadhar thet som fulsære ær. oc kombir
ey aff hog ey. och wardher then man krumpin eller
lambir. sa ath han æverdelikar lythe haffuer. böte thre
marker fore saar. och tolff örar fore lyte. Hoggir man thu
mul fingher aff andrum. medh wadha. foot flammunt krist.
böthe tolff örar fore saar. och tolff örar fore lythe. Hogger
man then ther næst ær. böthe sex örar fore saar. och sex
örar fore lythe. Hogghir man langstar fingher war bast
samu. fore then næst ær litzlar finghre. böte three örar.
fore saar. och three örar fore lythe. litzle fingher war i samb

Baat hoggir man etc.

z Badha

Booth. &c.

Hogghir man thaar aff manne medh wadhe. wari sva iij
gildh. thaa som fingher j paramalum. och halffuo minne
j lytis booth. iiij

Hw kastar man steene eller skiluther stangh. eller thra
neia handa han helzt kastar. komber thz annar stadh
vndher. för än thz skada gior. stötir aff steene thuer.
eller stok. eller kastar offuer huus. och seer ey huar vndher
komber. thz hether handlös wadhe. wardher ther mosor för
staddher. och faar ther aff skadha. eller huat akomo thz helzt
är som fornempdh är. böthe för saar halffwo minne än
för är sätth. kunno lyte j warda. gialde ok the halffuo
minnar äpther thy som the äru til. .v.

Hw kan man j handlösom wadha. wara staddher thi
än helzt han til komber. sua at ey folghadhe handh.
hugge. wardher slaghin eller stöttir a hand sina.
sua ath fingher krumpnar. eller ouinas. wari thummel.
fingher. ath lytis booth twa örar. Then ther är näst twa
örar. Then ther är näst örar. och litzle fingher öre. wardher
fotther lyttir j handlösom wadha. sua ath tha krump
nar. wari sva thaa j lytis bothum. halffuo minne än
fingher. &c. vj

Hw hogghir man annan eller slaar skens. kastar
eller skiluthir. sua ath huarghin widhir komber.
för än thz skadha gior. thz är ey wadhe/ vtan badhe
wilia then som skadha fik och the som geringhin giordhe.

Hw huar som handlös wadhe thimar som vij
annar stadh takir/ för än thz skada gior ellr ok offt

Saramal

Ulös kaster . och scer ey hwat som emellom kombir .
ellir hwarie handa handlös wadha thz hetir ær .
thz ma the som geringh giordhe . wadha edh gangher .
æn tho ath malsæghande wil ey i edhe standher ellir böter
lypp taker . Nw hwar stadh lyte kombir . i wadha bothum .
sua ath ey kombir affhog . ok tha skal bötis booth quar stan
dher til lithe ær mäth och aar . ligghe tha til sex manna
aff häradhe . hwat han aghir lytis boot lypbära . eller
ey . Slikt skal longhum böthær som gamblu . at lytis boot .

viii Nw kan hundir bitha man tha giffi
n ægendhin wiith hundhin . ellir böte sex öra . kan
annar fæær skadhen giöra . hwat fæær thz helst ær
böthe ægendin sex öra . Wardhir han lytir aff som ska
dhan fik . tha skal lytis boot wara sua stoor som saraboot
Wil ægandhin dylia ath hans fæær haffuer thz ey giorth
tha aghir han wedherordh haffua . som skadhan fik . witha
thz medh twem mannum at hans fæær haffuer thz giorth

ix Hwilikins frælsis manna thion . som ære brythia
landboar . och thera swenar . mylnarar . ellir lego
drengiar . ellir bondha söner som ogiffther ær . bön
dher ellir thera swenar . wthan thianistomän ellir fattar .
the som sinum husbondom fylgia . som frælse tiænar . bær
stegamædz . myting . ellir wedamædz . wardher man witnid .
tasin böte three marker konunge . malsæghende ok hæra
de . ok ten wari malsaghir som han tasir mz . orkar
han ey fullum bothum . tha skal häradzhöffdinge aa tinghe
stingæ kniff gynum hand hans . wttan thz hiona wari sik mz
sex manna edhe .

Här byrias thiuffua balk(er)

Wm · ena stiæl fæ mans · hwatt fæ thz helzt ær han hetir hurtiuffuer · och sighs th(er) hwru man skal lagliga · um honom fara · och forwinna · j

Ath kan han bolagx ena haffua · stiugbarn eller sin eghin barn · ij

Ath kan gortiuffuer gifftez wara · iij

Æn wardh(er) han ey takin widh forsta gerningh · iiij

Ath stial man ghul ell(er) silffuer · ell(er) annur ting fra goodh · som half m(ar)k · och wardh(er) fangthin widh forsta gerningh · v

Ath wittis honom fuldh(er) tiuffnadh(er) · och ær ey j handu(m) takith · vj

Ath stial man twa ora · och minna æn thre ora · vij

Æn wardh(er) han ey fangin widher · och ey j handu(m) takit viij

Æn stiæl ena minne æn twa ora · som ær gaas · lamb ell(er) annat tolikth · ix

Wm ranzsakan · x

Æn fær man heem ath andru · medh lagkallado tinge leedzn och ransakan · xj

Æn köpir ena aff andru · hoffnatt fææ ell(er) kloffnatt · ok thuariz handa fææ thz helzt ær · thz skal medh win och withne giöras · xij

Ath klandar nokor for(e) andru · hoffnatt fæ ell(er) kloffnatt · gul silffuer · wapn · eller thuariz handha thet helzt ær · xiij

Thiuffua

xiiij Nw gripir then til ledzn som handamellan haffuer eller annur wedzordh.

xv ¶ Nu ræmpnir ænd hemulsman sin wen. och withnar ok kombr ey honom fram innan lagha stæmpnu dagha hwat lagha forfall the agha haffua.

xvi ¶ Nu githir man ey hemulsmanne fund fore komith.

xvij ¶ Nu dyl wonin sighir sik ey wingart haffua

xviij ¶ Nu æru ey withne til. som lindh köpte waro

xix ¶ Nu ær then som klandas fore. sighir leegt haffua eller lane taksith.

xx ¶ Nu taks ath saman tiuffuer och thiuffnadir.

xxi ¶ Nu stial man j kirkio eller kirkiogardhe aff andro eller aff kirkio sielffwre.

xxij ¶ Nu stial man j annars trægardhe aple eller andra frukt.

xxiij ¶ Hoggir man apaldh vndhir. eller annur barande thræ vnadhir.

xxiiij ¶ Nu ganghir man j yrtagardh. eller kalgardh annars mans/ stiel löka/ eller andra yrthir.

xxv ¶ Nu stial man humbla ter humblagardhen.

xxvj ¶ Nu stiel man fiska. aff fiskitolin.

xxvij ¶ Nu giffuer man andhrid sak. wm boos drætth.

xxviij ¶ Nu hurw tiuffuer skal hæftas.

xxix ¶ Som findhir ær the hittas. aa weghi. hurw the skulu skiptas.

xxx ¶ Nu kan then som hitte. withne haffua.

xxxj ¶ Nu hittir man findh. wthan hæredz.

Balk

Lo hitthir man faar annars mans. xxxii

Nu hittir man strandh wrak. xxxiii

Nu hittir man biby fundh. xxxiiii

Huru man skal sik wit tiluffuar giöra. xxxv

Nu takir nokor man withan loff ellr legho. hesth. ellr skiwt annars mans. xxxvi

Om sleppir man nötthum tilloff. hwat sak han haffuer. xxxvii

Stial man fææ mans. nöth ellr swin. faar ellr geeth. ok hwat han stial. thz heldher i husom. inne. ellr aa ut-k lothe. som aars gamalt ær. draghs i skogh eller skiwl. ok nöthir thz thær. eller i sielffsins husom. ellr annars mans. the tolikth giör. han hetir gömtiuffuer

Wardhr han fanghin. och tiuffnadhr medh honom. tha skal han bindhas och til tingx föras. en tiuffnadhe ok liut sig lethar medh tolff mannom. och swarir ath han ær sandhr tiuffuir. ath thöm tiuffnadh som tikth medh honom fördis. Sidhan han ær giorth. tha skal han dömas til greep. och til galgha. och liggia ogildhir for gerninghia sina. och löösöra hans skiptis i thry. Taki een luth konunghr annan malsegendhe. ok tridhia haradhe.

HS B 172 - 114v

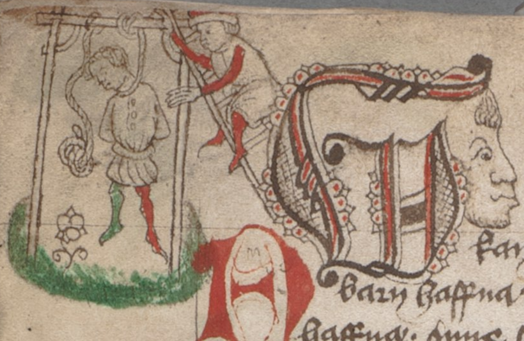

Thyufua

Nu kan bolags man [illegible] stiel ij
hans hafua. ellr sin eghin barn. som paringha
hafua. inne medh honom. Ey ma han thera for
werka. vthan thz prouffuis mz fullum skialum. at nokot
thera. haffuer stulith och gömith. och moth mz honom. ær
ey thz. tha skal thera deel. ær först aff skiptas. iij

Nu kan gortuuffuer gifter wara. tha skal hans husfru
lutha först vndhan skiptas. vtan thz prouffuis
mz fullum skialum. ath hon haffuer stulith. moth
och gömit medh honom. Nu kan then som skadhan fik.
ellr konungs lænsman. husfrune thæs gotz skuldh. giffua.
tha ær hon til vidzordha komin. wari sik medh tolff ma
ma edhe. ath hon aldhre gömdhe ellr mötthe nokot mz
honom. thz hon wisthe ath stulith war. Vithr hon ey then
edhin gangith. ganghe tha hænne losöra. til skiptis. fra
som hans. gither hon edhin gangith wari saklös. Giffuer
nokor thöm skuldh. som i bolaghi war mz hono. eller
parangha haffdo thær inne. tha wari sik medh samu
laghum. som husfru. Then som gortuuffuer ær som gilb
ær sakath. han haffuer forgiorth. badhe liff och losöra.

Nu wardher man ey fanghin aa ferskæ geringh. iiij
och withis hono tolik sak tha skal hæredznepd
han ammat hwart wæria ellr fælla. fældz han
geldhe athra vondhærind thz han misthe. och aa fyretighe
mrk til trææskiptis. och ey liff mista. och ey bo hans
skiptis. wers hoon wari saklös. v.

Nu stiel man gull ellr silffuer. ellr annur tingh.

balk

Redopeningha. hesth. kladhe. eller wapn. eller
huaria handa tiuffnadher thz helzt ær. som halff mark
ær werth. wardher fanghin widh sama gerningh. och tiuff
nadher j handhum takin. han skal bindas och til tings fø
ras. och ther werthing latha. som før war sakth. och doom til
taka. och han lupp hengia latha. ligghe sidhan ogildher for
gerninghe sina och ey boo hans skiptis. vi

Hwo warthis mane fuldher tiuffnadher. och ær ey j han
dhom takith. och æn ær æptto ranzakt j husom hans.
fanneth. thæm som han agher swara fore. ok ey lag
lika leet aa handir hono. tha skal hæradz nempdh han
antiggia wæria eller fælla. fælla the han geldhe ather
bondænd. thz han miste. och aa fyretighe marker til tre
skiptis. och ey liff miste. och ey boo hans skiptis. wæria
the han wari saklös. vii

Hwo stial man three ora. eller mera. och mynna æn
halff mark. wardher fanghin medh och j handum
takith. han skal bindhas och til tings føra. medh
tiuffnadhe. och ther mætha latha. han skal ther sikias
medh tolff mannom. och swaria han ther til samman wara.
tha agher hæradz høffdinge aff honom dømia. ølwer och
badhin ørbin. viii

Hwo wardher han ey fanghin widhir. och ey j handum
takith. kæris thz til hans. wæri sik æn tolff ma
nna edhe. och eller geldhe ather thz han stall. och
aa nio marker til tre skiptis. Ey maa han hengia fore
mynna æn fore halff mark. och ey bastbindas. widhan

Thyuffua

Bundhan thiendhir for han. ek ix
Nu stiel man tva örer. och minner än three örer.
Henste hundh och annath örtyth. ~~skal sk~~ han skal or
kitthnes medh siex mannom. witthis thz hono. och
wardher ey fanghin mz. wæri sik mz sino mannz edhe.
ellir geldhe atter thz han stall. och aa siex marke til tre
skiptis. x
Nu stiel man minner än tva örer. sitth lamb.
grijs. gaas. ellir hwariex handar thz helzt ær
som minner ær werth. än tva örer. warder han
takin widher. och witthnadher mz twem mannom. ok sielf
kin malsegendhe tridhi. tha skal han bindas widher
gardh ellir stock. och hudh mistar. witthis hono thz och
wardher ey fanghin medh. tha wæri sik mz siex ma
nex edhe. ellir geldhe atter thz han stall. och mz thre
marke til tre skipt. Aer hwar man stiel thz halfwaxen öre
ær werth. ellir minner. wardher ey fanghin mz. dyli mz
tiuggheiex mannz edhe. ellir böthe siex örer. malsegen
dhenum ærstimpnud. thz thridhie stadtharex booth. xi
Hwar som takir löön for tiuff. giffui koninge löön ok
aa fyretighie marke. Slathir han lösan onæffsten böte ok
konunghe fyretighie marke. xii
Nu kan aff bondhæx stulith wardax. tha skal han
for grawnd synu liggyæ. hwat han haffuer
mist. Aen haffuer han waan aa. hwart ther
komit ær. tha skal han tith fara. mz firvd maennum.

balker

Ef bedhis laghlika ath rannzaka. tha ma ey honom rannzakan synias. the skulu twa men til taka. sin hwar thera. tha skal then sighia som rannzaka bedhis. sighia hwat han haffuer mist. ellr hwilikith thz ær. tha skal hin sighia. hwat jnne ær fore thöm. tha skulu the lösgiordhe in ganga. och sua rannzaka. ath bondhe haffui ey wadhe aff thöm. Ær thz jnne som aff honom ær stulith. tha skal skudas aff bondo ghar ær aa weghi. sua storth. ath tolikt matthe in kastas ath. och tiuffnadhren liggir ey fiærladhir. och sua at han gatthe in kastadz. ellr ær gluggir wndhi fyll. sua ath tolikth matthe in gangha ath. tha aghr bondhin wedzordh. wæria sik medh tolff manna edhe. Ær ær wndöge ey til. eller gluggir. tha aghr han ey wedzordh. Syn han honom rannzaka. warthe wædhir thrim markum. tha aghr wardh offuer duruo haldha. och bondhar skal wndkaffla wpskæra. och mestho grannd tilth stæmpn. Nu kombr bondhe ather mz grannd synd. tha standr han fore mz wighi och wern. faar then draap som fore standhir. mz wariandhe handh swari ogilth. Komo the fra draap ellr saar. som til koma wari twægilth. Nu bryta the dör hans. och ganga at rannzaka. hitta the then tiuffnadh som the epthir letha. tha magho the han taka. och til tingx föra. ok stande then ræth som förra sagdhir ær. Nu æn the hitta thr enkthe. thz the rannzaka epthir. wari tha saklös for the skuldh. honom giffs men the hitto enkthe och then böte three markr som rannzakadhe. for thes bruttith. ok wari

Thyuffla

Alle saksöke som til waro nempde · Ræfsthed thiufs
agthir wardhes och ey oræfsthinn · wardhe hwar thæm thiufa ·
som han haffwer saak och æruska atth · xiii

Nw far man heem atth andrum · æn laghkallado tinge ·
eller ledzn och samzakan · standir bonde geen æn
swaprind · och wil ey hims lopp lathæ · eller bötir
fram bindhæ · tha skal bondhæ haldha · enæ dan lopp lass ·
Wick han æpter gerningh · a aroken man · tha ær thz ey
twæbothæ · och alth agilt thz han faar · hwat thz ær helder
bardaghi · blanadhir eller bani · xiiii ·

Nw köpir man aff andrum fæ · hoffnat eller klöffnat
ær hwarie handæ thz helzt ær · thz skal alt æn lom
och witthne köpa · then som lom skal wara · han skal
wara bolfasthir man · ok inlændzkir i thy landzheno kö
pith gioredhis · och wardher atth thz ratfangath ær · som han
lungær honom · thir skulu æptir wara atth minsto twe bol
faste men som witthnæ atth köp giordis · Wiett gull och
silffwer · och annær giorwan malm · skapt wapn ok skurin
klædhe · harft · hims och dorath · skal man æn lom ok witt
ne köpa · som för ær sakth · taghar handzlu ær saman
takith · wart och lungat ær · tha ær laghlikæ köpth ·

om handslak
om köp

Nw klandar æptir fore andrum hoff · xv
nat fæ eller klöffnath · gull · silffwer · wapn · eller
bopæningæ · eller hwarie handæ thz helzt ær · han
sighir sith wara · tha aghir then landzordh som i handum
haffwer · witha til heem födha · æn quikt ær · til heem
gardh æn döth ær · ær thz halff mark werth · eller mere

balk

Wari thz med tolff mannir edhe. Orkar han badhe witthnid och edhe. wari saklös. faldz ath edhe och witthnid. giffin wth thz han klandadhe. och aa firetighe mark til trexskiptis. Aer thz three orx werth. och mynnir æn halff mark wari thz med twem witthnid. och tolff mannir edhe. faldz at edhe giffin wth thz klandat aer. oc mz two mark til trexskiptis. Aer thz twe orx. oc mynnir æn three orx. wari thz til sin mz twem witthnid. och siex mannir edhe. ellr lati wt thz klandat aer. och mz siex mark til trexskiptis. Aer thz mere æn ore. oc mynnir æn twa orx. wari thz mz twem witthnid. och trigghia mannir edhe. faldz at edhe. giffin wt thz klandath aer. oc aa three mark til trexskiptis. Aer thz minnir werth æn ore. wari thz mz twem witthnid. oc sielffs sins edhe. Orkar han ey witthnid. giffin wth thz klandat aer. oc aa siex orx. wari censak bondans. xvj

Da gripir man til leezu then som j handum haffuer. sighir sik haffua köpt. ellr lane. wadsätth. eller leghu takith. ellr mz lysningha wp takith. sighir sina hemuls witthar. tha skulu twe bolfasthe maen. ey tak fors gangher. tha skal han finna hemulsmanne. och sino witne fram koma innan three wikr. aen han aer innan heradz. aer thad wtan haeradz. och innan land och laghsagu. och tho innrikis. haffui trigghia manadha dagh. firma hemuldh fram koma. aer han wtrikis. tha komi han hemuldh fore. innan nath och aar. Komber innan hemulsman sin fram innan twessa thinga. som nw sagdhe aeru. wari saklös. och the firari sakin som til aer leeth. xvij

Nu kempnir man hemulsmand sin. wm och witthne. ok
komber ey then fram. innan lagha stæmpnudagh.
som nu ær sakth. och wil forfalz witthne bæra. ta
ær thz lagha forfal witthne hans. Eet ær thz æn han j sot
tæsengh liggher ellr j saarw. Annat ær thz æn han j rike
sins tiænisth ær. Thriddia æn han ma ey koma for olw
end sund. Fiærdhe æn han haffuer eldz högre æn haffuer
torff. Femthe æn han wtrikis fær in ær. tha skal han thz
witthe. mz twem bolfastum mannum. æn han til eckra tessa
forfalla gripa kan. Kombr han hemulsmane sund fram
tha wardhe han badhe ledo och liuffuo. och then war sak
los fran sik gither leeth. xviij

Nu gither han ey hemulsmane sund fram komth. ta
skal han sin wm for koma. och witthind sund. sidan
aghr wmin salan fore koma. Kombr han fore ta
ær wmin saklos. gither tha ey salan for komth. ta aghr
wmin witthe. at han war wm ath thy köpe. tha skulu
witthinis man swæria. mz eens edhe sund. at han war
wm och the waro witthinsma widuir. aa beggia thera
weghna. Hwat tha with thz klandat war fore honom.
och ward saklos. af wmin gialde hono ather. mz fullo
gieldhind. sua smykt thz wart war som tha lwngat hafde.

Nu dyl wmin. sigher sik ey lwngat. xix
haffua. Ostar köpin witthind twem bolfasthum
mannum. som widr thera köp waro. gange tha
tolff manna edh. at thu wast wm ath tessom hafthe.
ellr huaria handa thz helzt ær. tha sak han köpthe.

bakt.

Ær tesse woro withnismæn thær til. och thy aghir
thu ennæ hemuldh haldæ. ellr sielf for gialdæ. Orka han
withna och fæller then edhin. lati wt thz klandat war. och
wari sidan saklös. och winin geldhe honom athr fullu gel
du. thz han wingeth haffdhe. xx

Nu aru ey withne til. som widh köpit waro. ok winin
skulde til ath bindhæ. aghe tha winin widhordh at
dylia medh tolff manna edhe. ath sak war aldre
win ath thy köpe. och aghir sak til enghan hemuld hal
dæ. ganghir han then edhin wari saklös. och then som gat
ey fraan sik leeth. ganghe tiuffnadh en til hans. ok giff
bot wth thz klandat war. och aa firetighe mærke dyr. thz
mynnæ æn halff mærk. ganghe at samu leezind. ok bötæ
som för war sakth. i tolifst tiuffthid. wadsating skal
mz sama leezind. fraan sik ledhæ. xxi

Nu æn then som klandas före sighir leeght haffua.
ellr lane takith. aff nokrom manne ellr qwinno.
tha skal thz i tak koma. kombr then som hemula
dhe och sighir sik aghæ. och hono haffua lanth. ellr lego
sakt. tha haffuir then byrdhe som sik aa bak takir. gange
tha leezn en til hans. och hin wari saklös. fraan sik ledde
Æn sighir then som leddhe. sik thz aldre aghæ. ok aldre
hono lanth haffua. ellr legho sakth. ligghe thz til thæ
redzneppdinnæ. xxii

Nu takir alt saman tiuffnæ och tiuffnadhin. ok faar
bondhin tiuffwin. tha aghir then som took. alt
thz tiuffwin atthe. thr mz sik. ok bondhin taki

om lege
eller lan
han [illegible]
[illegible]

thiuffa

Bath saker wthan gærningha. xxiii

Nu stial man i kirkiu ellr kirkiogardhe aff andrid. aff samulv kirkiu. hemmar godz ellr thz i hæmnar lier lio ær. eller bryther kirkio. wardhr bar aa takin. haffin ey thr mere stiolit æn annar stadz. thær thet æru tiuffnadh takin wardhr. och laghlikis windh sama sak. ok taki tiuffs ræth. som han skuldat haffua. hwariæ sak ept brutthu fynd. ær rætter malsæghandhe fore rædhe tiuffue fynd. Ær ey han til. rædhe tha kirkio wæriandher och sokna man. xxiiii.

Nu stial man i annars tregardhe. æple ellr andra frukth. kombr bondhin ellr hans thion. fa hano thær widh. taki aff hono kladhe ellr annar tingh til widermala. gitr han thz prøffuat mz tueggia manna withnum. böte thre mark och athr stadhan. och kom ey dyll widh. kombr draap slag ellr blodwite thera mellan. wari thz twægilt han faar. som fore ær. och ogilt thz hin fik som til kom. xxv.

Hugger man apaldh nidher. ellr annat barandæ thræ. i tregardhe annars mans. böte thre mark. Bryter han green aa barandæ thræ. böte sex öra som han wardher takin widh mz withnum. Æn wendhis thz til mans. dyli medh tolff manna edhe. ellr bötthe som förra war sakth. xxvi

Nu gangher man i tregardh. ellr kaalgardh annars mans. stial löka grether. ellr kaal. warder takin widher. böte thre mark och athr stadhan. warder

balk.

Han ær takin lwdhær dyli mz tolff mannæ edhe.
Stiæl man ærthær · roffuor ællær bönær · wardær
takin lwdhær · böte for byrdhe · lass · badzstærn · ællær kliff.
three mark til treskiptis · for byrdhe sex öre · mælsæx
gendhend consampind · wæthis thz thæn · dyli mz tolff
mannæ edhe · ællær böthe som sakth ær. xxvii

Ær stiæl man humblæ · æ humblæ gardhæ · oklom ·
skarnd · ællær hwar thæt ær wæxær · wardær takin
lwdhær · bindhe han och til tinghs före · latæ dömæ
til liffs lagh · thiid ath mistæ · ællær liuæ · æptær thy so sakin
giffs til · wardær thz til hans · dyli æptær thy som sakin
giffs · ællær böte som for war sakth. xxviii

Stiæl man aff andræ · fiskæ aff mærthæ · mæzdræ ·
ællær aff andræ fiskætolum · wardhær takin
lwdhær · böthe thre mark stiæl han meræ · ællær
annæ fiskæ stool · standhe thiuffs ræth for / æptær thy so
thz wærth ær. xxix

Ær giffuer man andræ sak for bosdræt · ta dyle
mz tolff mannæ edhe · ællær böte three mark. xxx

Hwar man faar laghlikæ sin thiuff taktæth · tha skal
han andwardhæs konungs læænsmanne · slippær ha thæn ·
swari toliks for som bondhæ skuldhe swara. xxxi

Hwar som findher hitthær aa wegh · ællær wtæ wegh ·
hwat find thz hælzt ær · han aghær lysæ · thz aa
wægh böte for wegh strakti mannum · thom hono
fylghær · ællær mothær · ærw ey the til · tha lyse i mestæ
by · och for sokn inne · aa hæræzthinge oc landzthinge.

thyffba

Kombir then som miste haffuer. för æn lyst ær. sighir til mærke och han sanna tekne. tha suæri til sins enz tvem mannum. och siælffuer han tridhi. ok taki sith atthir vthan löffn. Kombir ey then æpthir som lydh kennis innan natt och aar. taki konunghir twa lyti. ok tridiung then som hitthe.

xxxij

Nu kan then som hitte vitthne haffua. och han laghlika lysth haffuer. tha suæri then til sins so tappat haffuer enz tvem vitthnum och siælffuer han tridhi. och taki sith atthir. och then aghe tridiungh som hitte æpthir thy som fræmmer sighir. Ær hwatt findh ær bætthre ellir wærre. Gripir man til lysingha vittne. och fældz ath thöm. tha böthe och tiuffuer hete. hwarix booth æpthir vitthnum fund.

xxxiij

Nu hittir man findh vthan hæraddz. tha skal hon förras til næsta by. och nidhir sætthias. och lysa latha. for thy at ænghin findh man aff thy hæraddhe förras. som hon findz j. för æn lyste ær giort och samlange. ellir sættir ægendhe epter kombir.

xxxiiij

Nu hittir man fææ mans. hest tamdan. ellir skiuti. oxa tamman. koo. faar. geet. ellir thz mythir fææ ær. thy aghir han til sins swærie. enz tvem mannennd. siælffuer han tridhi. och taki sidhan atthir vtan löffh. och giöri sik vartuffua enz lysingha vitthnum. Ved hest hors. och oxa ema man gærfka. ok andra sinar tæffnar giorir. och sin ærmudar enz fara. sinar hæradz. ok ey vittnan. sidhan laghlyst ær och aa tinghe. vart. ok laghar domir.

balker

Til takne ath saklöso. til thes mætthær ægendhe epthir komber. hwar som gører medh thy. ellir mokra sinna tiuffnir giör. för æn laghlyst ær. böte thre marker. xxxv

Nu hittir man strandh wrak i salto watthne. eller friskö. thær ægarthir ægande ær ey nær. eller hans budh. ok weth ey hwart hans ær komith. lyser han laghlika. tha aghir han tridungh som hitte och ægandha. twa lyti. gangha then til som mist haffuer. mz sannom wartekinum. och twæggia manna witthnu. komber han ey innan natt och aar. tha taki konunghir twa lythi. xxxvi

Nu hittir man bitu findh. och lysir laghlika. tha aghir han halffua findh. komber ænghin som lagh lika widher kennis. som för ær sakth. tha aghir konungir halff widh then som hitte. xxxvii

Alla stadha thær man findhir hittir. tha skal han först wartinffua göra. först medh lysingha witthnu. ok sidan swari then. til sins som mist haffuer. medh twem mannum sielffuir han tridhi. och taki sua sith æthir.

Alla the som godz hielpa undan eldhe. ellir w sio. ellir och fore thær. wari man fra mynklo bæthre. och taki fra mykit aff thy godze som ægendhin wil honom unna.

Nu takir mokor man wathan laan ellir legho. hæst ellir skiut annars mans. akir ellir ridhir. eller giör mokra handa alverkan mz thy han takit haffuer. komber ægandhin epthir. och fanghar allt sa man. tha aghir han til tingx föra. och haffui waldh. hwat han wil heldir ha til tiuffs winna. ellir ransman. xxxviii

Epter thy som lagh sighia. xxxix

Hwar som fanghar enthan thiuff. och slepper tho heno. för æn han laghlika ær til kumme. bothe firetighe marke wardher ok thiuffuer lagh wunnin. ta takis ey löso for han uthan lepp hængis. Swiffnis nokor sidhan. löso taka. giffui konunghe löso. ok aa firetighe marker. thy ær konungx censak.

Ledungh.

Nw bindher konunghir ledungh wth. binder wth roddararveth. tha skal æmpt thapn ok stampn. ok styræman. och thaparna allæ. och skal bindas aa quidhtingom ok stædhas a lidhstæmpnind. Kum allir konungx wtfærdo tha skal bidhi fun thad mætthom. för koma æn the wt göras. thætta ær lagha ledunghir. fingher skipt aff hundare hwario. wil konunghir sielffuer wtlændis fara. ellr hær sin wth sendhæ. tha rædhe sielffuer huru lenghe thæd wil borto wara. ok epter thy wardhir han ledungh wt bu dhir. som thæd wil sielffuer wthe wara. Thætta bud ær j förstæ j skiplagi Sithir han quar. och wil ey sielffuer wt fara. ok ey hær sin wtrikis sendæ. tha ær lagha ledungir attæ pund. ok attæ spæn. j hampn hwaria ær förstö skipmisth. j tundæ landhe. ok attundha landhe.

Upti uppsala stamne. och i fiædrundær landhe epti(r)
enekøpings stamne. i andra skipuist. agha wara sex ar.
ok sex spen. Thæra skipuist aghæ wt göras enz spæingild thz
æra sextighe marke i hwart skip. Tessæ skipuist skulu offrer
all thri folklandh gangha. slikt aff mælande sord som aff
wighsom mane. wm thri skipt. Thz ferdær skal wth göras.
aff mattal aff bondom. och bondasynd. legodrengiæ ok lösk
mand. the kalles maggande mæn. som tughu ara æru. han
skal i allom wtskyldom standha. thri til konungs thæd wtudd
takir. Alla skal skipuist wtgöras. och til konungs wistthinis
föras. Nu skal een mæd rædær hwario hampn for(e). ok een
for(e) attungær hwario. slikin attungs mæn wiliær. takæ. ey skal
thæd waræ fatokar. æn thæd mo markær kost aghir ok ey wt
willinghir ellir olwoghir. ok æn tho wm aat hwart ok lens
mæd for(e) hundari alls. ellir och hans wist budh. Hwilikin
thera thz lathir. böte thre mark. enær thöm læmit hafnæ.
andrær hundarins. thridhia tekiomannens. Fullir agin te skip
uist och spanamala ok andrir wtgerdir. wtgörær. som böndir
aru. Wari then bonde. som skipuist ok spanamalær orkar
göræ. ok then ey orkar. göræ. thz wari legodrenghir. ok gö
ri wth fyrir örtoghir wm aarith. Alla koma thri mz ko
nunghs wtgerdhom. for(e) konungs wist hinis. thri aghær attungs
mæn. for(e) stadær ok hampnome alle. Wil ey bondhin orkir
göræ. for(e) rætta stæmpnodagh. thrim daghu fyr æn skipuist
skal wth gangæ. ta agho thre næpdomæn thæm til hans
gangæ. ok mætta thwa pæningær for(e) een aff hono. ok sua
konunge fulnadh sua. Sua ær och wm spanamalær kom
span ok maltspad. och sua athir gieldh thz ær tiughu marka. æ.

Ex äörd
gamalt lagh
man old

om skatt

Hwar lethgerdir skulu göras aff enatali ther skal them
varith. aff enantali samföras. Nu skal konunger
haffua siex nöth. aff hwario hundari. fetha ko eller
konunxkt nöth. hwar fiärdungher siith nöth. siex böndher aeth
faar hwar bondhe sinx fangh hög. eller sinx gamgx. Ok thin-
bonde aeth höns. arla ey höns til tha arla the böndher
aeth lamb. kidh eller grijs. for aeth höns ok ena gaas for
thry höns. the som ey. Vilia kanu taxioma. och sighir ey sik
fulla lethgerdhir fangith haffua. Attungxma sighir sik fult
lethgiort haffua. aff attunghs simom ok hampnoma samma thz
ens höns. Wilia ther ens attungxmans atha. ok lensma
nos. wari sidhan saklös. Ey ma attungher lagh for sik binda.
ok ey fiärdungher ey halff hundari. ok aldher sidast heelt
hundari. ena lagh for konungx lethgerdir göra. gura. Nu
agha böndher fulnadh for kirkioma redh göra. for sina
enykta kirkio bool ar. thz ar sorghlandh sordh lender hunda
ris kirkio hwario. och haff enk lender tolfta kirkio. haffui
kirkian snerix frelst. stande thz for bondans. och wari sak
lös. Sitha landboa quar. the sethlika agha lwth göra eller
thiänisto mannen. ok af andra mannen. the bönder kunno ey reth
aff ffa. tho at the kräffler for garthe hans. tha agher konun
gir wald at lata taka aff garthe thera. hwat han wil for
the lwtgardh. och sakir ens. thz ärw thre örer. for lwthena
och three marker for hapnena. Sither attungher quar. hundari
sakir atth fem marker. fierdungher at tio marker. halff hundari
atth thiughu marker. ok alt hundari atth fyretighe marker. ok
ar skipwistthena fulla lwth. the boot ligghir til konungx bordh.
ar hwar konunger faar allan fulnadh ther wari böndher saklöse.

Nw hwat wrekskyldom thz hetir arw. hwat thz ær heldir
skipwist ellir spannamale athergeldh mot faar hons ellir höö.
tha skal konungx lensman. ellir af lensmanzins sendebudh. fore
wara. och attæ attungx mæn. the skulu ey bort fara. for æn taki
onæ haffwa fult fangith. the skulu witha hwar som wtgör
ellir quar sithir. och the aghir saklöse wara som the wæria.
af them fallin som the fælla. Ælla fellis fiærdunghir for mot
böte three mirk. thom taki taxiona sielffuer. ffallis
ena fer eeth faar. böthe thre örr thom taki af taxiona.
ellir fallis for eeth höns. ellir höö. gelde twa pæningha
for een. Enghir taxiona. thz wara ogift som han förr
fal theem at saklöso oc thæmpte amat bæthre. En magho
kirkiwe warnandhe pæmpnaas for konungx wtgerdh. Ælla
klimmo konungx wtgerdhir ey fram koma som pretthan
stæmpnodagh. ta ær forfall for. Eet ath the ey budh fin
gho Kunnat at the sent budh fingho. Endhin at the eft
wadhir fingho. fra ath thon skilas. som the hona wtsökde.
thz skulu lansmæn af attungxmæn. eet sinom edhe fælla.
Enthir aff hundhari quart. tha sike folklandz hæræth eet
tolff folklandz mæn. with fyretighe mirkr och with skip
wisthena smærdhir

rodzes wrettiskyld

Thetta ær rodzins wretskyldhir attæ mirkr sinærs. hwar
sith ägith broddh æthir/ af örtugh pæninga aff hwa
rom for tighlama. af thio markr. af atergeld aff
hwario skiplaghi. sex skipp thimbla aff hwario skiplaghi.
mark thimbla aff hwario aar. ey the hema sithia. for
ledunghx lamæ. fara the wt thaff medh ledunghe sino.
wari tha lidunghe for ledungx lamæ. ey wari thr wtgerdh

Merce Nw ær skip lwth j ledungh gangith. ok twa
wardh ok wakur komith. siel thera enn aff andrum ellir
gømir ellir bryther æptir landzlagh. æ hwat sak thz hælzt ær
thz aghir wara halffno dyrare. æn bothin æn thz hema giordis
ok halffno lagh sidhe badhe æth ok dom. ok witnum. Nw
wardhir enn sandher æth gerningh. tha bøthe sak j thera
tadingar. Takx een lwth styreman annan malsægandhin.
tidhir æptirther. Ællir wardhir thera enn drepin. ellir thing
ghin fulsarid. thera aghir konunghir firetighi marker for frid
brittith. Nw kan thz sættas for æn the heem koma. ok kan
sidhan thz mal delas. tha aghir tha thz witha sæth och
bøth. æn styremanz sino. ok æptirthom. wardhir thz ey sæt
for æn the heem koma. stande tha fore æn landzlaghinn.
ellir lagha witzlum. Kastir man. wthbyrdis æn wlikx werke
och ærff til tuæggia manna witne bøte thre marker for
thz bordith til landzins wæth. och sex marker for thz bordh
til haffsins wæth. gørs thz æn wadhir wari saklos. gør sty
remad thz aa siglingh. bøthe æptir skadan. och aa thre marker
skænir man hampn aff andrum. bøte thre marker. giordhe
han honom mera skadha. bøthe æptir fullom witnum alle
agho hampn sky for konunge ok biscope. ok iærle. ellir
formadhe the som konunghis haffwer for sik. Nw takir sty
remna wardh for bryggiu sino. wardhir skurin j warde
bøthe sex ørar. kan sidhan skadi aa skipi wardha. wtan aff
sio. ellir annad aff landhe bøte wardmand skadan æptir ok aa
thre marker æn then wardhir ey fanghin som skadan giordhe.
bøte och then three marker som wardin fællir. then styrema
nen til wardh gømmir. ok skadan æptir som før war sakt

Aru wernthir mænd thær a landz sith. tha skula the ward
ut sætthia. til landz gömo sinne. Byar wardh strandar wardh.
och bötes wardh. fellis mand byar wardh. ellis wardhir mand sku
rin i wardhe. böthe three örar. thz ær byamanna ænsak. fel
ler mand strandar wardh. ellis wardhir skurin i thöm wardhe.
thre mærkir boot aat. Takis ena konunghis andrar skiplagith
tindhia takis then i wardhe sker. wardhir æy skurin i falz
tha takis then ena mærk som i wardhallenom war mz honom.
Fellis man bötis wardh. ellis wardhir skurin i thöm
wardhe sex mærkir boot. ok thz ær konungx ensak. Nu kan
mand koma gönom tessor wardha. ella æru wpsagdhir. tha ær
wadzordh hans som wardhe haldher. witha thz mædh tweim
mannum. the han hördho tha han laghlika öpthe. thry oop.
orkar han the witne. böthe fyretighe mærkir. æn thær hæriar
ellis brænis. göres thær enghin skadi wari saklös. Enghin ena
och annan i wardh fore sik sætthia. wthan han swari sakin for
the han fore sik sætthir. swasom han sielffwir fore sik swarar
skuldhe wm han wardhin brytha kundhe. Bondhir ok hal
fastamar. aghar i wardh nempnas. æy man konar i wardh
sætthias. löser mand annan aff böthis wardh. qwarlis then
en aff konungx mane sidhan. fore wardh. tha taki witne
aff thöm sidan kom til. war han then wari saklös. falz
han tha böthe som förra sakt ær. Strandar wardhir aghir
haldhas. tha sool ær wp ganghin. sidhan aghir thz lagh
likar til sighia. thöm honom skal mæst wardh haldha.
mz tweggia manna witnum. och gange fra wardher
som budhkaffle. Thz ær forfall therra. wardh skulu.

[H]ieldster liggir han j soot eller sarom. eller haffner [illegible]
dömin fore doma. eller kalladher aff konunge eller
är oeldher höghre än haffwer torff. eller aa fiett fe [illegible] sine
Desse forfall [illegible] sagdh. skal han luthsa mz twem [illegible]
sum oc sielffwir han tridhi. och warl fölghan saklös. falla
[illegible] kummun. tha bothe both sum förra är sakth. hwarie
both aptir [illegible] sumom Amen

[illegible]

[illegible] fuerit [illegible] tha forit [illegible] dicit [illegible] scripta
[illegible] in libro [illegible] mihi [illegible] nec [illegible]
[illegible] in hoc [illegible] super libro [illegible]
dicit [illegible] bona que feceram mihi [illegible] si [illegible] in hoc [illegible]
[illegible] libro [illegible] dicit [illegible] preter [illegible]
[illegible] mea [illegible] in vita mea mihi ad salute[m] [illegible]
si [illegible] in hoc [illegible]

Hwo som sweer opa bokena han gör tiggia handha forst at
han sighir swa alt thz hiær ær scriffuat j thesse bok mik aldrigh
hiælpa j nw lagh oc gamal lagh om iak sighir j thesse edhe
annan tiith. leggir han handena opa bokena som han wilde
swa sighia Thät thz godha jak haffde giorth kome mik aldrigh
til gangx om iak sighir osandh j thessom edhenom. Thridhia
tha kysser han boken som han wilde swa sighia alla the bön
oc läsningh sum iak haffwer läsit j mina leffdagha kome mik
aldrigh til hielpe om iak sighir osanth j thessom edhenom

[illegible] suo
[illegible]

Hwilkijn som edh swer vppå boken han Swer och j legge
handh motthe först segge han så Alt thz som scriffuidt
staar j bock och j the helge läffth bodhe gudz gamble lag och
så j hanss nije lagh komi migh aldre till hielp och tröst
om jak falsktt swer j thessom edh Amen. Sidan segger han
sa och legger hand vppå bock Alt thz gott som jag giort
haffuer komi mig aldrig til hielp ffor Jhesu Christi anlethe
om jag falskt segger j thessom edhe. Sidan Swer han
och segge swå alla godha ord och bön som gud migh min
ärn sagd och sidhan jag kunde tungo och j min ...
komi mijn siäll aldre till hielp eller signadt om jagh
falskt segge j thessom edhe. Som mig är thu Sterkarth

Hwilkijn man som falskt Swer åå bock Merke thär
Sijn Siäll waådhe the tijdt han Swer Sik the fignar
han sig vtz diefflwlsens hand the tijdt han edhe thet lathe
han mattz j sin mun vtz dieffwlsens hand the tijdt han
dricker sacramentt och alla the godhgerninger han gör the gör
han vtz dieffwlsens hand, thet till att han haffwer
openbar Skrifft taghit och men edhe bettre giort

Thetta äre rågongz emillan yladheboor
och hele häradtt som kallas hieradz roor

Försth roon perävöri, kuhankona, jyskenlandha,
polimatkanmäkij, pantanaha, hiroinmaanoja,
karhunkallio, kaytoinkoski, pirtiniemi, hyyha
isti, kenisijlda, harinvasa, kurniemi, roij
kivelathesho, taliskiskni etc.

Wij Gustaff medt gudz nåde Swerigis Göthes och
wendes konungh. Tilbiude edher troger undersåt
Bondemän alle, som bygger och boo udi Öster
botnenn, Wår Gunst och nåde tilförenna &c.
Effter thz troger undersåter i thr wetta edher, gud
skee tiill loff, ett folkrikt Landt är, och
Hemanenn doch ikke så mong röptage eller bru
kath, att the sig thet wäl nära och hielpe kunne
Utannd på sårdeliga hemmandhem tij fijre ell
flere paarfolk thr ikke mer bodh är, än som
ett par folk kunne nära sig och hielpe sig medh
Sammelunde gör thr fast osterkelige till udi
Landet medt the plumpe bonder, udi så motte
att thr finnes en som haffue bodh udi twå
tre eller flere byer, liggend iffrå hans
hemman en fierdingz eller halff myle wäg
Och doch samme bonde all hielff, fisker och bruk
thr medh then skeer stoor försorgh, for en
Ägor ther iblandt haffua, Ezå att then for sig
ägor, longt iffrå sitt hemma liggend haffuer
slåp sig haud eller höö udöffuen wenager
ther emellan liggie och förderffues ther igenno
Mongstädz myckit gott for folk wäl motte
hielpe sig medh, Och oss sådane plumbonder
klyffue godt hemmen Bå att Cronone afft
then skeer bryggend rätt eller stäl, och lika
så thr medt att Cronones ränthe fast bliffuer

forswagat, och the stycker som hemannen besitt-
ia platt vtharmade och förderffuade ähre Såå
wåre thet förthenskuldh mykith nyttigt, och wele
wij eder trogne vndersotthe rodhe och formane
ath I eder en nu alwarlige saker företage, och
effter som ~~klart~~ för berörth är, att hoss idher är folk
nogh, och then ene ligger och tränger sig in vppå then
andre, Therföre motte y endelige tencke till att, rödhe
x skogen, och rymme idher vth y ödemarcken. Såå ath I
it annarlunda näring och bärgning, en genom hwars annars
skade och forderff sökie och haffwe motte. Och wile
wij idher som forne plumpeiorder ther y landeth
här till brukath haffwe, vidh högsta hyldo formane
ath y ikke här effter skole så bliffwe Cronones he-
man, som y här till giorth haffwe. vtha ther ären
nogott ~~liggett~~ stycke iord haffwe vdi eth hemman, Thå
skall then vpslathe samme iordh hono till köps, som
största parte vdi samme hemman äger, for tijler och
skääll, effter som then smella aff ouilde mätis inte
aff sagtt bliffwe kan, Hwar nogre thee wår befall-
ning emooth stå sig forminne lathe: Thå haffwe wij
till sagtt och befalidt, och här med binde och befale wor
befallningzmen ther y landeth, att tha the vdöffwe straff
skall, effter som all olydne och ohörsamhet bör straffath
bliffwa. Ther hwar och en sig effter rätta haffwe. I
Befall. I Dat. vpsala 6 Junij Anno 1 5 5 1

HS B 172 - 12v

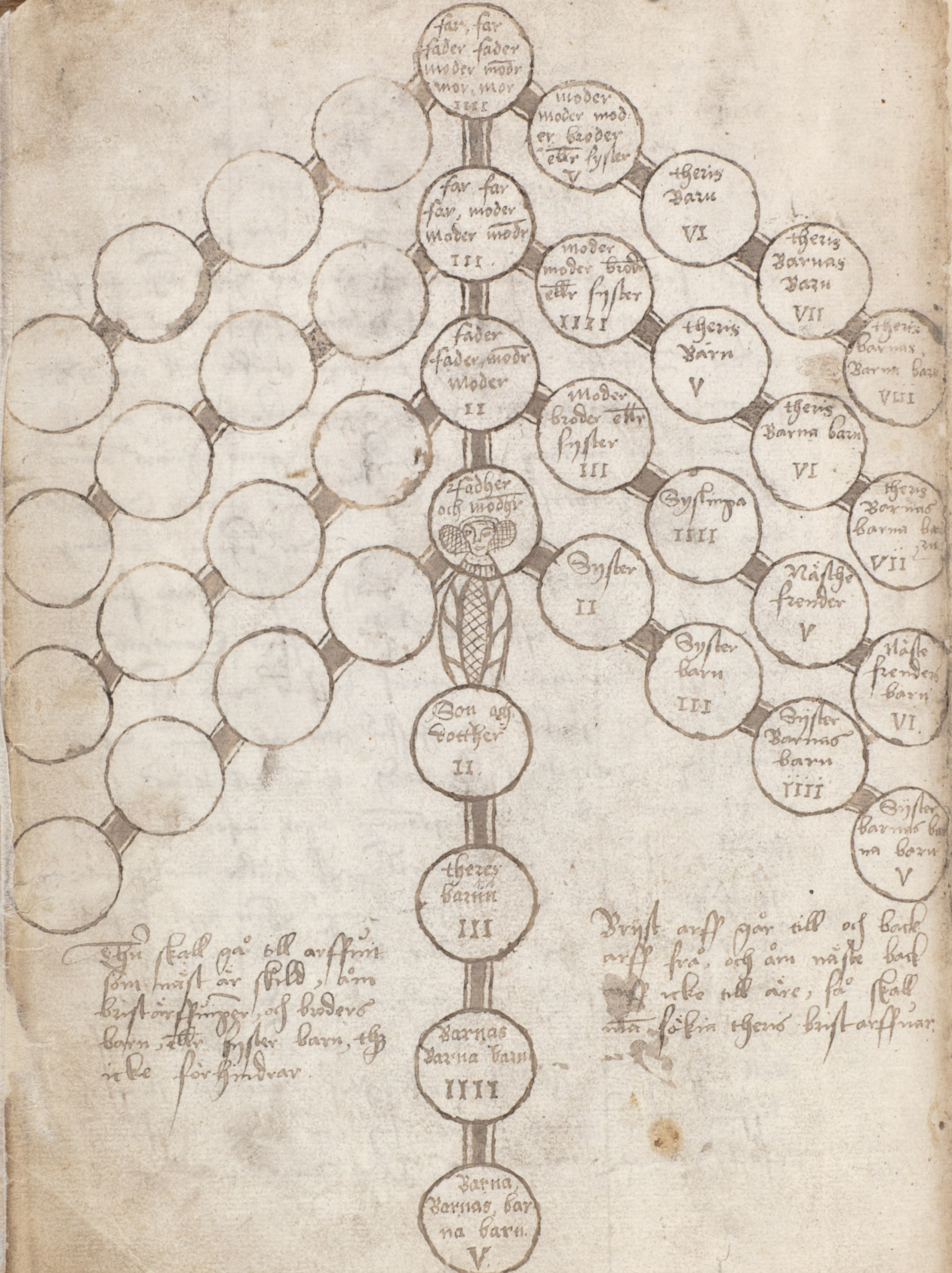
far, far
fader fader
moder moder
mor, mor
IIII
moder
moder moder broder
ellr syster
V
theris
barn
VI
theris
barnas
barn
VII
theris
barnas
barna barn
VIII
far far
far, moder
moder modr
III
moder
moder broder
ellr syster
IIII
theris
barn
V
theris
barna barn
VI
theris
barnas
barna barn
VII
fader
fader, modr
moder
II
moder
broder ellr
syster
III
Syskinga
IIII
Fadher
och modhr
Syster
II
Näste
frender
V
Näste
frenders
barn
VI
Syster
barn
III
Syster
barnas
barn
IIII
Syster
barnas barna barn
V
Son och
dotther
II
theres
barnn
III
barnas
barna barn
IIII
barna,
barnas, barna barn
V

Thet skall gå till arffuit
som närmast är skyld, än
brystarffinger, och broders
barn, ellr syster barn, thz
icke förhindrar.

Bryst arff går till och bark
arff frå, och äro näste bark
[illegible] icke till äre, så skall
~~ma~~ söka thens bryst arffuar.

HS B 172 - 13r

moder moder moder broder ellr syster
V
theris Barn
VI
moder moder broder ellr syster
IIII
theris Barnas Barn
VII
theris Barn
V
Moder broder ellr syster
III
theris Barna barn
VI
Syskinbarn
IIII
Syster
II
Näste frender
V
Syster barn
III
Syster Barnas barn
IIII

Brÿst arff går till och
arff fra, och äro näste
vlo till äre, så
söken theres bÿst arff

Roor emellan Satapund och emellan
Åbo stich till Norfinneland y Nedre
Hared, så följer nu thz förste som kallas

Tuska karin luothå
Susi karist olki luothan
Rist oian våzen oia nieme
Kari korbi [illegible] Lam
Lyden Lattari
Turaierskusten kylen mäki
Lautha kodan valha
Pirtin kari
Petäisten porta Suvå
Somen kylyi
Caulonon oia
Harzå pajüü
vähä Lambi
vahamemi vp med åån till
Nimmen varten
Perä verstnew våzen.

Aries Wedher

Aries är gott blodlathe på armen, Doch icke hundh dagho, och ej medh
köpom och är gott wandra eller wegh åter och ej annorstedz köpsla, och å
thett gott att smidhe och allahanda som medh eldhe skal werkes är got
att göra etc. Tho är gotth att bestyje thet rasttan endha skal hafftrå.
och söj the tingh såm stadugh skall skal wara och fast, såm är Hjono
lagh, Stalbrodhskap eller annath selskap, Thå är gott att rake sitt huff
wudh skegh, och ej atth göra hwffwudh nogon lekedom, hwilken thå wäre
dher sår, han for tho uppeligha bötther, Och tu må tu will ferdas tu
torft ey fruchta atth tu kåmer i noghu lifts fara etc.

Taurus Oxen

Taurus är onth atth lathe blodh och lathe skera ny kledher och ~~the~~ för
Thi fara, och lem borth fremmingar, Töy att the wilia, uddrifh Hiern, och
och är tho onth att go till skeps, och atth göra tunghand och halse leke
dom, ty then såm wardher sår J halsen, han for ey swårligha bo
ot. etc. Tho är gotth att såå och plantha trä och byggie sigh husen och
göra fredh och, och leggie grundwall och troskap och selskap atth göra
och altingh atth begynna såm lenge skola wara etc. skal tu icke begynna
was atth ferdhas, fförty tu fåår gerne skadha etc.

Gemini Twillinghe

Gemini är hwarken onth eller gott, doch en medhell än tho är onth
att lathe blodh aff armen och är gotth atth affla frucht medh qwinnor
Och all selskap begynna och lathe skera ny kledher och är gott att så
och bruka jordhena, hwilken thå sjuker wardher han fåår tha raskeli
gha bötther etc.

Cancer Krewetth

Cancer är itth medhell tekend. och är gott lathe skera ny kledher och wandra till ~~lang~~
fara udi them, och att fara till skeps J wår och all thu
J födher och bidhia sigh husten, och är gotth atth fiskia
tigh såm wattum till göres Och är gott att tagha till sigh lekedom
dotthand till brijstt.

Leo Leyan

Leo är onth atth aderslo, och att tagha sigh till lekedom, och är
onth att begynna alle honde tingh såm rasktan endha skal haffwa
Och onth att lathe skera ny kledher och sett kreer i thend. Thå
är gotth atth begynna nij hus och feste och bröllop atth göra etc.
Thå är gotth atth begynna allt tingh såm medh eldhe skola werkes
~~Weijk~~ och mann [illegible] sind skruddh, och är gotth att dagtinghe
emellan herrer och förster och göra fridh emellan städher. etc. Thå

Vir

godt att taga lekedo till waddhand ~

Virgo Jungfru

Tå är godh ath göra sina hosbonda tienesth och att köpsl-
latha alla godha tingh, och ath sendha utt bref och budh
och ~~skera~~ lathe skera nij klèder och försth i theen fara
~~the~~ fara, It Tå är best ath göra selskap och wandra-
i effterlaedh och är godt att göre bryllop mz enkior och ey mz
iungfrur och är godt ath dagtingha mz store herer och godz
godh fredh. It Tå är onth att taga lekedom dryck till ligg-
och onth till ath gå till bastughu och till strijdh och fara bola
twillo ⊙

Libra Voghen

Thå är godh lathe blodh och ath köpslagha mz alahanda godz
och godh att wandra och wendhe sina vägh i wether, Tho är
godh ath leggia hionde folck och sith fiskewand och är godh
att gå kornn och bryggia och är godh ath göra quinnor wilia
och lerdh hinde ... hustru, Och är godh att skera nij klèdher
och fara i stem Thå är godh tale mz store herer om dagtin-
gha, Tå är och godt att göra selskap, och ey är godh ath byria
atte göra the tingh som stadugt och lenge skola wara. ~

Scorpion l: Scorpiüs

Scorpius är onth att lathe blodh aff ådhrom alle ath köpa och gö-
ra onth till allehanda tingh ath fåra sedhan han will haffua ther-
en wedh sidha ropa och thå wesh dagtinge och tale mz store herer
Och i thett tekn skal tu firma godh rådh, och ey skall tu göra
tinn hemlighestingh någhen lekedom i thett tekinn ~

Sagittarius skytten

Sagittarius är gåtth blodhlatige aff ådrom kåppråm, och är godh
köpa och selia alth thet som förgyllth är, Och then som haffuer gule
ferdhe ~~klede~~ köpa och lathe thett skera, och i then fara och gö-
ra selskap, och ledhia sith arbetz folck, och är godh gåå i
bastughu, kaba och skera aff sith håår och godt att göre hio
ulekth och ~~the~~ rom tala, och tho är onth att gå sig kärund och
planther settie, och sina skuldh fordra. Och ey är godh att

köpslagha

köpslagha Ei skal mand nogh göra noghond bekledhen till ma ghand meth drick elle gunadh &c

Capricornus: stenbäck

Thå är godh atth latha blodh, bodhe Aderom och köpa, och är och atth köpslagha elle selskap göra, Hustru och bid fria, elle tagha barnn och sethia till skola, Och är atth göra fridhskap och skall man inga höghe arbet begynna ther han will haffua gagn aff, och thy bindhe bendh elle brefft möth, thå är godh att såå och planthe träå och köpslagha allahanda tingh såm grodha och tingha dröghern och koppar, Thå är och atth byggia hus och källare, gröffua elle kupar till grämmatt atth leggit för thy thett bliffuer icke warachtigh &c

Aquarius vatuman

Aquarius er godh ● blodh latha aff armara och med kö gom och er gott atth tala meth alla handha klerck eidh the såm macth haffua och är godh atth köpa allahanda quekh elle thett såm lodh haffuer, och är godh atth segla och tagha forlar väd offuer landh att end stedh aun selskap atth göra, och är godh atth begynne the tingh såm lenge skolo vara, och huadh mann slår nöppå för thrasta enda

Piscis: fisk

Piscis är quarken ouch elle godh atth lathe blodh, thå är godt att segla och köpslagha, vatn quern och skep byggie och selskap göra, Och lathe skera ny kledher, och först i sjöen fara, och är godh atth göra all the ting som watn til hörer, och godt vandra bodhe aff landh och vatn och helst i söder, och är godh atth göra fridh och endrecht, atth thett mann will haffua till rasken endha, och är godh atth göra rättskap och köpa the såm hath gjuta fersha och dila fersha &c

Huilken såm will begynna atth fåår
dag noghen stedh thå skal man först se till
I huadh tekn manen är vdi &c

Aries: Vedhur

Om mand är j aries tha må thu utt ferdas förty tu
torft ey fruchta atth tu komber j noghe lifsfara etc.

Taurus: Oxen

Om mand är in thauro, thå thå skall tu ey ferdhes thå för
tu skadha etc.

Gemini: Twillingen

Om man är in gemini, thå skal tu ferdhes, förtij atth
gåår tingh vel och alla menniskier huilke komber till vilia
tigh såm wenner och brödher etc.

Cancer: Krefftwetthe

Om mand är j cancer thå skall tu uthfotts twekst atth
färdhas, förtij atth thet går tigh well etc.

Leo: Leian

Om mand är in leone thå skall tu icke fullkothe gladh
ferdhas, och ey heller rödhes etc.

Virgo: Jungfrw

Om ma j virgo thå skall tu ey ferdhas, förtij atth
tigh widherfares wådhon ondh lycke: etc.

Lybra Wechten

Om mand är j libra, thå skal tu twekke om atth ferdh
ffortij atth tu finner ena wådh tima ondt etc.

Scorpius

Om ma är in scorpione thå är hwarken ondt ferdhes
eller ghott etc.

Sagittarius

thå skall tu ferdhes tin resa
Om ma är j sagittario haffua tigh till godho
fram förtij att alth thz wilth
thz widherfaras tigh etc.

Capricornus

thå skal tu icke ferdhes
Om ma är in capricornu
förtij thet går tigh ey efter thi wilia etc.

Aquarius

Om mand är i aquario, thå skall tu atth ferdhes, förthy tu finner för tigh hwar tu komber thet tingh han tigh wäll behagha etc.

Piscis fisk

Om mand är i pisci thå skal tu thy begynna atth ferdhas förthy atth effter tu faligher thå tu far ostadh thå närd tu falistad thå tu komber ighen etc.

Huilken så vill leggie stalbrodherskap medh noghe thå skal han först see hwadh ~~tekn~~ mona är vdi först

Aries

Om ma är i aries thå skall tu icke leggie stalbrodskap medh noghe noghur,

Taurus

Om ma är in tauro thå skall tu spörie tigh hwar tu kan få eina godh stalbrodher etc.

Gemini

Om ma är i gemini thå skal tu leggie stalbrodherskap förthy the nödhfars bådhe gedher och ärl etc.

Cancer

Om ma är i cancer thå skall tu icke leggie stalbrodskap medh noghe, förthy atth i komma myckiend affund tilgora

Leo

Om ma är i leone thå skall tu leggia stalbrodskap förthy ether vidher fara myckiend godher etc.

Virgo

Om ma är i virgine thå skal noch leggie sinath stalbrodherskap etc.

Libra

Om ma är i libra thå skall ma icke leggie i stallbrodherskap förthy ma fåår myckin affund och nordhe plagor

Scorpio

Om ma är i scorpione thå är thy godh leggie stalbrodherskap etc.

Sagittarius

Om manen år i sagittario thå skal man leggie stallbrodherskap / förty i thå bedhe lycka och dess &c

Capricornus

Om månen är i capricornu thå är ey godt, att leggie stallbrodskap / förty förty att it gåår icke well &c

Aquarius

Om månen är i aquario, thå skal tu och ey leggie stallbrodherskap &c

Pisces

Om månen är i pisce thå skall tu leggie doch [illegible] att tu skiler sigh uth [illegible] thett snarast tu kanth &c

Soll:

Wardh eth barnn född i thenne effter planeth thå kallas söndagh thet barn wardt wäll talandhe och wist well skapatt och frömtt / och får mykett samming Rikes wänn och flyer from odygdher &c

Luna

Wardh man född i måndagh thet wardher groffth å ledhamother och wärdher [illegible] / och rettferdugh och kyskt och ostadugh &c

Mars

Wardh ~~mann~~ barn född om tisdaghe thet wärd rättferdugh och [illegible] artigh [illegible] och talar gerna [illegible] och [illegible] ordh och tagher till [illegible] thet thå honn sy till [illegible] &c

Mercurius

Wardher eth barn född om onsdaghe thet barn får eth skönt språk och thett bliver behändelighe aff all gönst godh och leffwer samminghe och är klenn och klok &c

Jupiter

Wardt eth barnn född under ~~ingen~~ torsdaghe thett är altijd gladh gladh och [illegible]

Methe inter Finlandiam et Rutheniam

Prima, Retkusari insula prope Kiuinapas diuisa int utrusq terras
2a Kekala, in prochia Kiuinapa] In Kiuinapa
3a Sirisalkka in eadem prochia]
4a Oestkima in prochia Ägrepä) In ägrepä
5a Pärikiffui in ead prochia]
6a (Saickawori in prochia Jäskis] In Jäskis
7a Retkikallis in ead prochia]

Methe secundum Literas pacis antiquas inter Karelia et Rutheniam
In quibus fit mentio de Sawilax Jäskis et Ägrepä

Prima meta de Mari in campum dictum Oestsidensyut in cuius medio
est mons dictus Rinta et hec meta dr esse in prochia Uijkerr
kie 17 sunt meas mons iste ij cu Mosa
Deinde in campum Saoa in prochia Jäski que hz transitum in Voxen
Deinde in Säijräkiffui per solsked
Deinde in wetsakijffui de ijrenlampi de mustaniemi
Deinde Paimlari Kalsoloto et Riskei, de Kaucka vijtsa, et Saris
ta, de pettelpolffui
Deinde Piitanlampij koramäki et Ahulista
Deinde Piitansari in torssari Järffui
De Warppo waria in salko iarffui
De walajärffui in aurisaskis et in kijaransari meg sam
petim habitantes in Sawlax possident in Rutheni
Deinde in kaiwenlaks in Pirojwesi de raikkaipala de pasthaloth et
orihiwesi,
Deinde Samarittaipala z sic p ioorärffui in orksensalmi Sir ad
prijtkajarffui in Kamkoski
Deinde kassijärffui in kollentaipala, Deinde mete terre adiacen-
tes in alijs litteri continentur

HS B 172 - 18v

Konungs Magnus Ladulås Landz Stadgar vtskreffuin vtaf en gammel Lagbook Anno Dñi 1580:–

Magnus Swea Konunger och Götha, medh Gudz nådom, sender allom them mannom ther thetta breff see och höre Gudz helsso och sina nådh. Wijr kennoms ther widher, Att af thes werlde Gudz haffuer ås islipat, förer Oss tels att hugsa och stadga, Ther gudi wari seder, och thera Manna tarffuer såm Riketh byggia, Åm ther haffuer i Swerige en osedh lenge, Att alle ther man åm Riketh faara, aldrigh ære the så Rijke, att the welie eij gesta fattiga manna hus, och allan sijn kost holla vtan peningar, och nöte tels åp vna litla stundh, tels sijn fattiga haffuer lenge arbetath före, Och medh tij att af sillikom osedher kommer offta både möken lijffsvåda och så siælen, Thå haffuom wijr tels så skipath medh Swerigis Manna Rådh, både Biskoppa, och så andra ædlige mannie, Att alle wegfarande skola sielffua sigh kåst råda, Och Jngen skall ther skyldoger wara, till them någeth att giffua, Och ther till att thetta måtte heller hollas, Thå wilia wier, Att en Mader skeyps till hvariom bij, them selie skall wegfarandom mannom tels the wedertorffua, heller och till andra Manna redhin ther them få tels the wedertorffua för thera peninga, Än wegfarandom man warder retter till Mans, och will han eij ther han ær retter till honom selia tarffuer sina, böthe 3 m. En Konunga, och en wegfarande Mader, then eij fick sina tarffuer, tredie skiftis i twå lothe, taga 16 örthuga hærede, och 8 örthuga Rettaren, Huar hæredzhöffdingh, skipa Rettare i sino hærade, heller böthe Konunge 3 m. Wilie eij bonder weder taga, böthe huar 8 årthuger, Rette eij mera a en bonda, än twå hesta, och seli både höö och korn, och alla tarffuer sina för peninga. Nu en thå Rettaren will huarkes wegfarande Mader aff sino selie, och eij till andars retta tij att han ær woldugher æn annar, tå böthe och så mökleth mera för brått sina och wari tels sex m. Thwå Konunger, twå hærade, och twå wegfarande Manne. Än thå att the træten sin millom Rettaren, ~~och~~ wegfarande mader, och then som han till ær retter, och seger huar annan eij haffua rett giorth androm, Thå setiom

Veire them alla till fire hunds vender, af Herredno till Vara medh
them skielom, Att Vegfarande Mader, lyste för grannom och skeligom
manne af herade tå han borth foor att han fick ei sina tarfuer, att kö:
pa i slikom by för peninga sina, Än teth är och så stundom att
Men vilia ofdyrt sitt godz selia Vegfarande mannom, Och ty
Viliom Veire att Vegfarande mader selias sina tarfuer sosom
almenneligt Köp i Landena, Och tå än någer är then ther teth
Vill hemlige taga till bijn, och kiöpa teth in teth han hafuer ty sial-
ver, och han Vegfarande mader vtselia, Tå selie han sam dyrest
han gitter, ga till huario atfölie må. Nu före ty att teth är intet
att selie Kotten, vtan att han hålles efter, Tå Viliom Veire thessa
Vore skryan så Veider lagh festa, Att huar som något tager
vtan thes vilia som: å: Tå Viliom Vij att han tagas löntliga v-
tan bardagan och föras oss, gå i till huario att han hafuer dagh
åm 6 Veckor att böte XL mk för Rånth teth han giorde, Och
tå än han ey böter XL mk i tom ser Veckom, Tå Viliom Veire
att han föres åt hå Ethesi 40 mk skole skiptas i tre lother, tager
en loth Konunger, annan herade, och tridie then som Rånth var
vintergiort, Warder teth så att them som Rånth hafuer, flyr
vndan, och skers vp budkafle, budas herade att tage then man,
huar som ey kommer till böthe 3 mk, Warder teth och så att nå-
gen skier vp budkafla oskelige, och fara menn efter hans ordom.
vilia taga mann saklösan, Böthe 3 mk then vpskar, än teth huar-
io att the fange ei manne, Tå han warder fangin, och får han se-
dan fiordingsnembd för sigh, att han är saklös, tå böthe then ther
budhkaffla vpskar, heller them först förde 12 öre, tage firo
Konunger, firo herade, och firo them ter oskaliga warder tagin,
Än the alla äre fulda af herade till at taga honom, tå gifuer
Veire sakfose, flyr then bort vndan som slijk sak warder gif-
uin, ta skall honom en Maan dagh gifues till att swara att
komma, af then dagi skall han hafua månath frest at böta så
mykith som för är sagth än att han felles, heller Verie feden
vtliggia. Warder och so att någer ten är sander att slika ger-
ningh, förer nogrom herre till i landena, och håller then herren
honom friden han får Vort breff, att han skall then sama bårt-
lethe åm fiorton natter, Böthe 40 mk eller Verie sigh medh sinom en

HS B 172 - 20r

Ede, Än tå att någer annar Mader heller honom än titt at
han huario att han ey wärth breff får, tå böte titt huario 40 mk
Edzöreth warder och so ofte att then sam gerningana gör, att han
kallar sigh adro namen, än han heter, och skipper så vndan, och
andro Madre warder tagen för honom then ey till giorde, then
sam så warder tagen, han skall werria sigh medh tolfft ede
them han war tå meder, tor gerningana syn segh giort wara.
Får Mader ey födo huarke medh bön heller medh peningh,
aro ther till weitir, Tå lofftue wij honom att taga så mökket
sam han må sigh förstom hielpa meder, och gelde så mykett före
sam almennelighit kiop ar, Och efter wij att tetth ar wäll wer-
dugat att the haffua mera frelse sam werdigare aro, so och
the som mera arbeta för oss, Tå tage wij vndan, Edzöres
gestningh, först alla wora gårdar, så Biskops Riddars
och Swena till wapen, så att the skolo ey skyldoga wara
ther till antingen giffua heller solia, vtan the sielffua welie=
Allugas wiliam wier och ey måå ther wor faller skiryende
Rikens till frelses och nåde, att niuthe, och fresam them medh
wort wåldh och worom ede, och allra thera namn fremst
i Rikens aro, Än ar tetth att huar sam hugger heller dre-
per någen i sitt sielffs hws, heller annars mans hws
tå skall alt tetth han åger skiptas i tre lother, Tager en konunga
annan herade, tridie saak söke och then sam gardens gierdes å,
och så wtlagader å till then tider för honom ther han haffuer bru-
tith wader, Och böthe oss seden fyretyi mk, Slika sama hem:
ar skola alla the haffua sam Quinno wåldfora, heller der
ys saga i kyrkio, Kirkiogarde, heller a tingom, heller gånger
å grindh, och göras sot heller tager Man för annars mans gor
de, heller hugger lem af manne hu. Och at thessa wor
Sköyan måtta enalunda helles öffuer alt Rijket, Tå wil-
iom wier, Att huar sam får att göra af thessom någeth nu
ar wptald, att han werries tweggie andra heredz nembd,
heller fellas, Och huar som får att göre någeth af thessom nu
ar wptald, Tå skall han aldrigh fridh få för än han then sama

Beder för honom sam hulst åtte ther gerningen är giordh i, Alagar merder tij att teth war Werdigt att the som Oss följe framarmera både medh Rådom och Hielp, att the mera äro, Thå gifwum Wier, Alla Wora Mann, och Wor kära Broder Benedicts och alla thera byggia och Landbo, och alla the i thera gårdz äro Lydingo aff allom Konungligom Rätt, Så och allom Erkebiscops Slerna, och alla Bisskopar Slerna, Wier Wiliom och Att alla the man ther medh Börg tiena, att the haffwa thetsh sama frälse hwem som the tiena helst &c. Wier haffwom och så skipath att ingen then ther Län haffwer, legge någor ålage å bönder heller tunga, Så Wist han Weill ey sin Län mista. Wier förbiudom och teth att Bönder gore ey gingerd Lensmannom Utan the sielffwa Wila, ey heller till Tings eller Utan Tinge, Wier Wiliom och att ingen mann tager segh Winth aff bonden. Och får han någre åloma aff handenom då fe han ogild, och Warder hann fongin, tå löse sigh sosom egendom domer är till, och thet är emsine ther fongen är, Leggiom tij: h: Hårda Refst Under, att Flester the så taga, ära så Feredzlosa, Att the Wånda ey hwath Bonden får sett åter, eller ey, ven the githe kyst medh sine tarffwer och Kyslor &c. Under thesse Wora skepan Wore Under Monger ärliger Mann, och gaffwo ther Jaa till, och sworo att the skulle thenne hålda och sterkia medh alt teth the gotho, Ther woro Under Bisskop Jacob Erkiebiskop aff Upsalom, Bisskop Amunder af Stregnes, Bisskop Ketilof aff Findlandh, Bisskop Asser aff Wexiö, Ther woro och Under Riddare, Först Wor broder Benedicter h: Ulff Karlsson, h: Benedict Lagmandh, Magnus Jonsson, Swen Kiöpettler, Ulffwer Hungersson, Amunder Larsson, Knuut Mattisson, Nöriker Algutsson, Lars Haralsson, Kärsten Hungersson, Benedict Jonsson, Raffwal Raffwer, Raffwal Biriesson, Biynirl Bot Botilasson, Ther woro och Under h: Peder Wor Cantzler, h: Benedict Erkiedirkur af Upsalom, Prost Anders och Prost Jorn, Nu ther till att thesse måll the Wi haffwom nu uptald, mätte haffwa fullo faste, Thå lothom Wij Wårth Insegel för thetta breff settia, Och War thetta skepath och skriffwit i

nningen är giordh i, Alnugar
te som Oss följe framar
the mera äro, Så gif:
Vor Kära Broder Benedictus
lla the i thera godz äro
Så och allom Kyrkobiscopi
Wiier Viliom och Att alla
the haffua thth samma
Wiier haffuom och
affuor, ligge Någor ålag:
Will ej sin län mista
ore ej gingerd Lensmannom
Kingh een Vtan Kinge,
r segh Sinth aff bonden,
nom då fer han ogild,
sosom egendom domer är
, Leggiom tij :h: hårda
, ära så fredzlösa, Att
tt åter, eller ej, ten the
or En Vnderthsse
ligger Mann, och goffuo ther
hålda och stercka medh alt
Bisskop Jacoper Kirkiebiscoper
Stregnäs, Bisskop Ketlof
Wexiöö, Ther Voro och
ler Benedicter :h: Vffkaul:
nugh Joenson, Sloen Rij:
nder Carlson, Knutt Mat:
son, Karsten Hingerson,
Raffual Börinson, Bijn:
nder :h: Peder Vor Cantzler,
Prost Ambert och Prostson,
i haffuom in. vestald,
Vij Veartth Insegel för
Kopath och skriffuit i

Allum efter Vår herres födelse dagh, thusend årom, och tuhun:
drade och ottetio och femthe årena En

Här sitter nampn thera Manna ter Vesgöta Landzlagh giordo
och fannfördo, Först Var Lumber, och aff honom är nu Lumbers
lagh kallader före tij att han togh haffua fiurth och giorth en mö
kijn Lott aff Lagum Varum, han Var födder i Wangum, och
ther ligger han i enom kulle, förtij att Var han hedon;~
Annar Var Biörn Kattij, han Var aff Wedaleby, ther Var
han Iordader i enom kulla förtij honom Var ej Konungs slägh i
Christna, än å them samma kulle ständer tera visera ännu i
Wedaleby, Tridie Var Torer Rettuer aff Hökom. Fierdi, Allij
han Var födder i Siggis Langum, och han talde Lagh i å:
Lijntorna Vallum, thn Var Vrongvijs, och för sijn Vrongh:
lett saker, Kastada han i lagh Varom, Marga Vretta, och Krokr
och Ilbrädo, och tij Var han kallader Krings Alli, Femte Vul:
ver Stallkarij, han Var Lagman Littla stundh, och Var grym:
mer och Vrongvijs then stundh han Var, Siette Var Sun:
der af åsingh, Siunde Var Vlffuer aff Scalgu, han
togh bårt Veskelse, Så att han tappade bådi Voldh och Lagman
namnn, för sijna vådi skuld och falsko, Ottonde Var Tijrmur
han Var födder i Vpland, Niondi Var Vlffuer, hans
Sun Var tiende Aswer af Fern, han talde Vesgöte Lagh all
å ena dagh, tij eno sinne, och aldrigh mer, förtij han drog slag
ther efter, Elffte Var Carl aff Eggivori, han ätte ej egen
äller allra losta Så mickoth Radzelser hans och hirta höffuerske
och Snille hans högde han till ther Vallt han fiorde efter then Man:
nom Syallde ther laga Spiel giorde i land Vore, Han Rettsij
huariom efter sina giord och landzsedh, för andom inamom frel:
sade han odömum, hvadan aff Var han sagder medh mykla
Sijgin Lagaskiprer, Och tij Var han sagder Konungsliga fader
att Fosterlandi. Tåälffte Var Algutter Hansom, efter
han mykla hugador Mader, then och hindger, Nu förtij Strön:
ger hans han Vilde ej efter sijns faders döde ta syndh: å: sigh

binda att Wesgöta förmeli, förtij att War Unger och rij att seg aum ȝ alla lötse, Och tij togh Under aff Ekolandom Trettonde Weidh Lagmansdöme, Rettwijse man och ståtlikter, hann talde rett lagh och gomde wer i hwario stadh, Sedan togh efter hann Zalkij broder hans fiortonde Weidh sama Weldi, hann skijgde sedan och medh sredom broder sijns hafde sofft i ordom och ätt sefftuom allom tienande Rettwijs och lagliga Waren allum Weesgötom, Efter han togh Gijttigar Algutsson, femtonde Weidh Lagmansdöme tå fulkomen att walde och Witå sina medh gudz tröst, Sextonde War Alguther hansson, Siuttonde War Eskil Lagmader, Han skorde innerliga och letsade all Lum lagh, och annat mera att ninta hafftd landtings för allder seder, Sedan han fann Landzens lagh, då skrifade han them med mijklo snilli, och sielff sijns förseo, han War marga Wega Weel fallin till thes Walds, han hade tå gafft aff gudij att han ätte snilla mijkla för adrom Mannom, han hade Eterledom oligen sent godom Eterlom, och öffwer alla förre skijrde han Wesgöta, Och thera Höffdinga han War Magnusa Sån minnes sköldz aff Bierbo, han War mijklit Mader för sigh, till åldra Råda och Retta Så och War han öffwer alla Rijksens Höffdinga, Så han War mijklin för sigh till åldra Råda, Så War han och goder drenger till Swärd, och till aldra Råda och talla ȝ strijdh, hwadh må iagh nu mera aff honom att sia, Vtan thetta att seent födder annar slikter Mader, Attertonda War Gösta Lagmader, Spaker Mader och Rettwijs, Nittonde War Folke Lagman, War skiär och milder i dagom sinom, Rogh marger sede aff Wår lagh och Swillo barn gange från Arffwe sino &c

BIBLIOTHECA REGIA STOCKHOLM

kole leffnå vidh lag or ikke vidh ſlagh

lönd n^a^ i Roa,

tractula i pu Gadh

påverniij 1p6

HS B 172

binda att Warsgöta förmeli, förtij att war unger och ri
cum z alla lötse, Och tij togh Under aff Erolandom D
de Weidh Lagmansdöme, Rettwijss man och ståtliker
talade rett lagh och gömde wer i huario stadh, Sidan
hann Jalltij broder hans fiortonde Weidh saina Weld
styrde sidan och medh fredom broder sijns hoffde hooff i
och åttstedhom allom tienande Rettwijs och lagliga W
um Westgötom, Efter han togh Wyttigar Algutsson
de Weidh Lagmansdöme tu fullkomen att walde och
medh gudz tröst, Sextonde war Algutter hansson,
war Eskil Lagmader, Han stiorde innerliga och lathade
lagh, och annat mera att ninta hafft landzins för alld
Sedan han fann landzens lagh, då fugsade han them
lo Smilli, och sielff sijns förseo, han war marga Wega
fallin till thess Walds, han hade tu gaff aff gudij att s
Smilla mijckla för adrom Mannom, han hade Klerkedom
hemt godom Klerkom, och öfwer alla förre styrde han We
Och thera Höffdinga han war Magnussa bån minnis s
Bielbo, han war mijkit Mader för sigh, till åldra Råd
Så och war han öfwer alla Rijksens Höffdinga, Så h
mijklin för sigh till åldra Råda, Så war han och goder D
till Skward, och till aldra Råda och talla z Strudh, hwadh
nu mera aff honom att seia, Utan thetta att senth födder
sliker Mader, Artertonda war Gösta Lagmader, Sy
Mader och Rettwijs, Nittonde war Folke Lagman, W
och milder i dagom sinom, Kogh marger Sede aff war
Srillo barn gange från Rettwr sino &c

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

HS B 172

Alle skole leffuá vndh lag or ikke vndh slagh

bönd ntā i Roa,

vdag tretecla i pn Gudh
eric påtinnij ip6

binda att Wesgöta formeli, förty att war unger och r
ann i alla löthe, Och tij togh Vnder aff Erolandom
de Weich Lagmansdöme, Rettwijse man och ståtlicker
talde rett Lagh och gomde werr i huario sauch, Sedan
ham Hallij broder hans fiortonde Wendh sama Wesle
fijgde sedan och medh fredom broder sijns hafde hooff
och åtteffdom allom tienande Rettwijs och lagliga W
uum Westgötom, Efter han togh Hyttigar Algutsson
de Weich Lagmansdöme tu fulkomen att walde och
medh gudz tröst. Sextonde war Alguther hanson, S
War Eskil Lagmader, Han hörde innerliga och läthade
Lagh, och annat mera att uinta haffd landhins för alld
Sedan han fann Landzens lagh, då hugsade han them i
lo Srulli, och sielff sijns försoo, han war marga Waga
fallin till thes Walds, han hade tu gaff aff gudij att ha
Snilla mijkla för adrom Mannom, han hade Etterdom
hemt godom Etterlom, och öffuer alla förre skijrde han We
Och thera Höffdinga han war Magnusa Sån minnes Sk
Bielbo, han war mijklit Mader för sigh, till aldra Råd
så och war han öffuer alla Rijksens Höffdinga, så ha
mijklin för sigh till aldra Råda, så war han och godor d
till Sewerd, och till aldra Råda och talla i Strijdh, huadh
nu mera aff honom att soia, Vtan thetta att sentt födder
slikker Mader, Attertonda war Gösta Lagmader, Sy
Mader och Rettwijs, Nittonde war Folke Lagman, W
och milder i dagom sinom, Rogh marger Sode aff War
Snillo barn gange från Arffuir sino &c

KUNGL. BIBLIOTEK STOCKHOLM

HS B 172

Alle skole leffua vidh lag or ikke vidh slagh

bönd n:4 i skoo,

bäg tractula i pa Handle
eric pärsonij 1p6

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

BIBLIOTHECA REGIA HOLMIENSIS
198
586113

HS B 172

HS B 172

HS B 172

Biblioteket,
OCKHOLM.
ndskrifter
B 172
Lag. S
No. Medelt

HS B 172

HS B 172

HS B 172

HS B 172

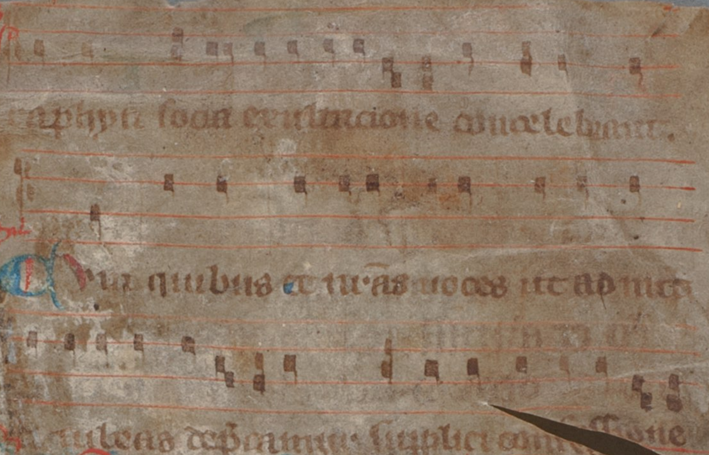
raphyn socia exultacione concelebrant.
Cum quibus et nr̃as uoces ut admitti
iubeas deprecamur. supplici confessione

Sanctus Sanctus
Sanctus dñs ds saba
oth. pleni sunt celi et ter
ra gloria tua osanna in excelsis. Bene
dictus qui uenit i nõie dñi osanna i excelsis.

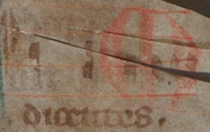

Te igitur clementissi
me pater. per ihm xpi
stum filium tuum do
minũ nr̃m. Supplices
rogam⁹ ac petimus. u
ti accepta habeas. et

HS B 172

benedicas. Hec dona. Hec munera
Hec sancta sacrificia illibata. In pri
mis que tibi offerimus pro ecclesia tua sancta
catholica. quam pacificare. custodire
adunare et regere digneris toto orbe
terrarum. Una cum famulo tuo papa
nostro et antistite nostro et rege nostro et
omnibus orthodoxis. atque catholice et apo
stolice fidei cultoribus. Infra canonem.
Memento domine famulorum famularum
que tuarum N. et omnium circumstan
cium quorum tibi fides cognita est et no
ta devocio. pro quibus tibi offerimus
vel qui tibi offerunt hoc sacrificium lau
dis pro se suisque omnibus pro redempcione animarum
suarum. pro spe salutis et incolumitatis
sue. tibique reddunt vota sua eterno deo
Communicantes   vivo et vero.
et memoriam venerantes. In pri
mis gloriose semper virginis. Marie ge

HS B 172

[illegible]
te uendic. ff. d iust. t iu. l. est spes qr debeas optime
[illegible] qr inuenit no pt. xxxiiij. q. iij. si hec
[illegible] di. cor epi. n oz qs mala cas seu despe
c. t suis allegacoibus colorare. C. d iudic. rem no nouam. et qr pa
rum sepe in hec aduocati no fumunt. s; dnt. fr qr euenit litis du
[illegible] alicui litigantes obtinet ex ?ousta t astucia. t ambito
[illegible] fraude t iniuria aduerse ptis. ff. d iudic. si filius. ff. de
[illegible] t postumis. si qs. ff. d petit. q debet. ff. d euict. si p ipse
[illegible] ff. d fideiuss. except. ff. d adult. denuciasse. ff. d uan. t
[illegible] d. cg. si medx. ff. ad trebell. si fruus. et e ptor. ex. d i inte re.
e ex litis. d fide istrio. mrt. h tn pruinosu e quo ad aiaz t q ad cor
q ad fama. qr q negligit tcet e. xi. q. i. nolo. qr neo diu gaude
a iudice ingt inq. vn dic. ut. .i. v. caueat. Habito igr negotiu
ex i scptis qr hoim memo labilis e. ut C. d testa. iubem. xx
iij. di. ptea. si hesitet n erubescat dic. nolo meci re pitis
[illegible] bris deliberare. qr tps indigemus ut ad ma[illegible] ag[illegible] di. po
test. vn salon. oia fac cu ?silio t no penitebis. nã i [illegible] q
rit ?silia sapientu. ff. d fi. istrue ?sitti. i pn. ad id. ff. d pap.
[illegible] si i edibz t ip dem pom. ut. xxv. q. i. [illegible] pe pn. Roboa ei
regnu pdidit qr noluit seiores seu sapientes audire. xvi. q. i.
cit lit. vij. q. i. de[illegible] t uidas ob h punit. ut de pe. di. vi. c. i. v. ieg
t di. i. ic pmis. auditoi naq sapientu uacande e. ut ex de p
supt. ex studijs. t punit q ?silia sapientu n susap. lxxxiiij. d.

[illegible] celet. ij. q. iij. § nod [illegible]
iu defendat. C. d postu. quisquis. V. ar oia. Sz uer n [illegible] in d
nudasti secta tale tue pto ?te i ead ca ee aduocatu [illegible]
t ita optinuit. ar. xiij. q. i. § qr g n griuit allegeta p [illegible]
te. xvij. di. legim. ic. diachoi. n i qone sr diacono [illegible]
q poritate seu allegat p utraq pte. alioqn nlli ee ?siliu
dand. n h suffic ad uoice remoued. ut no. ex. d testi. di
lecto. Sepe uidi ab aliqbz peti ?siliu n ut acceptaret. s; ut il
li ptea ptn alti ?silie erubescant. si at fui aduocat tu i ca il
la no d finita i aliq pte sui ?te no ero. alioqn timere pu
nicatois inuoluor. ff. d his q no. i fa. athleth. ic. § puaricator.
ff. d pua. l. iij. § q si aduocato. ij. q. iij. § no. C. d aduoc. di
ui. l. i. n i cau fuuore pupillor. nã si aduocat tui ?me
um. meno mortuo detur tutor filius ei. in ead ca possit
pupill. assistere ?tra tu. ut. iij. q. vij. § tu. v. si [illegible] patre. ff. de
postu. l. f. Quid g si te dedi fide cp p te eem aduocat i ca
illa t fina lata e snia ?ta te i ca. appell ?tr te ee pto aduocaty
[illegible] si [illegible] sepe fit i ca. nã sufficit [illegible] p aliuq re. C. d neg. g.
tutor. qr t aduoc. t ?dam fisti pt ee ?silar i alia ca i q no
[illegible] C. d aduoc. [illegible] l. ij. ptea cu ap alia e [illegible]
[illegible] q. vi. siqs [illegible] qr p eod salario [illegible]
aduocat defende [illegible] ap[illegible] ut dic [illegible] d sal. qr si
aduocat suu clientulu [illegible] dic [illegible] ff. V. [illegible] ipruide
[illegible] sequen[illegible]

[illegible] ut diligeret quasi [illegible]
i retin[illegible] ff. de patr. uetib. xxiiij. q. iij. transferunt. xxvi. q. v.
n mi[illegible] [illegible] xi. c. i. 7 ij. nā si plā effunderet [illegible] erit q̄ in a
q̄ reprehensibi[illegible] nā ex finis sermone i ꝑmus [illegible] cit inducit p
acimi. c. de dotis ꝑmis. l. f. i. f. 7 in multiloquio sedit excusare iqui
nat. ut. xliij. di. sit rector. 7 ex ūb iam ibi captores insurgē.
e. q. admittit ad ho. pos. p. l. f. vñ seneca. contioians fornax li
gua nīa ē nīx illo. velle loq mistū sap oi tpr stultū. vt sermā
dec; garrula ligua [illegible] ar. i p. c. sit rector. q. ēī custoditos
suū custodit eām [illegible] q̄ icōsidate loq̄ sentiet mala. v. q.
v. c. f. nā qr ex ore ꝑcedit coīquinat hoē; ex. de renūc. ñ cū.
c. ꝑ gñu. i h ūbo. 7 xi. q. iij. mr ūba. i h ūbo. melius ē tace
qr cū pudore loq̄. nīx ꝑnūciam uulgaré ꝑhibuit q̄ di.
mais ual callar q̄ fol parlar. ar. xxxvij. di. ecclesia. pate
7 i p. c. sit rector. 7 ex. de maio. 7 obe. illos. 7 sic ex ore suo cū
potis redarguit. Cū semel emissū uolet irreuocabile ūbū
ut. xliij. di. c. patit. sic iudei plures codices [illegible]
v. di. q̄ sincti. vñ illo. ex ore tuo te iudico [illegible]
q̄d longe magis erubesce; 7 dic. heu patior [illegible] facta
mis. hī ēī fides de o sue [illegible] ff. de interrog. act. de etate. s.
c. [illegible] ꝑ [illegible]
[illegible] ex. [illegible]
p[illegible] [illegible] ꝑ [illegible]
at tū ne sagitta tonante rector sū abicē i causū sui repentina

[illegible]
credentia. [illegible] c. l. xij. de ꝑvi. sac sem. unicuiq; i pri[illegible] [illegible]
de fide instru[illegible] 7 lxxxviij. di. ꝑ oro i [illegible]
off. mag[illegible] c. de decuri. l. f. i au[illegible]
diatore allus. 7 ii iunior a minoris [illegible]
ꝑcede. ff. de al. scl. l. ij. 7 c. l. xij. ut dig. ordo. [illegible]
i acor. q̄ ff. [illegible] de [illegible] v. p oro. [illegible]
7 etatis ig ꝑferetur q plures hīt filios. ff. de decur. [illegible]
xlvij. di. c. necē. ego tñ credo ut ꝑdixi. n ob. ꝑ. iuna. fi ei ꝑ
m. i. potiorē locū hīt. antiqui 7 ꝑdentiores cū ultimi subse
quunt. ut fortiores 7 districtiores. sic 7 ꝑ; i castr. acie ordinata.
ñ maiores 7 fortiores ad custodiam exercitus subsecunt. ut 7 p
i ordine ꝑcessionis. Caueat aūt ne adiuicē dissētiant. nā oīs
gēs 7 sētia i se diuisa desolabitur. xxv. q. ij. si ea. g; 7 si q̄
ipit ꝑcax fuit [illegible] it eos dicat aūt clientulo ut ei silentiū
ꝑonat. qr qr sapiens agit fatuus destruit. [illegible]
i bo[illegible] xvi. q. ult. i noua. ex. de [illegible] q̄ int de
ordine aūt allegandi [illegible] q. i. t. de [illegible] aduoc
[illegible] di. ē q̄lit aduocat se d; gerere cū [illegible] ne breuit
primo iudicē aggreditur q̄lit eū [illegible]
iudices cū [illegible] salutet. c. de off. diu. [illegible] l. f. [illegible] Si iudex ē
eps 7 rex 7 [illegible] de [illegible]
to ad terram demisso [illegible] humilitate [illegible]
xl. di. i capite. [illegible] ē illū [illegible]

HS B 172

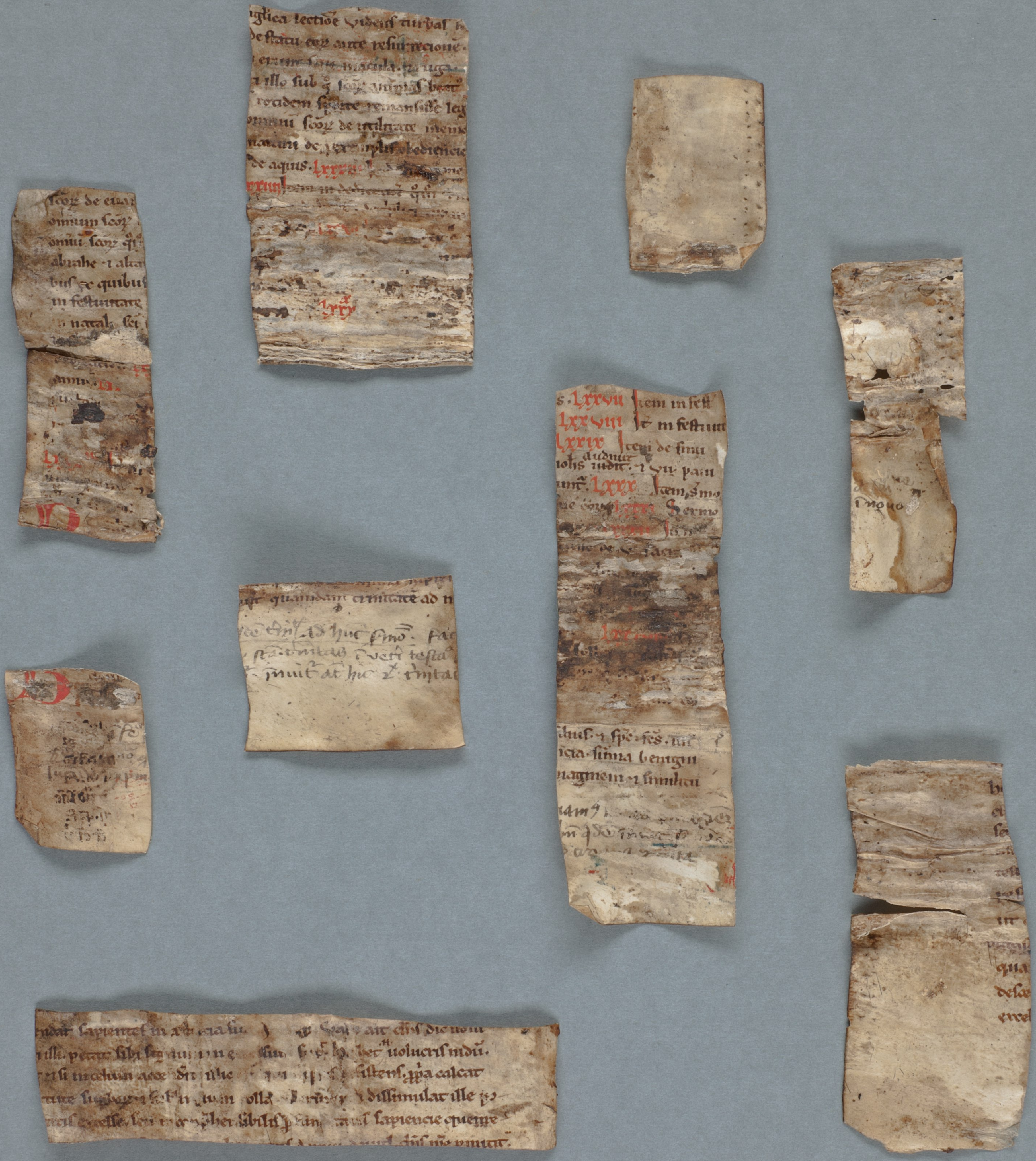

glica lectioe videns turbas
de statu eorum ante resurrectione.
erant sine macula.
illo sub q sco amicus beati
totidem spiritus remansisse leg
omnium scorum de utilitate inven
narratur de exemplis obediencie
de aquis. lxxv
xxiiii

lxxx

scorum de eius
omnium scorum
omnium scorum
abrahe . i abra
bus ex quibus
in festiuitate
natali sci

s. Lxxvii Item in fest
Lxxviii Item in festium
Lxxix Item de sim
audiuit
nobis inuit. i vii pain
tunt. Lxxx Item sermo
ne conv lxxxi Sermo

chius. i spe. fes. uir
icia. sima benigni
nagmem . i simhan
tiam9

quamdam ciuitate ad n
ad hunc sermo . fac
sa. veritatis verti testa
inuit at hic et ciuitat

endat sapientes in a eciam
illi. petite sibi
ersi in celum asce
cutie suspen
nis excelle.
dic nom
uolucris indu.
sistens. ppa calcat
dissimulat ille p
sapiencie querere
dns nos vincat.

h
ci
se
in
qua
desc
excel

HS B 172

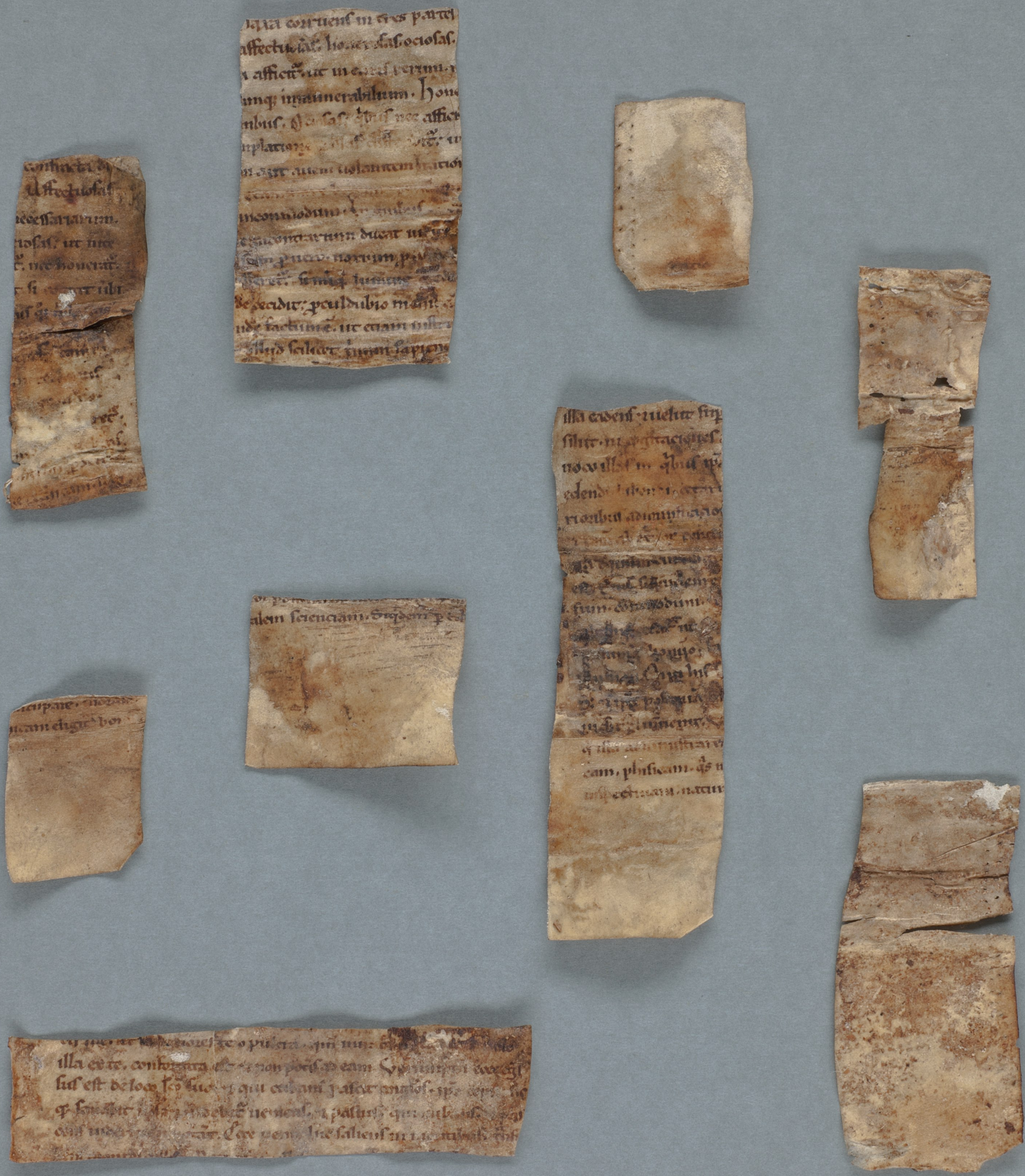

...ia conveniens in tres partes
affectuosas. honestas. ociosas.
affectum. ut in eorum terminum
...umque innumerabilium. Hone...
...nibus. [illegible] nec affici...
...mplationis [illegible] in
... autem uoluntatem ...
[illegible]
incommodum [illegible]
[illegible] ducat [illegible]
[illegible] pueri. notum [illegible]
[illegible] sinique [illegible]
de recidit; procul dubio [illegible]
unde factum est. ut etiam [illegible]
illud scilicet [illegible] sapiens

---

contineri...
Affectuosas
necessariarum.
...osas. ut nec
... nec honeratur.
... si [illegible] ibi
[illegible]

---

illa credens. tueletur sup...
sibi. in [illegible] actiones
[illegible] in quibus [illegible]
[illegible]
...ribus administratio...
[illegible]
...fium. commodum.
[illegible]
...eam, phisicam. quas ...
...inspectivam. natur...

...alem scienciam. Siquidem per ...

...cupare. [illegible]
...nam eligitur bon...

[illegible]
illa ex te. conformata [illegible] non possis ad eam [illegible]
lus est de loco [illegible] qui [illegible] pascere angelos [illegible]
[illegible] pallium [illegible]
[illegible] Ecce [illegible] saliens in [illegible]

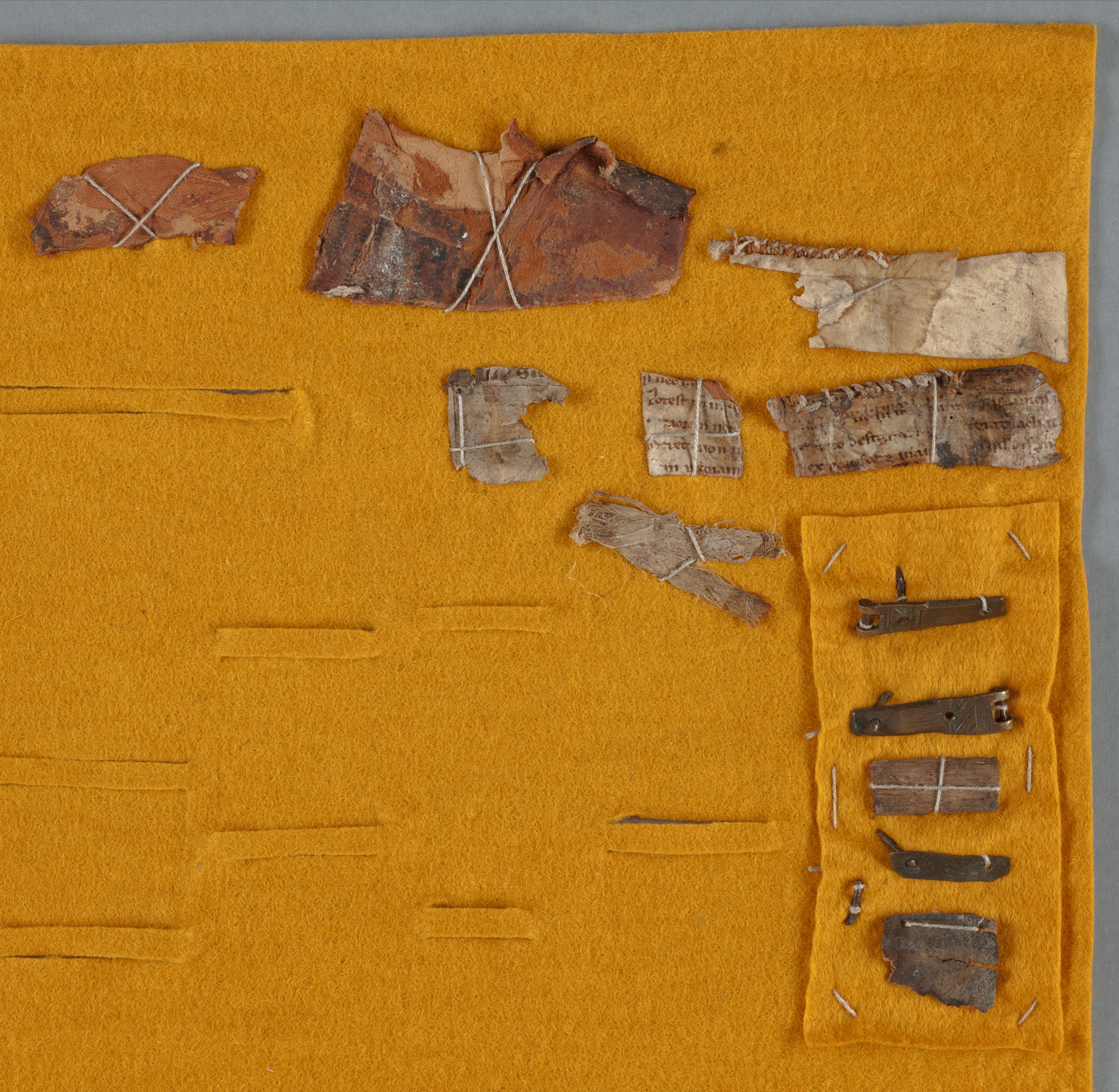

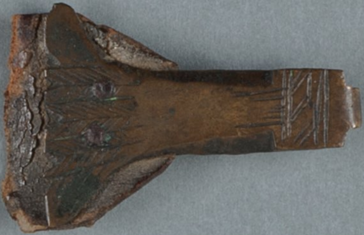

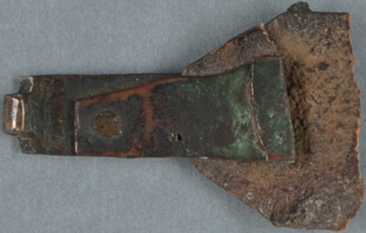HS B 172